STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00603

IN DI GETSELTN FUN AVROM

Ya'akov Ziper

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

413 256-4900 | yiddish@bikher.org

www.yiddishbookcenter.org

•

major funding for the
steven spielberg digital yiddish library
was provided by:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
and members and friends of the
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol
of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from
a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights
in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain
or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.
If you hold an active copyright to this work – or if you know who does –
please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

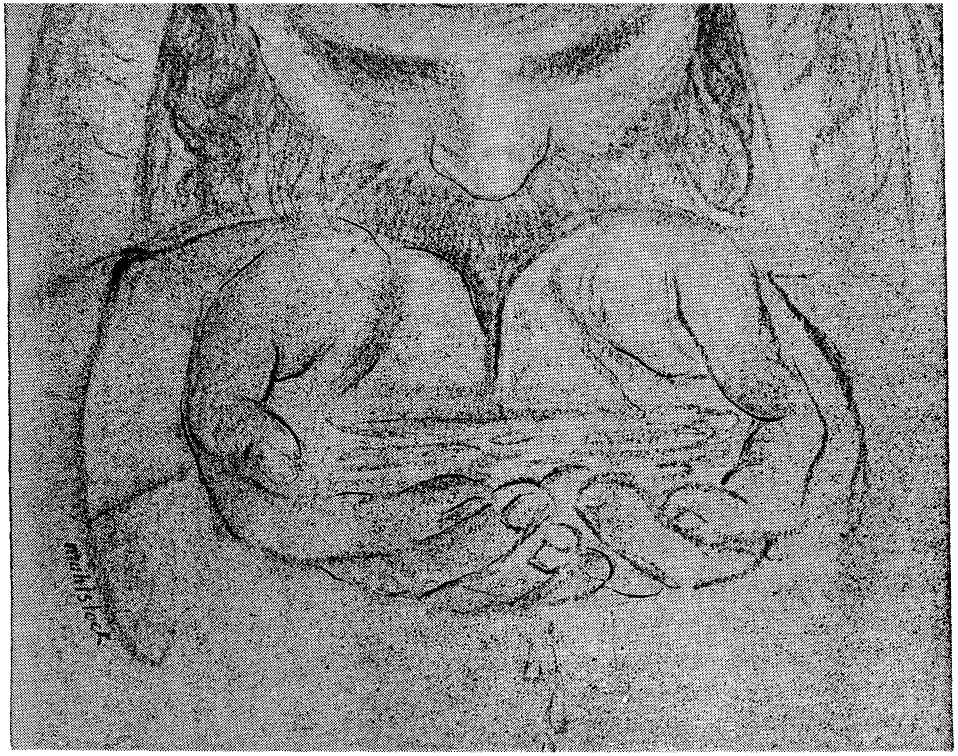

יעקב זיפּער

אין די געצעלטן פון אברהם

ארויסגעגעבן פון „יעקב זיפּער בוך פאָנד קאָמיטעט״, מאָנטרעאַל, קאַנאַדע, תשל״ד

IN THE TENTS OF ABRAHAM

by Yaacov Zipper

COPYRIGHT 1973 BY J. ZIPPER

5786 McALEAR AVE., MONTREAL, H4W 2H1

*

TYPESET AND PRINTED IN CANADA BY
NORTHERN PRINTING & LITHOGRAPHING COMPANY
4844 ST. LAWRENCE BLVD., MONTREAL, QUEBEC

מיט דאַנק ווערן דערמאָנט:

דער קאָמיטעט פון „יעקב זיפּער בוך־פאָנד״,
די „חיה און פּנחס הובערמאַן פונדאַציע פאַר יידישער קולטור״, וואנקואווער,
דער „ציוניסטישער אַרבעטער פאַרבאנד״, ניו־יאָרק,
דער „קאַנאַדער יידישער קאָנגרעס״,
דבורה און דר. הערשל ראָזנפעלד,
עטל און היימי אויגוסט,
ביילע און נחום קאַליפאַן
און אַלע פריינד וואָס האָבן געהאָלפן שאַפן די מיטלען פאַרן פאָנד.

אַ באַזונדערע אָנערקענונג צו:

דער יידישער פאָלקס ביבליאָטעק,
פאַרן אַדמיניסטרירן דעם פאָנד,
רבקה און בערל פאַפּעליס,
פאַר זייער ספּעציעלער מי ביים שאַפן די מיטלען,
שלום קרישטאַלקע,
פאַר זיין ארויסהעלפן מיט די קאָרעקטורן,
אָדע און מאָטי גארפינקל, פרידל וויינער, שרה פּיטערס, ברכה שוגער,
און ען ארנשטיין — פאַרן דורכפירן אַלע טעכנישע אַרבעטן,
און צו לואי מילשטאַק און שלמה פּאָמעראַנץ,
פאַרן באַמיען זיך וועגן קינסטלערישן אויסזען פונעם בוך.

י. ז.

א מתנה

אונדזערע קינדער

אָדע און מאָטי גאַרפינקל,

חנה און מאַרק שאַפּירא

און אונדזערע אייניקלעך

דניאל גאַרפינקל,

דוד, יונתן און יוסף חיים

שאַפּירא

א. אברהם אין לאַנד כנען

זייטל

1. קוועל קוואַל, קוועל — 7
2. לוט טיילט זיך אָפּ פון אברהמען — 17
3. ווי די שטערן אין הימל פיל — 23
4. איז געקומען אַן אַנטרונענער און דערציילט — 29
5. הגר ווערט אברהמס ווייב — 35
6. און שרה האָט געלאַכט — 51
7. די האַרינטע איז געבענטשט — 67
8. אברהם שיקט אַוועק הגרן מיט ישמעאלן — 87
9. אין דער מדבר פונעם האַרס ברינעמע — 98
10. ווען דער האַר האָט געצאָרנט — 105

ב. שטיי אויף און גיי (פון זעלבן קוואַל)

1. און ס'איז געווען אָוונט און ס'איז געווען פרימאָרגן — 119
2. אינעם טאָל פון לאַנד שנער — 125
3. יעקב גייט אַריבער דעם יבוק — 142
4. אין דער מדבר ביים באַרג חורב — 148

אברהם אין לאַנד כנען

קוועל, קוואַל, קוועל

א

געבענטשט איז געווען דאָס לאַנד, וואו אברהם דער עברי האָט זיינע געצעלטן אויפגעשטעלט. נאַכט אויף נאַכט, האָט אַ געדיכטער טוי אַראָפּגענידערט און פייכט געמאַכט די ערד, און מיטן זון־אויפגאַנג זיינען די קעפּלעך פון די זאַפטיקע גראָזן געווען באַזעצט מיט בלישטשענדיקע דימענטן. האָבן זיינע פּאַסטעכער זיך געפעדערט און ארויסגעפירט די טשערעדעס, איז דער גאַנצער פלוין פול געוואָרן מיט זייער בלעקעכצן און צופרידענעם מעקען.

זיינען זיינע שעפּסן געווען די פעטסטע פון גאַנצן געגנט ארום, און ס׳האָבן זיך אלע שכנים מיט אים געבענטשט און געזוכט זיין פריינטשאַפט.

און זיבן מאָל האָט די לבנה זיך באַנייט און פאַרשוואונדן, ביז אליעזר, זיין טרייער קנעכט, האָט אים די בשורה אָנגעזאָגט:

„מיר האָבן געפונען וואַסער, מיין האַר, קוועלנדיק פריש און קיל ווי דער טוי, און זיס ווי דאָס גראָז וואָס גאָט האָט געבענטשט.“

האָט אברהם אָנגעזאָטלט דאָס אייזל און איז מיט אליעזרן אין פעלד ארויס צו זען מיט די אייגענע אויגן די ברכה פון גאָט.

„ביסט געבענטשט, מיין האַר,“ האָט אליעזר מיט פרייד געפּלאַפּלט ווי אַ קינד, „דאָס לאַנד איז גרויס און פרוכטיק, און אָן אָן אויבערהאַר געווען ביז אַהער. זיבן לעבעדיקע קוואַלן וועלן מיר דאָ עפענען...“

„זיבן קאָריטעס וועלן מיר אויפשטעלן, און זיבן זונען וועלן שיינען אין זיי. אויך די קינדער פון דער מדבר וועלן קומען אַהער, צו שטילן זייער דאָרשט און זיך שפּיגלען אין זייער שיין, און לויבן דעם האַר וואָס האָט דאָס לאַנד געבענטשט,“ האָט אברהם אָן אויפגעהייטערטער פאַר־

ענדיקט אליעזרס רייד, „און דו, מיין טרייער, אליעזר, וועסט מיין רעכטע האַנט זיין און גאָטס ברכה וועט דורך דיינע פינגער קומען, ווייל אויך דו ביסט געבענטשט מיט דער בשורה אין דיין מויל.”

פון פרייד האָט זיך אליעזרן אזש דער אָטעם פאַרהאַקט. האָט ער זיך אָראָפּגעגליטשט פון זיין אייזל און געבליבן שטיין געבויגן פאַר זיין האַר און טרערן האָט אים גערונען פון די אויגן.

„זאָלן מיינע פינגער אַלעמאָל זיין אזוי געבענטשט, האַר!” האָט ער ענדלעך אַרויסגעשטאַמלט, און די פינגער פון ביידע הענט אריינגערוקט אין מויל אריין...

ווען זיי זיינען צוגעקומען נאָענט צום ברונעם, איז שוין די זון געהאַט פאַרגאַנגען און אַ רויטע פולע לבנה האָט געהויערט צווישן די שפּיצן בערג.

די ברינעם־גרעבער זיינען אַרום אַן אָפענעם גרוב געשטאַנען און זיך געשפּיגלט אינעם וואַסער וואָס האָט אַרויפגעקוואָלט פון דער טיף, לויטער און ריין ווי קרישטאָל.

אַ פאַרטיפט תפילהדיק ליד האָט זיך געטראָגן פון דאָרט:

„קוועל קוואַל, קוועל,
פון דער טיפער טיף;
וואָס בעל* באַהאַלט — — —
דעקט תמוז אויף.”

באַלד האָט איינער זיך אַ בויג געטאָן צום ראַנד פונעם גרוב, אָנגע־שעפּט פונעם געעפנטן קוואַל אַ פולן עמער, און אַ גאָס געטאָן קעגן דער לבנה און אָוועקגעלאָזט זיך אין אַ ווירבל־טאַנץ, און אַלע אַרום, פאַטשנדיק זיך אין די היפטן, האָבן געיובלט:

„קוועל, קוואַל, קוועל.
פון דער טיפער טיף
שטייט תמוז אויף,
קוועל, קוואַל, קוועל.”

---

* בעל איז דער גאָט פון דער ערד און פרוכטבאַרקייט, און תמוז איז דער גאָט פון דער זון. לויט דער מיסטעריע גייט תמוז אַרונטער אין דער אונטערערד מיטן קלענער ווערן פון די טעג און קומט ארויס פון דאָרט אַ שענערער, אַ שטאַרקערער.

מיט אימפעט האָט אברהם זיך אַ ריס געטאָן פונעם איזל און אליעזר נאָך אים האָט מיט פרייד אַ שאָל געטאָן:

„דעם האַרס ברכה אויף אייך, ברידער!"

אין איין אויגנבליק האָבן זיך אַלע אַ וואָרף געטאָן אויף דער ערד און ארויסגעהילכט:

„דאָס פּנים פונעם האַר, איז דאָס פּנים פון גאָט. ליגן מיר אין שטויב פאַר אים!"

דאָ איז אליעזר שוין אריין אין מיטן קרייז און זיי געמונטערט:

„דעם האַרס פּנים, איז ווי אַ לויטער וואַסער. שפּיגלט זיך אין אים!"

„די ברכה פון גאָט, דער האַר, איז מיט אייך. שטייט אויף און לאָמיר אים דאַנקען דערפאַר!" האָט אויך אברהם זיי געשטאַרקט.

איינציקווייז האָבן זיך די ברינעם־גרעבער אויפגעהויבן פון דער ערד און זיך ווידער אויסגעשטעלט ארום דער ברונעם. דער עלטסטער פון די גרעבער האָט אָנגעשעפּט א פולן לאָגל קלאָר וואַסער און דערלאַנגט אברהמען.

„איך האָב אויפגעהויבן מיין האַנט צום האַר פון די האַרן," האָט אברהם אויפגעהויבן דעם לאָגל אין דער הויך, „זיין מתנה וואָס איז געווען פאַרבאָרגן פון אונדזער אויג ווי ער אליין, האַלט איך איצט אין מיין האַנט. ער זעט אונדז אינגאַנצן און מיר זעען נאָר זיין מתנה. גיס איך דאָס וואַסער אויף דער ערד וואָס ער האָט באַשאַפן. דאָס וואָס האָט זיך ערשט אַנט־פּלעקט, אַ מתנה פאַר דעם האַר דעם נישט געזעענעם!"

פּאַמעלעך האָט ער געגאָסן דאָס וואַסער אויפן ראַנד פונעם ברונעם און אויפן הויפן ערד וואָס איז געלעגן אַרום, פּרעפּלענדיק מיט אַ ציטער אין קול, „און זאָל די מתנה זיין אַזוי אָנגעלייגט ביי דיר ווי זי איז ביי אונדז, אַזוי געשמאַק צו דיינע נאָזלעכער, ווי זאַפטיק זי איז צו אונדזער גומען, און ס'זאָל אָפּוואַשן דעם שטויב פון אונדזערע הענט און פיס און קלאָר מאַכן אונדזער אויג צו קענען זען דיין גרויסקייט, האַר!"

די קנעכט זיינען געשטאַנען ארום אין טיפן שווייגן און געקוקט דאָ אויף אברהמען און דאָ אין ברונעם אריין, וואו ס'האָט זיך געשפּיגלט די לבנה אין איר גאַנצן טרויער און פאַרשלייערטן סוד. האָבן זיך די קני

זייערע גענומען בייגן פאַר פּחד, האָבן זיי גענומען מיטפּרעפּלען מיט אברהמען און זיך פאַרדעקט די פּנימער.

„און מיר זיינען דאָך נאָר פון שטויב און ליים, האַר, ווי קענען מיר דען אין דיין ליכטיק פּנים קוקן...״

דערביי האָט אברהם גענומען דעם לאָגל צום מויל און אויסגעזויגן די לעצטע טראָפּנס. און נישט אויפהערנדיק צו פּרעפּלען, איז ער צוגעגאַנגען צום ברונעם; אַ ווײַלע געקוקט אויפן זילבערנעם רינג אין מיטן פון וואַסער און א שוידער געטאָן פון דער פינצטערניש ביי די ראַנדן:

„האַר, די קעניגן פון דער נאַכט קילט איר לייב אין דיין זאַפט, אזוי וועט זיך קילן דער גומען פון יעדן באַשעפעניש, וואָס וועט אַהער דער־גרייכן פון וויטן וועג!״

אין איילעניש האָט ער אָנגעפילט דעם לאָגל און דערלאַנגט צו די אַרומשטייענדיקע.

„טרינקט דעם זאַפט פון דער ערד, וואָס דער האַר האָט פאַר אייך אָנט־פּלעקט, און זעטיק זאָל עס זיין צו אייער גומען און אַ היילונג פאַרן ברע־נענדיקן דאָרשט.״

ווען ער האָט דעם לאָגל צוגעטראָגן צו אליעזרס מויל, האָט אליעזר א שלוק געטאָן אין דער גיך און א צעשטראָלטער אַ זאָג געטאָן אזוי אַז אַלע זאָלן הערן:

„זיבן ברינעמער וועלן מיר גראָבן, האַר!״

האָבן די אַרומיקע גלייך אויפגעכאַפּט זיין אויסגעשריי, און דעם גאַנצן וועג אהיים, טראָגנדיק לאָגלען וואַסער אויף די קעפּ, געזונגען און געשאָלט:

„זיבן ברינעמער וועלן מיר גראָבן, האַר!״

„זיבן ברינעמער וועלן מיר גראָבן, האַר!״

איז מען זיי אנטקעגנגעלאָפן פון די געצעלטן מיט פאַקלען און ברע־נענדיקע צווייגן געשמירט אין בוימל, און אַלע האָבן אויפגעכאַפּט דעם טאָן מיט די ווערטער און פאַרהילכט די גאַנצע געגנט, אַז ס׳האָבן זיך אויפגעוועקט די פאַסטעכער פון די טשערעדעס און מיטגעפּייפט מיט די פאַסטעך הערנס. אויך די שכנים ארום האָבן פייערן געצונדן און א גאַנצע נאַכט פאַרהילכט די לופט מיט לויב־געזאַנגען צום גאָט פון די עברים, וואָס האָט אַנטפּלעקט וואַסער אין טיפער טיף און עס געגעבן אַ מתנה צו אברהם דעם עברי.

ב

און כ'איז געווען ווי אליעזר האָט געזאָגט, זיבן ברינעמער האָבן די ברונעם־גרעבער געעפנט, און דאָס וואַסער האָט דערפרישט און געקילט די גומענס פון אברהמס טשערעדעס און דאָס גאַנצע הויזגעזינד. אויך די מדבר־מענטשן, וואָס האָבן געהערט אַז וואַסער איז דאָ נישט ווייט, זיינען געקומען זען דאָס וואונדער, און ווי קינדער זיך געשפיגלט אינעם קוועלנדיקן קאַלטן וואַסער, און געטאנצט פאר פרייד. נאָר די פלישתים פון גרר האָבן פון קנאה געברענט און מיט שרעק צוגעקוקט ווי אברהמס געצעלטן שפרייטן זיך אויס איבערן גאַנצן פלויז, און זיין הויזגעזינד נישט איבערצוציילן פיל. אבער ווייל זיי האָבן מורא געהאט צו קריגן זיך מיט אים בייטאָג, פלעגן זיי אינעם חושך פון דער נאַכט פאַרגנבענען זיך און פאַרשטאָפן די ברינעמער וואָס זיינען געשטאַנען אויף די גרענעצן פון זייער לאַנד. און אויף מאָרגן ווען אברהמס פאַסטעכער זיינען געקומען אָנטרינקען די טשערעדעס, האָבן זיי שוין געטראָפן די פלשתים רייניקן די ברינעמער ווי זייערע אייגענע...

„אייער לאַנד איז זאַמד און ווינט, אייזל־טרייבער און מדבר־שלעק! וואָס זוכט איר דאָ?" האָבן זיי זיך געבייזערט אויף אברהמס פאַסטעכער „לייגט צו אייערע זאַמד־אויערן צו די מדבר־לעכער, דאָרט וועט איר וואַסער געפינען... די מאַמע ערד קען נאָר די קינדער פון די פלשתים."

האָט אברהם זיינע יונגען באַוואָפנט און ווי אַ מויער זיך געשטעלט אויף דער גרענעץ פונעם לאַנד פון די פלשתים.

האָט דעם מלך פון גרר אַ ציטערניש אַרומגעכאַפּט און ער מיט זיינע האַרן זיינען אברהמען אנטקעגן געגאַנגען און אים אויסגערעדט אזוי:

„פון דער פרעמד, פון דער ווייט ביסטו אַהער געקומען, מענטש פון מדבר. אַן עלנטער וואנדערער האָסטו די גרענעצן פון אונדזער לאַנד באַטראָטן און זיך געקלאָגט: „די געטער האָבן מיך פאַרבלאָנדזשעט און געבראַכט ביז אהער." האָבן מיר דיר געגלויבט און דיין שוועסטער פאַר אַ ווייב ביי דיר

גענומען, ווייל אַזוי איז דאָס געזעץ פון אונדזערע עלטערן: „דער פרעמדער און דער עלנטער זאָל ביי דיר אַ היים געפינען." דו האָסט אונדז אבער גענארט: דיין שוועסטער איז גאָר דיין ווייב געווען... אין אונדזער לאַנד האָסטו זינד געבראַכט, און דיין גאָט האָט גאָר אונדז באַשטראָפט: „טרוקן איז געוואָרן די פייכטע ערד, קופערן די הימלען און פאַרשלאָסן די טראַכטן פון אונדזערע ווייבער." האָבן מיר דען דיך פאַרטריבן פון אונדזער לאַנד? אונדזער גערעכטן צאָרן אויף דיר אויסגעגאָסן, ווי זיי האָבן עס אין מצרים געטאָן? מיט גאָלד און זילבער פיל האָבן מיר דעם שטאַרקן אָרעם פון דיין גאָט באַלוינט. דאָס לאַנד איז פריי און אָפן געוואָרן פאַר דיר. די מאַמע, אונדזער ערד, האָט פאַר דיר איר טראַכט געעפנט, וואַסער פון איר טיף דיר געגעבן און ביסט רייך און שטארק ווי דיין גאָט, דער האַר. פאַר וואָס האָסטו דיינע יונגען געזאַמלט אנטקעגן אונדז?"

האָט אברהם זיך גענויגט פאַר אבימלכן און זיינע האַרן און געענטפערט:

„דאָס וואָס איז איין מאָל געווען, קען מען שוין דערציילן, און זאָל מיין האַרץ אָפן זיין פאַר דיר און דיינע האַרן, געקרוינטער פון גרר. מיט פאַסטעכער און געצעלטן־וואַנדערער איז פול דאָס לאַנד וואו כ'בין געבאָרן. די גרויסע טייכן וואָס קומען פון עדן באַוואַסערן די טאָלן און פליינען; וואו נאָר דאָס אויג בליקט, פלאַטערט אַ געצעלט אין ווינט. דאָרט האָט דער גרויסער נמרוד מיט פייל און בויגן געשפרייזט אין די בערג, געטריבן דעם לייב פון זיין היל און דעם וויזלטיר פון זיין פיטער־פלאַץ, ווייל גאָט דער האַר האָט אים פאַר זיין יעגער געמאַכט. איז זיין האַרץ אָבער גרויס געוואָרן אין אים, און ער האָט זיין שווערע האַנט געלייגט אויף די געצעלטן פון די פאַסטעכער. רויב און גנבה האָבן זיינע קאַמערן אָנגעפילט און דאָס געוויין פון יתומים און אלמנות האָט געיאָמערט אין לאַנד. האָבן די פאַסטעכער געהויבן די אויגן צו מזרח־זייט, האָט די זון זיי געבלענדט און געברענט; האָבן זיי געהויבן די אויגן קיין צפון, האָבן שווערע וואָלקנס זיי געשראָקן; האָבן זיי געהויבן די אויגן צו די בערג און געזען ווי די אָדלערס, געיאָגט פון נמרודס פייל, שוועבן אין דער הויך קיין דרום און קיין מערב. האָט מיין פאָטער גענומען זיין הויזגעזינד און ארויסגעוואַנדערט פון לאַנד פון די טייכן, פונעם לאַנד וואו זיינע קינדער זיינען געבארן געוואָרן."

„דיין צונג איז געשליפן ווי דער קיזלשטיין אין אונדזערע בערג," האָט אבימלך זיך באנוצט מיט א מאָמענט ווען אברהם האָט זיך אויף אַ

מינוט פאַרטראַכט. „ווי דאָס זאַמד אין דער מדבר, זיינען דיינע רייד פיל; הייבט זיך מיטן ווינט און בערגלט זיך אויפן זעלבן אָרט. פונעם גרויסן נמרוד האָט מען אין פלשתים־לאַנד געהערט, זיין פייל גרייכט נישט אַזוי־ווייט...״

„די רייד פונעם קעניג לויכטן ווי די זון אין הימל, אָבער דאָס וואָס ס׳איז געשען קען מען נישט פאַרהוילן. צוועלף לבנות און נאָך מער האָבן אונדזער וועג געהיט. ס׳קען די צונג נישט לויפן שנעלער ווי דאָס קעמל אין דער מדבר. ס׳וועט אויף אַלץ אַן ענטפער נאָך געגעבן ווערן,״ האָט אברהם ווייטער גערעדט, „פון פייל געיאָגט, האָט דער מדבר געברענט אונדזערע פיס בייטאָג און געפראָרן די גלידער ביינאַכט. הונגער און דאָרשט האָבן אונדז באַגלייט דעם גאַנצן וועג. ווען נישט דער שטאַרקער אָרעם פון גאָט דער האַר, וואָלטן אונדזערע ביינער די שאַקאַלן געווען געפרעסן. ער, האָט אונדזערע אויגן געעפנט צו דערשפירן די קוואַלן, וואָס דער מדבר האָט נאָך נישט פאַרדעקט, און ער, האָט אונדז דערפירט ביז אַהער, צום געבענטשטן לאַנד. נאָך זיין קול זיינען מיר געגאַנגען: „גיי צום לאַנד וואָס איך וועל דיר ווייזן!״ פרוכטיק און זאַט איז דאָס לאַנד, נאָר ס׳ווייסט דער וואַנדערער, אַז האַרט איז דאָס האַרץ פונעם זאַטן און גייציק. איז דאָס אויג פון די הערשער. דאָס שענסטע געהער צום שטאַרקן און דאָס בעסטע נעמט ער פאַר זיך. אויף וואָס קען דען דער פרעמדער האָפן אין זיין נויט? ס׳איז נישט זיכער א טאַטע מיט זיין טאָכטער· און אַ מאַן מיט זיין אייגן לעבן צוליב זיין ווייב. האָב איך די שענסטע פון די טעכטער, מיין ווייב, פאַרלייקנט: „אַ שוועסטער איז זי מיר,״ האָב איך געזאָגט, „און זאָל מיין לעבן מיר כאָטש געגעבן ווערן...״ עס האָט דער וואַנדערער נישט גענאַרט מיט פרייד אין האַרץ, אבימלך! זאָג אַליין, פעלן דען שיינע טעכטער אין דיין לאַנד? פאַרוואָס האָבן דיינע דינער דעם פרעמדן באַרויבט? דאָס טייערסטע ביי אים צוגענומען? פאַר א גענאַרער געמאַכט? ווי אין לאַנד פון נמרוד, ווי אין מצרים, דאָס לאַנד פון זיבן שלעסער פאַרן פרעמדן. ווען נישט דעם האַרס שטאַרקע האַנט וואָס איז געווען מיט מיר...״

ד

אַ האָט אבימלך זיך שוין נישט געקענט איינהאַלטן און אברהמען דערזוידערט:

„זאָלן די געטער אויסווייזן און משפּטן צווישן אונדז. נישט ווי רויבער אויף די וועגן זיינען די איינוואוינער דאָ, נישט ווי נמרודס לאַנד פול מיט בייז. ס׳זיינען די מדבר־זין ווי זאַמד פיל און ווי דער היישעריק עסן זיי אָפּ דאָס לאַנד. נאָר אונדזערע ברינעמער היטן מיר און אונדזער ברויט. קומט אַמאָל אַזאַ ווי דו, ווער קען דערקענען?״

„וואָס ס׳איז געשען איז שוין דערציילט, אבימלך,״ — האָט אברהם אים איבערגעהאַקט אין מיטן.

„עס דינט דיר דיין צונג, ווי דער אָרעם פון דיין האַר, אברהם״, האָט אבימלך שוין בעטנדיק געזאָגט, — „ביסט אַן עלנטער געקומען און איצט ביסטו פיל. ביסט אַן אייגענער צווישן אונדז געוואָרן און קומסט גאָר מיט קריג!״

האָט אברהם אויפגעהויבן די האַנט און אַזוי געזאָגט:

״נישט מיט קריג און פייל און בויגן בין איך געקומען דאָ אין לאַנד. מיין גאָט, דער האַר, וואָס ערד און הימל איז זיין, האָט מיך פונעם לאַנד פון מיינע עלטערן אַוועקגענומען און געפירט ביז אַהער. די מדבר־זון, האָט ער פאַר אונדז געקילט מיט לינדע ווינטלעך פון מערב. די זאַמד־בערג האָט ער געלייגט פאַר אונדז ווי וואָל אונטערן שערערס האַנט. ווי אַ קעמל טריי, האָט ער אונדז דעם וועג געוויזן צום געבענטשטן לאַנד. ער האָט אונדז די אויגן געעפנט און די ברונעם־גרעבער האָבן וואַסער געפונען. זיס איז דאָס גראָז צום גומען פון די שאָף. האָבן מיר עס גלייך דערקענט און אונדזער היים דאָ אויפגעשטעלט. און אויך איצט קום איך נישט מיט קריג.״

„פריי און אָפן איז דאָס לאַנד פאַר דיר, גאָט געבענטשטער,״ האָט אבי־

מלך געוויזן מיט דער האַנט אויפֿן לאַנד אַרום „גוט איז דיין האַרץ און ווי אַ פֿעלדז דיין אָרעם צו טאָן גערעכטיקייט דעם וואָס גערעכטיקייט קומט. שווער זשע מיר דאָ פֿאַר די אויגן פֿון גאַנצן פֿאָלק, אַז שלום וועט זיין צווישן מיר און דיר, און צווישן מיין זון, איייניקל און אור־איייניקל און צווישן די וואָס וועלן קומען נאָך זיי. די טעג פֿון מדבר דערמאָן נישט מער. וואָס אָפּ דעם שטויב פֿון דיינע פֿיס און זיי ווי איינער פֿון אונדז. ביסט דאָך געבענטשט מיט אַלדאָס גוטס פֿון גאָרן לאַנד. העלף אונדז פֿאַר־טרייבן די מדבר־מייז און זאַמד־ווערעם אין זייערע לעכער אַריין, זיי זאָלן נישט אויפֿגיין און פֿאַרדעקן דעם שיין פֿון גאָטס געבענטשטער ערד. אונד־זערע קוואַלן זאָלן אָפֿן זיין ווי די מאַמע ערד האָט זיי געעפֿנט.״

האָט אברהם זיך טיף פֿאַרנייגט פֿאַר אבימלכן און מיט האַרץ אַזוי גע־זאָגט:

„גרויס זיינען די חסדים פֿונעם האַר פֿון די פֿאַרבלאָנדזשעטע, אומענד־לעך ווי דער הימל אין בלויקייט. ווי דער גאָרטן פֿון גאָט, ווי דאָס לאַנד מצרים זאָט איז דאָס לאַנד. פֿאַר דעם וואַנדערער פֿון מדבר אַ רו־פּלאַץ אין מיטן טאָג, פֿאַר דעם פֿאַרבלאָנדזשעטן אין דער וויסטעניש אַ באַפֿעסטיקט גע־צעלט אין שטורעם. נישט די מדבר־זין האָבן מיינע ברינעמער פֿאַרשטאָפּט און נישט די זאַמד באַוואוינער פֿון מזרח־זייט. אין נאַכטיקער שוואַרצקייט האָבן מענטשן פֿון דיין לאַנד מיט שטיינער אונדזערע קוואַלן געשלאָגן. דאָס מויל פֿון דער ערד פֿאַרשטאָפּט. מיינע פֿאַסטעכער פֿאַריאָגט און די טשע־רעדעס פֿאַרטריבן. זייער קול האָב איך געהערט און געקומען אָפּנעמען דאָס געגזלטע.״

אַ דערשטוינטער האָט אבימלך זיך אַ הויב געטאָן פֿון אָרט און אויפֿ־געהויבן די האַנט אין דער הויך.

„כ'האָב אויפֿגעהויבן מיין האַנט, אברהם, אַז מיינע אויגן האָבן נאָך אַזאַ שאַנד נישט געזען און מיינע אויערן האָבן פֿון דעם נישט געהערט ביז איצט. נישט דו און נישט עמיץ אַנדערש האָט עס מיר דערציילט ביז היינט. וואָס איז דיין באַגער?״

„זאָל שלום און רו הערשן אין אונדזער לאַנד, מיין האַר!״ האָט אברהם אים געענטפֿערט.

„איך וועל שווערן!״ האָט אבימלך אויסגעשטרעקט זיין רעכטע האַנט און אָנגערירט אברהמס דיך.

באַלד האָט אברהם געהייסן ברענגען זיבן שעפּסן פון דער טשערעדע און זיי אָוועקגעשטעלט לעבן ברונעם, און אַן אָקס האָט ער געהייסן שעכטן און אַ סעודה געמאַכט פאַר אבימלכן און זיינע פריינד; און ווען די שאָטנס פון אָוונט האָבן זיך גענומען שפּרייטן אויף די גרויע בערג, האָט אברהם צעשפּאָלטן אַ יונגן קאַלב אויף צוויי‌ען. אבימלכס דינער האָבן אַרויסגעשלעפּט די שטיינער פונעם ברונעם און אָוועקגעלייגט אין צווי הויפנס. דערביי האָבן זיך די איבעריקע אויסגעשטעלט אין אַ קרייז אַרום דעם ברונעם און גע־בעטן מיט הארץ:

„קוועל אַרויף ברונעם, קוועל אַרויף;
ברונעם וואָס געגראָבן האָבן האָרץ,
קוועל אַרויף!"

אויף די שטיינער האָט אברהם אַרויפגעלייגט די צוויי שטיקער פלייש איינס אַנטקעגן דעם אַנדערן, אוןביידע האָבן אַרויפגעלייגט די הענט אויפן צווייטנס דיך און זיינען דורכגעגאַנגען צווישן די שטיקער. דאָס פאָלק איז געשטאַנען אַרום אין שטילן שווייגן און געשטרעקט די ברע־נענדיקע פאַקלען אין דער טונקעלער נאַכט אַריין.

פּלוצלונג האָבן די שעפּסן זיך צעמעקעט מיט אַ יאָמער ווי פאַרלאָזענע קינדער, האָט אבימלך זיך דערשראָקן און געפרעגט:

„וואָס טוען די שעפּסן דאָ, ברודער מיינער?"

„עדות זיינען זיי וועגן דער שבועה פון ברונעם, אין דעם לאַנד וואָס גאָט האָט געבענטשט," האָט אברהם הויך אויסגערופן.

האָבן אבימלך און דאָס גאַנצע פאָלק אים נאָכגעזאָגט אין איין קול: „עדות, עדות!"

אוון ס'איז געווען אויף צומאָרגנס גאַנץ פרי, איידער נאָך די בערג זיינען פון נעפל אַרויסגעשוואומען און דער הימל האָט זיך נאָך נישט געראָטן, האָט אברהם גערופן אבימלכן און אים געזאָגט:

„זע, מיין האַר, אַ בונד פון פריינטשאַפט און ברידערשאַפט האָבן מיר געשוואָרן פאַר גאָט, דער האַר פון הימל און ערד. פאַר די אויגן פון גאַנצן פאָלק זיינען מיר צווישן די שטיינער מיטן צעשניטענעם קאַלב דורכגעגאַנגען. אָט לאָזט זיך דער רויב־פויגל צו די שטיקער אַראָפּ און וועט פאַרצערן דאָס וואָס געהער צו גאָט. לאָמיר אַליין דאָרט זיין איידער די יונגען שטייען אויף. נאָר דער וואָס זעט אַלץ, זאָל אונדזער האַרץ זען און אונדזערע הענט שטאַרקן.“

איז אַבימלך געגאַנגען מיט אברהמען צום ברונעם. האָבן דעם רויב־פויגל פאַריאָגט פון די שטיקער פלייש, און פון די שטיינער איין הויפן געמאַכט. און ווען די פאַסטעכער האָבן די טשערעדעס אַרויסגעטריבן, האָבן זיי געטראָפן אַבימלכן מיט אברהמען שטיין לעבן דעם הויפן שטיינער און אַ פלאַם פייער האָט זיך געהויבן פון זיין שפּיץ, פאַרצערנדיק די שטיקער פלייש. האָבן זיי זיך געזאַמלט אַרום דעם פייער און געהערט אבימלכס רייד:

„פון די צוויי איז געוואָרן איינס, אַ צייכן פאַר גאָט און פאַר די מענטשן פון לאַנד!“

„אויף אייביק און אייביק איז געבענטשטן לאַנד!“ האָט אברהם אים געענטפערט.

און אברהם האָט געגעבן אבימלכן די זיבן שעפּסן מיטצונעמען מיט זיך אין זיין לאַנד, און נאָך שאָף און רינדער האָט ער אים געגעבן אַ מתנה פון די פאַסטעכער פאַר די קינדער פון לאַנד. און אבימלך האָט זיך צעקושט מיט אברהמען און איז צוריקגעגאַנגען אַ פריילעכער אַהיים.

פון דאַן אָן ווערט דאָס אָרט גערופן באר־שבע, ווייל דאָרט האָט מען געשוואָרן.

לוט טיילט זיך אָפּ פון אברהמען

און ס'איז געווען נאָך דעם ווי אברהם האָט געשלאָסן אַ בונד מיט די איינוואוינער פון לאַנד, האָבן זיינע טשערעדעס זיך געפּאַשעט אויפן גאַנצן פּלוין פון דרום־זייט. און זיינע געצעלטן האָבן זיך געצויגן ביז חברון. און אַ בוים האָט ער פאַרפלאַנצט אין באר־שבע אונטער וועלכן ער האָט גערוט פאַרנאַכט און די זון באַגעגנט אין דער פרי. דאָרט האָט ער אויך אַ געצעלט אָוועקגעשטעלט פאַר זיין ווייב שרה און איר מצרישע דינסט הגר.

און אָפּן זיינען געווען אברהמס געצעלטן פאַר יעדן דורכגייער און וואַנ־דערער. פון זיין ברויט האָבן זיי געגעסן, פון זיין וואַסער געטרונקען און אונטער זיין בוים האָבן זיי גערוט און געלויבט דעם האַר פון די עברים וועמען גאָט האָט געבענטשט.

איז גרויס געוואָרן דער נאָמען פון אברהמען אין גאַנצן לאַנד, און פון נאָענט און ווייט איז מען געקומען צו אים און מיט זיין נאָמען זיך געבענטשט. און אויך לוט, דער זון פון אברהמס ברודער, וואָס איז מיטגעגאַנגען מיט אים אויף אַלע וואַנדערונגען, איז זייער רייך געוואָרן מיט שאָף און רינדער, ביז דאָס לאַנד איז געוואָרן צו ענג פאַר זיי ביידן. האָבן לוטס פּאַסטעכער זיך געקריגט מיט אברהמס פּאַסטעכער און זיי געטריבן פון די בריגעמער.

„אייער האַר איז אַ פאַרטריקנטער בוים. ליידיק זיינען זיינע געצעלטן אָן אַ קינד. וואָס טויגן אים די ברינעמער? אַלץ וואָס איז זיין, איז דאָך שוין אין דער האַנט פון אליעזרן, דער אויפזעער, וואָס וועט אים יאַרשענען. קען עס דען אונדזער האַר, לוט, צוזען און שווייגן? זיין געצעלט איז דאָך פול מיט זין און טעכטער, און ער איז דאָך פלייש פון אברהמס פלייש און בלוט פון זיין בלוט. אונדזער האַרס נעמען מיר נאָר אָפּ...״

און נאָכמער האָבן די פּאַסטעכער געטאָן: זייערע טשערעדעס האָבן זיי פריי געלאָזט צו פּאַשען זיך אין די פעלדער פון די קינדער פון לאַנד מיט וועמען אברהם האָט אַ בונד געשלאָסן. האָבן זיך די שכנים געקלאָגט פאַר אברהמען

און געשריגן:

„אומרעכט טוען די דייניקע, האַר. פֿאַלשקייט אַרום דיר, און דער בונד ווערט געבראָכן! רויב פֿאַר דיינע אויגן!"

איז אברהם ארויסגעגאַנגען דערוויסן זיך וואָס עס איז געשען און ווער עס האָט דאָס שלעכטס געטאָן. האָט ער געזען ווי לוטס פֿאַסטעכער ציִען מיט די טשערעדעס אין פֿרעמדע פֿעלדער און פֿאַרטרייבן זיינע טשערעדעס פֿון די ברינעמער. דאָס קול פֿון קריג שאַלט אין גאַנצן פּלוין.

האָט אברהם גערופֿן לוטן און אים געשטראָפֿט:

„איך האָב געשוואָרן און דו האָסט פֿאַרבראָכן צו פֿאַרשעמען מיך אין די אויגן פֿון די קינדער פֿון לאַנד. האָסט מיך באַטריבט מיט דיין שלעכטס, זון פֿון מיין ברודער. איצט וועלן אַלע בערג־לייט און טאָל־באַוואוינער אָנפֿאַלן אויף אונדז צו פֿאַרטיליקן אונדז פֿון אונטער דעם הימל."

האָט לוט מיט טראָציקייט דערווידערט אברהמען:

„עס וויסן נישט די שטאָלצע מדבר־זין פֿון קיין גרעניצן. דער וועג פֿון מדבר איז פֿריי און אָפֿן. אומענדלעך ווייט בליקט זייער אויג און וואָס דאָס אויג זעט דאָס איז זייערס. ביסט אויך אַמאָל געווען אַ שטאָלצער מדבר־זון, אברהם. דו ווייסט עס!"

„ביסט פֿאַרפֿירט פֿון רייד, לוט," האָט אברהם אים אָפּגעווענדט מיט גוטן, „די היים פֿון די עברים איז נישט דער מדבר נאָר דאָס באַרג־לאַנד פֿון אור כשדים וואו די זון איז פֿייערדיק ווי גאָטס צאָרן און די האָרן גייציק און פֿאַלש ווי די קאַלך־טאָלן ביי סדום. האָט מיין פֿאָטער דאָס גאַנצע הויז־געזינד ארויסגעפֿירט פֿון יענעם לאַנד און געקומען ביז חרן אין לאַנד פֿון די טייכן. דאָרט איז ער געשטאָרבן און איז באַהאַלטן אין דער טיף פֿון דער ערד. און דיין פֿאָטער וואו איז באַהאַלטן? אפֿשר אין די זאַמדן פֿון גליענדיקן מדבר? דו ווייסט עס, לוט. אין פֿייער־לאַנד, אין אור־כשדים איז דיין פֿאָטער פֿון פֿייער פֿאַרצערט געוואָרן, פֿון דאָרט, פֿונעם פֿייער־לאַנד, פֿון דיין און מיין פֿאָטער, האָט דאָס הויז־געזינד פֿון די עברים געצויגן איבער לאַנד און מדבר, ביז גאָט דער האַר האָט אונדז אהער געבראַכט צום לאַנד פֿון וואַסער און פֿון גראָז, אַ לאַנד פֿון מי און אַרבעט. וואו דיין אויג בליקט גלאַנצט ווייס אַ געצעלט אין דער זון. גאָטס אויג איז צום גוטן אויף דעם לאַנד און אויף דער מי פֿון אירע איינוואוינער. פֿאַרמיטן זאָל עס זיין פֿון אונדז צו צעשטערן דאָס וואָס ס'איז שוין געבויט. דער שטאַרקער אָרעם

פונעם האַר, וועט זיך רעכענען מיט דעם, וואָס וויל מיט שלויקייט אויפשטיין אין דעם לאַנד!״

האָט לוט מיט שפּאָט זיך צעלאַכט און מיט ליסטיקייט געשטרעקט זיין בויגן צו אברהמען:

„פאַר דיין וואָרט און שטאַרקער האַנט, אברהם, האָבן די באַרג און הייל־באַוואוינער תמיד געציטערט. דער האַר פון די עברים ביסטו און האָסט געפירט אונדז צום צוגעזאָגטן לאַנד. ביסטו דאָ געוואָרן אַ פעטע שעפּס און דו ציטערסט פאַר די שאָטנס אויף די פלוינען. פאַר וועמען ציטערסטו, העלד פון מדבר? עס וועלן שפּעטן די מדבר־זין פון דיר, אברהם. לוט וועט נאָך זייער פירער ווערן... פון מדבר קום איך און כ׳האָב מיט קיינעם קיין בונד נישט געשלאָסן. איך זאָג: דאָרט וואו די קעמלען טרעטן, איז אונדזער פּאַשע־פּלאַץ, ווייל מעכטיק איז אונדזער אָרעם.״

האָט אברהם נאָך אַלץ איינגעהאַלטן זיין צאָרן און צו לוטן געזאָגט:

„געבענטשט איז דאָס לאַנד דאָ מיט אלדאָס גוטס. רינט מיט מילך און מיט האָניק. און גאָט האָט גרויס געמאַכט אונדזער נאָמען אין דעם לאַנד וואָס אונדזערע עלטערן האָבן נישט געקענט. פאַראומרייניק עס נישט מיט רויב און געפעלשטע רייד ווי מדבר זאַמד.״

„ביסט אַ גוטער דאָ געוואָרן נאָר פאַר אַנדערע. דיינע ברינעמער זיינען אָפן פאַר אַלעמען, פאַר די ליידיקגייער און שלעפּער אויף די וועגן,״ זיינען לוטס רייד געוואָרן ביטערע טענה, „דיינע געצעלטן שטייען אויפגעפּראַלט פאַר יעדן דורכגייער און פון גאָט פאַרגעסענעם וואַנדערער. די עברים עפענען די טראַכט פון דער ערד און זיינען איבערזאַט שוין מיט שוויס, און דער קנעכט אליעזר טיילט זייער מי צו פרעמדע. דו גרויסט זיך מיט דיין נאָמען, ער וועט פאַרשווינדן, ווי ס׳וועט פאַרשווינדן דיין פאַרמעגן, ווי דו אליין, א טרוקענער וואָרצל אָן אַ שפּראָצונג...״

האָט לוט אינמיטן אָפּגעהאַקט זיינע ווערטער און געבליבן שטיין אַ פאַרציטערטער פון פּלוצימדיקער שרעק. ער האָט דערזען ווי א צונטער רויטקייט, האָט אברהמס פּנים באַדעקט און אין די ווינקלען פון זיין מויל האָט אַ ווייסער שוים זיך באַוויזן. לוט האָט געוואוסט וואָס דאָס מיינט. ער האָט שוין נישט איין מאָל געזען אברהמען אַזוי אַ וואָרף טאָן זיך אויף אַ שונא ווי אַ ווילדער אָקס. די ערד ציטערט דאַן אונטער אים. די אויגן שפּריצן מיט פייער, און נאָר דאָס בלוט פון שונא קען דאָס פייער לעשן. ער האָט שוין

אָבער נישט געקענט צוריקכאַפּן און ווידער געטענהט מיט האָרץ און געמאַכ־טער זיכערקייט:

„פאַר וועמען דאַרפסטו ברינעמער? איך בין געבענטשטער פון דיר. מיינע ווייבער זיינען געבענטשט מיט זין, דאָ אין לאַנד געבוירן. זייערס איז אַלץ וואָס דו פאַרמאָגסט!"

א דערשטוינטער איז אברהם אויף אַ ווײַלע ווי פאַרגליווערט געוואָרן, די געביילטע פויסטן צוגעדריקט צו די דיכן זיינע ווי ער וואָלט זיי געוואָלט דורך דעם אָפּהאַלטן פון אַ רייס טאָן זיך פאַראויס.

לוט האָט זיינע אויגן נישט אַראָפּגענומען פון אברהמען און געהיט זיך יעדע באַוועגונג גרייט צו פאַרטיידיקן זיך אָדער גאר אַ שפרונג טאָן ווי אַ קאַץ און ראַטעווען זיך דורך אַנטלויפן.

„ס'קען די ערד נישט פאַרטראַגן אונדז ביידע צוזאַמען!" האָט אברהם ענדלעך ארויסגעזייערט פון צווישן די ציין און זיך גענומען רירן פון אָרט.

ווי פון אַ דונער געטראָפן, האָט לוט אויפגעשוידערט סיי פונעם קול וואָס איז געקומען ווי פון אַ טיפן תהום און סיי פון די ווערטער וואָס זיינען געפאַלן אויף זיין קאָפּ מיט אַ טעמפּן הילכן. ער איז בלאָס געוואָרן און זיך גענומען רוקן הינטערווײַלעכטס.

„אויב דו גייסט לינקס, גיי איך רעכטס!" האָט אברהם אים נאָכגעדונערט מיט צאָרן, „ס'וועט נישט רוען מיין הויז מיט דיינעם, כ'האָב אויפגעהויבן מיין האַנט." — איז ער שוין באלד אין גאַנצן געווען אויף אים.

לוטן האָט אָנגעהויבן צו שווינדלען פאַר די אויגן פון די פונקען וואָס האָבן געשפריצט פון אברהמס אויגן און פונעם שטויב וואָס ער האָט אויפ־געהויבן מיט די פיס.

„האַר," האָט ער גענומען שטאַמלען פאַר שרעק.

„מיינע אויגן ווילן דיך נישט זען מער!" האָט אברהם אים שוין פעסט געהאַלטן אין די הענט און נישט געהערט זיין געבעט.

פון אברהמס געשריי איז אליעזר געקומען צולויפן און מיט אים א סך פון אברהמס קנעכט. זיי האָבן געמיינט אז א שונא איז באַפאַלן אברהמען, זיינען זיי אנגעלאָפן מיט א ליאַרעם און באַוואָפנטע מיט בויגנס און שטיק־וואָרפער. פון זייערע געשרייען, האָט אברהם זיך באַ׳יניקט און אָפּגעלאָזט לוטן.

האָט לוט מיט חניפה גענומען בעטן אברהמען:

„ביסט שטאַרק אין דיין צאָרן, האַר. ווי דער גאָט פון מדבר אין שטורעם, ציטערן דיינע נאָזלעכער. ס'האָט געשטרויכלט מיין צונג ווייל דער גומען איז פייכט געוואָרן מיטן זיסן וויין פון קעלטער. פאַרגיב אַ מדבר־קינד וואָס ווייסט נישט וואָס גוט איז און וואָס שלעכט...״

און אַז אברהם האָט נאָך אַלץ געברענט אין צאָרן אויף אים, האָט לוט זיך אויסגעצויגן פאַר אברהמען מיטן פּנים אַראָפּ:

„איך בין שולדיק קעגן דיר, ברודער פון מיין פאָטער. פאַר די פייגל פון הימל דאַרף מיין לייב צו רויב זיין, ווייל איך האָב פאַרבראָכן קעגן דיר, האַר פון לאַנד. מיינע קינדער וועלן זיין ווי פאַרלוירענע שעפּסן צוליב די זינד פון זייער פאָטער וועמען דער וויין האָט באַוועלטיקט. זאָל דיין האַנט אַליין אויף מיר פאַלן, כ'בין דאָך בלוט פון דיין בלוט...!

איז אברהמס האַרץ ווייכער געוואָרן און ער האָט אויפגעהויבן לוטן פון דער ערד און אים געזאָגט:

„ווייל דו ביסט פלייש פון מיין פלייש און דער זון פון מיין ברודער, וועט קיין קריג נישט זיין צווישן מיר און דיר. מיין געצעלט קען אָבער נישט האַרבערגן אין איינעם מיט דיינעם. מיט שלום האָט מיך מיין גאָט געפירט אַהער און דו האָסט פאַרמיאוסט דעם נאָמען פון מיין גאָט אין די אויגן פון די קינדער פון לאַנד. שייד זיך אָפּ און גיי דיר מיט דיין מדבר־גייציקייט וואוהין דו ווילסט, און זאָל מיין האַנט נישט זיין אויף דיר.״

הינטערוויילעכטס האָט לוט געשטאָלפּערט אַ פאַרציטערטער צו דער עפענונג פון געצעלט, מורמלענדיק עפּעס אָפּגעהאַקטע רייד וואָס קיינער האָט נישט באַנומען.

„כ'האָב אויפגעהויבן מיין האַנט, האַר!״ איז אברהם לאַנג נאָך געשטאַנען צוגעשמידט צום אָרט און שטאַר געקוקט אַרום זיך ווי ער וואָלט דאָס אָרט נישט דערקענט.

אויף צו מאָרגנס גאַנץ פרי, האָט לוט זיינע געצעלטן אויף די קעמלען אויפגעלאָדן, און זיך אָפּגעטיילט פון אברהמען און פון זיינע טשערעדעס.

לאַנג האָט ער געוואַנדערט ווייטער אויף דרום, ביז ער איז געקומען צום פלוין פון ירדן וואָס איז געווען אנגעטרונקען מיט וואַסער און פיל גראָז. האָט ער זיך דאָרט באַזעצט און זיינע געצעלטן אויפגעשטעלט ביז דער שטאָט סדום.

ווי די שטערן אין הימל פּיל...

פון יענעם טאָג אָן, ווען לוט האָט זיך אָפּגעטיילט פון אברהמען, איז אַ טריבער אומעט געקומען אויף אברהמען. ס'איז אים שווער געוואָרן צו זיצן אונטערן בוים אין אָוונט, און מיט אומרו האָט ער באַגעגנט די זון אין פרימאָרגן. ער האָט אויסגעמיטן צו טרעפן זיך אויג אויף אויג מיט שרהן, זיין ווייב, און געוועזן נאָר מיט די יונגען אין פעלד. אַ נאָגנדיקער טרויער האָט אים געגעסן ווי מאַיל.

האָבן די יונגען געזען, אַז דאָס פּנים פון זייער האַר איז פאַרשאָטנט און זיינע הענט זיינען שלאַבעריק, האָט אויך זיי אַ באַטריבטקייט אַרומגענומען. אין די פאַרנאַכטן האָבן זיי מער קיין פייערן נישט געצונדן לעבן די ברינע־מער. די פריילעכע לידער און טענץ האָבן זיך מער נישט געהערט אין די געצעלטן. מיט שרעק האָבן זיי פון זייערע געלעגערס זיך צוגעקוקט ווי זייער האַר בלאָנקעט אַרום אין פעלד. די האָר צעפּאַטלט און לויז, פלאָנ־טערן זיך אין ווינט, און די קליידער הענגען אויף אים נאַכגעלאָזט און עלנט. אַט שטעלט ער זיך אָפּ לעבן אַ ברונעם און גלאָצט אין דער טיפע־ניש אַריין, אַ פאַרטאַיעטער אין זיך; און אַט הייבט ער די אויגן אויף און בליקט אין הימל אַריין שטרעקנדיק די הענט אַרויף צו די מילי־מיליאָסן בלישטשנדיקע שטערנדלעך אין דער צעבלויטער פאַרהוילענער ווייטקייט. זיין שאָטן ציט זיך אויס לאַנג איבערן פעלד און די אויס־געשטרעקטע הענט ציטערן אין בלויען טונקל ווי פאַרטריקנטע צווייגן.

שטעקן די פּאַסטעכער אַרויס די קעפּ פון די געצעלטן און ציטערן ווי די בלעטער אין ווינט הערנדיק ווי אברהם צאַפּלט אין געבעט:

„האַר פון הימל און ערד. וואָס נאָך קענסטו מיר דען געבן עס זאָל מיר גענאָדיק זיין? אַ טרוקענער בוים בין איך דאָך, מיט די וואָרצלען אין

זאָמד. שטויב פון דער ערד וואָס דער ווינט פאַרטראָגט. וואָס קענסטו מיר דען געבן, האַר? אַז געבענטשט האָסטו נאָר דאָס לאַנד און נישט מיינע לענדן. דאָס קול פון אַ קינד איז פאַרמיטן אין מיינע געצעלטן, און אליעזר דער שפּיזער פון מיין הויז וועט מיך יארשענען. אָ, האַר!״

צאַפּלען מיט אים די פאַסטעכער אין די געצעלטן און זעצן זיך שטילערהייט אויס אויף דער ערד און פרעפּלען יעדער צו זיין גאָט, ער זאָל זיך מיען און דערפרייען דאָס האַרץ פונעם האַר און אים בענטשן מיט אַ זון אויף דער עלטער.

אַזוי איז אַוועק אַ זומער מיט אַ ווינטער. און ווען די ערשטע פרילינג ווינטלעך האָבן גענומען בלאָזן אין לאַנד, און די זיילן פייכטע פאַרע זיינען אויפגעגאַנגען פון דער ערד נאָכן שפּעט־רעגן, איז אברהם אַ געבויגענער און פאַראומערטער איינמאָל איז שפּעטן מיטן־טאָג געווען אַליין אין פעלד. אַ מידיקייט האָט געגליווערט אין זיינע ביינער און אַ שווערקייט נישט צו באַוועלטיקן האָט אים געצויגן צו דער ערד. האָט ער אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ צווישן די קני און געבליבן זיצן אַזוי אַ פאַרטאַיעטער, אַ שטיק ערד. זיילן פייכטע פאַרע האָבן זיך געהויבן אַרום אים. פון וויטן האָט זיך געטראָגן דאָס מעקען פון שעפּסן און צוויטשערן פון געפליגל. אַ הוילקייט האָט געדריקט דאָס האַרץ און אַ נאָגנדיקער אומעט אין גאַנצן געביין.

„מיין אייגן פלייש און בלוט האָב איך פאַרטריבן פון מיר. אין סדום האָט ער אויפגעשטעלט זיין הויז און ווי איינער פון זיי געוואָרן. האָב איך עס דען געוואָלט? האָב איך אים דען געשיקט אַהין? דאָס בייז פון סדום איז זיין היים געוואָרן. וועט דאָס בייז פון סדום ירשענען מיין געצעלט? האַר! בלויז אָפּשיידן זיך פון בייז, האָב איך דאָך באַגערט. האָסטו עס דען נישט באַוויליקט? האַר! פאַר וואָס פאַרמיידסטו די ברכה אין מיין געצעלט?״

אַן עלנט הייזעריק שרייען פון אַן אייזל, האָט פּלוצים אויפגעציטערט די אַרומיקע שטילקייט. האָט עס אים אַ ריס געטאָן פון אָרט און ער האָט גענומען לויפן אַן אַן אָפּשטעל צום באַרג צי, וואָס האָט געהויערט מיט אימה איבערן פעלד. אָבער אינמיטן קלעטערן אויף די שאַרפע פעלזן און אָפּלעקנדיק דאָס בלוט פון די צעקראַצטע פינגער, איז אים עפּעס פּלוצים לייכטער געוואָרן אַרום האַרץ. די נאָגנדיקע פּיין האָט גאָר צערטלעך געגלעט מיט אַ ווייך שעפּטשנדיק קול ווי אַ לינד פרילינג ווינטל.

„שרעק זיך נישט אברהם, געבענטשט ביסטו, און דיין געצעלט איז

געבענטשט! הייב אויף דײַנע אויגן און ווענד זיי צו דרום און צו צפון, מזרח און מערב. ווי ווײַט דאָס אויג דײַנס גרייכט, איז דאָס לאַנד געבענטשט פון דײַנעטוועגן און פון דײַנע קינדערס וועגן. ס'איז נאָך קראַפט דאָ אין דײַנע לענדן, יונגשאַפט אין דײַנע ביינער. זע, כ'האָב געשלאָסן אַ בונד מיט דיר און מיט דײַנע קינדער וועגן דעם לאַנד. שטיי אויף און זע: דער הימל איז אַן אויסגעשטערנטער איבער דיר. ווי דו קענסט ציילן די שטערן, אַזוי וועלן דײַנע קינדער קענען געציילט ווערן. און געצייכנטע זאָלן זיי זײַן אין זייער לייב פון קינדהייט אָן, יעדער מאַן אין דײַן הויזגעזינד, ווי דו ביסט געצייכנט אין דאָזיקן לאַנד. „די קינדער פון דעם מאַן וואָס האָט פאַרטריבן פון זיך דאָס בייז", וועלן זיי גערופן ווערן. דאָס בייז פון סדום וועט קיין חלק נישט האָבן אין דײַן הויז. שרעק זיך נישט, אברהם", האָט דאָס קול געגלעט און באַרויִקט, „קער זיך אום צו דײַן געצעלט, שׂרה וואַרט אין ליבשאַפט אויף דיר."

האָט ער זיך אַ הויב געטאָן פון אָרט אַזוי גרינג ווי אַן אינד און גע־נומען שפּרייזן איבער די פעלז־שפּאַלטן ווי ער וואָלט געשוועבט איבער זיי. און אַ פאַרבליפטער האָט ער געבליקט אַרום זיך מיט אַ קוועלנדיק האַרץ, ווײַל ער האָט געזען דאָס גאַנצע פעלד פול מיט קינדער אַרום און אַרום, און זייער פריילעך פלאַפּלען איז אויפגעגאַנגען פון אַלע זײַטן. האָט ער אויפגעהויבן די אויגן צום הימל מיט דאַנק. האָבן שטערנדלעך בלישטשנדיקע זיך געצויגן צום אים און געוואונקען מיט אויסטערלישן שייך. איז עס געווען ווי געזאַנג אין דײַנע ביינער. האָט ער זיך אויך צעפלאַפּלט ווי אַ קינד: „אַ צייכן וועל איך מאַכן אין זייער לייב, האַרט יונגשאַפט אין מײַנע ביינער, קראַפט אין מײַנע לענדן!"

פון גרויס פרייד און קוועלנדיקן קלאַנג פון אייגענעם קול, האָט ער מיט פולע אויגן וואונדער דערוואַכט פון דרימל און געזען, אַז די זון נייגט זיך שוין צו מערב צו, דער הימל, — פורפור און בלוי, שפּיגלט זיך אין די ראָזע שלייערן פון די ראַנדן, און די בערג אַרום ווערן פאַרשלונגען פון די אַוונט שאָטנס וואָס קלעטערן שפּרינגענדיק אַלץ העכער און העכער און פאַרהילן אַלץ. אַן אויגנבליק בלויז איז ער געשטאַנען אַ דערשטוינטער און זיך מורא געהאַט צו רירן פון אָרט. באַלד אָבער, האָט אים די חלום־זעאונג ווידער אַ שוועב געטאָן פאַר די אויגן און זײַן האַרץ איז פול געווען מיט האָפענונג, דערוואַרטונג און גלויבן אין דעם וואָס ער האָט געזען. „זע, כ'האָב אַ בונד געשלאָסן מיט דיר—" האָט ער קלאָר געדענקט די

צוזאָגנדיקע רייד, און אַ האָפּערדיקער, אַ זיכערער, איז ער צו דער טשע־רעדע אַוועק און גענומען אַ קו דריי יאָר אַלט, און אַ ציג און אַ באַראַן, און אַ טערטלטויב און אַ יונגפויגל. ער האָט עס געטאָן אין גרויס געאייל און גאַנץ אַליין, ווייל אַזוי איז עס געווען נאָך פון פאָרצייטנס אָן: „נאָר דער וואָס שליסט דעם בונד גרייט צו די פּי און דאָס האַלץ פאַרן מזבח״.

די פאַסטעכער וואָס האָבן געזען ווי דער האַר זייערער איילט זיך און רעדט מיט קיינעם קיין וואָרט נישט, האָבן מורא געהאַט צוצוגיין נעענטער צו אים. פון דערווייטנס זיינען זיי געשטאַנען איינער אויפן אַנדערנס אקסלען און אים נאָכגעקוקט פאַרגאַפטע ביז זיי האָבן אים שוין מער נישט געזען.

„די וועגן פונעם האַר, זיינען ווי די וועגן פון גאָט. זיי ווערן באַוואוסט נאָר ווען ער וויל עס אליין...״ האָט אליעזר זיי געוואָרנט נישט נאָכצו־גיין אברהמען אין די פאַרהוילעניש פון די בערג.

און ווי נאָר אברהם איז געקומען צום אָרט, האָט ער צעשפּאַלטן די פּי אין דער מיט, און די העלפט געלייגט אויפן האָלץ אין אַ גלייכער שורה איינס קעגן אַנדערן. נאָר די פייגל האָט ער נישט צעשפּאַלטן און געלאָזט אַרומשוועבן איבער זיי. ווען ער האָט געבראַכט דאָס וואַסער פונעם קוואַל וואָס האָט געפלאָסן פון אַ באַרג־שפּאַלט, האָט ער דערזען דעם רויב־פויגל אַראָפּלאָזן זיך צו פרעסן די פלייש־שטיקער, האָט ער אים פאַרטריבן און זיך געזעצט וואַרטן ביז די לעצטע זון־שטראַלן וועלן איינגאַנצן פאַרשלונגען ווערן פונעם נאַכט טונקל הינטער די באַרג שפּיצן.

ס'איז קיינער נישט געווען אַרום. בלויז רויב־פייגל האָבן געקרייזט אי־בער זיין קאָפּ מיט אָפענע שנאָבלען און אומגעהייער געשריי. אַ נעפּל האָט זיך געהויבן פון טאָל און פאַמעלעך פאַרדעקט די גרויע בערג וואָס האָבן מיט שאַרפע שפּיצן און שטעכיקע דערנער געשטאָרט צום ווייט צערויטלטן הימל ווי געגאָסענער קופּער.

פּלוצים איז אַן אויסטערליש שווערע אַנגסט באַפאַלן אברהמען. איז ער אויפגעשפּרונגען פון אָרט, אַוועקגעוואָרפן דעם שטעקן מיט וועלכן ער האָט געיאָגט די רויב־פייגל און גענומען שלאָגן אַ שטיין אַן אַ שטיין אויף צו מאַכן גרייט דאָס פייער, אָבער פונקט דאַן האָט אים אַזאַ מידקייט באַוועלטיקט, אַז ער האָט קוים די אויגן געקענט האַלטן אָפן. מיט די לעצטע כוחות האָט ער זיך געראַנגלט מיטן שלאָף וואָס האָט געשווערט זיין יעדן געבײן. אַ שטאַק פינצטערניש האָט אים געקלאַמערט פון אַלע זייטן, און

מיט דער פינצטערניש האָט אַ גרויל אים אַ וואָרף געטאָן צו דער ערד מיטן פּנים אַרויף. אַ שטומער גליווער אין אַלע גלידער, בלויז פון גאָר אַ ווייטער פאַרהוילעניש, האָט זיך דערטראָגן צו אים דאָס געהייל פון די רויב־פייגל צוזאַמען מיטן שלאָבעריקן וואָרקען פון די ציטערדיקע טויבן. אָן אויגנבליק וואָס איז אָן אייביקייט, האָט עס געדויערט, און דער גאַנצער גליווער אין אים האָט אויפגעצאַפּלט אינמיטן דער אימהדיקער פינצטערניש וואָס האָט זיך פּלוצים געעפנט מיט אַ פאַרבלענדנדיקן בליץ. אַ דורכזיכטיקער זייל רויך געהילט אין אַ פינקלדיקן פלאַקער, האָט זיך אַ צי געטאָן פון דער אומגעהייערער אומענדלעכקייט און אַדורכגעשוועבט צווישן די שטיקער.

אָן איינגעקאָרטשעטער איז אברהם געלעגן און אַ צאָן אָן אַ צאָן האָט אין אים געציטערט. ער האָט געהערט ווי דאָס האַלץ קנאַקט פאַרצערנדיק דאָס פלייש פון די צעשניטענע בהמות, און יעדער צונג פייער האָט געצישעט מיט אימה און אים געבריט דאָס לייב. די פינצטערניש האָט זיך אָפּגעטאָן פון אים און אַלץ אַרום האָט אַזוי קלאָר און גרויליק געפלאַמט פאַר אַלע געעפנטע חושים אין אים. אָפן איז געשטאַנען דער מדבר און געברומט מיט אומדערבאַרעמדיקע קולות: ״א פרעמדער ביסטו, אברהם, געקומען אַהער. אָן עלנטער וואַנדערער אָן אַ היים. פרעמדע וועלן דיינע קינדער זיין אין אַ לאַנד, וואָס איז נישט זייערס. קנעכט געפייניקטע פון שונאס האַנט.״

„אָ, האַר!״ האָט אברהם אַ יאָמער געטאָן און זיך אַרויסגעריסן פון שווערן דרימל.

„אָבער אויך זייערע פייניקער וועל איך משפּטן״ —, קלינגט אים אין די אויערן דאָס קול פון זייער ווייט.

„אָ, האַר!״ האָבן זיינע ליפּן נאָך געצאַפּלט ווען ער איז געבליבן שטיין אויף די פיס אַ דערשטוינטער. ער האָט די אייגענע אויגן נישט געגלויבט. דאָרט וואו ער האָט פאַרנאַכט אַוועקגעלייגט די שטיקער פלייש, האָט אַ לעצט פייער געגליט. קיין סימן פון הויפנס האָלץ איז שוין נישט געווען, נאָר איין מילד לעצט פייערל פון צעגליעטע קוילן. ער האָט זיינע אויגן נישט געקענט אַוועקנעמען פונעם פייער. אַ פרייד האָט גענומען קוועלן אין אים וואָס האָט די פריערדיקע שווערע רייד געלייטערט און געלינדערט. „אין פּיין וועלן זיי געלייטערט ווערן״, האָבן פונקען זיך געהויבן אין דער הויך און זיין פּנים איז אַלץ לויטערער און שיינענדיקער געוואָרן, ״און זיי וועלן רופן צו מיר און איך וועל זיי ברענגען אַהער כדי

צו מאַכן יאַרשענען דאָס געבענטשטע לאַנד״.

„מיטן האַר, האָב איך אַ בונד געשלאָסן״ — האָט אברהם מיטאַמאָל אַ שפּרונג געטאָן איבערן פייער, „ און אַ צייכן וועט עס זיין אויף אייביק אין מיין הויזגעזינד,״ האָט ער אויפגעהויבן דעם קאָפּ צום אויסגעשטערנטן הימל און אַרויפגעלייגט די רעכטע האַנט אויף זיין דיך.

אַ ווײַלע האָט ער אַזוי געשטרעקט דאָס פּנים צו די שטערן און נישט געפילט גאָר, אַז די פּיס אײַלן אים לייכט און לינד צו די געצעלטן צו. דער טוי האָט געפייכט זיינע האָר, און די פּיס האָבן גרינג געשפּריזט איבער די נאסע גראָזן, וואָס זיינען אים אַנטקעגנגעקומען מיט בענטשונג. פון קעגנאיבער, פון צווישן צוויי באַרג שפּיצן באַדעקט מיט ווייסן נעפּל, האָט אַ גרויסער צעפינקלטער שטערן געוואונקען צו אים און געמונטערט.

איז געקומען אַן אַנטרונענער און דערציילט...

ווען אברהם איז פאַר האַלבער נאַכט צוגעקומען נאָענט צו זיינע געצעלטן, האָט ער פּלוצים דערזען ווי אויף איינעם פון די בערג האָט אַ פייערל אַ פינקל געטאָן, און אין איינע פּאָר רגעס איז שוין דער גאַנצער אַרום גע־ווען אַ צעצונדענער פון פינקלדיקע פלאַקערן; וואו נאָר אַ שפּיץ באַרג האָט אַ ציטערנדיקער פלאַם געבלינצלט פון אים. באַלד האָט זיך אַ שרעק־געליאַרעם דערטראָגן צו זיינע אויערן.

„אַ שונא איז נישט וויט!" איז ער אָפּגעשפּרונגען פון אָרט אַ דערשטוינטער.

„אליעזר! אליעזר—" האָט זיין רוף אָפּגעהילכט אינעם גאַנצן אַרום ווי אַ דונער, און ווען דער עכאָ איז אויסגעגאַנגען אין די בערג האָט ער קלאָר געהערט אליעזרס קול:

„דער האַר רופט! שפּאַנט די קעמלען!"

איז אברהם געלאָפן אַנטקעגן דעם קול און זיך אָנגעשלאָגן אָן אליעזרן און אַ צאָל פון די הויז־קנעכט מיט אים, טראָגנדיק ברענענדיקע פאַקלען אין די הענט.

„דער האַר איז מיט אונדז!" האָבן זיי מיט אַ געשריי אים אַרומגערינגלט.

„וואָס טוט געשען אין דער נאַכט, אליעזר?— האָט אַברהם אפילו פאַר־געסן צו ענטפערן אויף זייער באַגריסונג.

"אַ נאַכט פון שרעק אין די געצעלטן פון די עברים. האַר! אַן אַנטרונע־נער איז געקומען!", האָט אליעזר אָנגעהויבן דערציילן, אָבער אברהם האָט אים אָפּגעשטעלט מיט אַ ברום:

„עס ווייסט נישט פון קיין שרעק דאָס הויז פון די עברים! ווער האָט דעם בונד פון פריינטשאַפט געבראָכן?"

„שלום איז אין אונדזערע געצעלטן, האַר," האָט אליעזר געשטאַמלט.

’’אונדזערע שכנים, די קינדער פון לאַנד, זיינען אונדזערע פריינט. פון דער פרעמד, פון דער ווייט איז דער שונא געקומען. כדרלעומר, דער באַרויבער פון פעלקער איז ווי דער צפון־ווינט באַפאַלן דעם כיכר און די פלוינען אַרום און פאַרוויסט די שטאָט סדום, און געפאַנגען יונג און אַלט און אויך לוט איז געפאַנגען. אַן אַנטרונענער איז געקומען און דער־ציילט, האַר, אָט איז ער!’’ האָט אליעזר צוגעשטופּט צו אברהמען אַ פרעמדן, האַלב נאַקעטן און מיט קאַלך־שטויב באַדעקטן מאַן.

האַר פון די עברים,’’ האָט דער פרעמדער מיט אַ געבראָכן קול דערציילט. „פון טאָל פון שדים קום איך. אַן אַנטרונענער פון שונאס פייל וואָס איז געשמירט מיט סם. ווי דער היישעריק פיל, ווי די רויב־פייגל האָבן דער קעניג פון עילם מיט די מלכים פון צפון זיך אַראָפּגעלאָזט אויפן גאַנצן לאַנד. זיי האָבן פאַרטיליקט די ריזן פון עשתרות קרנים, די זוזים פון האָם, די שרעקן זין און די הייל־איינוואוינער פון די בערג, ביז די זין פון מדבר און די קינדער פון אמורי. פאַרדעקט האָבן זיי די שיין פון דער זון און וויסט געמאַכט דאָס פנים פון דער ערד. ווי דער גאָרטן פון גאָט, ווי מצרים איז דאָס לאַנד געווען פאַר זיי, און נאָך זיי אַ טאָל פון טויט. ביים טאָל פון קאַלך און ליים, האָבן די קעניגן פון סדום און צביים מיט די מלכים פון דרום דעם שונא באַגעגנט און צעשלאָגן געוואָרן. די ליים גריבער האָבן זייער מויל געעפנט און פאַרשלונגען די קינדער פון לאַנד. די איבערגע־בליבענע זיינען אין די בערג אַוועק. דאָס גאַנצע גוטס פון לאַנד איז אין שונאס הענט און אויך לוט, דיין ברודערס זון, איז געפאַנגען מיט זיין גאַנץ הויזגעזינד.’’

„מיר האָבן פייערן געצונדן צו וואָרענען די שכנים מיט וועמען דו האָסט אַ בונד געשלאָסן,’’ האָט אליעזר זיך ווידער געשטעלט פאַר אברהמען.

„און מיר זיינען געקומען, אברהם,’’ האָבן די עלטסטע פון די שכנים, וואָס זיינען אָנגעקומען אין מיטן דעם פרעמדנס דערציילן, זיך אָפּגערופן. „דיין ברודער איז אונדזער ברודער, דיין שונא איז אונדזער שונא!’’

„גרויס איז אייער חסד, שכנים,’’ האָט אברהם זיך גענייגט און גע־רירט געפרעגט. „די האַנט פון שונא איז געפאַלן אויפן געצעלט פון מיין ברודערס זון. איז זי דאָך געפאַלן אויך אויף מיין געצעלט, און אויך אייערע געצעלטן זיינען נישט זיכער פאַר זיין אויסגעשטרעקטן אָרעם. אונדזערע געצעלטן ווי זאַמד פאַרן ווינט אויב איין האַנט וועט די צווייטע נישט

שטאַרקן..״

„ער איז שטאַרק דער קעניג פון עילם! ווי דער היישעריק איז ער באַפאַלן דאָס לאַנד!״ האָט איינער פון די עלטסטע אַ שטאַמל געטאָן.

„ווען מיין געצעלט וואָלט דאָרט געשטאַנען, וואָלט דער שונא אויך מיינס פאַרברענט,״ האָט אברהם ווי פאַרהערט יענעמס רייד, און נישט וואַרטנדיק אויף קיין ענטפער פון די עלטסטע, האָט ער זיך פלוצים צום פרעמדן געווענדט:

„האָסטו אַלץ שוין דערציילט, אַנטרונענער? האָט ווער דיך געשיקט צו מיר? האָסטו אַליין לוטן געזען?״

דער פרעמדער האָט אַ ווילע, דערשראָקן געשוויגן און באַלד איי־ליק גענומען דערציילן:

„ליגנדיק פאַרזונקען אינעם טאָל פון ליים און קאַלך, האָבן מיינע אויגן געזוכט הילף אין דער וויַיט. מיין קול האָט מיר מער נישט געדינט, נאָר די אויגן האָבן אַלץ נאָך געזען. הייס איז געווען דער טאָג. פון די ברי־ענדיקע גריבער איז אויפגעגאַנגען דער שטיקנדיקער ריח פון טויטע וואָס פוילן און דאָס ליאַרעמען פון די רויב־פייגל וואָס האָבן געהיערט איבערן טאָל מיט גלאַנצנדיקע פיסקעס ווי שפּיזן. האָב איך הויך געשטרעקט מיין קאָפּ איבערן גרוב און געבליקט אַרום זיך און צום הימל אויבן. פלוצים האָבן מיינע אויגן רייטער דערזען, פלאַמען זייערע פּנימער אין זון, און זייער גאַרטל איז פול געווען מיט פיילן. דעם שונאס פייל איז שוין בעסער ווי דאָס זינקען אין גרוב, האָב איך געטראַכט און דעם קאָפּ הויך געהאַלטן.

נאָך די רייטער איז דאָס גאַנצע גוטס פון סדום אויף קעמלען נאָכגע־גאַנגען; ווייבער און קינדער און די תבואה פון דער ערד און צווישן זיי לוט, מיין האַר, אַ געבונדענער ווי אַ שעפּס, און זיין גאַנץ הויז־געזינד, די משפחה פון די עברים וואָס אין סדום. ווען ס׳איז נאַכט געוואָרן, האָבן מיינע כוחות מיר געדינט און גאָט, דער האַר, האָט מיר דעם וועג געוויזן אַרויסצוקומען פון די גריבער אַ גאַנצער. האָב איך צו דיר דעם וועג גע־זוכט. אין לוטס טשערעדעס בין איך אַ פּאַסטעך געווען, האַר. צו וועמען זאָל איך מיין האַרס אומגליק טראָגן, אויב נישט צו דיר, האַר פון די עברים און פון גאָט געבענטשט.״

אברהם האָט אים נישט געענטפערט אויף זיינע לאַנגע רייד, נאָר גלייך באַפוילן צו ציילן און באַוואָפענען אַלע קנעכט אין הויז און אין

פעלד. אויך די דריי עלטסטע פון די שכנים ענר, אשכול און ממרא האָבן זייערע אייגענע געציילט און אויסגעשטעלט אין פיר מחנות.

„ס'איז דער שונא באַפאַלן דאָס לאַנד אָן אַ וואָרענונג,‟ האָט אברהם שטייענדיק אויפן רוקן פון אַ קעמל אַ בריל געטאָן, „וועלן מיר פלוצים אויף אים אַ שפרונג טאָן ווי די לייבן, ווי די ווילטקירן!‟

„ווי די לייבן, ווי די ווילטקירן—‟ האָבן די מחנות נאָכגעברילט, מיט אַן אומגעהייערן געשריי, טופּנדיק מיט די פיס און שטויסנדיק פאַרויס די הערנער וואָס זיי האָבן געטראָגן אויף די קעפּ.

„ער האָט געראַבעט דאָס גוטס פון לאַנד און געצעלטן איינוואוינער גע־פאַנגען גענומען. וועלן מיר אויף אים פּלי טאָן ווי די אָדלערס, ווי די שפּאַרבערס!‟

„ווי די אָדלערס, די שפּאַרבערס,‟ האָבן די מחנות מיט אַ הילך געענט־פערט און אויסגעשטרעקט די הענט מיט די נעגל פון אָדלערס און שפּאַר־בערס אויף זיי.

„ווי אַ שטורעם אויף אונדזערע געצעלטן איז ער געקומען, וועלן מיר ווי דער בליץ אים אַ שפּאַלט טאָן און ווי דער דונער דערשלאָגן!‟

„אַ שפּאַלט טאָן און דערשלאָגן!‟ האָבן די מחנות ווילד געיובלט ציינ־דיק די בויגנס און הויבנדיק די האַמערס מיט די העק.

„ווי דער הישעריק פּרעסט ער די פּרוכט פון לאַנד, אונדזער לאַנד!‟ האָט אברהם שוין מיט די לעצטע כוחות אַריינגעשריגן אין די פאַקלען פייער וואָס האָבן זיך געהויבן איבער די מחנות, „וועלן מיר אים מיט פייער צינדן און פאַרלענדן און פאַרטיליקן פון דער ערד!‟

„און פאַרלענדן און פאַרטיליקן פון דער ערד!‟, האָבן די קולות געגרייכט ביזן הימל.

„אַן אויג פאַר אַן אויג און בלוט פאַר בלוט!‟, איז ער אָזש אונטער־געשפּרונגען אויפן קעמל, נאָר זיין קול איז פאַרשלונגען געוואָרן פונעם טומל. האָט ער זיך אַ וואָרף געטאָן פאַרויס פון די מחנות און אַרויסגעברילט מיט אַלע כוחות:

„דער האַר פון הימל און ערד איז מיט אונדז. דער גבור אין מלחמה איילט אונדז פאַרויס!‟

„איילט אונדז פאַרויס!‟ — האָט נאָכגעהילכט דאָס קול פון די מחנות

וואָס האָבן געאײַלט נאָך אַברהמען איבער די טאָלן און בערג, אַ גאַנצע נאַכט און אַ גאַנצן טאָג.

ווען זיי האָבן דעם שונא פון ווייטנס דערזען, האָט די זון זיך שוין געהאַט געזעצט, און בײַ פײַערן האָט דעם שונאס לאַגער געליאַרעמט מיט געזאַנג און טענץ. האָט אברהם אין דער שטיל צעטיילט זײַנע מחנות און אַ גאַנצע נאַכט אַרומגערינגלט דעם שונא; און ווען דער מאָרגנשטערן האָט געגומען בלאַסער ווערן זײַנע זיי אומגעריכט ווי אַ שלאַקס רעגן אַרויפגעפאַלן אויפן שונאס לאַגער און אים צעשלאָגן און פאַריאָגט ווײַט איבער די גרעניצן פון לאַנד.

און דאָס גאַנצע גוטס פון סדום און די ווײַבער און יונג און אַלט איז אַרײַנגעפאַלן אין אברהמס האַנט, און אויך לוטן מיט זײַן הויזגעזינד האָט ער אומגעקערט און געפירט אַהיים.

און דאָס קול פון שופר און הילכן פון פויקן איז געגאַנגען פאַרויס פאַר זיי און אויסגערופן מיט פרייד, אַז דער שונא איז פאַרטיליקט פון אברהמס האַנט, און דאָס לאַנד איז ווידער פריי פון פרעמדן יאָך.

זײַנען די אַנטלאָפענע אין די בערג אַרויס פון די הײלן, און די פאַר־שלאָסענע אין די פעסטע שטעט, האָבן די טויערן געעפנט און אַנטקעגנגע־גאַנגען אברהמען מיט ברויט און ווײַן און מיט יובל אים געלויבט: „פאָטער אונדזערער, האַר פון פעלקער און באַשיצער!“

און אויך דער קעניג פון סדום איז געקומען און זיך געבעטן בײַ אבר־המען: „באַפרײַער, מעכטיק ביסטו! צוועלף יאָר האָבן מיר דעם שונאס יאָך גע־טראָגן און אויפן דרײַצנטן זײַנען מיר אויפגעשטאַנען קעגן אים, אָבער אונד־זער האַנט איז שוואַך געוואָרן און אונדזערע פיס האָבן געשטרויכלט. ווען נישט דײַן שטאַרקער אָרעם, וואָלט אונדזער נאַקן ווידער געווען געשפּאַנט אין יאָך. באַוויליק זשע, האַר, און גיב מיר בלויז די לעבנגעבליבענע פון סדום און דאָס פאַרמעגן נעם דיר!“

האָט אברהם געענטפערט:

„נישט נאָך רויב בין איך געגאַנגען, קעניג פון סדום, און דאָס פאַר־מעגן פון סדום וועט נישט רוען אין מײַן געצעלט. קעגן דעם רויבער האָבן מיר געצויגן מיט דעם שטאַרקן אָרעם פון גאָט דעם האַר. כ׳האָב אויפ־געהויבן מײַן האַנט צום האַר פון הימל און ערד, אויב איך וועל אפילו אַ פאָדעם און אַ בענדל פון אַ שוך נעמען פון דעם וואָס איז דײַנס. זאָלסט נישט

קענען זאָגן: איך האָב רייך געמאַכט אברהמען. נאָר דאָס עסן וואָס די מענטשן מיינע האָבן אויפגעגעסן, איז זייערס. סיידן די האַרן, מיינע פריינט אין שלום און אין מלחמה, ווילן אַ חלק, מעגן זיי עס קריגן.״

האָט דער קעניג פון שלם, דער כוהן פון העכסטן גאָט אויפגעהויבן דאָס ברויט מיטן וויין,וואָס ער האָט געבראַכט, און אברהמען געבענטשט:

„געבענטשט ביסטו, האַר פון די עברים, פונעם עלטסטן גאָט, דער גאָט פון הימל און ערד, און געלויבט איז דער עלטסטער גאָט וואָס האָט דיינע שונאים איבערגעגעבן אין דיינע הענט.״

און דאָס גאַנצע פאָלק אַרום האָט מיט פרייד געיובלט: „פאָטער אונד־זערער, האַר, געבענטשט ביסטו!״

און זיי האָבן דאָרט געגעסן און געטרונקען, געטאַנצט און געזונגען און פייערן געצונדן דריי טעג נאָכאַנאַנד, און אויפן סוף פון דריטן טאָג האָבן זיי זיך געזעגנט און יעדערער האָט צו זיין היים געצויגן. און אויך לוט האָט זיך אומגעקערט צו זיין היים אין סדום און געוואָרן ווי איינער פון זיי.

הגר ווערט אברהמס ווייב

א

אינעם טאָג ווען אברהם איז צוריקגעקומען פון דער מלחמה מיט דעם קעניג פון עילם, האָבן אויף די בערג אַרום פויקן געהילכט; אויפן וועג וואָס האָט געפירט צו אברהמס געצעלט, זיינען יונגע מיידלעך מיט לאָר־בער קרענץ געשטאַנען און געוואַרט אויף די זיגער זינגענדיק אָן אויפהער איין און דאָס זעלבע לויב־ליד פאַרן באַפרייער פונעם לאַנד:

„מיט די הערנער שטויסט ער זיי,
ווי דער בופלאָקס;
ווי דאָס פייער ברענט ער זיי
און פאַרלענדט;
ווי די מדבר זון פלאַמט ער,
ווי גאָט אַליין, דער האַר!

פריי זיך ווייב
און שאַל מיט שטאָלץ,
לויף מיט ווײַרעך אים אַנטקעגן;
אָט אָ קומט ער,
אָט אָ שפרייזט ער,
דער האַר, דער באַפרייער,
ווי גאָט אַליין״.

פאַרנאַכט צו האָט זיך אברהמס מחנה זיך דערנענטערט צו די געצעלטן. אויף אַ ברייטביייניק פעסט אייזל איז אברהם געזעסן אַ גלייכער, אַ רויי־קער. זיין פנים האָט געפלאַמט קעגן דער פאַרגייענדיקער זון און מיט

פאַרזשמורעטע אויגן האָט ער געקוקט אַרום זיך. „אָט זיינען שוין די געּ־ צעלטן," האָט אַ גרויסע פרייד אויפגעקוועלט אין אים, „וואו דאָס אויג פאַלט, גרינס און גראָז. דאָס קול פון טשערעדעס פאַרגייט נישט אינעם טאָל דעם גאַנצן טאָג. פאָטער אונדזערער, באַפרייער און באַשיצער, האָבן זיי מיך געררופן, מיך דעם פרעמדן וואַנדערער..."

„אָ, האַר", האָט ער אין עקסטאַז אַ הויב געטאָן דעם קאָפּ צום הימל און דערזען ווי צווישן צוויי דורכזיכטיק ווייסע וואָלקנס זעצט זיך די זון אַ רויטע, אַ פלאַמענדיקע, און די גליענדיקע שטראַלן פאַרפלאָכטן איינס אין אַנדערן און איבער דעם אַנדערן, פאַרשלינגען און פאַרהוילן די וואָלקנס מיט אַ פלאַקער פון העלזילבערדיקע און פורפורענע פאַרהאַנגען. זיין האַרץ איז פול געווען און אַ דערשטוינטער האָט ער אַ הויב געטאָן די הענט אַזוי, ווי ער וואָלט געוואָלט אַוועקרוקן די גליענדיקע פאַרהאַנגען. „אַ לויב דיר, האַר, וואָס האָסט מיך געפירט ביז אַהער", האָט אַ תפילה אַרויסגעקוואָלט פון אים. „כ'וועל פאַר דיר אַ מזבח אויפשטעלן אין דעם דאָזיקן אָרט".

„שטאַרק איז זיין אָרעם, און פייער שפריצט פון זיינע נאָזלעכער!" האָט זיך קלאָר דערהערט דאָס קול פון די יובלענדיקע מיידלעך, און די גאַנצע מחנה האָט מיט אַ שאַל אַ הילך געטאָן:

מעכטיק איז דער אָרעם פונעם האַר,
ווי דער ווילדסטיר שטאַרק, זיינען זיינע הערנער."

און באַלד האָט אַ קול פון אַ שופר זיך אַריינגעריסן אינמיטן זינגען און שאַלן פון די מחנות און האָט אויגנבליקלעך פאַרשטילט די קולות אויף אַמאָל. בלויז דאָס אָטעמען פון די בהמות און דאָס קלאַפּן פון אייגענעם האַרץ, האָט מען געהערט אין דער פלוצימדיקער שטילקייט.

„דער האַר האָט דעם שונא פאַרטריבן.
„אין פרידן וועט רוען דאָס לאַנד!".

האָבן די מיידלעך זיך אַ לאָז געטאָן אין אַ ווירבלדיקן עקסטאַטישן רעדל־ טאַנץ, באַגלייט פון אַ ציטערנדיק ווייברירנדיקן צימבל־קלאַנג.

דאָס פלוצימדיקע שטיל ווערן, האָט אברהמען איבערגעשלאָגן די מחשבות. ער איז שוין אַזוי געוואוינט געווען צו טומל און געשרייען, אַז ערשט די שטילקייט האָט אים געשטערט צו טראַכטן. האָט ער זיך אַ הויב געטאָן פונעם אָרט און געוואָלט עפּעס זאָגן, נאָר דאָ האָט ער דערזען ווי זיין ווייב שרה, און נאָך איר אַ מחנה פרויען, האַלטנדיק אין

דער הויך קרענץ פון ווילדע בלומען מיט גרויסע הערנער אין דער מיט, דערנעענטערן זיך צום אים, איז ער אראפגעשפרונגען פונעם איזל און איר אנטקעגנגעלאפן. אבער ווי נאר ר'איז צוגעקומען נאענט, זיינען די עלטסטע פון די שכנים מיט וועמען אברהם האט א בונד געשלאסן, ארויס־געלאפן פאר אים און הויך אויפן קול אויסגעשריגן:

„לויבט דעם האר מיט דער הארינטעו!״

„געבענטשט זאלן זיי זיין״. האט דאס גאנצע פאלק ארויסגעיובלט.

שרה האט אויף שנעל א כאפ געטאן דעם קראנץ און ארויפגעזעצט אויף אברהמס קאפ. און אלע מיידלעך נאך איר האבן געטאן דאס זעלבע צו אלע אנדערע קריגער. און דאס קול פון געזאנג און פרייד האט זיך צע־הילכט און צעטאנצט אין גאנצן טאל. און אקסן האט מען געבראכט און געשאכטן. דאס הארץ און דעם קאפ און די נירן האט מען פארברענט אויפן מזבח וואס אברהם מיט אליעזרן האבן אויפגעשטעלט. און דאס פלייש האט מען גאנצערהייט געבראטן און געטיילט דעם צעהוליעטן פאלק. און צווישן טרונק און טרונק, האבן זינגערס געזונגען:

„א לויב דעם האר, דעם גיבור אין מלחמה,
ווי דער בופלאקס איז ער שטארק —
פייער שפריצט פון זיינע נאזלעכער.״

און אויך די טענצערס האבן זייערס געטאן. צום ערשטן האבן זיי געטאנצט אליין — צום טאקט פון דער פויק און אכט סטרוניקן פידל. ווען ס'איז טונקעלער געווארן האבן זיי שוין געטאנצט אין רעדלעך ארום פייער, און אז דער עולם איז געווארן גאר פריילעך און זאט פון טרינקען און עסן, האבן זיך אלע שוין אריינגעווארפן אין טאנץ: מאן און פרוי, יונג און אלט האבן זיך געהאלטן ביי די ארעמס, ביי די היפטן, ביי די אקסלען און ביי די קעפ, און געדרייט זיך און געהוידעט און געש־פרונגען ביז פארגעסנקייט, ביז דער גאנצער טאל האט זיך מיטגעדרייט מיט זיי, און די בערג ארום זיינען אויך אריינגעצויגן געווארן און מיט־געציטערט און מיטגעליארעמט מיטן רעשן פון די זינגער:

ווי די ציגן, שפּרינגען בערג,
פֿאַר זיין צאָרן;
ווי דער האָז לויפֿט דער שונא
פֿאַר זיין פֿייער.
האָר אַ לויב צו דיר!
האָר, אַ קרוין פֿאַר דיר!"

און אויך די פֿייערן האָבן זיך מיטגעטוקט און פֿאַרפֿלאָכטן אינעם טאַנץ, זיך צעצונדן, צעפֿלאַקערט און געצישעט. ווי אַ גליאיק, געפֿלעקטע שלאַנג, האָבן שנורן פֿונקען זיך געהויבן אין דער הייך און צעשאָסן געוואָרן איי־בער די קעפּ ווי אַ האָגל פֿון רויטע אויגן. האָבן טענצער די קעפּ געהויבן און מיט די הערנער און לאַרבער קרענץ געכאַפּט די רויטע פֿונקען און ווייטער זיך געיאָגט אין טאַנץ און איבערן פֿייער געשפּרונגען; די מע־סערס געטונקען אין די פֿלאַמען און אין מויל גענומען, איז פֿלאַם און מעסער און מויל פֿון מענטש איין צעפֿלאַקערטע צונג געוואָרן, און רויט געפֿאַרבט אַלע פּנימער אין דעם טונקל פֿון דער נאַכט.

אַזוי אַ גאַנצע נאַכט. און ווען דער פֿרימאָרגן האָט פֿון די בערג אַראָפּגעקוקט אין טאָל אַריין, זיינען די פֿייערן שוין געווען פֿאַרלאָשן און מיט שלאָף האָט געאָטעמט פֿון אַלע זייטן, פֿון די פֿאַרמאַטערטע איינציקע פֿאַרלעך וואָס זיינען געלעגן דאָ און דאָרט, און פֿון יעדן פֿעלדז און גרויען געצעלט אַרום.

ב

אַ יִנעם טומל און געפּילדער פון די יובלענדיקע מחנות, האָט קיינער נישט באַמערקט ווי שרה האָט אַרויסגענומען אברהמען פונעם געזעמל און פאַרשוואונדן מיט אים אויף יענער זייט באַרג.

„ברודער מיינער און הערשער," האָט זי אים אין אויער אַריינגעפּליס־טערט. „פאַרגיב, וואָס כ'האָב דיך צוגענומען פון דער פרייד פון די מחנות. עס גליוועט מיין לייב אינעם פרייד פון געזעמל. מיין אויער פאַר־נעמט נאָר געשפּעט אין זייער יובל, ווייל טרוקן ווי די הייל דאָ און ליידיק האָט גאָט מיך געמאַכט. וויסט און טריב איז אונדזער געצעלט."

„שרה," האָט אברהם אַ פאַרציטערטער, אַרויפגעלייגט זיין האַנט אויף איר מויל, „וואָס רעדסטו, האַרינטע, אונדזער געצעלט איז דאָס ליכטיקסטע פון אַלע געצעלטן, ווייל דו, דער שענסטער איידלשטיין פון לאַנד כנען וואוינסט אין אים... נאָר כבוד און ליבשאַפט טראָגן די קינדער פון לאַנד צו דיר, האַרינטע פון די עברים".

„דיין גענאָד, ווי די זון אין פרימאָרגן," האָט שרה אים איבערגע־ריסן אין מיטן, באַפרייענדיק איר מויל פון זיין האַנט, „פאַרגיב מיר אָבער, וואָס איך קען שוין מער נישט שווייגן. עס ווערט פינצטערער מיין אויג מיט יעדער ווייסער האָר אויף מיין קאָפּ. צאָרן נישט, האַר, אויף מיינע רייד, כ'בין שוין איבערפול מיטן וויסטן צער פון אַ ליידיקער טראַכט. כ'בין שוין אויך אין טעמפּל פונעם העכסטן גאָט געוועזן. געריייכערט ווייררויך און דאָס הייליקע וואַסער ביים שיין פון לבנה געטרונקען. כ'האָב שוין אויך דעם ליבע וואָרצל אויפגעגעסן מיט דער ערד. דאָס ביינדל פון אַ יונגע טויב, געריייניקט אויף גאָטס מזבח, האָב איך גאַנצע צוועלף לבנות אויף מיין האַלדז געטראָגן און בין נאָך אַלץ נישט אויפגעריכט געוואָרן. מיין טראַכט איז פאַרשלאָסן און פינצטער איז מיין וועלט. פאַרמיטן איז נאָך אַלץ די פרייד פון אַ קינד אין אונדזער געצעלט. הער מיך צו, איך בעט

דיך,״ האָט זי אים אָנגענומען ביי די הענט און נישט געלאָזט גאָרנישט זאָגן, „כ׳מוז אויסרעדן אינגאַנצן׳ ס׳האָט שוין אויסגעטריקנט די טרער אין מיין אויג. ביסט דאָך איידל אין דיין גוטסקייט צו מיר. פאַרגיב זשע וואָס מיין פּיין און שרעק האָט מיך געטריבן דיר נאָכצוקוקן ווען דו האָסט זיך דערווייטערט פון אַלעמען נאָכן אָפּשיידן זיך פון לוטן. ווי אַן עלנט מויל־אייזל האָסטו געבלאָנקעט אין פעלד. מיין לייב האָט געגליוועט פון שרעק און ווייטיק. דיין עלנט האָט מיך מער געשראָקן ווי מיינער. איך ווייס דאָך, אַז דו ביסט געבענטשט. ס׳איז דאָ קראַפט אין דיינע לענדן, אברהם, יונגשאַפט אין דיינע ביינער. טו זשע מיר און דיר צוליב און בוי דיין געצעלט מיט אַן אַנדערער׳ וואָס איז געבענטשטער פון מיר...״

„האַריצטע, שענסטע פון די פרויען,״ האָט אברהם אַ ציטערנדיקער אַ כאַפּ געטאָן שרהן ביי די הענט. „פאַרוואָס פאַרשעמסטו דעם טאָג פון גרויסן זיג? ווען כ׳האָב בייטאָג דיך דערזען, האָט מיין פּנים אויפגעלויכטן ווי אין יענעם טאָג, ווען כ׳האָב דיך ס׳ערשטע מאָל געזען ביים ברונעם פון מיין טאַטנס הויז און געפרעגט: ,ווּעסטו גיין מיט מיר אין ווייטן וועג, איידלשטיקז?״ און דו האָסט געענטפערט: ,דיין וועג איז מיין וועג.״ פאַר־וואָס ווילסטו מיך פאַרלאָזן? דעם גאַנצן מדבר האָסטו מיט מיר דורכ־געשפּאַנט ווי אַ געטריי קעמל. מיין האַרץ איז פול מיט ליבשאַפט צו דיר ווי אַ לאָגל קוואַליק וואַסער. זאָג, פאַרוואָס ווילסטו מיך פאַרלאָזן? ווייסט שרה,״ האָט ער זי גענומען גלעטן און איינגערוימט אַ סוד, „כ׳האָב אַ בתּד געשלאָסן מיטן האַר. אין דער נאַכט אידער כ׳בין אַוועק ראַטעווען לוטן, האָב איך אין שווערן דרימל געהערט דעם צוזאָג: „ס׳וועט דאָס גאַנצע לאַנד זיין פול מיט אונדזערע קינדער, ווי די שטערן אין הימל פיל ווי דאָס זאַמד ביים ברעג ים. געבענטשטע זיינען מיר אין געבענטשטן לאַנד.״

„יאָ, האַר, כ׳ווייס אַז דו ביסט געבענטשט וואו נאָר דו קערסט זיך, זאָל זשע פאַלן מיין הייס געבעט אויף דיין איידל האַרץ. נאָר איין מיטל איז מיר נאָך געבליבן צו פּרואוון. העלף מיר אַריינברענגען די ברכה אין אונדזער געצעלט: אָט איז הגר, די דינסט וואָס דער קעניג פון מצרים האָט מיר געשענקט, נעם זי אַריין אין דיין געצעלט. זי איז יונג און שיין ווי אַ גאַזעל, זאַפטיק ווי אַן עפּל פון עדן און ווי אַ שוועסטער איז זי מיר. נעם זי, האַר, און זאָל דאָס פריילעכע קול פון אַ קינד קלינגען און דיין געצעלט, אפשר וועט דיין גאָט אויך מיך געדענקען צוליב איר.״ האָט שרה מיט

טרערן געבעטן.

אָן אומרואיקער, האָט אברהם זיך אַ הייב געטאָן פון אָרט און זיך דערנענטערט צום אַרויסגאַנג פון הייל.

„ווער האָט דיר די עצה געגעבן?" האָט ער הייזעריקלעך געפרעגט.

„ס'איז דער מנהג אַזוי אין דעם לאַנד," האָט שרה אים נישט אָפּ־געלאָזט און אָנגעכאַפּט דעם זוים פון זיין קלייד. „דאָס קינד פון דער דינסט געהער צו דער האַרינטע ביז זי ווערט אַליין געהאָלפן, האַר." האָט זי איינגעגראָבן איר קאָפּ אין זיין ברוסט און פאַרצאַפּלט געקלאָגט. „שטאַרק מיך אין מיין עלנטקייט. וואו וועל איך גיין אָן דיר! נאָך איין לבנה וועט פאַריבער און ס'וועט פול ווערן דאָס צענטע יאָר פון אונדזער זיין דאָ אין לאַנד, נאָר אַ קינד קען מיך ראַטעווען פון פאַרלאָזנקייט. שוין לאַנג אַז איך האָב פון דעם געטראַכט, נאָר איך האָב אַלץ געהאָפּט און געוואַרט. (*) אָבער היינט בייטאָג ווען איך האָב דיך געזען זיצן אויפן איזל אַ שיינער־דיקער; די מחנות האָבן געיובלט מיט פרייד: „פאָטער אונדזערער, באַ־שיצער," האָבן זיי דיך גערופן. די הענט האָבן זיי געשטרעקט צו דיר און דו ביסט געזען אויף דיין איזל און געשוויגן, האָט מיין לייב אויפגע־ציטערט. איך האָב געהערט קלאָר ווי דו רעדסט צו מיר מיטן שווייגן, פונקט ווי דער כוהן אין היילקן טעמפּל וואָס האָט אַרויסגעלייענט מיינע מחשבות: „די ברכה דאַרף מען קענען אַריינברענגען אין געצעלט"... העלף מיר, אברהם! ווי אַ מאַמע וועל איך זיין צום ניי געבאָרענעם. פאַר וואָס שווייגסטו, האַר? טו אָפּ דאָס געשעפט פון לייט פון מיינע אויערן. לאָז מיך נישט צו שאַנד".

„האָרך זיך איין, שרה," האָט אברהם זי געגלעט און באַרואיקט. עס קען נישט גרייכן קיין געשעפט צו דער שענסטער פון די עברים. עס וועט נישט זיין צו שאַנד די האַרינטע פון מיין הויז. עס איז רעכט ווי דו זאָגסט, און זאָל דער גאָט וואָס האָט מיך געהיט ביז אַהער צווזען דיין לויטער האַרץ און דערפרייען דיין געמיט."

(*) לויטן מנהג, האָט דער מאַן געקענט, טייל זאָגן: געדאַרפט אָוועקשיקן די פרוי אָן באַלוינונג, אויב עס איז אַריבער צען יאָר נאָך דער חתונה און זי האָט קיין קינדער נישט געהאַט.

„קום,‟ האָט שרה אים ראַפּטום אַ שלעפּ געטאָן פון דער הייל אַרויס, „איך האָב אַלטן וויין צוגעגרייט פאַר דיר אין דיין געצעלט. מיט עפּל זאַפט און נאַרד האָב איך דיין געלעגער באַשפּריצט. אייל זיך איידער דער מאָרגנשטערן ווערט בלאַסער און ברענג די ברכה אין אונדזער געצעלט.

שווייגנדיקע, זיינען זיי ביידע געגאַנגען אין די טיפע גראָזן. פון וויטן האָט זיך געטראָגן דאָס פריילעכע געזעמל פון די יובלענדיקע מחנות, נאָר זיי האָבן עס נישט געהערט. די לעצטע ברענענדיקע פייערן האָבן געפּאַרבט דעם הימל מיט גליענדיקע צונגען, נאָר זיי האָבן די קעפּ נישט אויפגעהויבן און גאָרנישט נישט געזען. פאַרטאָענע אין זיך האָבן זיי זיך געשלייכט אין דער טונקלקייט אויסמיידנדיק צו באַגעגענען זיך מיט די טאַנצנדיקע מחנות.

ג

אזוי איז הגר געוואָרן אברהמס ווייב. און ווען עס זיינען אַריבער עטלעכע חדשים און עס איז באַוואוסט געוואָרן, אַז הגר איז פאַרגאַנגען אין טראָגן, זיינען די שכנטעס געקומען אָפּגעבן מזל־טוב צו שרהן, ווייל אַזוי איז געווען דער מנהג.

„זאָל די ברכה רוען אין דיינע געצעלטן, האַרינטע—“ האָבן זיי זיך טיף גענייגט און געבוקט דריי מאָל צו דער ערד, „ווי די מאַמע ערד, ווי דער מאַנדלבוים זאָלן צייטיקן דיינע פרוכטן.“

האָט שרה זיך אויפגעהויבן פון דער שוועל פונעם געצעלט וואו זי איז געזעסן און אַריינגעבעטן די געסט מיט פריינטלעכע רייד:

„די ברכה קומט מיט אייערע טריט, שכנטעס, דעקט אָפּ אייערע פּנימער און אָטעמט איין דעם ריח פון די רייפע עפּל מיט וועלכע עס איז אויסגעצירט דאָס געצעלט פונעם האַר. קומט און דערפרישט אייערע גומענס מיטן וויין וואָס די טאָכטער פון מצרים האָט צוגעגרייט.“

ווען זיי זיינען פאַרטיק געוואָרן מיטן אויסלייגן די מתנות, האָבן זיי זיך אויסגעזעצט אויף דער ערד אַרום הגרן וואָס איז געזעסן אין מיטן געצעלט, אויסגעפוצט אין די שענסטע קליידער און געשוויגן. אַלעמענס אויגן זיינען געווען צו איר געווענדט. נאָר זי האָט אירע אויגן דעקלעך געהאַלטן אַראָפּגעלאָזט, אַז מען האָט געקענט מיינען אַז זי דרימלט גאָר.

האָבן די ווייבער זי געגומען לויבן און זיך געפּלייסט אַריבערצויאָגן אײנע די אַנדערע ביים אויסרעכענען אירע מעלות. מיט די צערטלעכסטע נעמען האָבן זיי זי גערופן: מאָרגנשטערן אין פרילינג, זון אין תמוז, לבנה אין מיטן חודש, און נאָך צונעמען וואָס זיינען זיי נאָר אויפן צונג געקומען; און ווען די דינער האָבן צום דריטן מאָל שוין דערלאַנגט וויין מיט פריש געבראָטן פלייש, האָט זייער לויב שוין גאָר קיין גרעניץ נישט געהאַט. צווישן איין שלוק וויין און צווייטן, האָבן פאַרגלייכן זיך געיאָגט אײנע נאָך די אַנדערע פלינק און געשיקט. קיין איין אבער האָבן זיי נישט דורכגעלאָזט אָן אַ פאַרגלייך: ווי גלאַנציקער טוי אין פרימאָרגן בלאַנקען אירע ציין; ווי דער באַרג מוריה טורעמען זיך אירע פלייצעס; ווי דער ווייַנשטאָק און דער עפּלבוים שמעקט איר לייב; ווי געקעמטע שעפסן וואָל קרויזן זיך אירע האָר, און אירע אויגן ווי שטערן אין דער נאַכט.

אויך שרה וואָס איז געווען פאַרנומען מיט העלפן באַדינען די געסט, איז אַריינגעצויגן געוואָרן אינעם אייליקן פלאַפּלען פון די ווייבער וואָס האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ פריילעכע שפּיל. אויך זי האָט גענומען פאַרגלייכן די שווייגנדיקע הגר צו אַ ווייסער לאָם, וואָס איז ערשט פון וואַסער אַרויס, צו אַ מילגרוים פול מיט קערנער, און צו אַ ברייטבייניק אייזל, וואָס איז דער שטאָלץ פון יעדן אַרבעטס־מענטש אין לאַנד. זאַפטיק איז זי און פרוכטבאַר ווי דאָס לאַנד פון וואַנען זי קומט; ווי די מאַמע ערד אין פרילינג, ווי די מילך־קי, די שפּייזערינס פון די קינדער פון געבענטשטן לאַנד...

די גאַנצע צייט איז הגר געזעסן אַ פאַרשלאָסענע איז זיך און מיט קיין איין מינע נישט אַרויסגעוויזן אירע געפילן. פון צייט צו צייט בלויז, האָט זי מיט שטאָלץ געקוקט אַרום זיך, און ווען איר בליק איז געפאַלן אויף שרהן, האָט אַ שפּאָט־שמייכל זיך אויסגעלייגט אויף איר פּנים. קיינער האָט עס אָבער נישט באַמערקט.

און ווען די אונטערגייענדיקע זון האָט מיט רויטן קופּער גענומען פאַרבן די ליילעכער פון געצעלט, איז שרה צוגעגאַנגען צו הגרן, אַנגערירט איר אָרעם און הויך אַז אַלע זאָלן הערן געזאָגט: „פאַר וואָס שווייגסטו, טאָכטער פון מצרים? ביסט דאָך געבענטשט מיט דער ברכה פונעם האַר. אין זיין געצעלט וואוינסטו און צו דיין קינד וועל איך אַ מאַמע זיין...‟

אַ חוזק געלעכטערל איז געווען הגרס ענטפער. שרה איז אַזש בלאַס געוואָרן פאַר ווייטיק און שאַנד. זי האָט עפּעס געוואָלט זאָגן, נאָר די ווערטער זיינען איר געבליבן שטעקן אין האַלדז. דערשטוינטע האָבן זיך די ווייבער אַ הויב געטאָן פון די ערטער, אָבער הגר האָט זיך נישט אומגעקוקט אויף זיי און מיט געמאָסטענע טריט זיך דערנענטערט צו דער טיר פון געצעלט.

„שכנטעס,‟ האָט זי זיך אויף אַן אויגנבליק אויסגעגלייכט און מיט אַ שפּאָטישן שמייכל זיך פאַרנייגט צום געזעגענען, „אַ דאַנק אייך פאַר די מתנות וואָס איר האָט געבראַכט שרהן. זי וועט זיי אוודאי פאַר איר ערשטלינג האַלטן... אַ דאַנק אייך אויך פאַר די שיינע רייד פון אייערע גלאַטע צונגען. איך מוז זיך איילן איצט. דער האַר וועט באַלד פון פעלד קומען...‟

דאָ האָט זיך שרה שוין מער נישט געקענט צוריקהאַלטן: „שוויַיג, דינסט, ווען די האַרינטע רעדט!‟ האָט זי אינגאַנצן געציטערט און מיט שוים אויף די ליפּן זיך צעשריגן. „ביסט צו מיר געשאַנקען געוואָרן און איך האָב דיך צו דעם האַר געגעבן. ביסט נאָך אַלץ מיַינע, און וואָס דו האָסט איז מיַינס!‟

„דעם האַרס געצעלט וועט געבויט און פעסט זיַין מיט מיַין זון, האַרינטע!‟ האָט הגר שאַרף און קריגעריש געענטפערט.

„פאַלשע שלאַנג‟! האָט זיך שרה אַ לאָז געטאָן צו איר, נאָר די וויַיבער האָבן איר דעם וועג פאַרשטעלט. האָט הגר זיך ערשט רעכט צעלאַכט און געחוזקט פון שרהן: „איך בין דעם האַרס איצט. זיַין ברכה איז איַין מיר אַנגעגאַנגען, און פאַלש ביסטו אַליין ווי אַ טיַיך וואָס נאַרט. פאַר לייטן בלויז מאַכסטו זיך פאַר אַ ריַינע שאָף. לויבסט מיך און ווילסט מיַין זון צונעמען. גלאָט איז דיַין צונג און קענסט פאַרדעקן דעם גיפט. איך בין שוין אָבער מער נישט דיַין דינסט, שרה. איך בין די מאַמע אין דעם געצעלט. איך בין דעם האַרס און דער האַר איז מיַין.‟

ווען הגר איז אַרויס פון געצעלט, האָבן זיך די וויַיבער איַינציקוויַיז אַרויסגערוקט און געלאָזט שרהן אַליין מיט איר צער און שאַנד. פאַר כעס האָט זי גענומען אַרויסוואַרפן די מתנות וואָס די וויַיבער האָבן געבראַכט. און ווען זי האָט זיך דערמאָנט אין די לויב רייד מיט וועלכע זיי האָבן אַלע באַקרוינט הגרן, האָט עס זי גענומען וואַרפן אין היץ און קעלט. זי האָט דערפילט אַ הוילקייט אין האַרץ און אַ שווינדל אין קאָפּ. האָט זי זיך אַ וואַרף געטאָן אויפן דיל מיטן פּנים אַראָפּ אין אַ גליוועדיק וויסטן יאָמער ביז זון אויפגאַנג.

ד

פון יענעם טאָג אָן איז אברהמס געצעלט געוואָרן פול מיט קריג און בייזע רייד. הגר האָט זיך זייער גרויס געהאַלטן און פאַר אַלעמען אין די אויגן געשפּעט פון שרהן. „פאַרדאַרט מויל־איזל, חרובער קוואַל,״ האָט זי גאַנץ אָפן גערופן שרהן. האָט זיך עס דערטראָגן צו שרהן און זי האָט איר גענומען אָפּצאָלן מיטן זעלבן. וואו זי האָט נאָר געקענט האָט זי הגרן באַלידיקט: „אַנשיקעניש, מצרים־זומפּ, דאָרן פון מדבר,״ האָט זי מיט כּעס גערעדט וועגן איר. די שווערסטע אַרבעטן האָט זי אויסגעזוכט פאַר הגרן, און פּונקט דאַן ווען געסט זיינען געווען אין געצעלט און הגר האָט זיך געוואָלט אָוועקזעצן צווישן זיי. האָט שרה זיך געמאַכט פאַרגעסן הגרס נאָמען און איר איצטיקן צושטאַנד, און זיך געשאָפן מיט איר ווי מיט אַ דינסט: „הער נאָר מצרישע,״ פלעגט זי איר שאַרף אַ שטאָך טאָן, „זע נאָר דאָרט צי דער קעז איז שוין גאַנץ געפּרעסט. איל זיך נאָר דאָרט צו די קוילן, ווייל איך פיל שוין דעם ריח פון פאַרברענטן קוכן...״

אין די פאַרנאַכטן, ווען אַלע מיידלעך זיינען מיט די קרוגן אויף די קעפּ געגאַנגען צו די ברינעמער שעפּן וואַסער, פלעגט זיך שרה אַוועקשטעלן אויף דער שוועל פונעם געצעלט און רופן הויך אַז אַלע זאָלן הערן: „וואַרט צו אַביסל מיידלעך טייערע, מיין מצרישע וועט אויך מיטגיין מיט אייך, עס טריקנט מיר דער גומען.״ און אז הגר האָט זיך נישט געאיילט אַרויסצוקומען, האָט שרה שוין בייז אַריינגעשריגן אין געצעלט אַריין: „איל זיך דאָך צו, פּעטלייביקע!...״

און עס האָבן זיך געשושקעט און געשטיקט פון געלעכטער אַלע שכנים און אַפילו דאָס אייגענע הויז געזינד פון אברהמען. האָט אברהם זיך געבעטן ביי שרהן זי זאָל אָפּלאָזן הגרן און זי נישט פּייניקן, האָט אָבער שרה געוויינט און געקלאָגט:

„זאָל גאָט משפּטן צווישן מיר און דיר. צו שאַנד און צו שפּאָט בין איך געוואָרן צוליב דיר און דער דינסט. איך בין גרינג און קליין געוואָרן אין אַלעמענס אויגן און דו שווייגסט.״

און שרה האָט אַזוי לאַנג געוויינט פאַר אברהמען ביז ער האָט שוין מער נישט געקאָנט אויסהאַלטן און צו איר געזאָגט: „עס איז דיין

דינסט און דו האָסט זי מיר געגעבן. נעם דיר זי צוריק און טו מיט איר ווי דו פאַרשטייסט.״

אויף צו מאַרגנס, האָט שרה אַרויסגעשיקט הגרן פון איר אייגן געצעלט. „גיי דיר צוריק צום געצעלט פון די דינסטן. דאָרט וועסטו אַרבעטן און עסן, און מיט זיי וועסטו שלאָפן, ווייל אַזוי וויל דער האַר...״ האָט זי איר געוויזן די טיר.

„ליידיקער ברונעם,״ האָט זיך הגר אַ וואָרף געטאָן אויף שרהן ווי אַ ווילדע קאַץ און זיך איינגעפּלאָנטערט אין אירע האָר. אויף זייערע געשרייען איז אָנגעלאָפן אליעזר און אַרויסגעשלעפּט הגרן פון געצעלט קוים אַ לעבעדיקע.

ה

אַ גאַנצע וואָך נאָכדעם האָט מען הגרן אין ערגעץ נישט געקענט געפינען. אומזיסט האָט אליעזר זי געזוכט אין די בערג אַרום. עס זיינען צוריקגעקומען מיט ליידיקן די דינער וואָס אברהם אַליין האָט אַרויסגעשיקט זי זוכן. קיינער האָט נישט געוואוסט וואו זי איז אַהינגעקומען.

אַ שטומקייט און אַ טרויער איז באַפאַלן די געצעלטן. אברהם האָט זיך נישט געוויזן. צווישן די בערג האָט ער אַרומגעוואַנדערט און געזוכט אירע שפורן, און אַפילו שרהן איז אַ שרעק באַפאַלן ווען זי האָט געהערט פון הגרס פאַרשווינדן. זי האָט זיך געשעמט אַרויסצוקומען פון געצעלט ביי־טאָג און געציטערט אַנטשלאָפן צו ווערן ביינאַכט, ווייל ווי נאָר זי האָט די אויגן צוגעמאַכט, האָט זי דערזען הגרן אַ געבויגענע אין דרייען קריכן אין זאַמדיקן מדבר. מיט די לעצטע כוחות קריכט זי און פאַלט אַוועק מיטן זעלבן יאָמער, ווי זי אַליין איז געפאַלן אין יענעם טאָג פון ערשטן קריג צווישן זיי.

אַזוי האָבן זיך געצויגן זיבן נעכט ווי אייביקייטן, ביז אין דער אַכטער נאַכט האָט זיך שרה אויפגעכאַפּט פון שלאָף אַ ציטערנדיקע און באַגאָסענע מיט אנגסטן. זי איז געווען איינע אַליין אין געצעלט. דורך אַ שפּאַלט פון אַ פאָרהאַנג האָבן ווייסע שטערנדלעך אַריינגעקוקט אין געצעלט אַריין. האָט זיך איר געדאַכט, אַז זיי ווינקען צו איר מיט שפּאָט און געבייזער; ציען זיך אויס ווי שלאַנגען מיט אָפענע מיילער, פונעם הימל ביז צו אירע אויערן און צישען מיט גיפט: „צוליב דיר איז זי טויט, שרה, און אויך דאָס קינד, די ברכה פון גאָט, וועלן די שאַקאַלן אויפפרעסן. האָסט אַ קללה גע־בראַכט אויף דעם געבענטשטן פון גאָט. וועסט שוין נישט געבויט ווערן, שרה...״

פון שרעק איז איר דאָס לשון אָפּגענומען געוואָרן, אָבער בלויז אַ קורצע ווײַלע איז זי געלעגן ווי געליימט, ווייל באַלד האָט זי שפרונג געטאָן פון געלעגער אַראָפּ, און האָט זיך איינגעהילט אין איר ווייסן שלעפּ־קלייד און ווי אַ נאַכט וואַנדלערין אַרויס פון געצעלט. „איך וועל אויך אַוועק אין דער מדבר,״ האָט אַלץ אין איר געיאָמערט.

זי איז אָבער אָפּגעגאַנגען קוים צען טריט פון איר שוועל ווי זי איז גע־בליבן שטיין ווי צוגעשמידט צו דער ערד. פון ערגעץ גאָר נאָענט, דאַכט זיך פון הינטער דעם בוים וואָס אברהם האָט געפלאַנצט, האָט זיך געטראָגן אַ קרעכצן. און איידער זי האָט נאָך געקענט אָפּרייסן די פיס פונעם אָרט, האָט אַ קוויטש פון אַ נאָר וואָס געבוירן קינד אויפגעציטערט די

שטילקייט פון דער נאַכט.

„גאָטס בענטשונג,‟ איז זי מיט אַ שוועב געווען לעבן בוים און אַ כאַפּ געטאָן דאָס קינד פון די הענט פון דער פאַרמאַטערטער הגר. „ביסט געבענטשט שוועסטער,‟ האָט זי געפּליסטערט און אירע אויגן האָבן זיך געעפנט ווי אַ קוואַל. „זיי מיר מוחל!‟

„דו, האַרינטע?‟ האָט הגר קוים געשעפּטשעט. „נעם אים נישט צו פון מיר,‟ האָט זי אונטערטעניק געבעטן און טרערן האָבן זיך פון זיך אַליין געגאָסן פון אירע אויגן.

„בענטש מיך אויך, שוועסטער געבענטשטע!‟ האָט שרה מיט דער צונג געלעקט דאָס וואַרעמע בלוט אויפן קינדס לייב. „בענטש מיך הגר!‟

מיט די לעצטע כוחות האָט הגר אויפגעהויבן איר רעכטע האַנט און אַרויסגעשעפּטשעט „זאָל גאָט דער האַר דערהערן דיך און דיין געבעט.‟ „גאָט וועט דערהערן,‟ האָט שרה מיט טרערן איר נאָכגעזאָגט און געלאָפן רופן די דינער אַריינצונעמען הגרן מיטן קינד אין איר געצעלט אַריין.

וו

נאָכדעם איז הגר קראַנק געווען עטלעכע וואָכן, און די גאַנצע צייט איז שרה אַרומגעגאַנגען אַרום איר, זי באַדינט און זיך אָפּגעגעבן מיטן קינד. „גאָט וועט דערהערן‟ האָט זי גלויביק און זיכער געשעפּטשעט ווען זי האָט זיך צוגעריכט צום יינגל. זי האָט שוין מער נישט געפילט קיין קנאה צו הגרן, אַ זיכערקייט איז געוואַקסן אין איר, אַז דאָס קינד האָט אויך איר געבראַכט גליק. „די ברכה פון גאָט איז אין געצעלט‟ האָט זי אין זיך געפּרעפּלט, „און אויך איך וועל געהאָלפן ווערן.‟

זי האָט זיך מיט אַמאָל דערפילט יינגער און שטאַרקער, און ווען זי האָט געזען ווי הגר הייבט זיך אָן פילן בעסער און קען שוין אַליין זיך אָפּגעבן מיטן קינד, איז זי אַ גליקלעכע געלאָפן אנזאָגן אברהמען די בשורה.

„גאָט וועט דערהערן,‟ האָט זי מיט פרייד אים געוויזן דאָס קינד ווי נאָר ער איז אַריין אין געצעלט, „די ברכה פונעם האַר איז מיט אונדז. רוף אים ביים נאָמען...‟

„ישמעאל,‟ (גאָט וועט דערהערן), האָט אברהם גענומען דאָס קינד און עס געגלעט און צוריקגעגעבן צו הגרן.

„ י ש מ ע א ל ,‟ האָט הגר אַ גליקלעכע גענומען דאָס קינד און

טרערן ווי קיילעכדיקע פערל האָבן געבלישטשעט אין אירע גרויסע שוואַרצע אויגן.

עס איז געווען שטיל אין געצעלט און רואיק, און פרייד האָט געררוט אין אַלע ווינקלען, האָט הגר געלאָזט אירע טרערן רינען פריי אויף איר פאַרפלאַמט פּנים און מיט אַ שעפּטש גענומען דערציילן וואָס זי האָט איבערגעלעבט די זיבן טעג און נעכט אין דער מדבר. דערציילנדיק, איז איר פּנים געוואָרן לויטערער און אירע אויגן זיינען ווי גרעסער געוואָרן, און פאַרגאַפטע זיינען אברהם און שרה געשטאַנען לעבן איר און עס האָט זיך זיי געדאַכט, אַז זיי זעען מיט די אייגענע אויגן דאָס וואָס זי האָט געזען.

„פאַרנאַכט צו בין איך אָנגעקומען אַהין,“ האָט זי געשעפּטשעט און אירע אויגן האָבן געקוקט ווייט אַריבער שרהן און אברהמען, „פון הונגער און פון דורשט זיינען מיינע אויגן פאַרנעפּלט געווען. האָב איך דעם וועג צום קוואַל נישט געקענט געפינען. די שאַקאַלן האָבן ווייט אין די זאַמדן געוויינט און אַזוי האָט אויך געוויינט מיין לייב. האָב איך זיך אויסגעצויגן אויפן זאַמד און דערהערט דעם רויש פון נאָענטן קוואַל און אַ קול האָט מיך געוועקט: „הגר, שרהס דינסט, פון וואַנען קומסטו און וואוהין גייסטו?“ האָב איך געענטפערט: „פון מיין האַרינטע, שרה, אַנטלויף איך,“ האָט ער צו מיר גערעדט און געזאָגט: „זע, דו ביסט טראָגעדיק און וועסט אַ זון געבוירן. קער זיך אום צו דיין האַרינטע און בייג זיך אונטער איר האַנט ווייל גאָט האָט צוגעהערט דיין פּיין.“ „האָב איך אויפגעהויבן מיינע אויגן צו זען דעם מלאך פון גאָט און ערשט דער קוואַל איז לעבן מיר. האָב איך זיך אָנגעטרונקען מיטן קוואַליקן וואַסער און דערפרישט געוואָרן. און עס האָט זיך אָפּגעטאָן דער נעפּל פון מיינע אויגן, האָב איך אים געזען און געזאָגט: „זע איך דיך טאַקע אויך דאָ, האַר פון זעאונג? פיר מיך צוריק אַהיים.“ האָט ער צו מיר געזאָגט: „זאָלסט רופן זיין נאָמען: ישמעאל, ווייל געהערט איז דיין פּיין, און ער וועט זיין ווי אַ ווילד מדבר אייזל נישט צום צאַמען און צו אַ גרויס פאָלק, וואָס וועט נישט געציילט ווערן פון פילקייט.“ „געבענטשט איז ער אין געבענטשטן לאַנד.“

האָט אברהם נאָך אַמאָל גענומען דאָס ייִנגל אויף דער האַנט, און שרה, אַ פאַרטאָענטע איז זיך, האָט אים אַרויסגענומען פון אברהמס האַנט און צוגעדריקט צום האַרץ שעפּטשנדיק אין זעלבן טאָן וואָס הגר: „גאָט וועט דערהערן מיין פּיין...“

„גאָט וועט דערהערן,“ האָט הגר איר נאָכגעזאָגט און גענומען איינשטילן דאָס קינד וואָס האָט פּלוצים אָנגעהויבן וויינען פון הונגער.

און שרה האָט געלאַכט

א

...און ס'איז געווען, אַז ס'איז געקומען די צייט פון ישמעאלס קומען צווישן מענטשן, האָט הגר זיך אויסגעפּוצט אינעם ווייסן שלייער, וואָס אברהם האָט איר געגעבן ווען ישמעאל איז אנטווינט געוואָרן; האָט גענומען דאָס פּייקל פון הירשן־פעל, וואָס אליעזר האָט געשענקט ישמעאלן ווען ער איז דאָס ערשטע מאָל אַרויסגעקומען צו די טשערעדעס, און אין איין פאַרנאַכט אַרויסגעאיילט מיט ישמעאלן צום קוואַל צופיסנס פון די בערג.

„איידער די זון לעשט זיך אויס און די שאָטנס פון דער נאַכט קומען אָן, וועלן מיר דאָ דעם האַר באַגעגענען,” האָט זי שטיל אַריינגערעדט אינעם יינגל און געפלאָכטן זיינע האָר אין צעפּ. „זיבן לאָקן זיינען דיר אויסגעוואַקסן, קינד מיינס, און זיבן זיינען די טעג פונעם האַר. זאָלסט אים אַנטקעגנאיילן זיבן געציילטע שפּאַן, און זיבן מאָל אויפן פּייקל דרימפּלען: „אָט בין איך האַר, לאָמיך געפינען חן אין דיינע אויגן!”

האָט ישמעאל איר נאָכגעזאָגט מיטן זעלבן טאָן און צוגעגעבן די ווערטער וואָס אליעזר האָט אים אויסגעלערנט: „מיינע אָרעמס זיינען שטייף שוין און דער קאָפּ געלאָקט. קוק אויף מיר פאָטער, און שטעל מיך ביי דיין רעכטער זייט, איידער דער טאָג פאַרגייט.”

„איידער דער טאָג פאַרגייט, וועט דער האַר די אָרעמס אויסשטרעקן, דאָס פּייקל צונעמען און דיר אַ בויגן געבן, די ברכה פונעם האַר צו היטן. הערסט מיך, בכור פון אברהמס געצעלטן? אַ בויגן־שיסער וועסטו זיין. דער שטאַרקער אָרעם פונעם האַר פון די עברים. הייב אויף דיינע אויגן און זע; פאַר דיר, — אַ פעלד אין גראָז, הינטער דיר און ביי די זייטן, — דער גליענדיקער

מדבר וואָס דער האַר האָט פאַרלאָזן. דאָרט איז די היים פונעם ווילדן אָקס און ברייטן האָרן. הערסט? — די טשערעדעס קערן זיך שוין אום פונעם פיטער־פלאַץ. דיין בויגן וועט זיי היטן פונעם ווילד־געווילד און — — —"

„עמיץ קומט אָן, מוטער," האָט ישמעאל דערזען אַ פאַרהילט געשטאַלט דערנעענטערן זיך צו זיי.

„שטאַרק זיך, קינד, ס'איז דער אויף וועמען מיר וואַרטן, ס'איז דער האַר אַליין, וואָס איילט צו זיינע געצעלטן. שרעק זיך נישט קינד, ס'איז זיין האַרץ וואַרעם און צום גוטן געניגט אויף דיר און אויף מיר. זע, זיינע לאָקן ווי געשמידטער קופער אין דער זון. אַזוי וועלן אויך דיינע זיין, מיין זון, אייל אים אַנטקעגן," האָט זי אים אַ שטופ געטאָן פון זיך. ישמעאל איז אָפּגעשפּרונגען אַ פּאָר טריט פאָרויס און געבליבן שטיין אַ נישט זיכערער.

„לויף אים אַנטקעגן, הירשעלע מיינס, איידער דער טאָג פאַרגייט און די זון לעשט זיך אויס. ער וואַרט אויף דיר."

„כ'גיי דיר אַנטקעגן, האַר, כ'פאַל אויפן פּנים פאַר דיר, געביטער פון אונדזער געצעלט," האָט ישמעאל פּאַמעלעך זיך גערירט פון אָרט און גענומען אַנטקעגנגיין אברהמען. הינטער אים איז הגר נאָכגעגאַנגען און נאָכגעזאָגט די זעלבע רייד, אַזוי אַז מ'האָט נישט געקענט וויסן ווער עס הייבט אָן און ווער עס זאָגט נאָך. „איידער די שאָטנס שווימען אַרויס פון הינטער דער זון און איידער די נאַכט קומט אָן פון איר באַהעלטעניש, לאָמיך געפינען חן אין דיינע אויגן. מיין האַנט אין דיינער," האָבן די רייד אַלץ מערער געקלונגען ווי אַ תפילה צו עמיצן וואָס איז פאַרהוילן און ווייט, גאָר ווייט פון זיי; און מערער נאָך ווי מיט די רייד, ווילן זיי אים צוציען צו זיך מיט דעם בעטנדיק־גלעטנדיקן קול און ניגון.

„וואַרט אויף מיר אין מיטן פעלד!" האָט ישמעאל אָנגעהויבן פויקן אויפן פייקל.

„אין מיטן פעלד, ביי די טשערעדעס!" האָט הגר אַ שפּאַן געטאָן פאָרויס און מיט אַ געבויגענעם קאָפּ זיך געשטעלט פאַר אַברהמען, וואָס איז געשטאַנען און געוואַרט אויף זיי.

„זיבן, זאָגט דאָס קול פון פייקל און זיבן זיינען זיינע לאָקן. ער איז אין גאַנצן דיינער, האַר. אַ יונג אייזל אין דיין טשערעדע." האָט זי זיך דריי מאָל געבוקט מיטן פּנים צו דער ערד.

„אַט בין איך, פאָטער, האָסט דאָך מיך גערופן!" איז אויך ישמעאל געבליבן שטיין פאַר אברהמען אָן מורא.

„כ'האָב דיך גערופן, מיין קינד, ביים נאָמען: דאָס ערשטע קעמל פון מיין הויז און דער ערשטער היטער. איידער די זון לעשט זיך אויס און איידער די שאָטנס פון דער אונטער־ערד קומען אָן, רוף איך דיך נאָך אַמאָל ביים נאָמען: ישמעאל, דער ערשטער ביי זיין מאַמען! מיין האַנט אין דיינער. זאָלסט פון איצט אָן מיט די יונגען זיין ביי די טשערעדעס, און אונדזער שפייזער אליעזר וועט זיין אויג האָבן אויף דיר צו גוטן."

ווען אברהם האָט גערעדט, האָט ישמעאל געהאַלטן דעם קאָפּ אַראָפּגע־בויגן, ווי דער מנהג איז ווען דער פאָטער זאָגט דאָס וואָס דאַרף געזאָגט ווערן אין דער שעה.

„כ'טו אָפּ פון דיר דיין קינדער־פויק און גיב דיר איבער דאָס פאַסטעך־פייפל מיטן שוץ־בויגן. צווישן די יונגען וועסטו רוען, צווישן די קינדער פון אונדזער הויזגעזינד."

„די זון לעשט זיך שוין, האַר, די ווייסע קרוין פון חרמון איז אין גאַנצן אין שאָטן שוין," האָט אליעזר זיך דערנעענטערט און איבערגעגעבן אברהמען אַ פאַסטעך־פייפל געמאַכט פון רויטן ליים און אַן אָנגעצויגענעם בויגן.

„מיינע אָרעמס, פאָטער, זיינען געשטייפט שוין און מיינע פינגער פלינק און שטאַרק," האָט ישמעאל אויסגעשטרעקט די הענט צו אברהמען. „מיין לינקע, האַלט דעם בויגן פעסט און מיין רעכטע, ציט און שיקט די פייל אין ציל. זע, שאַרף איז מיין אויג אי צו צפון, אי צו דרום. פלינק ווי דער ווינט אין מערב און קלאָר ווי די זון אין מזרח."

„רעדסט וואויל, הגרס זון," האָט אברהם ליבלעך אַ קוק געטאָן אין הגרס זייט און געגלעט ישמעאלס געלאָקטן קאָפּ. „דאָס פאַסטעך־פייפל וועט דיין קול אין די בערג טראָגן און דיין בויגן וועט דיר ביישטיין."

„דער היטער פון די טשערעדעס וועט ער זיין, ביי זיין פאָטערס זייט," האָט הגר, אינעם פריערדיקן טאָן, הויך גערעדט און גענומען דעם בויגן פון אברהמס האַנט און אָנגעטאָן ישמעאלן אויפן אַקסל. „אַ היטער און אַ שפייזער אין די געצעלטן וואָס דער האַר האָט געבענטשט," האָט זי אים צוגעדריקט צו זיך און געקושט אין קאָפּ.

„דיין האַנט אין מיינער, ישמעאל, מיין האַנט אויף דיין דיך. עס וועט די ברכה רוען אויף דיין בויגן ווי אויף באַפרוכפערטער ערד, אויב דו וועסט

מיט באַרעכנטקייט אַרומגיין אין לאַנד פון דיינע ברידער.״

„פון יענער זייט טייך איז דער האַר געקומען,״ האָט אליעזר הויך אויפגעהויבן דעם קרוג מיט וואַסער וואָס ער האָט נאָר וואָס אָנגעשעפּט פונעם קוואַל, „פונעם לאַנד פון די קאַלך־אויוונס און בויגן־טרעגער, דאָס לאַנד פון הויכע טורעמס און בייז־גערייד. הויך זיינען די בערג דאָרט וואָס פאַרשאָטענען דעם שיין פון דער זון. האָט דער האַר אויפגעהויבן זיין אויג צו די טורעמס האָבן זיי מיט בייז געענטפערט, האָט ער גענויגט זיין אויער צום טאָל, איז פון דאָרט געשפּעט געקומען: גיי זיך, גיי זיך, אייל פון דאַנען, מאַן פון שעפּס! ס׳איז דאָס לאַנד דאָ טרוקן פאַר דעם וואַנדערער און פאַר־שטאָפּט די קוואַלן פאַרן נאָכגייער פון די טשערעדעס. האָט דער האַר גע־איילט פון לאַנד פון שאָטן און בייז־גערייד, און פיילן האָבן אים נאָכגע־יאָגט ביזן לאַנד פון גרין־גראָז און אָפענע קוואַלן. געבענטשט איז דאָס לאַנד דאָ מיט דער ברכה פונעם האַר. די פייל פון פיינט גרייכט נישט אַהער און דאָס בייז־גערייד איז אַנטשטומט. די ברכה פון האַר איז די ברכה פון גאָט, ישמעאל, מיט די יונגען וועסטו וואוינען און היטן די בענטשונג פון גאָט דעם האַר.״

אַפּזאָגנדיק זיינס, האָט אליעזר דערלאַנגט דעם קרוג צו אברהמען און זיך צוריקגעצויגן פונעם פעלד הינטערוויילעכטס.

„טרינק מיין זון פון דער ברכה פון דער ערד,״ האָט אברהם צוגעטראָגן די קרוג מיט וואַסער צו ישמעאלס ליפּן, „געבענטשט איז דאָס לאַנד דאָ, ווי גאָטס טייך, דער טייך פון מצרים. די ברכה דאַרף געהיט ווערן. הערסט, מיין זון,״ האָט ער אַלץ העכער געהויבן דאָס קול, „כ׳האָב אויפגעהויבן מיין האַנט און געשלאָסן אַ בונד מיט די קינדער פון דעם לאַנד. היט דיין בויגן פון אָנצורירן די ברכה פון דעם לאַנד. דעם גאַנצן מדבר האָב איך דורכגעשפּאַנט איילנדיק פון נמרודס פייל. אַ יעגער איז ער און אַ בויגן־שיכער. זיין פייל איז פאַרסמט און טראָגט די קללה אויף איר שפּיץ. זיין האַנט איז אויסגעשטרעקט און זיין טורעם פול מיט רויב. היט זיך, ישמעאל! אַן אייביקע מלחמה איז צווישן טורעם און געצעלט, צווישן מיר און אים. געצעלט־וואוינער זיינען אונדזערע עלטערן פון אייביק. אַ שפּייזער און אַ היטער זאָל דיין בויגן זיין, מאַן פון שעפּס און לאַנד. דער וואַנדערער און פון פייל געיאָגטער, זאָל ביי דיר אַ היים געפינען ווי איך דאָ אינעם לאַנד פון מילך און האָניק. אָפן זאָלן די קוואַלן זיין און פריי ווי דאָס

גראָז פון פעלד און טוי פון הימל וואָס דער האַר שיקט אין זיין צייט. כ׳האָב אויפגעהויבן מיין האַנט, אַז ווער עס וועט פעלשן און די קוואַלן פאַרשטאָפן, וועט דער מדבר אים צוריק פאַרשלינגען. די ברכה וועט אָפּגעטאָן ווערן פון אים און פון זיין מוטערס הויז. טרוקן וועט זיין ברונעם זיין און זיין בלוט וועט געגאָסן ווערן ווי דאָס וואַסער פון קרוג,״ האָט אברהם געקוקט ישמעאלן גלייך אין די אויגן אַריין און געשפריצט דאָס וואַסער פונעם קרוג אַרום זיך און אַרום ישמעאלן מיט הגרן.

„בלוט,״ האָט הגר אין איינע שרעק אַ שעפּטש געטאָן דערזעענדיק די זון פאַרגיין בלוטיק רויט.

„האַר!״ האָט ישמעאל אויסגעהאַלטן אברהמס בליק און אויסגעשטרעקט זיינע הענט צו אברהמען, „כ׳האָב געפונען חן אין דיינע אויגן. כ׳האָב געהערט דיין קול און געזען דיין אויפגעהויבענע האַנט. אַזוי וועט אויך מיין האַנט אויפגעהויבן זיין און נמרודס פייל וועט צו די געצעלטן נישט דערגרייכן.״

„זע, די נעפּלען באַדעקן שוין די בערג און די טאָלן,״ האָט אברהם גענומען ישמעאלן און אים אַרויפגעפירט אויף דער סטעשקע וואָס פירט צו די געצעלטן פון די פאַסטעכער און טשערעדע היטער. „די זון שיינט אויף הויך און נידעריק, די לבנה קילט די נעכט פאַרן וואַנדערער און איינגעזעסענעם; דער טוי פון הימל פאַלט מיט זאַטיקייט אויף די זאָמדן און אויף דעם אַקער־לאַנד. די האַנט פון האַר טוט דאָס אַלץ כדי מיר זאָלן קענען זיצן אויף דער דאָזיקער ערד. מיטן האַר האָב איך אַ בונד געשלאָסן, מיין קינד,״ האָט אברהם שטיל געפּליסטערט, „אַ בונד אין לייב אויף אייביק פאַר אַ צייכן צווישן מיר און אים אינעם לאַנד, וואָס ער האָט געבענטשט. ס׳איז דאָס גראָז דאָ פעט און פיל, די טייכן פול מיט פיש און די בערג מיט ווילדגעווילד. ס׳וועט דיין בויגן גענוג שפייז געפינען. געגעבן האָט ער אונדז דאָס לאַנד צו עפענען איר טראַכט און מיט לעבעדיקע קוואַלן דאָס אַקערלאַנד צו באַוואַסערן, דעם דורשטיקן אָנצוטרינקען און די קאַריטעס אָנצופילן. אייל זיך, קינד, די יונגען וואַרטן אויף דיר. זעסט, זיי צינדן שוין די פייערן צו בראָטן די זיבן ערשטע שעפּסן וואָס אליעזר האָט זיי געשאָנקען לכבוד דעם טאָג. עס מיט זיי, טרינק מיט זיי און זיי ווי איינער פון זיי!״ האָט אברהם אים אַרומגענומען און צוגעדריקט צו זיך אַ ווײַלע און באַלד זיך אויסגעדרייט צו הגרן און אַוועקגעשפּאַנט מיט איר צוריק צו די געצעלטן.

ב

אונטערן בלעטער־בוים איז שרה געשטאַנען אַ גאַנצן אָוונט און זיך איינגעהערט צום געזאַנג פון די פּאַסטעכער און קול פון פּייפל און פויק, וואָס האָט זיי באַגלייט. זי האָט געוואוסט, אַז זי טאָר נישט שטיין דאָ, אַז ס'איז קעגן מנהג אַז אין דער נאַכט זאָל עמיץ פון הויז זיך געפינען איינער אַליין אין דרויסן. זי האָט געוואוסט, אַז קיינער טאָר זי דאָ נישט טרעפן נאָך האַלבע נאַכט, ווען בלויז דער האַר אַליין שפּאַנט אַרום צווישן די געצעלטן און זוכט דעם עלטסטן פון זיין הויז. ער קען אים אָבער נישט געפינען, ווייל זיין מוטער מיט אירע פריינד האַלטן וואַך איבער אים, ער זאָל זיך נישט באַגעגענען מיטן פּאָטער איידער די זון פאַרטרייבט די שאָטנס פון דער נאַכט און דער טאָג שפּראָצט אַרויס, אַ געוואַשענער מיט בלישטשנדיקן טוי. זי האָט אָבער נישט געקאָנט איינזיצן אין איר געצעלט. די שטילקייט, דאָרט האָט זי געטריבן פון אָרט מיט רייד וואָס נאָר זי אַליין האָט געהערט: „די מאַמע פון געבענטשן הויז, דאַרף היטן דעם זון אין דער היינטיקער נאַכט. דער בכור איז מיטן לעבן נישט זיכער אויב דער האַר פון הויז טרעפט אים אַליין. די שטריק זיינען גרייט, דאָס מעסער איז גלאַט געשאַרפט אין קיזלשטיין און דער מזבח וואַרט אויף אַלע ערשטע.”

אַ גאַנצן טאָג האָט זי געוואַרט, אַז הגר זאָל זי רופן און בעטן צו וואַכן מיט איר איבער ישמעאלן, אָבער זי איז נישט געקומען. זי האָט געהאָפט אַז אברהם וועט שיקן אליעזרן נאָך איר, זי זאָל אַרויסקומען צו די טשערעדעס און אַכטונג געבן אויפן צוגרייטן דאָס מאָלצייט. איז אליעזר געקומען גאַנץ פרי און מיטן שופר אָנגעזאָגט, אַז דער טאָג פון בכור־הייליקונג איז געקומען, און גלייך אַוועק אין הגרס געצעלט.

ווען הגר איז אַוועק מיט ישמעאלן, האָט זי דורך די לייעכער זיי נאָכגעקוקט און דאָס לייב האָט געפלאַמט אויף איר. „דעם האַרס ערשטער איז נישט מיינער,” זיינען טרערן גערונען פון אירע אויגן. „כ'האָב אים געהאַדעוועט און ער איז נישט מיין. נישט איך קען וואַכן איבער אים. זע האַר, מיין שאַנד,” האָט זי ווי אין תפילה אויסגעשטרעקט די הענט צו דער אונטערגייענדיקער זון, „בלוטיק אויג, דערבליק מיין פאַרשעמטקייט און פאַרנעם מיין פּיין.”

זי האָט מער נישט געקענט איינזיצן אין געצעלט. זי האָט געוואָלט

שרייען, יאָמערן אויפן קול, נאָר מורא געהאַט אַרויסצואווייזן איר ביטער געמיט פאַר די הויז־דינער, וואָס זיינען אַרומגעגאַנגען איבער די געצעלטן און געצייכנט די ביישטידלעך מיט בלוט פון די געשאָכטענע שעפסן. זי האָט געוואָלט לויפן צו אברהמען זיך באַקלאָגן, האָט זי אָבער געוואוסט, אַז זי וועט אים איצט נישט טרעפן. ער איז ערגעץ מיט הגרן אין פעלד. האָט זי געביסן די ליפן ביז בלוט און שטיל גערעדט צו אברהמען גלייך ער וואָלט געשטאַנען לעבן איר: „האָסט מיך באַטריבט אין טאָג פון שמחה, דו און די מצרישע. האָסט מיך פאַרשעמט פאַר די אויגן פון גאָט און מענטשן און געלאָזט אַהינטער. דו האָסט מיך נישט גערופן און מיין פנים מיט שאַנד באַדעקט. דעק איך צו די שאַנד פון מיין פנים,‟ האָט זי פלוצים אויפגע־צאַפּלט פון דעם וואָס איז איר נאָר וואָס געקומען אויפן זינען, „און איך וועל קומען צו דיר ווי אַמאָל אַ שטיק פייער. כ׳היל זיך איין אין די ליילע־כער פון קדר און טיכער פון דמשק געשפּרינקלט מיט נאַרד און מור, דאָס פייער פון יונגפרויען צו דערהיטן. אויף דיין וועג וועל איך שטיין און דיינע טריט פאַנגען ווי אין לאַנד פון די גליאיקע קאַלך־אויוונס פון וואַנען דו האָסט מיך מיטגעצויגן אַהער אין לאַנד פון קעלט און פראָסט אין גע־ביין. כ׳וועל וואַכן איבער דיר ווי די מצרישע וואַכט איבער איר ערשטן. דו ביסט מיין ערשטער און כ׳וועל דיר ווידער זיין אַ געלוסטיק ווייב און נישט קיין שוועסטער,‟ האָט זי זיך איינגעהילט אין די שלייערן און אַרויס אין דרויסן.

דער קילער אָוונט איז געווען פול מיט קולות. געזאַנג פון פאַס־טעכער און לעצט געקלאַנג פון גלעקלעך פון אַ זיך דערווייטערנדיקן קאַראַוואַן;שעפּטשעריי פון גרילן און זשומען פון פליגן צוזאַמען מיט פּלוצימדיקן אויפגעשריי פון רויב פויגלען ווען זיי דערשמעקן בלוט, האָט אָנגעפילט די לופט; אַ לעכצנדיק רופן פון אַ שפּיל פויגל דאָ נאָענט, האָט נאָכגעציטערט דעם פאַרשטיקטן צאַפּל פון אַ פאַרציקטער באַשעפעניש. אַן אויסטערלישער ציטער איז אויפגעגאַנגען אין איר צעהיצטן לייב. דאָס בלוט אין די אָדערן איז געפלאָסן הייס אין אַלע גלידער. זי איז געווען פול מיט באַגער. זי האָט נישט געפילט דעם קילן טוי וואָס האָט גע־פייכט אירע קליידער. מיטביידע הענט האָט זי אַרומגענומען דעם שטאַם פונעם בלעטער־בוים און זיך צוגעדריקט צו אים: „האַר, ווי דער בוים ווען דער פרילינג קערט אום זיין יוגנט־זאַפט, בין איך איצט. מיין לייב איז פריש און שמעקעדיק ווי דאָס פעלד אין גראָזן. מיין בלוט איז וואַרעם

און גלוסטיק,״ האָט זי פאַרמאַכט די אויגן און געבליבן שטיין אַזוי אַ ווײַלע, אַ באַוועלטיקטע פון אירע אייגענע רייד. דאָס פּלוצימדיקע קול פון שופר ווייט אין פעלד, האָט זי צוריק געוועקט און וואָך געמאַכט צו דעם וואָס דאָרט קומט פאָר. אָבער די גרויסע פרייד וואָס האָט אויפגע־קוועלט אין איר, האָט פריי געעפנט איר מויל און זי האָט גענומען פּלאַפּלען ווי פון היך:

„ווי דער אָדלער וואָס באַנייט זיינע פעדערן, אַזוי איז מיין ליבּ באַנייט. עס קוועלט דאָס בלוט ווי אַ פרי־שער קוואַל...״ האָט זי זיך הויך צעלאַכט. „איידער די נאַכט פאַרגייט וועט ער קומען נאָך און מיט מיר דעם לאַ־כנדיקן טאָג באַגעגענען.״

ס׳איז ווידער שטיל געוואָרן אַרום. האָט זי ווידער פאַרמאַכט די אויגן און זיך איינגעהערט צו יעדן שאָרך וואָס איז געקומען פון ווייט. זי האָט געוואוסט וואָס עס טוט דער האַר פון הויז אין אַזאַ נאַכט און איז אַ פריידיק ציטערנדיקע געשטאַנען און געוואַרט.

אַ וואָך־נאַכט איז די דאָזיקע נאַכט אין די געצעלטן פון די עברים. די נאַכט פון הייליקן דעם בכור פון הויז. די שכנים קומען זיך צונויף צום פייער־טאַנץ און עסן די האַלבע נאַכט סעודה אין געאיילעניש. דער האַר פון הויז איז דערביי נישטאָ. ער מוז אַליין מיט די אייגענע הענט און פון קיינעם נישט באַמערקט פאַרטיק מאַכן דעם מזבח פון גרויען שטיין. ווען די ערשטע שטראַלן פון דער זון וועלן אַ פאַרב טאָן דעם הימל אויף רויט, דאַרף ער אויפבּרענגען אַ קרבן אויפן מזבח, אין גאַנצן אַ פייער קרבן. קיינער טאָר נישט וויסן וואו דער מזבח וועט זיין און קיינער ווייסט נישט ווער דער קרבן איז. גאָט אַליין זוכט זיין קרבן אויס אין דער נאַכט. דער האַר פון הויז טוט זיין ווילן בלויז און זוכט אַ גאַנצע נאַכט דעם קרבן. מיטן געשאַרפטן מעסער אין האַנט, שטריק אויף די לענדן און גליענדיקע קוילן אין הייליקן טאָפּ, שפּאַנט ער אַרום אין דער נאַכט און זוכט צווישן די געצעלטן.

אויסמיידנדיק דעם האַר, פאַרזאַמלען זיך די שכנים און דאָס גאַנצע הויז־געזינד אין פעלד. ביים פייער זיצן אַלע געכט און עסן אייליק דאָס פלייש פון די ערשטע שעפּסן פון דער טשערעדע. בלויז דאָס פלייש עסן זיי און די ביינער וואַרפן זיין אין פייער אַריין. מ׳עסט שווייגנדיק און מ׳פאַרבייסט מיט קרייטעכצער און מצות וואָס די מאַמע פּונעם בכור באַקט אויף גליענדיקע קוילן. ווען די שעה פון האַלבע נאַכט דערנעענטערט

זיך, טוט זיך די מאַמע אַ שטעל פֿאַרן עלטסטן גאַסט און בוקט זיך דריי מאָל מיטן פּנים צו דער ערד און זאָגט אַזוי:

„כ׳האָב אַ זון געבוירן צו דעם האַר, דאָס ערשטע קינד אים געבראַכט.“

הייבט זיך אויף דער עלטסטער פֿון זיין אָרט און טוט אַ מאַך מיט דער האַנט. הייבן אָן די פּייפֿלעך צו פּייפֿן, די פּייקלעך צו פּייקלען און אַלע אינאיינעם הייבן אָן צו זאָגן אין איין טאָן:

„עס איז אַ קינד געגעבן געוואָרן צו דעם האַר
אַ זון געבאָרן געוואָרן אין זיין געצעלט.
הייליק, הייליק, הייליק איז דער ערשטער פֿון דער טראָגט,
וואַכט איבער אים און היט אים אָפּ.“

הייבט די מאַמע ווידער אָן מיט שרעק אין קול:

מיין האַר האָט אַ פּייפֿל אים געשענקט און אַ בויגן געגעבן אין העלן טאָג, און איצט איז נאַכט, די נאַכט פֿון העכסטן האַר פֿון הימל און ערד. קוקט און זעט: מיט די גרויע אויגן פֿון דער נאַכט בליקט ער און זוכט מיין ערשטן און מיין איינציקן. און מיין האַר, דער געביטער פֿון אונדזער געצעלט איז נישטאָ מיט מיר.“

„זיין מעסער איז בלאַנק געשאַרפֿט און די שטריק אויף זיין אַקסל,“ מישט זיך אַריין דער ערשטער היטער פֿון די טשערעדעס.

„דער האַר וועט אַ לאַם געפֿינען, האַרינטע, אַ שעפּס פֿאַר דיין זון, מאַמע ערד. איידער די נאַכט פֿאַרשווינדט וועט ער זיך באַווייזן,“ טרייסטן זי די שכנים.

„אַ לאַם פֿאַר מיין זון, אַ שעפּס פֿאַר מיין קינד,“ זאָגט די מוטער נאָך זייערע רייד און טוט זיך פּלוצים אַ ריס פֿון אָרט אַנטקעגן דעם אָנקומענדיקן פֿאָטער פֿון הויז, וואָס שפּאַנט אין געאייל ווי ער וואָלט עפּעס געזוכט. „כ׳האָב דיר אַ לאַם געבוירן, אַ שעפּסל מיט געפֿלאָכטע־נע הערנער. אַ מתּנה פֿאַר דעם האַר.“

„דאָס מעסער איז שאַרף געשליפֿן און דאָס פֿייער אָנגעברייט. דעם האַרס אויג איז פֿינצטער איבער אונדז און נאָר צום פֿלאַם פֿון קרבן וועט ער עס עפֿענען,“ ענטפֿערט ער און זעצט זיך אַוועק אָפּגעזונדערט פֿונעם עולם.

די געסט, גלייך ווי זיי וואָלטן אים אינגאַנצן נישט באַמערקט, שליסן זיך אין אַ רעדל אַרום פייער און הייבן זיך אָן צו באַוועגן צום ערשטן געלאַסן און וואָס ווייטער אַלץ האַסטיקער, ביז זיי נעמען שפּרינגען איבערן פייער און כאַפּן שטיקער ברענענדיקע צווייגן און וואַרפן אין דער לופטן מיט תּפילהדיקן אויפגעשריי און ברומענדיק געזאַנג:

„דער האַר וועט זיין לאַם געפינען
מיטן שפּראַץ פון טאָג.
דעם ערשטן לאַם און דעם ריינעם
פאַרן האַר פון ערד און גראָז.
דער מזבח איז שוין פאַרטיק
און דאָס פייער הויך.

שמעקט דער האַר הייליק בלוט,
צו זיינע נאָזלעכער זיילט דער רויך.
ביז זיין פינצטער אויג דערוואַכט
און ער שמייכלט, ווייל ר׳איז זאַט:
הייליק איז דער ערשטער לאַם,
געהייליקט און געבענטשט.״

ווען האַלבע נאַכט קומט אָן, שפּרינגט דער פאָטער אויף, שטרעקט דאָס שעכט מעסער אין אַלע זייטן און ווי אָן אויסרופער צו מלחמה שאַלט ער אַרויס: „איין האַר אויף אונדזער ערד און איינער איבער די געצעלטן! אין זיין שאָטן רוען מיר, מיט זיין ברכה לעבן מיר. ער עפנט יעדער טראַכט און אויך די שפּייז איז זיין!״

הייבן זיך אויף די עלטסטע און רינגלען אַרום דעם בכור מיט זיין מוטער.

„דאָס ערשטע בלוט איז הייליק און געהער צו אים
דאָס ערשטע פון יעדער טראַכט איז זיין חלק.״

רופט אַלץ דער פאָטער און דאָס מעסער גליט גאָלדיק קעגן פייער,

„צווישן אייך איז זיין חלק, שכנים, גיט דעם האַר זיינס!״

ענטפערן אים די שכנים מיטן זעלבן אויסרופערישן טאָן:

„דאָס איינציקע און דאָס בעסטע נעמט ער צו,
דאָס ליבסטע און טייערסטע שמעקט זיינע נאָזלעכער.
אייל זיך, פריינד, איידער די נאַכט פאַרגייט.
זיי פלינק ווי אַ הירש —
וועסטו געפינען דאָס וואָס דער האַר זוכט.״

אין געאייל, טוט זיך דער פאָטער אַ שטעל מיטן פנים צום פייער ווי ער וואָלט עפּעס דערזען דאָרט:

„זיין אויג איז אָפן און זיין אָרעם איז אויסגעשטרעקט
צו באַלוינען די, וואָס טוען זיין ווילן.
און ער וועט שיקן דעם טוי פון אויבן
און עפענען די קוואלן פון אונטן.״

ענטפערן אים די עלטסטע מיטן זעלבן טאָן:

„זיין ווילן איז געטאָן שוין, פאָטער פון געצעלט;
זיין ערד איז אונדז געגעבן,
און דינע טשערעדעס טוען מיר פאַשען.
אַ לאַס פאַר אַ מאַן נעמט דער האַר.
קאָפּ פאַר קאָפּ און בלוט פאַר בלוט.
אַזוי איז פון לאַנג שוין געשטעלט.
אייל פון דאַנען,
ווייל דאָס וואָס אים געהערט, איז נישט מיט אונדז,
זיין חלק איז פון טשערעדע אַוועק און וואַרט אין דער נאַכט.״

דאַן טרעט דער פאָטער אָפּ פון פייער הינטערוויילעכטס, פּרעפלענדיק אַז אַלע זאָלן הערן:

„וועט מיין האַנט אַליין מיר דינען,
און זיין אויג וועט מיך פירן אין דער נאַכט!״

ווי נאָר ער דערוויטערט זיך, איילן אויך אַוועק אָן אַ זייט, די מוטער מיטן בכור צו באַהאַלטן זיך, אַז ער זאָל אים נישט געפינען איידער די זון גייט אויף.

„דעם האַרס געצעלט איז פול מיט דער ברכה פון אַן ערשטן,
אַ מאַן צווישן מענערו"

טראָגט זיך דאָס קול פון אויסרופער צו די געצעלטן צוזאַמען מיטן קול פון שופר.

„דער צייכן פון בלוט־בונד איז מיט אונדז,
און אויף אונדזערע געצעלטןו"

ענטפערן די איבערגעבליבענע געכט הויך אין זעלבן אויסרופערישן טאָן.

„אַ לאָם פאַר אַ מאַן און בלוט פאַר בלוט
ווערט אויסגעלייזטו"

ג

ווען שרה האָט דערהערט דאָס קול פון שופר, האָט זי געוואוסט אַז אברהם איילט זיך איצט צו די געצעלטן צו. איז זי מיט האַסט אָפּגע־שפּרונגען פון איר אָרט און זיך אַ לאָז געטאָן מיטן פעלד אַנטקעגן אים.

„דער צייכן פון בלוט איז אויף דער האַרינטעס געצעלט און נישט אויף דער מצרישערס...״ האָט זי געלאַכט אין זיך און מיט לייכטקייט זיך געשלייכט אין דער נאַכט. „ער וועט געפינען דעם וואָס ער טאָר נישט געפינען. אַזוי איז דער ווילן פונעם האַר וואָס עפּנט אַלע טראַכטן; דער ערשטער מאַן איז זיין און נישט דער מוטערס. דאָס ערשטע בלוט איז שטאַרק און קאָכיק, באַגערט עס דער האַר אַליין.״

„ווער שלייכט עס איז דער נאַכט?״ האָט אברהם מיט אַ ציטער אין קול אַ פרעג געטאָן, ווען זי האָט זיך דערנעענטערט צו אים.

„אַ נאַכט פון שרעקן איז די נאַכט ביי די עבֿרים,״ האָט שרהס שטימע געקלונגען ווי פון אַ תהום אַרויס, „דאָס אויג פונעם האַר איז פינצטער. זיין אָרעם אויסגעשטרעקט צו פאַרמאַכן אַלע טראַכטן און פאַרשטאָפּן אַלע קוואַלן. די גראָזן וועלן דאַרן, און טריקענען וועלן די ברינעמער פון וועגן זיין גרויסן צאָרן.״

„טרעט אָפּ שאָטן פון דער נאַכט,״ האָט אברהם זיך אַ נעם געטאָן אויף אַן אַנדער שטעגל, „דאָס אויג פון האַר וועט אָפּן זיין. איידער דער לעצטער שטערן פאַרגייט וועט דער מזבח פאַרטיק זיין און דער פלאַם וועט גרייכן ביזן הימל הויך. דער לאַם איז פון לאַנג שוין פון דער טשערעדע צוועק. אַט אַ איז ער, מיט די הערנער אין צווייג פאַרדרייט.״

„אַ מאַן און נישט קיין לאַם, אברהם,
דאָס ערשטע פלייש פון געעפנטער טראַכט איז הייליק פאַרן האַר.
נאָר זיין ריח שמעקט אים וואויל.״

„האַרינטע‟, האָט אברהם מיט גרויס שרעק דערקענט איר קול, „וואָס טוסטו אויף מיין שטעג?‟ האָט ער אַרונטערגעלאָזט די שטריק וועלכע ער האָט שוין געהאַלטן גרייט צום פאַרוואַרפן אויפן לאָם.

„האָסט דעם וועג פאַרלאָרן, אברהם, דער שטעג צו די געצעלטן איז צו דיין רעכטער זייט, קום!‟ האָט זי אים אָנגענומען ביי דער האַנט.

„האַרינטע,‟ האָט אברהם זיך נישט גערירט פון אָרט, „אייל פון דאַנען. ס׳איז דער שטעג בלויז פּאַר מיר אַליין, און דער קרבן איז שוין גרייט.‟

„איך בין געקומען מיט דיר צו זיין, אברהם. די נאַכט איז פינצטער און דער האַר שפּאַנט איבער די געצעלטן אויפצוזוכן זיין געהייליקטן, דעם ערשט געבוירענעם פון הויז. איידער דער טאָג לאַכט אויף, מוז ער אים געפינען, וועט ער די ברכה ברענגען אין אונדזער געצעלט. זעסט, ער רויטלט שוין דעם מזרח מיט זיין צאָרן. בלויז דאָס בלוט פונעם בכור וועט עס שטילן.‟

„ביסטו דאָס, שרה, וואָס רעדסט צו מיר?‟ האָט אברהם מיט שטוינונג אַרויסגערעדט, „דיין קול ווי פון אַ פאַרהוילענער הייל אַרויס און דיינע רייד דער שטאָך פון דער בין. פאַר וואָס האָסטו דאָס געצעלט פאַרלאָזט אין דער היינטיקער נאַכט?‟

„אַ וואַך־נאַכט איז די היינטיקע פאַר אַלע ערשטע פון די עברים, אברהם. אין זיין צאָרן שפּאַנט דער האַר איבער די געצעלטן און זוכט דעם ערשטן וואָס איז צו אים געהייליקט. דו ביסט מיין ערשטער און מיין איינציקער. קום, כ׳וועל דיך אין מיין געצעלט ברענגען און איבער דיר וואַכן אַ גאַנצע נאַכט. מיין געצעלט איז מיטן בלוט־צייכן באַשמירט. איבערהיפּן וועט עס דער האַר, און זיין אויסגעשטרעקטער אָרעם וועט עס מיידן. קום שנעלער, מיין איינציקער,‟ האָט זי אים אַ צי געטאָן צו זיך.

„דאָס אויג פונעם האַר איז אָפן, שרה,‟ איז אברהם אָפּגעשפּרונגען פון איר, „באַרעמהאַרציק איז דער האַר און לאָזט פאַר אונדז וואָס ער האָט מיט ברכה שוין געגעבן. דער לאַם איז פון האַלבער נאַכט שוין גרייט און געהיטן אויסצולייזן דאָס בלוט פונעם ערשטן פון אונדזער געצעלט.‟

„מיין געצעלט איזליידיק, אברהם, און מיין טראַכט פאַרשלאָסן.‟

„אייל אַוועק, שרה,‟ האָט אברהם שנעל גערעדט, „איידער די זון גייט אויף, מוז דער ווילן פונעם האַר געשען. וועט ער בענטשן אויך דיין

געצעלט מיטן געלעכטער פון אַ זון ווי ער אַליין וואָס לאַכט אויף מיטן טאָג צוגלייך. גיי פון דאַנען און פאַרשטעל נישט דעם וועג צו דער ברכה וואָס קומט.״

„מיין פּנים איז מיט שאַנד באַדעקט אַ גאַנצן טאָג,״ האָט שרה זיך צעוויינט, „איך וועל נישט אָפּטרעטן ביז די ברכה וועט נישט רוען אויך אויף מיר.״

„האַרינטע,״ האָט אברהם זיך דערעענטערט צו איר און שטיל געשעפּט־שעט, גלויב און וואַרט. עפן די אויגן אויף און זע ווי איך האָב געזען שוין לאַנג. הערסט? נאָך אין דער ערשטער נאַכט ווען מיר זיינען קיין כנען געקומען, האָט מיך דעם האַרס קול געוועקט און אַרויסגעפירט אין מיטן פלוין זאָגנדיק: „הייב אויף די אויגן, אברהם, און צייל די שטערן, אַזוי וועלן דיינע קינדער געציילט ווערן פיל.״ האָב איך אויפגעהויבן די אויגן און מיין האַרץ איז פול געוואָרן, און מיינע אויערן האָבן פאַרנומען דאָס געפּלאַפּל פון קליינע קינדער. הייב אויף די אויגן, שרה, און פאַרנעם עס אויך.״

„די נאַכט איז פינצטער, אברהם,״ האָט שרה פּלוצים אויפגעלאַכט מיט אַ משונה ציטערנדיק קול, „איך וועל געבוירן נאָך? ווען מיין לייב איז פאַרוועלקט און טרוקן שוין, און מיין האַר איז אַלט. ווער ס׳וועט הערן וועט שפּעטן איבער מיר.״

„און דו, האָסט שוין געשפּאָט, שרה,״ האָט אברהם זיך אַ הויב געטאָן איבער איר מיט דערשטוינונג און ביטערניש, „צו שפּאָט איז דער וואָס ברענגט די שפּאָט אויף זיך אַליין.״

„פאַרמיטן זאָל עס זיין פון מיר, אברהם, איך האָב נישט געשפּאָט,״ האָט שרה זיך פאַרענטפערט, „דאָס האָב איך די זאָרג פון האַרץ פון דער צונג נישט געקאָנט באַהאַלטן.״

„האָסט געלאַכט און געשפּאָט,״ האָט אברהם איבערגעריסן אירע רייד. „זע, איך האָב געהערט די רייד פונעם האַר: מ׳וועט לאַכן אין אַלע געמאַרקן און זאָגן: ווער וועט זאָגן צו אברהמען: שרה זייגט שוין קינדער,; און אַזוי וועסטו דיין ערשטן רופן: יצחק, דער לאַכנדיקער, ווי דער האַר אַליין, וואָס לאַכט ווען די פינצטערניש פאַרשווינדט. נאָר ווי אַזוי וועסטו דאָס בלוט פון דיין ערשטן אויסלייזן, שרה?״ האָט ער נאָך שטילער געשעפּטשעט, „אַז דער ווילן פונעם האַר איז פון דיר פאַרהוילן און פאַרשטעלסט מיין

שטעג צום אָנגעגרייטן לאַם.״

„דער ערשטער און דער איינציקער איז דעם האַרס,״ האָט שרה מיט פרייד אַרומגענומען אברהמען, „און דער האַר וועט אים דערהיטן און אויס־לייזן. זע, מיין האַר, כ׳פיל די ברכה שוין קומען אין מיין לייב. עס זינגט מיך בלוט מיט יונגקייט ווידער און לאַכט ווי מיין זון, מיין איינציקער! כ׳גלויב אברהם און זע און הער ווי דו, און איך וועל וואַרטן אויף דיר אין מיין געצעלט מיטן טאָג צו גלייך.״ האָט זי געפּליסטערט און זיך גענומען איילן צוריק צו די געצעלטן.

„דעם האַרס ווילן וועט געשען!״ האָט אברהם אַ נעם געטאָן די שטריק און זיך אַ לאָז געטאָן מיטן פעלד צו די בערג צו.

און ווען דער לעצטער שטערן האָט זיך געלאָשן אויפן הימל אַנטקעגן דעם רויטן פּאַס אין מזרח זייט, האָט אַ זייל רויך זיך גענומען הייבן צווישן די בערג ווי אַ טייטלבוים און דער ווינט האָט צעטראָגן די פונקען איבערן גאַנצן פּליין ביז צום געצעלט וואו שרה האָט זיך אייליק אַרומ־געטראָגן פון ווינקל צו ווינקל מיט פרייד און געלעכטער:

„ווער וועט זאָגן אברהמען, שרה וועט זייגן קינדער...״

פּלוצים איז זי שטיל געבליבן. זי האָט דערקענט די איילנדיקע שווערע טריט. האָט זי פאַרשאַרצט דעם פאַרהאַנג פון געצעלט און אַנטקעגנגעלאָפן אברהמען מיט געזאַנג אין מויל: „קום געבענטשטער, דער מאָרגן לאַכט שוין אויף.״

אויף דער שוועל פונעם געצעלט זיינען זיי ביידע געבליבן שטיין אויף אַ ווײַלע און שטום געקוקט צו די בערג פון וואַנען עס האָט זיך גע־זיילט דער רויך פון פאַרהוילענעם מזבח גלייך אין הימל אַריין. דער מזרח האָט זיך אַלץ מער צופלאַקערט און די פייגל אַרום האָבן זיך צעפּישטשעט מיט שלווה.

„האָסט יאָ געלאַכט,״ האָבן ביידע מיט אַמאָל געהערט און געזען בלויז זיך אַליין.

די האַרינטע איז געבענטשט

א

עס איז געווען אין דער נאַכט פאַר דער גרויסער סעודה פון יצחקס אַנטוויינונג. אין די געצעלטן איז מען שוין געשלאָפן נאָך אַ שווערן טאָג פון אַרבעט ביי די צוגרייטונגען צום גרויסן יום טוב, וואָס וועט זיך אָנהייבן מיטן ערשטן רויטל פונעם נייעם טאָג. העלע לבנה ליכט איז געווען אויסגעשפּרייט איבערן גאַנצן פּלוין. עס איז געווען רואיק און שטיל אַרום. אַפילו די שאַקאַלן האָבן איינגעהאַלטן זייער יאָמערן אין די בערג. בלויז אליעזר מיט די נאַכט־היטער זיינען געווען וואַך. עס וועט נישט שלאָפן אין דער הייַנטיקער נאַכט דער אויפזעער פון אברהמס געצעלטן. ער האָט אַ סך צו טראַכטן און איבערצוקלערן איצט ווען דער האַרינטעס זון וועט דאַרפן קומען צווישן מענטשן און פאַרנעמען זיין אָרט ווי דער ערשטער פון הויז.

ער איז טאַקע אַ קנעכט אין דעם דאָזיקן הויז, דער אַלטער אליעזר, אָבער ער איז דער שפּייזער און אויפזעער און דורך זיין האַנט ווערט אַלץ געפירט. ער וועט נישט שלאָפן רואיק ביז ער וועט זיכער זיין, אַז אַלץ איז צוגעגרייט ווי געהעריק איז.

אין איילעניש האָט ער זיך געטראָגן איבערן פעלד און באַקוקט די אויוונס פון גראָען שטיין אויסגעשטעלט אין דריי רייען; באַטאַפּט די הויפנס אָפּפאַל וואָס ליגן ביי די זייטן, צי זיי זיינען גוט טרוקן און וועלן קענען גענוצט ווערן גלייך מיטן אויפשפּראָץ פון נייעם טאָג; אויסגעפרעגט די נאַכט וועכטער צי די אָפּגעקליבענע זיבן מאָל זיבן שעפּסן זיינען גוט געהיט אינעם שעכט־געצעלט; מיט די אייגענע הענט געציילט און אויסגעפּרואווט די שאַרפן פון די מעסערס פון געשליפענעם ביין און קרעמען, וואָס ווערן גענוצט נאָר ווען מען גרייט אַ סעודה פון בכור־אַנטוויינונג.

און געסט וועלן זיין פיל, און פון גאָר די חשובסטע פון די שכנים. עס וועלן קומען די האַרן פון גרר און די פירשטן פון קרית־אַרבע, אפילו פון יענער זייט ירדן פון מזרח וועט מען קומען. איבערן גאַנצן פלוין זיינען געצעלטן אויפגעשטעלט געוואָרן אַריינצונעמען די געסט. די טירן פון די געצעלטן זיינען אָפן פון אַלע פיר זייטן, ווייל פון אַלע פיר זייטן וועט מען קומען.

„לייגט צו די אויערן צו דער ערד,״ האָט אליעזר אַ צופרידענער זיך צוגעזעצט לעבן די נאַכט־וועכטער וואָס זיינען געזעסן ביים פייער און שטיל געשמועסט, „וועט איר הערן די פיס־טריט זייערע. די געסט זיינען שוין גאַנץ נאָענט. מיטן טאָג צוגלייך וועלן זיי אָנקומען.״

„ווי די היישעריקן וועלן זיי צודעקן דעם גאַנצן פלוין....״ האָט איינער פון די וועכטער אַ געניץ געטאָן מיט אומצופרידנקייט.

„האָסטו געגוג היטער באַשטעלט, אליעזר?״, האָט אַ צווייטער זיך אויפגעשטעלט און אַ שפּיי געטאָן אין פייער אַריין.

„עס איז דער מנהג אין די געצעלטן,״ האָט אליעזר געענטפערט, „ווען געסט זיינען אין הויז, זיינען די וועכטער פריי. מיטן טאָג צוגלייך וועט איר אייערע בויגנס אין די געצעלטן לאָזן. די מעסערס אונטערן גראָז באַהאַלטן און די שפּיזן צו די בראָט־אויוונס ברענגען. די שעכט מייסטערס און בראָטערס וועלן זיי דאַרפן. אַ גאַסט אין הויז איז פון גאָט געשיקט און דער האַר אַליין איז דער היטער פון די געצעלטן איר וועט פריי זיין גאַנצע זיבן טעג.״

„זיבן טעג?!״ האָבן עטלעכע מיט אַמאָל זיך אַ כאַפּ געטאָן פון די ערטער.

„זיבן זיינען די טעג פון האַר, און זיבן זונען דאַרפן אויפגיין מיט יום טוב ווען דער האַרינטעס ערשטער, וועט צווישן מענטשן קומען און דער שפּייזער פון די געצעלטן ווערן.״

„דער שפּייזער?! און דו אליעזר? און ישמעאל?״ האָט אַ שעפּטש זיך אַ ריס געטאָן פון אַלע מיילער.

„אַזוי איז שוין פון אייביק,״ האָט אליעזר גענומען שאַרן דאָס פייער מיטן שטעקן און אַנטשוויגן געוואָרן.

„עס איז צום לאַכן״ האָט איינער איבערגעריסן דאָס שוויגן, „די האַרינטע האָט געבאָרן אויף דער עלטער.״

„מען לאַכט אין די געמאַרקן: שרה האָט געבאָרן, ווען דאָס מויל־איזל האָט פאַרלאָרן׳...״

„די האַרינטע איז געבענטשט! איך זאָג אייך, געבענטשט פון גאָט!״ האָט אליעזר האַרט אַ קוק געטאָן אויף אַלעמען און מיטן שטעקן אַ שטויס געטאָן דאָס פייער און אויפגעהויבן אַ זייל גליענדיקע פונקען וואָס זיינען זיך צעפלויגן און צעשפריצט אַרום און אַרום.

„אמת,״ האָט איינער פון די וועכטער זיך אַריינגעמישט, „איך האָב וועגן דעם ביים ברונעם געהערט: היים איז געווען דער טאָג און פייערדיק.״ האָט ער גענומען דערציילן וואָס ער האָט געהערט. „איזלען האָבן פאַרשטעקט די קעפּ צווישן די פיס פאַרמאַטערטע, און אפילו די העלדזער פון די קעמלען האָבן געטריקנט. האָט יעדער מאַן אין געצעלט זיך באַהאַלטן, און דער פּאַסטעך מיט דער טשערעדע איז אין שאָטן געלעגן. בלויז אונדזער האַר אַליין, אברהם, איז אויפן שוועל פון געצעלט געזעסן. דאָס פייער פון דער זון האָט געברענט זיין קאָפּ און אים די אויגן געבלענדט. שוין דריי טעג, אַז קיין וואַנדערער איז נישט צו זען און קיין פרעמדער קומט נישט שטילן דעם דורשט ביים ברונעם און רוען אונטערן שאָטן פונעם בלעטער בוים.״ האָט ווער שלעכטס געטאָן אין הויז פון אברהם, וואָס די וואַנדערער און וועגס־גייער מיידן עס אויס? — איז דער האַר געווען באַטריבט. שוואַך איז ער געווען פון דער היץ און פאַר די אויגן פונקען, איז ער געזעסן מיט פאַרשלאָסענע אויגן און זיך איינגעהערט. ער וועט אַליין היטן דעם וועג און דערוויסן זיך דעם באַשייד. פּלוצים האָבן אין דער בלענדעניש דריי זיך באַוויזן פאַר אים. דריי פרעמדע לייט אָנגעקומען פון ערגעץ און גייען אים פאַרביי. האָט ער אויפגעריסן די אויגן און איז זיי אַנטקעגנגעלאָפן.

„גייט מיך נישט פאַרביי, מיינע האַרן,״ האָט ער זיי געבעטן. „אָט איז דער ברונעם און אָט איז דער בוים. עס איז קלאָר דאָס וואַסער און דערפרישט דעם גומען. וואַשט דעם שטויב פון אייערע פיס און רוט זיך אויס אונטערן בוים.״

האָבן די וואַנדערער אויסגעדרייט זייערע פּנימער צום האַר און פון אָרט זיך נישט גערירט. האָט דער האַר אַזוי געזאָגט:

„ביי גאָט, אָפן איז מיין געצעלט און דער טיש געגרייט. איך וועל ברויט ברענגען און איר וועט אונטערלעינען אייערע הערצער, נאָכדעם וועט איר אייער וועג גיין. דער טאָג איז גרויס נאָך.״

האָבן זיי געענטפערט:

„האָסט רעכט גערעדט און כּ׳ אַזוי ווי דו האָסט געזאָגט.״

האָט דער האַר געאײַלט אין דער האַרינטעס געצעלט, און דריי סאָה געבייטלט מעל האָט זי פאַרקנאָטן און מצות געבאַקן, און צו דער טשע־רעדע איז ער אַליין געלאָפן און אַ יונגן רינד צוגעגרייט. און פּוטער און מילך האָט ער דערלאַנגט, און זיי האָבן דאָס האַרץ זיך אונטערגעלעינט און געפרעגט:

„אָט איז דער האַר און אָט איז זיין טיש, און די האַרינטע וואו איז?״

האָט אברהם געענטפערט: „אין געצעלט איז די האַרינטע. אַליין אין געצעלט צוליבן בלענד פון דער זון.״

האָט איינער פון די דריי זיך אויפגעשטעלט און זיין פּנים פלאָם פייער:

„דער האַרינטעס געצעלט איז ליידיק, וועט עס פול ווערן. אין אַ יאָר אַרום, וועט זי אַ זון האַלדן.״

„די ברכה פון גאָט איז עס געוועזן״ האָט אליעזר איבערגעשלאָגן דעם דערציילער און אַלעמען געקוקט גלייך אין די אויגן אַריין, „גאָטס שליח האָט די ברכה געבראַכט.״

„די ברכה פון גאָט,״ האָבן עטלעכע אויף אַ מאָל געמורמלט: „דער האַר איז געבענטשט.״

„האָט דער האַר דעם קאָפּ געבויגן און אין זיך געקלערט,״ האָט דער דערציילער נישט געלאָזט זיך איבעררייסן, „וועט שרה נאָך געבוירן און זייגן קינדער אויף דער עלטער?״ אויך שרה האָט געהערט הינטער דער טיר און מיט געלעכטער געטראַכט: „נאָכן וועלקן, וועל איך ערשט בליען? און מיין האר איז אַלט... ווער עס וועט עס הערן, וועט לאַכן פיל.״

„האָט דאָס קול פונעם אַנזאָגער נאָך אַמאָל גערעדט: ׳זע, איז דען עפּעס פאַרמיטן פון גאָט דעם האַר? זי וועט אַ זון געבוירן און וועסט אים רופן יצחק, ווייל זי האָט געלאַכט׳.

„און די דריי האָבן זיך אויפגעהויבן און אַוועק, און דער האַר האָט זיי באַגלייט אויפן וועג, נאָך פאַרן אַנקומען פון די פאַרנאַכט־שאָטנס.״

פלוצים, האָט אַן אַנדער וועכטער זיך ראַפּטום אַ הויב געטאָן פון מ׳טן רעדל און מיט אַ ציטער אין קול אַרויסגעצאַפּלט ווי פון אַ פאַרהוילעניש אַרויס. „ביים שייד־וועג, איז אברהם פאַרציטערט געוואָרן צו זען אַז איינער פון די דריי שטייט פאַר אים אַן אויסגעצויגענער פייער־זייל געווענדט קיין

סדום. איז ער אָפּגעשפּרונגען פון אָרט אַ דערשטוינטער פון די בליציקע רייד וואָס האָבן אים געקלונגען אין די אויערן און געגליעט דאָס לייב:

„וועל איך דען פאַרדעקן פון אַברהמען, וואָס איך גיי טאָן? ער וועט דאָך ווערן צו אַ גרויס פאָלק מיט וועלכן אַלע פעלקער וועלן זיך בענטשן. אים האָב איך דאָך דערקענט אָנצוזאָגן זיינע קינדער צו היטן די וועגן פון גאָט צו טאָן גערעכטיקייט און משפט.“

„אַ, האַר!“ האָט אַברהם אייפגעריסן די אויגן און דערזען דאָס צאָרנדיק, גליאיקע קול: „דאָס געשריי פון סדום און עמורה, איז געקומען ביז צו מיר, באַשווערט מיט בייז און זינד פול. כ׳וועל אַראָפּנידערן מיט פייער אויף זיי און זען,“ — — — האָט זיך עס אין אַן אויגנבליק פאַרבאָרגן אין די אָנקומענדיקע פאַרנאַכט שאָטנס דורך וועלכע אַברהם האָט מיט שרעק דערבליקט, אַז צוויי איילן דאָרט אויפן וועג קיין סדום.

„האָט אַברהם געציטערט אין זיך אַ באַטריבטער“ — איז דער פריערדיקער דערציילער אים אַריינגעפאַלן אין די רייד און גענומען ציען די זעאונג מיטן זעלבן צאַפּלדיקן טאָן ווי יענער און שוין נישט אָפּגעלאָזט ביזן סוף, אַזוי אַז עס האָט אויסגעזען ווי ביידע רעדן מיט איין קול: „האָסטו דען נישט געשטאַרקט מיין האַנט צו ראַטעווען די מענטשן פון סדום און עמורה, און אַדמה און צבים און צוער פון די הענט פון דעם פאַרדאַרבער כדרלעומר? האָסטו דען נישט געשיקט מיך צו ראַטעווען לוטן און זיין הויזגעזינד?׳

„און ער האָט געגענט און געהויבן זיין קול: ׳ווועסטו דען פאַרלענדן דעם צדיק מיטן רשע צוגלייך? פאַרמיטן זאָל עס זיין פון דיר׳!

„זאָל דער ריכטער פון דער גאַנצער וועלט, נישט טאָן קיין גערעכטיקייט? טאָמער זיינען פופציק אומשולדיקע דאָרט פאַראַן?

„כ׳וועל נישט פאַרדאַרבן פון וועגן די פופציק!“

„און אויב פינעף און פערציק? און פערציק?

„און אַז דרייסיק און צוואַנציק?

„און ווען אפילו נאָר צען!“ — האָט זייער קול זיך געהויבן פונעם פייער אַרויס, גליאיקע פונקען — „פאַרמיטן זאָל עס זיין פון דיר אומצוברענגען דעם אומשולדיקן מיטן שולדיקן אינאיינעם!“

„אויך צוליב די צען וועל איך נישט פאַרדאַרבן!“ — האָט דער האַר ווידער דערזען דאָס קול פלאַמען צווישן די שאָטנס פון פאַרנאַכט.

„מיט פרייד און געלעכטער איז פול דאָס געצעלט פון זינט יצחק איז געבאָרן געוואָרן,“ האָט אליעזר געפּרואווט זיי אָפּשטעלן אין מיטן. זיי האָבן אים אָבער נישט געהערט.

„אין יענער נאַכט האָט דאָס פייער פון הימל פאַרצערט די שטעט סדום און עמורה.“

„זיינע אויגן, גרויסע ווי אַ לאַמס און דאָס קול מילד מיט פריידיקן געלעכטער און שיינע רייד.“

„אַ גאַנצע נאַכט האָט דער הימל רויט געפלאַקערט און די ערד האָט געציטערט מיט געברום. זעקס טעג איז דער פלוין מיט רויך געוועזן אָנגע־פילט און ערשט אויפן זיבעטן האָט די זון פון וואָלקנס רויך אַרויסגעלאָכט.“

„בלויז לוט פונעם הויז פון די עברים איז געראַטעוועט געוואָרן פון פייער פון סדום.“

„עס דערמאָנט נישט מער דער האַר דעם נאָמען פון זיין ברודערס זון,“ האָט אליעזר שאַרף אַ זאָג געטאָן: „זיינע קינדער האָט ער קיין סדום פאַרטראָגן און זיי זיינען ווי זיי געוואָרן.“

„די פאַסטעכער האָבן אים אין די בערג באַגעגנט מיט די טעכטער זיי־נע די צוויי,“ האָט יענער נישט אָפּגעלאָזט. „וועט ער אויך אַ גאַסט דאָ זיין?“

„עס ווייסט נישט מער דער האַר דאָס וואוין־אָרט פון זיין ברודערס זון,“ האָט אליעזר שוין בייז געענטפערט. „אָפּגעטיילט און פאַרשניטן האָט ער זיך פון האַרס הויזגעזינד נאָך פון לאַנג. דערמאָנט נישט מער. פון דער מדבר איז ער געקומען און די מדבר האָט אים צוריק פאַרשלונגען.“

„אַ לאַכעדיקער ווי די זון אין פרימאָרגן איז יצחק“ האָט דער דער־ציילער צוריק אָנגעכאַפּט דעם פריערדיקן טאָן. „און געבענטשט ווי דער טוי פון פאַרטאָג.“

„די ברכה פונעם האַר איז מיט אים און דער האַרינטעס אויג באַ־גלייט זיינע טריט. דער ערשטער און דער איין און איינציקער פון געצעלט.“

„דער ערשט־געבוירענער, איז ישמעאל,“ האָט אַ צווייטער מיט פאַר דראָס איבערגעשלאָגן.

„אַ בויגן־שיסער איז ישמעאל און אַ נאָכיאָגער פון ווילד געווילד אין מדבר,“ האָט אליעזר אַ שטויס געטאָן דאָס פייער, און אַ זייל פון פונקען

האָט זיך ווידער אַ הויב געטאָן אַרויף, און קופּערן רויט געפּאַרבט אַלע פּני־מער. „די ברכה פונעם האַר רוט נאָר אויף די וואָס זיצן אויפן לאַנד."

„רעדסט מיט ווערטער, אליעזר, און דעקסט זיך איין מיט רעטעניש," האָט איינער מיט תרעומת געטענהט צו אליעזרן.

„ווער עס האָט אויגן, קען זיי נישט פאַרקלעפּן," האָט אליעזר זיך אויפגעשטעלט. „דער האַרינטעס האַרץ איז נישט צו גוטן גענייגט אויף ישמעאלן."

„דער האַרינטעס האַרץ איז נישט רואיק פון וועגן איר איין און איינציקן" האָט יענער זיך צוגערוקט האַרט צו אליעזרן. „די קינדער זייַנען צוגע־בונדן איינער צום אַנדערן און דער יינגערער טוט נאָך דעם עלטערן. שפּילט זיך מיט זיין בויגן און איילט מיט אים צום געיעג. דעם פיילן־בייטל טראָגט ער אים נאָך און טוט אַלץ ווי ער באַפעלט."

„די טשערעדעס מיידן זיי אויס און צום אַקער־פעלד קומען זיי נישט נאָענט," האָט אַ צווייטער זיך אַריינגעמישט. „ווי מדבר־זין יאָגן זיי זיך ווילד אַרום און נישט ווי געצעלטן־וואוינער."

„עס וועט נישט הויזן דעם לאָם מיטן וואָלף," האָט אליעזר גערעדט ווי צו זיך אַליין. „און עס קען נישט הויערן דער בויגן־שיסער מיטן שפּיזער פון די געצעלטן. אויפן זיבעטן טאָג וועט דער האַר זיבן שעפּסן שעכטן און דאָס בלוט אויפן פרישן אַקער־פעלד שפּריצן. דער האַרינטעס זון וועט ער די גאָלדענע ברויט־קערנער געבן צו באַהאַלטן אין דער ערד, ווי עס איז פון פאַרצייטן שוין געשטעלט. און די האַרינטע וועט אים בענטשן: „ווי קערנער וועט מיין קינד שפּראָצן דאָ אין לאַנד און אייביק מיט דער ערד באַהאַפטן זיין."

„און דער בויגן־שיסער?" האָט ווער זיך נישט געקענט איינהאַלטן.

„אַ מדבר קינד איז ישמעאל, און די ברכה פונעם האַר קענען קיין צוויי נישט טיילן," האָט אליעזר ווייטער געצויגן זיינע ווערטער. „אָפן איז דער מדבר און פריי מיט ווילד־געווילד פאַר די פיילן פונעם בויגן־שי־סער."

„ביסט גענאַרט, אליעזר" האָט אַן אַלטער פּאַסטעך זיך אויפגעשטעלט אַ נישט צופרידענער און אַ שפּיי געטאָן אין פייער אַריין. „דער בויגן־שיסער איז דער ערשטער פונעם הויז, און פון דער מדבר האָט אים זיין

מאַמע געבראַכט אינעם האַרס געצעלט. דעם האַרס ברכה איז מיט אים, ווייל זינט קין האָט באַהאַלטן זיין ברודער הבל אין דער ערד ווי אַ הויפן קערנער, הויערט די קללה אויף דער ערד איינצוזאַפּן דאָס בלוט פון די וואָס באַהעפטן זיך מיט איר. דער בויגן פונעם מדבר־זון איז אָנגעצויגן, אליעזר, און ער צילט אין אים. „ער שפילט זיך נאַר,“ לאַכט הגר, אָבער דאָס מויל פון דער ערד איז אָפן שוין איינצוזאַפּן דאָס פאַרגאָסענע בלוט. די האַריגטע ווייסט עס און ציטערט איבער איר איין און איינציקן.“

„דאָס וואָס איז איינמאָל שוין געשען,“ האָט אליעזר אַ צאַפּל געטאָן און אַ.ש אָנגעהויבן שטאַמלען, „טאָר שוין מער נישט געשען. די ברכה פונעם האַר איז אין זיין געצעלט און וועט דאָרט בלייבן. דער מדבר געהערט צום בויגן־שיסער און די ערד צום געצעלט־היטער, און קיין ברודער־בלוט וועט מער נישט פאַרגאָסן ווערן!“

פון צווישן די בערג האָט זיך פלוצים אַ טראָג געטאָן אַן אומגעהייער־ריש געשריי און גלייך דערנאָך פון קעגנאיבער האָט אַ פלאַטער געטאָן אַן עכא פון אַ פאַרציטערט געיאָמער. אַ חיה איז אַרויס אויף פאַרצוקונג און אַ שאָקאַל האָט געקלאָגט אין דער נאַכט אריין.

„צו די געצעלטן, היטער!“ האָט אליעזר אַ שפרונג געטאָן פון אָרט. „אַ פאַרצוקער איז נאָענט!“

„צו די טשערעדעס!“ האָבן די וועכטער געכאַפּט די בויגנס און פאַר־שוואונדן אויף די סטעזשקעס וואָס פירן צו די געצעלטן.

ב

און עס איז געווען אַזוי ווי אליעזר האָט געזאָגט: זעקס טעג האָט די שמחה זיך געצויגן פון זון־אויפגאַנג ביז טיף אין דער נאַכט. דער גאַנצער פּלוין איז פול געווען מיט געצעלטן און ביידלעך פאַר די געסט וואָס זיינען יעדן טאָג אָנגעקומען און מיטגעבראַכט מיט זיך נייעם געטומל און פריילעכן געפילדער. אַרום די ביידלעך זיינען ערדענע און שטיינערנע פלאַכן געווען באַלייגט מיט הויפנס שפּייזן און געטראַנקען. פון צווישן די געצעלטן האָט זיך די גאַנצע צייט געטראָגן דער געשמאַקער ריח פון געבראָטנס און דאָס מעקען פון געבונדענע שעפּסן גרייט צו דער שחיטה. לאָגלען קאַלטער ווייַן און שאַרף געקאָכטער זאַפט פון טייטלען איז געגאַנגען פון מויל צו מויל צוזאַמען מיט געפעפערטן אַרבעס און געטריקנטע איילבירטן. פון צופיל ברענען זיינען די בראַט־איוונס געוואָרן ווייס ווי קאַלך און ביינאַכט באַלויכטן דעם גאַנצן אַרום.

צווישן איין מאַלצייט און דעם אַנדערן, האָבן די יונגען זיך געטראָגן איבערן פּלוין אויף די פלינקע פערדלעך און באַוויזן אויסטערלישע קונצן, ווי איבערצעיאָגן אַ פליענדיקע פייל, אָדער אין מיטן געלויף, אויפשטעלן זיך אויפן רוקן פונעם פערד און מיט דער שווערד איבערהאַקן אַ בינטל שטרוי וואָס איז געשטאַנען אין מיטן פעלד. אַזוי אַ גאַנצן טאָג, און ווען עס איז טונקל געוואָרן האָט דאָס קול פון אַ טרומייט באַגלייט פון אַן איילנדיק הילכן פון אַ פּויק צונױפגעזאַמלט דעם עולם אַרום דעם העכסטן געשטעל אין מיטן פעלד, וואו עס האָבן זיך איצט אויפגעהאַלטן די שפּילער און מעשות דערציילער פון חברון, וועלכע האָבן יעדן אָוונט פאַרגעשטעלט די מעשה פון פאַרצייטן:

אויפן וואונק פון אליעזרן, וועלכער האָט צוזאַמען מיט די עלטסטע פון חברון אָנגעפירט מיט די שפּילן, האָבן די הויזדינער אַ צי געטאָן די געפלאָכטענע באַנדן וואָס האָבן צוגעפעסטיקט דאָס ביידל צו דער ערד

און צעשפּרייט די לייוונטענע ווענט אין די זייטן, און פאַרן עולם האָט זיך אַנטפּלעקט די מעשה פון פאַרצייטן!

„אין אָנהייב האָט גאָט באַשאַפן הימל און ערד," האָט פון מיטן פעלד זיך קלאָר געטראָגן דעם דערציילערס קול. און פון אַלע זייטן פון פעלד און פון דער ווייטער ווייט הינטער דעם עולם, פון די בערג אַרום, דאָט אים אָפּגעענטפערט אַ געמורמל אין איין טאָן: „אין אָנהייב איז גאָרנישט נישט געווען, נאָר דער האַר אַליין."

און איידער דער עולם האָט נאָך געקענט דערזען די שפּילער אויס־געלייגט אויפן פעלד, האָט דאָס דינע קול פון פייפל זיך אַ ציקל געטאָן און נאָכגעמאַכט דאָס פלאַטערן פון לייכטע פליגל.

„אַליין און איינציק שוועבט דער האַר אַרום," האָט דער דערציילער נאָכגעצויגן לויטן טאָן פונעם פייפל.

„אין פינצטערניש, אין הוילן גאָרנישט," האָבן קולות זיך געריסן פון אַלע זייטן מיט אַן איינגעהאַלטענעם יאָמער.

„חושך און וויסטעניש און תהום," האָט הויך זיך געטראָגן דעם דערציילערס קול און פלוצים אָפּגעהאַקט, און אַ שווערע שטילקייט איז געבליבן הענגען אין דער לופט.

דער עולם איז געשטאַנען שטום און געוואַרט, ביז דאָס קול פון שופר האָט זיך אַ טראַג געטאָן פון אַלע זייטן און פייערן האָבן גענומען בליצן איבערן גאַנצן פעלד, און דאָס קול פונעם דערציילער האָט זיך אַ קייקל געטאָן ווי אַ דונער איבער אַלעמענס קעפּ: „האָט גאָט געזאָגט: זאָל זיין ליכט!"

אין איין אויגנבליק זיינען אַלע פיר זייטן פון פעלד געוואָרן איין גרויסער פלאַקער און באַלויכטן אַ גרופּע מענטשן אין מיטן פעלד זיצן אין אַ קרייז און הערן זיך איין צום קול פונעם דערציילער:

„און דער האַר האָט געזען, אַז עס איז גוט, האָט ער באַשאַפן דאָס ליכט פון טאָג און עס אויפגעהאַנגען אין מיטן הימל צו באַלייכטן אַלץ וואָס ער האָט באַשאַפן."

אַ דערשטוינטער האָט דער עולם געשלונגען יעדעס וואָרט און נישט געקענט אָפּרייסן די אויגן פון די שפּילער וועלכע האָבן זיך אַלע־מאָל באַוויזן אין אַן אַנדער ווינקל פון פעלד און פאַרגעשטעלט אַ טייל

פון דער מעשה פון פאַרצייטן ביי וועלכער דער דערציילער האָט גע־האַלטן. יעדן אָוונט האָט זיך די שפּיל אָנגעהויבן אויפן זעלבן אופן ווי דאָס ערשטע מאָל, און דער דערציילער האָט דערציילט די מעשה מיט די זעלבע ווערטער און מיטן זעלבן ניגון פון אָנהייב אָן ביז דעם פּלאַץ וואו מען האָט זיך אָפּגעשטעלט אין לעצטן אָוונט.

בלויז ביים אָנהייב פון דער מעשה, האָט דער עולם געשוויגן, ווייל ווי נאָר דער דערציילער האָט אָנגעהויבן ציען די מעשה ווייטער, האָט דער עולם גענומען נאָכזאָגן אים אין וואָרט און מיטן זעלבן טאָן. אַזוי אַז דאָס גאַנצע פעלד איז פול געוואָרן מיט דערציילערישן געמורמל און יעדער איינער האָט געפילט, אַז די מעשה קומט נאָך אַמאָל פאַר פאַר זיינע אויגן, און ער אַליין איז עס דער, מיט וועמען עס טוט די מעשה געשען.

זיי זיינען אַזוי אַריינגעטאָן געוואָרן אין דעם וואָס זיי זעען און הערן, אַז זיי זיינען געוואָרן איינס מיט דעם. מיט צער מיטגעוויינט מיט אָדמען און חוהן ווען מען טרייבט זיי אַרויס פון גן־עדן; געציטערט ווי זיי פונעם בלאַנק פונעם מלאָכס צווייִשאַרפיקע שווערד און זיך געבויגן אין דרייען ווי אָדם ווען די קללה פאַלט אויף אים. זיי האָבן זיך ווי ער געווישט דעם שווייס פון פנים, ווען דאָס פאַרהוילענע קול האָט געדונערט איבער אים! „מיטן שווייס פון דיין פנים וועסטו עסן ברויט!״

קיינער האָט זיך נישט געקענט כאַפּן פון וואַנען עס קומט דאָס קול צי פונעם דערציילער, צי פון די בערג אַרום, צי פון פעלד אָדער גאָר פון אויבן, ווייל עס איז געקומען פון אומעטום. זיי האָבן גענייגט זייער אויג אין אַלע זייטן און אָפּגעגעבן זייער אויער צום קול וואָס איז אַזוי וואונדערלעך אימהדיק, און אָט גאָר מילד און גוט. האָבן זיי געגאַפט און געשטוינט און זיינען אַליין געוואָרן אַ טייל פון דער מעשה פון פאַרצייטן.

אַזוי איז געשען, אַז אין דער דריטער נאַכט, ווען קין האָט גע־נומען נאָכיאָגן הבלען, האָבן זיך ביי אַלעמען געהויבן די פיס מיטצואיילן מיט זיי איבערן פלוין און דאָס קול פון דערשראָקענע שעפסן האָט זיי נאָכגעאיילט מיט שטילן ציטער און פלאַטער פון קינדערישן געוויין. זיי האָבן קלאָר געהערט ווי עס צאַפּלט אַ ברודער צו אַ ברודער: „וואָס טוסטו, קין? וואָס וועסטו זאָגן דעם טאַטן אונדזערן? און ווער וועט די מאַמען טרייסטן? ברודער מיינער...״

נאָר אַ בײַז ברומען האָט דאָס קול פון געבעט פאַרטרונקען, און פאַרטויבט דאָס קול פון קינדערישן געוויין: „עס קען נישט הויזן דער ציגן־לעקער מיטן זאַמלער פון פרוכט! טראָג זיך אָפּ פון דאַנען!״

אַלץ אַרום האָט אײַנגעהאַלטן דעם אָטעם און מיט שטוינען געגלאָצט אויפן פעלד וואו די צוויי זײַנען געלאָפן און געשפרונגען איינער איבערן אַנדערן אין ווילדן געיעג; די האָר פון איינעם — רויטער פלאַם, און דער קאָפּ פון צווייטן — אַ ווייס געלאָקטער שעפּס. אָט האָבן זיי שוין די הענט אַ שטרעק געטאָן און זיך פאַרפלאָנטערט מיט קאָפּ און אַקסל, הענט און פיס, און אָט גיבן זיי זיך אַ ריס פון אָרט און דער גאַנצער פלוין איז פול מיט געטופּעריי, געיאָמער און געברום. דאָס קול פון איי־נעם מילד און ציטעריק: „מיר זײַנען דאָך ביידע איין און איינציק אויף דער וועלט, ברודער מײַנער, לאָז אָפּ!״ — — — ציטערט זײַן קול און גייט אויף מיט צאַפּלענדיקן געבעט; דאָס קול פון צווייטן האַרט און טרוקן: „דײַנע ציגן פרעסן מײַן פאַראַקערט פעלד, איינער נאָר, קען זײַן דער האַר!״ — — — הויערט זײַן שטימע און פאַלט מיט טעמפּקייט.

פון הינטער זייער געלאָף האָט אַ שטויב זיך געהויבן און פאַרדעקט אַלץ און אַלעמען. פּלוצים האָט אַ יאָמער זיך אַ צי געטאָן פון שטויב אַרויס און זיך אײַנגעבויערט אין אַלע הערצער: „וואָס טוסטו, ברודער?!״ האָט די גאַנצע וועלט ווי אויסגעפּלאַצט פון שרעק.

דער שלום האָט אַ פאַל געטאָן אויף צוריק און געבליבן אַזוי אַ ווילע ווי געליימט. עס האָט דער גרויל בלויז געברומט אין אַלע אײַנגעווײדן און פאַר די אויגן האָט דער שטויב זיך געלייגט און אַנטפּלעקט אַ גע־בויגענע געשטאַלט וואָס שטייט פאַרגליווערט לעבן פייער אין מיטן פעלד און גלאָצט מיט אַ פלאַמיק פּנים און קלומפּערן לאַנגע האָר ווי געגאָ־סענער קופּער.

„וואָס האָסטו געטאָן, קין?״ האָט דער גאַנצער פלוין אַ ציטער געטאָן מיטן מויל פון גאַנצן פאָלק, און פון אַלע זײַטן האָט אַ פאַרצאַפּלט פאַר־הוילן קול זיך אַ טראָג געטאָן: „וואו איז הבל, דײַן ברודער?״

„בין איך דען דער היטער פון מײַן ברודער?״ האָט דאָס געשטאַלט אַ ישליוכץ געטאָן און זיך נישט גערירט פון אָרט.

„דײַן ברודערס בלוט שרײַט פון דער ערד,״ האָט דער צאַפּל זיך געמראָגן פון אַלע זײַטן און ווי אַ באַרג געהויערט איבערן געשטאַלט און

עס געבויגן צו דער ערד מיט דער גרויליקער קללה: „פאַרשאָלטן וועסטו זיין פון דער ערד וואָס האָט געעפנט איר מויל צו פאַרשלינגען זיין בלוט. אָפן איז איר שלונג און נישט פאַרדעקט איז דיין ברודערס בלוט פון איצט אָן און אויף אייביק.“

„פון איצט אָן און אויף אייביק,“ האָט דאָס פאָלק שטיל ווי אין אַ תפילה נאָכגעזאָגט און מיט פאַרמאַכטע אויגן גענומען באַוועגן מיט די קעפּ צום פייער צו: „נע ונד וועסטו זיין, בייטאָג וועט די היץ דיך טריקענען און ביינאַכט די קעלט, און ציטערן וועט די ערד צוליב דיר און אפילו די חיות פון פעלד וועלן דיך מיידן.“

ווען זיי האָבן אויפגעעפנט די אויגן, האָט דאָס פייער שוין געצאַנקט און אויף אַלע פיר איז דאָס געשטאַלט געקראָכן מיט אַ מוראדיקן געיאָמער: „אָפן איז איר מויל און נישט פאַרדעקט איז דאָס בלוט,“ האָט עס לאַנג געגרוילט מיט גאָרער פאַרצווייפלונג, ביז די פינצטערניש האָט עס פאַרשלונגען און דאָס קול פון פייפל האָט זיך דערהערט פונעם העכסטן געשטעל, אַ סימן אַז די שפיל האָט זיך געענדיקט.

דער עולם האָט זיך אָבער נישט געאיילט אַוועקצוגיין, ווייל זיי האָבן געוואוסט אַז דער האַר אליך, אברהם, האָט היינט אָנגעפירט מיט דער שפיל און פון אויער צו אויער האָט מען איבערגעגעבן מיט אַ ציטער, אַז אויך דער ערשט געבוירענער אין געצעלט, דער זון פון דער מצרישער הגר און דער לאַכעדיקער לאַם, דאָס יינגל, וואָס די האַרינטע, שרה, האָט געבאָרן אויף דער עלטער, זיינען אין דער שפיל געווען.

איז דאָס געווען אַ גרויס וואונדער, ווייל אַזוי פלעגט נישט געטאָן ווערן, אַז דער ייִנגסטער פון הויז זאָל גלייך זיין מיטן עלטסטן.

„דאָס יינגל“ האָבן די אַלטע געשעפּטשעט מיט פאַרדראָס, „וואוינט דאָך נאָך אין דער מוטערס געצעלט און איז נאָך צווישן מענטשן נישט געקומען מיט פייל און בויגן...“

„דער האַר טוט בלויז דער האַרינטעס ווילן,“ האָבן אַנדערע זיך סודותדיק איבערגעוואונקען, „און איר אויג איז נישט צום גוטן געגויגט אויפן ערשט געבוירענעם.“

פון ביידל אַרויס האָבן אין איילעניש זיך אַ טראָג געטאָן צווי פרויען פירנדיק צווי יינגלעך ביי די הענט. קיין פּנים האָבן זי נישט געזען, נאָר דאָס בייזערדיקע קול פון דער האַרינטע האָבן זיי קלאָר געהערט:

„עס וועט נישט הויזן דער יעגער מיטן לאָם...‟

איז דער עולם געשטאַנען און געשטוינט ביז שפּעט אין דער נאַכט, נאָר זיי האָבן זיך מער גאָרנישט דערוואוסט, ווייל פון די שפּילערס האָט זיך קיינער נישט געוויזן אין דרויסן. די וועכטער האָבן גענומען לעשן די פייערן אַרום, אַ סימן אַז אַלץ איז שוין געענדיקט. איז מען שווייגנדיק צוריקגעגאַנגען יעדער צו זיין געצעלט, און די שטילקייט פון דער נאַכט האָט איינגעהילט דאָס גאַנצע פעלד. בלויז די אויוונס האָבן געגליט אין דער נאַכט אַריין און הונגעריקע שאַקאַלן האָבן אין די נאָענטע בערג געיאָמערט עלנט און פאַרלאָזן.

אַזוי זיינען זעקס טעג אַריבער און דער עולם איז גאָרנישט מיד געוואָרן. נאָך אידער ס׳איז נאַכט געוואָרן, איז שוין דאָסביידל מיט די גרויע ליילעכער געווען אַרומגערינגלט פון אַלע זייטן און מ׳האָט זיך קוים געקענט דערוואַרטן אויפן רופנדיק ציענדיקן קול פון פייפל, וואָס האָט אָנגעזאָגט אַז די מעשה פון פאַרצייטן הייבט זיך ווידער אָן צו שפּינען.

די שפּיל האָט זיך אָבער נישט אָנגעהויבן פריער ווי די לבנה האָט זיך באַוויזן אין מיטן הימל און מיליאָנען שטערנדלעך האָבן זילבערדיק ווייס געפינקלט אין דער בלויקייט איבער אַלעמענס קעפּ. איז דאָס יונגוואַרג פון גרויס אומגעדולד ארומגעלאָפן פון גרופּע צו גרופּע און נאָכגעמאַכט די קולות און דאָס געזאַנג פון דער נעכטיקער מעשה, און די עלטערע האָבן שטיל און סודותדיק געציטערט איבער דעם וואָס דער ערשט געבוירענער אין געצעלט, דער יעגער ישמעאל, שפּאַנט אַרום צווישן די געצעלטן אַ שטומער און קומט אַפילו נישט צו נאָענט צום ביידל פון די שפּילערס. טיילמאָל בלויז טוט ער אַ כאַפּ אַראָפּ דעם בויגן פון די אַקסלען און טוט אים אַ צי אָן, און אַ שפּיציקע פייל זשומעט אַרויף צו די שפּיצן פון די בערג און ווערט דאָרט פאַרפאַלן. און די האַרינטע מיט איר איין און איינציקן וויזן זיך אין גאַנצן נישט. די כאַרהאַנגען פון איר געצעלט זיינען אַראָפּגעלאָזט און קיינער קומט נישט אַריין און קיינער גייט נישט אַרויס פון דאָרט.

די גאָר אַלטע און זאַטע אין יאָרן האָבן גאָר געשוויגן. עס האָט זיך זיי אויסגעוויזן, אַז דאָס גאַנצע פעלד איז פול מיט אויגן און דער האַרינטעס געצעלט איז איין גרויס ווייס אויג, וואָס קוקט נאָך ישמעאלן

און אַלץ וואָס ער טוט. האָבן זיי אין זיך געציטערט איבער דעם, און אַן ווערטער פאַר זיך אַליין דערציילט די מעשה ווי זיי האָבן זי געדענקט פון די יונגע יאָרן. זיי האָבן מורא געהאַט טאָמער וועט די נייע מעשה נישט אויסשפּינען זיך ווי זיי געדענקען זי, האָבן זיי די אויגן פאַרמאַכט און געגליווערט מיט בלינדע אויגן צום בלויען הימל און געזען וואָס זיי האָבן געוואָלט זען. ערשט ווען די שפּיל האָט זיך אָנגעהויבן, האָבן זיי די אויגן געעפנט און אַריינגעצויגן געוואָרן מיטן עולם, גלייך זיי וואָלטן די מעשה געזען צום ערשטן מאָל.

אָבער אינעם זיבעטן טאָג, האָט דאָס קול פון שופר זיך צעשאָלט אידער נאָך די שאָטנס האָבן פון די בערג אַראָפּגענידערט. ס'איז נאָך געווען האַלבער טאָג און קיינער האָט נישט געוואוסט וואָס דאָס זאָל באַטייטן. אַפילו די אַלטע לייט פון חברון האָבן נישט געוואוסט וואָס דאָס מיינט. „בלויז זעקס זיינען דאָך די מעשות פון פאַרצייטן, און דאָס קול פון שופר ווערט דאָך נאָר ביים יום טוב פון בכור הייליקונג געשאָלט.“ איז מען אין איילעניש געגאַנגען צום שפּיל־פעלד און מיט האַרץ־צאַפּלעניש געוואַרט וואָס עס וועט ווייטער געשען.

און געשען איז עפּעס אַזוינס וואָס קיינער האָט פריער דאָ נישט געזען און נישט געהערט: פונעם בײדל אַרויס האָט אַ קול פון אַ פּלייט אַ טרעל געטאָן, און דער האַר אַליין, אברהם, האָט זיך באַוויזן פאַרן עולם איינגעהילט אין ווייסן פון קאָפּ ביז די פיס. אין איין האַנט האָט ער אַ בינטל פולע זאַנגען געהאַלטן און אין דער צווייטער אַן ערדענע קרוג. אויף דער שוועל פון בײדל איז ער געבליבן שטיין און אַרומגענומען דעם גאַנצן פּלוין מיטן בליק. האָט עס דעם עולם דערשטוינט: „נישט אַזוי איז דאָך דער מנהג ביי די פאַסטעכער ווען דער ייִנגסטער פון געצעלט ווערט אַריינגעפירט צווישן מענטשן.“ זיי האָבן אָבער געשוויגן, ווייל אַזוי איז שוין פון אייביק: „ווען דער האַר איז אויף דער שוועל, טאָר קיינער נישט עפענען זיין מויל.“

פון צווישן די געצעלטן האָט זיך באַלד דערהערט דאָס קול פון אַ פאַסטעך פייפל און די האַרינטע אינעם זיידענעם שלייער פון פורפור און בלוי, האָט זיך באַוויזן פירנדיק איר איין און איינציקן צום האַר וואָס וואַרט אויף אים. זיבן קנעכט זיינען געגאַנגען צו זייער רעכטער האַנט און זיבן צו זייער לינקער, און הינטער זיי האָט אליעזר נאָכגעאיילט

און הויך געיובלט:

„די האַרינטע איז געבענטשט!
די ברכה פונעם האַר איז מיט איר
און מיט דעם ערשטן!

„די האַרינטע איז געבענטשט!" האָבן די דינער אים נאָכגעיובלט און געבלאָזן מיט די שופרות און געפויקט מיט די פייקלעך.

ווען זיי זיינען צוגעקומען נאָענט צוםביידל, זיינען די פויקן אַנט־שטומט געוואָרן און דאָס קול פון די שופרות איז איבערגעריסן געוואָרן אין מיטן. בלויז דאָס טרעלן פון דער פלייט האָט זיך געטראָגן פון דעם ביידל אַרויס און עפּעס דערציילט און געגעבן צו פאַרשטיין וואָס קיינער האָט ביז איצט נישט געוואוסט און פון פריער נישט געהערט.

דער עולם איז געווען אַזוי פאַרגאַפט און דערשטוינט, אַז זיי האָבן נישט געפילט ווי דאָס ציענדיקע טרעלן פון דער פלייט איז פּלוצים אויס־געגאַנגען און אין זעלבן טאָג, האָט אברהם אָנגעהויבן צו דערציילן: „פון דער ווייט, פון לאַנד פון די קאַלך־אויוונס האָט מיך דער האַר געפירט אַהער צום לאַנד פון גרין־גראָז און זאַטער רו. וואו נאָר דאָס אויג בליקט גייט אויף אַ פעלד אין אַקער, און טשערעדעס הויערן אין שפּאַלטן פון פעלזן. מיט בערג איז דאָס לאַנד אַרומגערינגלט און עס גרייכן נישט אַהער די פייער־קוילן פון ווילדן יעגער נמרוד און די טריקעניש פון זאַמ־דיקן מדבר. געבענטשט איז דאָס לאַנד דאָ, ווי דער גאָרטן פון גאָט, ווי דער גן־עדן פון די ערשטע טעג."

„ווי דאָס לעבעדיקע וואַסער פון האַרס ברינעמער," האָט אליעזר זיך דערנעענטערט צו אברהמען און אָנגעפילט דעם ערדענעם טאָפּ מיט פריש וואַסער.

„די ברכה פונעם האַר איז מיט אונדז," האָט אברהם ווייטער געצויגן זיינע רייד און טראָט ביי טראָט אָנטקעגנגעגאַנגען שרהן מיט יצחקן, וואָס האָבן זיך דערנעענטערט צו אים אין שטילן שווייגן. „פון יעדן בייט אין גאָרטן גייט אויף דער ריח פון געבענטשטער היים, און פון יעדן בוים און גראָז טריפט מיט דער לויב פון שווערער מי. היט די ערד, די ברכה פון דעם האַר, מיין זון!," האָט ער מיט דער רעכטער האַנט געשטרעקט דאָס בינטל זאַנגען צו יצחקן. „טרעט נישט אָפּ פון איר. שטייניק זי אויס און רייניק זי פון מדבר זאַמדן און ווילד געוויקס, ווייל אַזוי איז דער ווילן

פון דעם האַר. די ברכה זאָל אייביק געווערן אויף דער מאַמע ערד.״

„די ברכה פונעם האַר איז די ברכה פון גאָט, מיין זון!,״ האָט שרה געשעפּטשעט און זיך געשטעלט הינטער יצחקן, „שטרעק אויס דיין האַנט און נעם די ברכה פון דער מאַמע ערד, קינד!״

„מיטן שווייס פון דיין פּנים און לעבעדיק וואַסער זאָלסטו זי נערן און פּייכט מאַכן, ווייל זי איז די מאַמע און שפּייזערין פון אַלע לעבעדיקע,״ האָט אברהם אַ גאָס געטאָן דאָס וואַסער אויף דער ערד און הויך אויסגערופן: „די האַרינטע איז געבענטשט!״

דער עולם אַרום האָט עס אונטערגעכאַפּט און נאָכגעפּרעפּלט: „די האַרינטע איז געבענטשט, די מאַמע ערד, די שפּייזערין פון אַלע לעבעדיקע.״

פוןביידל אַרויס איז ווידער אויפגעגאַנגען דאָס קול פון דער פלייט און יצחק האָט הויך איבערן קאָפּ געהויבן דאָס בינטל זאַנגען און אַזוי אַנגעהויבן: „האָסט מיך גערופן, האַר, אינמיטן טאָג און איך בין אַנגעברייט. דיין ווילן וועט געשען. עס ווייסן נישט מיינע פיס פון וואַנדער און מיינע הענט ווען די טראַכט פון דער מאַמע ערד עפענען און זי זעטיקן מיט די לעבעדיקע קוואַלן וואָס זיינען אין איר פאַרבאָרגן. אַ שפּייזער אין דיין הויז וועל איך זיין. איך וועל די ברכה היטן ווי די האַ־רינטע, מיין מוטער, די ערשטע אין דיין הויז.

„עס איז וואויל אַזוי, מיין זון,״ האָט אברהם אַרויפגעלייגט זיינע הענט אויף יצחקס קאָפּ, „ביסט געבענטשט מיט דער ברכה פונעם האַר אין מיטן טאָג. עס וואַרט דאָס לאַנד אויף דיר און דער פאַסטעך מיט דער טשערע־דע. דיין היים איז דאָ, און אָפּן זאָל זי זיין פאַרן וואַנדערער און אַנטרונע־נעם פון שווערד און מדבר פייער. זעכט, אַ בונד האָסטו געשלאָסן מיט דעם לאַנד און אירע זין, אַ בונד פון ברודערשאַפט. היט זיך פון צו פאַרלאָזן די ערד אויף וועלכער דו טרעטסט, און פון צו פאַרטרייבן די וואָס זוכן דיין שוץ, ווייל טריקענען וועט די ערד אונטער דיר און דאַרן וועט יעדער וואָרצל און גראָז, אויב דו וועסט דעם בונד ברעכן. אַ בלייערנער, דער הימל איבער דיין קאָפּ, אויב דו וועסט דעם בונד פאַרגעסן.״

יצחק איז געשטאַנען מיט אַ געבויגענעם קאָפּ און זיינע פלאַקסענע האָר האָבן געציטערט צוזאַמען מיט זיינע שטילע רייד: „אַזוי איז דער ווילן פונעם האַר, אַן אייביקן בונד האָב איך געשלאָסן מיטן לאַנד און מיט אירע זין!״

„מיין איין און איינציקער, איז דער ערשט־געבוירענער אין מיין געצעלט! די ברכה פונעם האַר איז מיט אים—,„ האָט שרהס קול זיך אַ צי געטאָן איבער אַלעמענס קעפּ מיט זיכערקייט און נצחון.

„די ברכה פונעם האַר„ האָט דער עולם אָנגעהויבן נאָכזאָגן אירע רייד און אָפּגעהאַקט אין מיטן, ווייל פונקט דאַן האָט ישמעאל זיך באַוויזן אָנגעטאָן מיטן בויגן וואָס אברהם אַליין האָט אים געשענקט און זיך אָוועקגעשטעלט לעבן יצחקן.

„זיבן זיינען די טעג פון האַר,„ האָט אליעזר איבערגעריסן דאָס שטיל־שווייגן, „און זיבן קערנער וועט דער האַרינטעס ערשטער אין דער ערד באַהאַלטן,„ האָט ער איבערגעגעבן די קערנדלעך צו יצחקן און גענומען דאָס בינטל זאַנגען פון זיין האַנט און מיט זיי געפלאָכטן אַ קראַנץ אויף זיין קאָפּ.

„פון דער מאַמע ערד זיינען די קערנדלעך געקומען און צו דער ערד ענטפער זיי צוריק איבער,„ האָט אברהם אים אָנגענומען ביי דער האַנט און צוגעפירט צו אַ שטיקל פריש צעגראָבענע ערד, „מיט דער מאַמע ערד, מיט דער שפּיזערין, ביסטו איצט איינס אויף אייביק און אייביק.„

„אויף אייביק און אייביק!„ האָט דער עולם אויסגערופן מיט פרייד און שרעק, ווייל זיי האָבן קלאָר געזען ווי ישמעאל האָט זיך אָפּגערוקט פון יצחקן מיט אַ פול מויל געלעכטער און די האַרינטע האָט מיט פינקלדיקע אויגן אַ שפּאַן געטאָן צו אים און געבליבן שטיין אין מיטן וועג מורמלענדיק פאַר זיך „אויף אייביק און אייביק דער האַר און שפּייזער פון די געצעלטן!„

„זיבן זיינען די טעג פון האַר און זיבן שעפּסן זיינען אָנגעברייט נאָך פון ערשטן טאָג,„ האָט אליעזר אויסגערופן און געפירט דעם עולם צום בערגל וואו די עלטסטע שכנים זיינען געשטאַנען לעבן די געבונדענע שעפּסן און געזונגען דאָס קרבן ליד:

„איידער דער טאָג פאַרגייט,
איילט דער האַר
צו די זיבן וואָס זיינען אָנגעברייט,
קאָפּ פאַר קאָפּ
און גליד פאַר גליד
פאַרן ערשטן פונעם האַר;
זיבן פאַר איינעם,
זיבן פאַר איינעם,
איז דער ווילן פונעם האַר.„

ווען אברהם האָט אויפגעהויבן דאָס מעסער צו שעכטן דעם ערשטן שעפּס האָט אליעזר הויך געצויגן מיט אַ ניגון:

„בלוט פאַר בלוט
און לייב פאַר לייב
איז אויסגעלייזט.״

דערביי האָט ער אונטערגעשטעלט דעם טאָפּ, אין וועלכן ער האָט פריער געהאַלטן דאָס וואַסער, און איינגעזאַמלט דאָס בלוט פונעם קרבן.

„דאָס אַקער פעלד וועט עס טרינקען
און עפענען איר טראַכט,
די מאַמע שפּייזערין וועט זיך זעטיקן
און מער נישט עפענען איר מויל
צו פאַרשלינגען פאַרגאָסן ברודער־בלוט,
אייל זיך יצחק, לאַכעדיקער לאַם!״

האָט ער אים דערלאַנגט דעם טאָפּ.

„אייל זיך אידער דער טאָג פאַרגייט און די שאָטנס קומען אָן;
דער ערשט געבוירענער איז אויסגעלייזט!״

האָט אליעזר נאָכגעאיילט יצחקן וואָס האָט געשפּאַנט מיטן טאָפּ צום אַקער פעלד.

„אויסגעלייזט!״ האָט דאָס פאָלק געענטפערט און אַרומגערינגלט אבר־המען און אים אַוועקגעפירט צו די געצעלטן וואו ס׳איז שוין געווען געגרייט די לעצטע סעודה וואָס דאַרף זיך אָנהייבן מיטן באַוויזן זיך פון די ערשטע שטערן און ענדיקן האַלבע נאַכט.

„דער איין און איינציקער איז אַליין אין פעלד, האָרינטע,״ איז הגר פלוצים אויסגעוואַקסן לעבן שרהן, „אייל נאָך אים און פאַרבאַרג אים אין דיין געצעלט אידער דער טאָג פאַרגייט און דער האַר וועט אים זוכן אין דער נאַכט,״ האָט זי שטיל געשעפּטשעט, „עס וועט אליעזר באַשמירן דיין געצעלט מיטן הייליקן בלוט, און מיין איינציקער, דער ערשט געבוירע־נער, וועט זיין בויגן טרעטן צו היטן אים די גאַנצע נאַכט.״

„מיין איינציקער איז אויסגעלייזט שוין, עס וועט נישט הויזן דער יעגער מיטן לאַם!״ האָט שרה זיך אָפּגערוקט פון הגרן מיט אַן אומרואיקן געבייזער, און מיט שרעק צוגעזען ווי ישמעאל איילט מיט אַ געשפּאַנטן בויגן צום פעלד וואו יצחק מיט אליעזרן זיינען אַוועק.

„מיך איינציקער איז אויסגעלייזט שוין!" האָט זי געגומען נאָכאיילן נאָך זיי און געמורמלט: „עס וועט נישט הויזן דער בויגן־שיסער מיטן לאָם!"

פון די געצעלטן איז שוין אויפגעגאַנגען דאָס געשריי און פרײדיקע געלעכטער פונעם עולם, אָנהויבנדיק די גרויסע סעודה פון בכור־אויס־לייזונג.

אברהם שיקט אַוועק הגרן מיט ישמעאלן

א

שטילקייט פון באַגינען איז געווען אויפן גאַנצן פּלוין. געדיכטע פרימאָרגן נעפּלען האָבן פאַרהוילן פון אויג אַלע געצעלטן און פאַרדעקט די בערג אַרום. די פייגל אין די נעסטן האָבן נאָך געדרעמלט. בלויז אברהם דער עברי, דער האַר, וועמען גאָט האָט געבענטשט אין לאַנד, איז שוין לאַנג וואַך.

מיט שווערע טריט און אַ באַטריבט געמיט האָט ער געשפּרייזט אין פייכטן גראָז און גאָרנישט נישט געזען. דאָס האַרץ איז אים פול געווען און שווער.

„איך האָב צוגעזאָגט און וועל עס מוזן טאָן, האַר!" האָט ער פּלוצים אויפגעהויבן די הענט צום הימל און געבליבן שטיין ווי פאַרגליווערט אונטערן „בלעטער בוים."

דער מאָרגנשטערן האָט בלאַס געפינקלט פון נעפּל אַרויס, אָבער אברהם האָט עס נישט געזען. די פרימאָרגן פייכטקייט האָט דורכגענומען זיין גאַנץ לייב, און פונעם בוים זיינען טראָפּנס טוי גערונען אויף זיין קאָפּ און באָרד און ער האָט עס נישט געפילט. די אויערן זיינען אים פול געווען מיט שרהס בייזן גערייד אַ גאַנצע נאַכט:

„טרייב אַרויס די דינסט מיט איר זון. עס וועט ניט ירשענען דער דינסטס זון מיט מיין איינציקן, מיט יצחקן."

„טרייב אַרויס!" האָבן די ווערטער אים געגעסן ווי מאַיל, „דער דינסטס זון..."

ער האָט אויפגעהויבן די אויגן צום הימל און גאָרנישט נישט געזען.

דער לעצטער בליאַסק פון שטערן איז שוין געהאַט פאַרגאַנגען און אַ גרויער אומעט האָט געקוקט אויף אים פון אַלע זייטן.

„טרייב אַרויס,“ האָט עס געביטערט אין אים מיט שרהס קול, „מיין זון און דער דינסטס, קענען נישט הויזן אין אײנעם. זאָל גאָט משפטן צווישן מיר און דיר.“

„זאָל גאָט משפטן!“ האָט ער עס מער נישט געקענט איבערטראָגן און אויפגעריסן די אַרומיקע שטילקייט פאַרדעקנדיק דאָס פנים מיט די פלאַכן פון זיינע הייסע הענט. אַ ציטער האָט אים אַרומגענומען און אַ בושה. ער האָט ווידער דערזען הגרן שלאָגנדיק מיטן קאָפּ אינעם שטויב פאַר זיינע פיס.

„האַר, לאָמיך נאָר איינמאָל נאָך געפינען חן אין דיינע אויגן און זאָלן דיינע אויערן אָפן זיין: ער איז דאָך אין גאַנצן דיין, האַר. ער איז דאָך פלייש פון דיין פלייש. אַן אינד אין דער מדבר, דער ערשטער פייל פון דיין בויגן. דיין אייגן בלוט גיסטו אויס.“

אויפן שפיץ בוים האָט אַ פויגל אַרויסגעשטעקט זיין קאָפּ פון דער נעסט אַרויס און אַ פישטש געטאָן. האָט אברהם אויפגעצאַפּלט און זיך אַ לאָז געטאָן מיט אימפּעט איבערן פליין. אין גרויס געאייל האָט ער געשפּאַנט, אָבער הגרס יאָמער האָט אים נאָכגעאיילט. פון אַלע זייטן איז געקומען איר קול מיט געבעט און ביטערער טענה: „אפילו דער שפּאַרבער שפּייזט דאָך זיינע יונגע און האַלט זיי אין זיין נעסט... וואוהין זאָל איך גיין, האַר? וואָס וועט פון דיין ערשטלינג ווערן? זאָל גאָט משפטן און רעכענען!“

„זאָל גאָט משפטן,“ האָט ער אין זיך נאָכגעזאָגט די ווערטער. „משפטן און רעכענען. זיבן מאָל זיבן איז קיין גערעכנט געוואָרן. זיבן מאָל זיבן און נאָך מער,“ איז ער פלוצים שטיין געבליבן.

מיט גרויסע אויגן פון שרעק האָט ער דערזען ווי דער מזרח פלאַמט אויף און פון הינטער די בערג קוקט אַרויס די זון, אַ פייערדיק רויט אויג.

„איך פאַרמאַך מיין אויג ווען דער האַר זעט אַלץ!“ האָט ער זיך אַראָפּ־געלאָזט אויף די קני, „איך האָב געשוואָרן און וועל מוזן מקיים זיין. אָ, האַר, דו ווייסט דאָך: די ייִנגלעך זיינען יונג נאָך און נאַריש און די צונגען פון די מאַמעס זיינען ווי פאַרסמטע פיילן. ווי די שפּאַרבערס פליען זייערע פיילן אין מיין געצעלט. האָסט מיך געבענטשט אין דעם דאָזיקן לאַנד, האַר, און מיין אייגן פלייש און ביין קען נישט רוען מיט מיר. ווי אַ געטריי קעמל

האָט דאָך לוט, מיין ברודערס זון דורכגעשפּאַנט דעם מדבר ביי מיין זייט. און איצט וואו איז ער, האַר? דאָס געשריי פון אומרעכט האָט צו מיינע אויערן זיך דערטראָגן און איך האָב אים אַוועקגעשיקט. האָט ער זיך מיט סדום באַהעפט און נישטאָ מער. אָ, האַר, דיין רויט אויג ברענט אויס די פינצטערניש פון דער נאַכט, ברען אויך אויס די שווערקייט פון מיין האַרץ: איז עס בלויז אַ דאָרן וואָס איך רייס אויס? פאַרמער איך דען גערעכטיקייט אין געבענטשטן לאַנד? די האַנט פון הגרס זון איז שווער אויף שרהס איינציקן. זייַנע פיילן צילט ער גלייך אין אים און זיין מויל איז פול מיט בייזקייט און הויך־גערייד ווי דער דור פון מבול. מיין האַרץ איז פול מיט שרעק, האַר! ער איז דאָך אויך דער צייכן פון דיין ברכה. האָסט מיך געבענטשט און דאָס בייז לויערט אַלץ אויף מיין געצעלט: ווי קין און הבל קענען זיי נאָך ווערן, און וואָס וועט ווערן פון דיין צוזאָג, האַר? ענטפער מיר! גיב מיר אַ צייכן אַז איך זאָל וויסן,״ האָט אברהם אויפגעריסן די אויגן מיט געוואַלד, און דערזעענדיק אַז דער גאַנצער מזרח איז שוין פייערדיק רויט, האָט ער שנעל אָנגעהויבן פּרעפּלען: „האַלט איין דיין פייער, האַר, צאָרן נישט, ווייל שטויב פון דער ערד בין איך. דייך איז דער ווילן און דיין איז דאָס טאָן. איך וועל דאָס שטאַרקסטע מוילאייזל שפּאַנען און לאָגלען מיט לעבעדיק וואַסער וועל איך אָנפילן, און ברויט און קעז און געטריקנטע פייגן וועל איך אָנלאָדן. קוק און זע: מיין האַרץ איז פול מיט שרעק פאַר דעם וואָס קען געשען! ביטערקייט און קריג איז מיין גאָב ביי־טאָג און בייינאַכט צוליב הגרן און דעם יינגל וואָס דו האָסט איר געשענקט. נעם זיי דו אין דיין שוץ. פיר זיי צו רו און צו פרידן אין הגרס לאַנד.״

ווייט אין די בערג האָט אַן אייזל זיך צעשריגן מיט אַ יאָמער. האָט אברהם זיך אַ ריס געטאָן פון אָרט און אין געאייל גענומען שפּרייזן צו די געצעלטן צו.

ב

„עס איז אַזוי דער ווילן פונעם האַר," האָט ער אין געאײל אַרײנגערעדט צו הגרן אין געצעלט אַרײן, „אײל זיך אײדער דער מאָרגן וועקט דאָס הויזגעזינד אויף. אָט איז שפּייז און געטראַנק. נעם דאָס ייִנגל און גיי צום לאַנד פון דײן הײם."

„האַר!" האָט הגר מיט אַ כליפּ זיך אַ וואָרף געטאָן מיטן פּנים צו דער ערד, „דאָס ייִנגל איז קראַנק און שוואַך, און דאָס האַרץ פון דער מאַמען איז שווער און באַטריבט."

„נעם זײן בויגן מיט. דאָס אויג פונעם באַשאַפער איז אויף אים צו גוטן און זײן אָרעם וועט אים העלפן, שטיי אויף און גיי. עס איז אַזוי דעם האַרס ווילן."

„דעם האַרס ווילן!" האָט אַ קול פון שפּאָט זיך אַ ריס געטאָן פון ווינקל פון געצעלט וואו ישמעאל איז געלעגן אין גרויס היץ, „דעם האַרס ווילן איז אין מײן בויגן, מוטער! דערלאַנג מיר דעם בויגן און דעם פײל־גאַרטל, וועל איך זײן דער האַר און דו די האַרינטע!"

„זיי נישט בייז אויף אים, האַר!" האָט הגר אַרומגעכאַפּט אברהמס פיס, „עס ברענט די היץ זײנע גלידערים און זײן זינען איז פאַרטונקלט, דערבאַרעם זיך!"

„ווי נמרוד דער גרויסער יעגער, וועל איך וויזלטירן פאַנגען און וואַרפן פאַר די שאַקאַלן," האָט ישמעאל זיך צעשריגן און זיך צוגעקייקלט צו אברהמען, „מײן אָטעם איז פײער און מײנע אָרעמס זײנען שטײף פאַרצויגן. מיט מיר איז די ברכה געקומען אין דעם געצעלט, און מיט מיר וועט זי בלײבן. טרעט אָפּ, דו באַטריגער פון מײן מוטער. עס איז איך, ישמעאל דער בכור, וואָס רעד צו דיר!"

„שווייג, קינד!" האָט הגר אים אַרומגענומען און געפּרואווט באַרואיקן,

„עס איז דיין זינען פאַרטונקלט. מיר מוזן גיין. עס איז אַזוי דער ווילן פונעם האַר וואָס זעט אַלץ.‟

„איך צי דעם בויגן און טרעף אין ציל. קיינער שטייט מיר נישט אַנט־קעגן,‟ האָט ישמעאל זיך געפּרוּאווט אויפשטעלן און מיט שוים אויף די ליפּן גערעוועט. „עס וועט מער קיין רו נישט זיין אין די געצעלטן פון די עברים. דאָס אויג פונעם האַר איז רויט און פייערדיק. איך זע עס און גיי פון דאַנען, ווייל געצייכנט זיינען די געצעלטן פון די עברים אויף אייביק מיט אומרו און באַטרוג. שטיי אויף, מוטער, און פיר מיך אַהין, וואו דו האָסט די ברכה געקראָגן, איידער איך צי דעם בויגן אָן. אייל זיך מוטער, ווייל די אויגן פונעם פאָטער ברענען מיט גרימצאָרן. לאָמיר שפּאַנען, איידער זיין דונער פאַלט אויף אונדזערע קעפּ. באַהאַלט מיך, מוטער!‟ האָט ער אין פלוצימדיקער שרעק גענומען יאָמערן. „ווילדע אָקסן האָבן מיך אַרומגע־רינגלט און שטויסן מיך. וואָס שטייסטו פון ווייטן, יצחק? ברודער מיינער! אַ פייער ברענט אין מיין אינגעווייד, פאָטער. איך בין דאָך פליש פון דיין פלייש. דיין הייס בלוט ווערט פאַרגאָסן און דו שטייסט מיר נישט ביי. ווילסט דיין ברכה נישט דערהיטן, האַר? וועט אַ קללה הויערן — — — ‟

„שטיל זיך איין, ישמעאל,‟ האָט אברהם זיך אַראָפּגעבויגן און אים אָפּגעווישט דעם שווייס. „ביסט שטאַרק, קינד, אין דיין צאָרן, און דיינע אָרעמס זיינען געשטייפט. דיינע הענט אויף אַלעמען און דיין פייל איז פאַרכמט. קענסט נישט הויזן אין איינעם מיט אַ פאַסטעך פון שעפּסן און היטער פון זאַנגען, די ברכה פון דער ערד. ביסט אַ יונגער אָקס, ישמעאל, גיי שטויס די ווילזלטירן און באַציר זיך מיט זייערע הערנער. דאָרט איז דיין ברכה און זאָל דאָס אויג פון האַר דיך היטן און גרויס מאַכן צווישן דיינע ברידער.‟

אַ ווײַלע איז ישמעאל געלעגן אַ באַוועלטיקטער פון דער היץ און אברהמס מילדע רייד.

„פאָטער!‟ האָט ער פלוצים אָנגעהויבן מורמלען פון שלאָף, „עס איז אַזוי דער ווילן פונעם האַר. דאָס וואָרט פון קריג איז שוין געזאָגט און קענסט עס נישט צוריקנעמען מער. עס וועט נישט הויזן דער יעגער מיטן שעפּס. פאַרטרייב מיך פאָטער, איידער די פייל טרעפט אין ציל.‟

„עס וועט מיין אויער בלייבן אָפן פאַר דיר אַלעמאָל, קינד, שטיי אויף און גיי!‟

„שלאָג מיך בעסער, פֿאָטער, רייס מיך אויס און זאָל די קללה זיך אָנהייבן גלייך פֿון מיר. איך האָב דאָך אויפֿגעהויבן מיין האַנט אויף דיר," האָט ער זיך צעיאָמערט.'

„פֿאַרמיטן זאָל עס זיין פֿון מיר און דיר, קינד, צו צעשיידן זיך מיט בייז. עס מוז דער פֿאָטער פֿאַרשטיינערן זיין האַרץ, כדי דאָס בייז זאָל נישט געשען און די ברכה פֿונעם האַר זאָל קענען לעבן אייביק. זיין איז דער ווילן און זיין איז דאָס טאָן. אייל זיך, עס זאָל קיין פֿרעמדער אייך נישט זען ביים אַוועקגיין. איך אַליין וועל אייך באַגלייטן און דאָס אויג פֿונעם האַר וואָס זעט אַלץ און רעכנט און משפּט."

„ער משפּט און רעכנט," האָט ישמעאל מיט פֿאַרברענטע ליפּן נאָכ־געזאָגט אברהמס ווערטער און אַריינגעפֿאַלן אין אַ פֿאַרטאַיעטן שלאָף.

„האַר!" האָט הגר שטיל געגומען שעפּטשען, „דאָס יינגל שלאָפֿט און עס איז גוט פֿאַר אים. לאָז אים נאָך אַ ווײַלע רוען אונטערן דאַך פֿון זיין היים. דיין ווילן וועט געשען סיי ווי."

„דאָס הויזגעזינד וועקט זיך שוין," האָט אברהם נישט געוואָלט נאָכגעבן.

„ווילסט די שאַנד פֿאַרהילן פֿון אַ פֿרעמד אויג, האַר, וואָס וועסטו אָבער מיט מיין פּיין און צער טאָן?"

„ביסט נישט אַליין אין דיין ווייטיק, טאָכטער פֿון מצרים. דעם פֿאָטערס האַרץ אין פֿול מיט שרעק און זיין אויג וועט אַלע מאָל נאָכגיין אייערע טריט אויפֿן ווייטן וועג."

„דער ווילן פֿונעם האַר וועט געשען!" האָט הגר אים איבערגעשלאָגן און אָנגעכאַפּט זיין אָרעם. „עס קען נישט הויזן דער יעגער מיטן שפּעס און די דינסט מיט דער האַרינטע. איך בין דיר אָבער אַ ווייב געוועזן." האָט זי הייס געפּליסטערט, „אַלע ווייסן, אַז איך בין צו דיר געגעבן גע־וואָרן פֿון דער האַרינטע. דו אַליין אָבער ווייסט, אַז איך בין צו דיר אַליין געקומען. פֿונעם ערשטן טאָג אָן אין דיין געצעלט, האָט מיין לייב געבענקט צו דיר און זיך געלאָבט מיט דיר און דיין גנאָד. די ברכה פֿון מיין יונגן חלום ביסטו געוועזן און געבליבן ביז היינט. איינס נאָך לאָז מיך הערן, האַר, איך בעט דיך, זאָג אַז איך בין נאָך געבענטשט מיט דיין גענאָד אַפֿילו איצט. לאָז מיך מיטנעמען מיין חלום מיט זיך. ער וועט מיר ווי אַ לעבע־דיקער קוואַל זיין אין דער מדבר. לאָז מיך הערן, אַז נישט דו טרייבסט

מיך אַרויס, נאָר די קנאה וואָס פאַרצערט ווי דער טויט און די שנאה וואָס איז גייציק און שוואַרץ ווי דער שפּאַרבער מיט די גרויסע אויגן. איך לאָז מיין האַרץ מיט דיר און די ברכה פון מיין לעבן.״

„האָסט וואויל גערעדט, הגר, וואָרהאַפטיק זיינען דיינע רייד,״ האָט אברהם געגלעט אירע האָר, „אַ מענטשנס היים איז דאָרט וואו זיין האַרץ וואוינט. נישט איך טרייב דיך אַרויס, און עס איז מיין האַרץ נישט רואיקער פון דיינעם; דאָס גרויסע אויג פונעם האר זעט און ווייסט, אַז נאָר כדי אויסצומיידן דאָס בייז שיק איך דיך אַוועק. עס איז צו קליין איין שפּאַן ערד אַז צוויי זאָלן אויף אים שטיין, און די ברכה קען נישט הויזן מיט קריג. דאָס יינגל איז אַ ווילדער ווילטיר אויסגעוואַקסן, זיין בויגן איז אַלע מאָל אָנגעצויגן. ציטערט דעם פאָטערס האַרץ; זיבן מאָל זיבן איז קיין גערעכנט געוואָרן און הבלס בלוט איז נאָך אַלץ נישט געשטילט. ביסט אַ מאַמע, הגר, דאַרפסט מיט טריישאַפט אים אויף די אַקסל נעמען און ווי אַ פייל פונעם בויגן איילן מיט אים פון דאַנען דאָס אומגליק צו פאַרמיידן, און זאָל דיין ליבשאַפט אויך די קללה אָפּווישן פון זיינע ליפּן און פון אונדזער געצעלט. ביסט דאָך מיר אַלעמאָל טריי געווען.״

„אברהם!״ האָט הגר זיך פּלוצים אויסגעגלייכט און מיט שטאָלץ אַ זאָג געטאָן, „איך האָב די ברכה אַריינגעבראַכט אין דיין געצעלט און וועל זי היטן. זאָג דער האַרינטע: פון אומגליק אַנטלויף איך און נישט פון איר. די ברכה פונעם האַר איז מיט מיר. און זאָל ער משפּטן צווישן מיר און איר!״

„אַ דאַנק דיר, טאָכטער, פאַר דיין טריישאַפט. דאָס אויג פונעם האַר און דאָס האַרץ פונעם פאָטער וועט אייך מיט חסד באַגלייטן וואו איר וועט זיין. גייט אין פרידן און מיט רו.״

„האַר, אַ לויב צו דיר!״

„גרויסער זעער, אַ דאַנק צו דיר,״ האָט הגר געפּרעפּלט אין אַ תפילה.

„מיין געצעלט איז גאַנץ און פול.
דאָס האַרץ פונעם פאָטער איז מיט מיר.
וואו איך גיי איז ער פאָראָן,
וואו איך שפּאַן איז ער מיט מיר.
זע, האַר, ער שיקט מיך אַוועק
און עס איז מיר נישט שווער דאָס גיין,
ווייל זיין האַרץ און דאָס יינגל
זיינען ביידע מיין.״

פון די שטאָלן האָבן זיך גענומען הערן די געשרייען פון די פּאַסטעכער אַרויסטרייבנדיק די טשערעדעס. האָט הגר אויף זיך אָנגעלאָדן דאָס ברויט מיטן וואַסער, און אין געאייל אַ כאַפּ געטאָן ישמעאלן און אַוועקגעשפּאַנט מיטן קעמל־וועג וואָס פירט אין די בערג אַריין צו דרום צו.

אַ ווײַלע איז זי אַזוי געגאַנגען און נישט אומגעקוקט זיך אויף צוריק, נאָר ווען זי איז צוגעקומען צום ראַנד פון פּלוין, האָט זי זיך אויסגעדרייט מיטן פּנים צום אָרט וואו די געצעלטן זיינען געשטאַנען און דערזען ווי אַב־רהם שטייט אויפן שוועל פון איר געצעלט און פאַרבינדט די פאַרהאַנגען פונעם אַריינגאַנג.

„זע, קינד, מיין געצעלט איז גאַנץ געבליבן!" האָט זי שטאַרק צוגע־דריקט ישמעאלן צו זיך און אַרויסגעפּלאַצט אין אַ הילפלאָזן געוויין.

אַ גאַנצן טאָג נאָכדעם האָט אברהם זיך נישט געוויזן אין די געצעלטן, ערשט ווען עס איז נאַכט געוואָרן איז ער אַ באַטריבטער, אַ געבויגענער אַריין אין שרהס געצעלט און אַ ברום געטאָן צום געלעגער וואו שרה איז געלעגן:

„אַפילו דער שפּאַרבער פּיטערט די זייניקע, טאָכטער פון כשדים לאַנד!”

„ריין פון שלעכטס דאַרף בלייבן דאָס געצעלט פון די עברים,” האָט שרה זיך אַ ריס געטאָן פון געלעגער, נאָר דערזעענדיק אים שטיין אַ דערשלאָגענעם, אַ פאַראומערטן, האָט זי אָנגעהויבן שטאַמלען, „האַר מיינער, עס איז דיין דאָס געצעלט און דיין ווילן זאָל געשען אין דיין געצעלט. דעם דאַרן רייסטו בלויז אויס אײדער ער שטעכט, דעם מדבר־שטויב ווישסטו אָפּ אײדער ער פאַרטרינקט די גראָזן און וואָרצלען. לאָז מיך אויסריידן אינגאַנצן, געבענטשטער פון גאָט,” האָט זי זיך געוואָרפן אברהמען פאַר די פיס, „דער דינסטס זון האָט הענט ווי שפּיזן, אַ מויל פול פיילן און אַ האַרץ געפּאַנצערט מיט בייז און זינד. ציטערט דער מאַמעס האַרץ: ווי קען ער הויזן מיט מיין איינציקן, דאָס ווייסע שעפּסעלע? די פיילן פון דער דינסטס זון זיינען פאַרסמטע און זיין בויגן איז אַלעמאָל געצויגן. פלאַם זיין פּנים און קופּער רויט זיינע האָר, און אונדזער לאַכעדיק שעפּסעלע איז יונג און צאַרט. ווי וועט ער קענען ביישטיין דעם פייער־פלי פון דעם רויטן יעגער? האָסט בלויז איין ברכה געקראָגן, האַר, און איינע דאַרף זי בלייבן. עס קענען זיך נישט טיילן אין שלום די מילדע טויב מיטן בלוט־אויגיקן שפּאַרבער.”

„דיין צונג טריפט מיט צוקערדיקן סם, האַרינטע פון מיין געצעלט,” האָט אברהם אָפּגעשטופּט שרהן פון זיך, „עס איז נישט מיין ווילן געווען צו פאַרטרייבן מיין פלייש און מיין געביין. די קינדער זיינען יונג און שפּילן זיך. בלויז די קנאה ברענט דאָס אַזוי אין דיר צו דער מצרישער וואָס דו האָסט מיר אַליין געבראַכט און פון איר טאָקע געבויט געוואָרן.”

„האַר,‟ האָט שרה זיך אויסגעגלייכט און אים דורכגעשפּיזט מיט גליענדיקע אויגן, „האָסט גערעדט און אַזוי איז געשען, האָסט צוגעזאָגט און האָסט מקיים געווען. עס קען נישט געטיילט ווערן די ברכה פון גאָט און עס וועט נישט הויזן די האַרינטע וואו עס גרויסט זיך די דינסט. מיינסט, אַז די קנאה נערט מיין ווילן. אַזוי וועלן אַלע זאָגן. איך זאָג אָבער: אַ מאַן פאַר־לאָזט זיין מאַמע צוליב דער פרוי און פרייד זיך, אָבער אַ מאַמע וועט דעם מאַן אויסרייסן פון זיך מיטן האַרץ צוליב איר קינד... הער מיך צו, אברהם, דעם גאַנצן מדבר האָב איך דורכגעשפּאַנט ביי דיין זייט. מיט צעפּלאַצטע ליפּן פון זון און דורשט האָב איך די ערשטע געקושט דעם שטויב פון דעם געבענטשטן לאַנד כנען: די מצרישע האָב איך דיר נאָכדעם געבראַכט כדי צו בויען דיין געצעלט. צו שפּאָט און געלעכטער בין איך געוואָרן ביי אַלע שכנים און האָב געשוויגן, ווייל די ברכה האָט געמוזט קומען אין דיין געצעלט. און ווען די ברכה איז געקומען, האָב איך געוואוסט, אַז זי איז נאָר דיינע און מיין האַרץ האָט מיט ווייטיק געציטערט איבער דיר און איבער דער ברכה וואָס איז געגעבן נאָר צום שטאַם פון די עברים... האָט גאָט צוגעזען מיין פּיין און מיין שאַנד און אויך מיך געבענטשט און אויפגעבויט דאָס געצעלט פון די עברים. מיין ברכה איז אין דיין געצעלט און איך וויל זי מיט קיינעם נישט טיילן אויסער מיט דיר אַליין. איך ווייס אַז עס איז דיר שווער דאָס שיידן מיט דער מצרישער און איר זון, עס איז מיין האַרץ אויך נישט גרינג, נאָר ווען איך האָב געזען דער מצרישערס זון שפּילן זיך מיט מיין איינציקן, האָט מיין אינגעווייד אויפגעצאַפּלט: זע, שרה, אַ בויגן איז אָנגעצויגן אויף דיין קינד, ווענד אים אָפּ. היט די ברכה פון גאָט! און הער, האַר,‟ איז שרה אַריבער אין אַ פליסטער, „ווועסטו נישט וועלן דערהיטן די ברכה פון גאָט אין דיין געצעלט, וועל איך אַליין זי היטן פון דיינעט וועגן. עס איז גרויס און געבענטשט דאָס לאַנד כנען.‟

„עס איז געשען ווי דו ווילסט, טאָכטער פון כשדים־לאַנד,‟ האָט אברהם מיט אומעט איר געענטפערט, „ביסט אַ שוועסטער און אַ ווייב געווען. דעם מדבר האָסטו דורכגעשפּאַנט ביי מיין זייט און נישט געקלאָגט זיך. ביסט האַרינטע און קענסט געביטן. עס איז אָבער מיין האַרץ שווער און טריב וועגן דער מצרישער און איר ייִנגל, די ערשטע פרייד פון דעם האַרס צוזאָג אין מיין געצעלט, און עס איז שוין לאַנג געזאָגט געוואָרן: דער וואָס פאַר־טרייבט די ערשטע פרייד, וועט קיין אַנדערע שוין מער נישט געניסן מיטן

פולן מויל. האָסט אָפּגעטאָן די ערשטע פרייד פון אונדזער געצעלט, שרה, ווילסט מיט קיינעם זיך נישט טיילן, וועט דאָס געצעלט זיין גאַנץ פאַר דיר אַליין, און זאָל דאָס אויג פונעם האַר צו גוטן רוען אויף זיין אייגענער ברכה. זאָל ער רעכענען און משפטן מיט חסד, אַז די קללה פון קריג זאָל זיך אָפּטאָן פונעם הויז פון די עברים.״

פון זיינע רייד איז שרה איינגעשרומפּן געוואָרן און מיט שרעק זיך גענומען דוקן הינטערווילעכטס. זי האָט געוואָלט עפּעס דערווידערן אָבער נישט געקענט. אין האַלדז איז איר געווען זייער ענג און דורכן נעפּל וואָס האָט פאַרדעקט אירע אויגן האָט זי געזען ווי אברהם פאַרלאָזט דאָס געצעלט אַ געבויגענער און קוקט נישט מער אין איר זייט אַריין.

„אברהם, האַר, ברודער מיינער!״

האָט זי צום סוף זיך געשטאַרקט און צוריקגעקראָגן דאָס לשון. קיין ענטפער האָט זי אָבער נישט געקראָגן, בלויז אַן אָפּקלאַנג פון רייד האָבן זיך געטראָגן פאַר אירע אויגן און אויערן:

„דער האַר וועט משפטן און רעכענען פאַר דעם וואָס דו האָסט געטאָן...״

מיט שטאַרע אויגן האָט זי זיך אַרומגעקוקט איבערן געצעלט און גאָרנישט נישט געזען. אַ וויסטע ליידיקייט האָט געהויערט אין אַלע ווינקעלעך. דער פאָרהאַנג איבערן אריינגאַנג איז געווען האַלב פאַרשאַרצט, און עס האָט אַריינגעקוקט אַ נאַכט אָן שטערן.

אין דער מדבר פונעם האַרס ברינעמער

דריי מאָל האָט די זון זיך גענייגט צו מערב צו און פאַרשוואונדן אינעם פייערדיקן גלי, און הגר מיט ישמעאלן האָבן אַלץ נאָך געוואַנדערט אין דער מדבר.

„אָט באַלד וועלן די ברינעמער זיך באַווייזן, די זיבן ברינעמער פונעם האַר," האָט הגר געשטאַרקט דעם אָפּגעשוואַכטן ישמעאל. „אָט איז דער קעמל־שליאַך. זעכט, מיין קינד, דאָס אויג פונעם האַר איז צו גוטן אויף אונדז, אָט באַלד וועסטו זען דאָס לעבעדיקע קוועלן פון דער ברכה פון דער ערד."

„וואוהין ציסטו, מוטערז?" האָט ישמעאל געקרעכצט און זיך געבעטן, „אייל נישט אַזוי. עס זיינען שלאַבעריק מיינע פיס, און אין די געדערים ברענט אַ פייער."

„פון אומגליק אייל איך, קינד, פון דער קללה וואָס צייטיקט אין מיין מויל אַנטלויף איך. גורט אָן דיינע לענדן, בכור פונעם האַר, און אייל נאָך מיר, ביז מיר וועלן צום וואַסער קומען, און פון דאָרט איז נאָר אַ קעמל־שפּאַן צום לאַנד פון מיין היים. דאָס לאַנד פון גרויסן טייך און פייערדיקן רייט־וואָגן פון פּרעה."

„איך קאָן נישט דיין היים און וויל נישט גיין אַהין. אַ פייער ברענט מיין אינגעווייד און נאָר דאָס בלוט פון דער האַרינטע וועט עס לעשן. קום צוריק, מוטער, און איך וועל טונקען מיינע הענט אינעם בלוט פון דער האַרינטע, וואָס איז שוואַרץ ווי די קראַ."

„שוויג, זון! די ברכה פונעם האַר איז מיט אונדז און קיין בלוט טאָר זי נישט פאַרפלעקן. אָט איז דער לאָגל און לעש דאָס פייער אין דיינע געדערים. דאָס האַרץ און אויג פונעם האַר איז נית אונדז. און נאָך זיין בענקשאַפט וועט אונדז וויזן דעם וועג אַהיים."

„דאָס האַרץ פונעם פאָטער איז קיזלשטיין פאַר מיר, און מיין היים איז דאָס זאַמד פון הייסן מדבר,‟ האָט ישמעאל זיך פלוצים ווילד צעשריגן און אַ פאַל געטאָן אין זאַמד מיט פאַרגלעזטע אויגן און שוים אויף די ליפּן.

מיט שרעק האָט הגר זיך אַרונטערגעלאָזט אויף די קני לעבן אים און זיך צעיאָמערט:

„זע, האָסט דאָס לעצטע ביסל וואַסער אויסגעגאָסן און דער וועג איז נאָך ווייט.‟

ישמעאל איז געלעגן אַ פאַרטאַיעטער. דאָס פּנים האָט אים געפלאַמט און פון די צעשפּאָלטענע ליפּן איז געקומען זיין קול אַ הייזעריקס, אַן איבערגעבראָכנס:

„לאָז מיך דאָ, מוטער, איך בין נישט דעם האַרס, און דער האַר איז נישט מיין. דער מדבר איז מיין היים. מיין בויגן ציט און טרעפט אין ציל. איך וועל זיך אויפהייבן און ווי אַ שטורעם די געצעלטן איבערקערן, און דאָס האַרץ פון קיזלשטיין וועל איך צעשטויבן פאַרן ווינט.‟

„שטיי אויף, ישמעאל, שטאַרק דיינע קנעכל און נישט דיין מויל, האָסט דאָס וואַסער אויסגעגאָסן,‟ האָט הגר מיט די לעצטע כוחות אים געוואָלט אויפשטעלן און נישט געקאָנט.

ער האָט נישט געהערט אירע רייד. עס האָט אים געוואָרפן אין היץ און אין קעלט און קיין קלאַנג נישט געקענט אַרויסברענגען פון זיך. הגר איז געשטאַנען איבער אים און מיטן שלייער געשאָטנט אויף זיין קאָפּ און שטיל עפּעס געמורמלט. די זון האָט פייערדיק געברענט אירע גלידער און זי האָט זיך נישט גערירט פון אָרט. אַ שווינדל האָט געטאַנצט פאַר אירע אויגן מיט בלויע און רויטע רייפן, וואָס האָבן זיך גערדרייט אַרויף און אַראָפּ און אין אַלע זייטן, זי אַרומגערינגלט און זי אַוועקגעטראָגן מיט זיך צו די פלוינען פון חברון: אָט זיינען די בערג אַרום און אָט בלאַנקען שוין די געצעלטן אין דער זון. די האַרינטע שפּילט זיך מיט איר געצערטלטן, לאַכנדיקן זינדל אונ־טערן בלעטער־בוים.

„מיין איינציקער, מיין בכור מיין געבענטשטער,‟ הערט זי ווי שרה פליסטערט אַ צופרידענע, „עס איז נאָר דו און איך און דער האַר.‟

די רייד האָבן איר אַזאַ ברי געטאָן, אַז זי האָט אַ צאַפּל געטאָן מיטן גאַנצן לייב, אַרויסגעלאָזט דעם שלייער פון דער האַנט און אַ שפּיי געטאָן.

„עס וועט מיין קללה דיך גרייכן אומעטום, טרוקענער ברונעם, דו!‟

איך בין דעם האַרס, און דער האַר איז מײַן.״

„וואַסער!״ האָט ישמעאל פּלוצים אַרויסגעקרעכצט אַ פאַרשמאַכטער.

„וואַסער!״ האָט הגר צוריק אַ נעם געטאָן דעם שלייער און מיט רויטע אויגן געשניטן דעם מדבר, נאָר דער שווינדל האָט אַלץ נאָך געדרייט זיך פאַר אירע אויגן און פאַרדרייט איר זינען. אין די אויערן קלינגען עפּעס מאָדנע רייד: „היט די ברכה פונעם האַר. ניט איך טרײַב דיך אַרויס, דאָס אומגליק פאַרמיידן טו איך נאָר פון מײַנע געצעלטן!״

„וואַסער!״ האָט אַ קול זיך געריסן צו איר פון ערגעץ טיף ווי פון אונטער דער ערד און זי האָט עס נישט באַנומען. אירע אויגן גלאָצן פאַר זיך און זען אברהמען. אויפן שפּיץ באַרג שטייט ער און קוקט אויף איר מיט אויגן פול מיט בענקשאַפט. אָט שטרעקט ער אויס די הענט און נעמט זי אַרום. זי האָט זיך אַ צי געטאָן צו אים מיט אויסגעשטרעקטע אָרעמס, אָבער די פּיס האָבן איר שוין נישט געדינט און זי איז אַ פאַל געטאָן אַריבער ישמעאלן.

פונעם פאַל איז זי געקומען צו זיך און קלאָר דערהערט ישמעאלס פאַר־שמאַכטע רייד:

„איך שטאַרב, מוטער, וואַסער!״

„וואַסער!״ האָט זי מיט די לעצטע כוחות זיך אויפגעשטעלט און גע־נומען לויפן פאַרויס מיט געיאָמער: „וואַסער.״

דאָס קול איז אָבער צוריקגעקומען פון אַלע זייטן מיט גרויער הוילקייט און אַ גרויסע שרעק האָט זי אַ וואָרף געטאָן פון די פּיס און זי איז געבּ־ליבן ליגן אין זאַמד מיטן פּנים אַראָפּ.

ווען זי איז געקומען צו זיך, האָט די זון שוין געפלאַקערט אין מערב העליש רויט געגאָסענער קופּער. אויף די בערגלעך זאַמד זײַנען שוין גע־קראָכן די שאָטנס פון דער אָנקומענדיקער נאַכט און געהילט אין גרוי דעם גאָלדיקן גלאַנץ פון דער מדבר.

איז הגר אויפגעשטאַנען, האָט אויסגעשטרעקט די הענט צום ברענענדיקן מערב און מיט אַ קול טרוקן און גרוי אַזוי געזאָגט:

„זע, דאָס יינגל שטאַרבט און דעם האַרס ברכה האָב איך נישט דערהיט. עס איז דאָס אומגליק נישט פאַרמיטן געוואָרן פון מיר, וועל איך די קללה נישט פאַרמיידן אויך פון איר. צאָרן פייערדיק אויג, ברען זי אויס. זאָל די פייערדיקע פּײַנטשאַפט אייביק פלאַקערן און פאַרצערן אָן אויפהער.״

„וואַסער!״ האָט זיך פון ווייטן געטראָגן ישמעאלס קרעכצן.

„ווי דער דורשט וואָס פאַרצערט מיין קינד,״ האָט הגר העכער געהויבן איר שטימע נישט צו הערן ישמעאלס קול, „אַזוי זאָל די שנאה פאַרצערן איר בלוט. זע, פייערדיקער האַר, און פאַרנעם מיין קללה ווי דער בראַנדאָפּפער וואָס שמעקט צו דיינע נאָזלעכער.״

„וואו ביסטו, מוטער?״ האָט זיך צו איר געטראָגן ישמעאלס קול. זי האָט עס אָבער קוים געהערט. זי האָט זיך נישט גערירט פון אָרט און געגלאָצט צו דעם קויל פייער, וואָס איז אַלץ קלענער געוואָרן און געזונקען הינטער די זאַמדן. האָט זי זיך אויך אַזוי לאַנגזאַם אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד, אַריינגערוקט דעם קאָפּ צווישן די קני און שטיל געיאָמערט אין זיך:

„קוק צו, האַר, און זע, ווי די ברכה פונעם האַר גייט אויס. מיינע אויגן זיינען געשלאָסן און איך וויל נישט זען זיין סוף.״

„מוטער!״ האָט ישמעאל זי גערופן מיט די לעצטע כוחות.

מוטער!״ האָט דאָס ווידערקול געענטפערט פון אַלע זייטן און זי אויפגעריסן פונעם טיפן גליוועף אין וועלכן זי איז אַריינגעפאַלן.

„ביסטו דאָס, האַר?״ האָט הגר נישט דערקענט די שטימע.

„איך בין מער נישט קיין מוטער, האַר! האָסט צוגעזאָגט און גענאַרט ווי אַ מדבר־קוואַל. אַ גרויס פאָלק וועט פון אים אַרויסקומען,״ האָט זי זיך צעשריגן נישט מיט איר קול, „אַ גרויס פאָלק האָסטו געזאָגט, נישט צום ציילן פיל!״

„נישט צום ציילן פילן!״ האָט דאָס ווידערקול אָפּגעקלונגען מיט אירע אייגענע רייד: „ווי אַ מויל־איזל ווילד וועט ער זיין, אַ בויגן שיסער אין דער מדבר. זאָלסט אים רופן ישמעאל, ווייל גאָט האָט געהערט דיין פיין.״

הגרס רייד און דאָס ווידערקול האָבן זיך אַזוי צוזאַמענגעטראָגן, אַז עס איז אויסגעקומען ווי פון דער נאַכט אַרויס רעדט ווער צו איר. האָט זי זיך אַ לאָז געטאָן נאָכן קול מיט אַ ציטער: „הערסט מיך, האַר, דאָס יינגל שטאַרבט. אָט זיינען דאָך די ביימער, און וואו איז דער ברונעם דיינער מיטן קוואַליק וואַסער?״ האָט זי מיט אימפּעט זיך אַ לאָז געטאָן צווישן די ביימלעך וועלכע זי האָט פּלוצים דערזען פאַר זיך און אַ יאָמער געטאָן אין דער נאַכט אַריין:

„ישמעאל, וואַסער, דעם האַרס ברונעם!״

„אייל זיך, הגר,״ האָט זי אויף שנעל געטונקען איר שלייער אינעם

קילן וואַסער און גענעצט איר פּנים און די ליפּן.

„נעם דאָס יינגל!"

האָט אַלץ אַרום גערעדט צו איר מיט אַ ציטערדיק און היימיש קול, „טרינק אים אָן, ווייל ער וועט נאָך זיין צו אַ גרויס פאָלק..."

„אין דער טונקלקייט האָבן זיך מיינע אויגן געעפנט." איז זי מיטן זעלבן ציטער אַרויפגעפאַלן אויף ישמעאלן און גענעצט זיין פּנים מיטן נאַסן שלייער,

„דערפריש זיך קינד, וואַסער פונעם ברונעם פונעם האר," האָט זי קוים דעם אָטעם געקענט כאַפּן, „שטאַרק זיך, ווילד מויל־אייזל. אין דיין היים האָב איך וואַסער געפונען. דאָס קול פונעם האר האָט מיך געפירט. ער וועט נישט נאַרן, שטיי אויף!"

האָט זי אים אַ נעם געטאָן אויף די אַקסל און צוגעטראָגן צום ברונעם.

„איך האָב געהערט אַ קול," האָט ישמעאל אין אַ ווילע אַרום געעפנט די אויגן און הויך געקרעכצט, „וואו ביסטו, מוטער?"

„אָט בין איך, געבענטשטער פון גאָט. האָסט געהערט? דעם האַרס קול האָט מיך געפירט ביז אַהער. די ברכה פונעם האר איז מיט אונדז," האָט זי זיך אַריבערגעבויגן איבער אים מיט אַ פּליסטער.

„האָסט געשאָלטן, מוטער?"

„די האַרינטע, קינד, און איר הויזגעזינד האָב איך פאַרשאָלטן."

„אַ פייער האָט געברענט מיין אינגעווייד און הייסע קוילן האָבן געגליט אויף מיין קאָפּ," האָט ישמעאל ווי נישט געהערט אירע רייד, „איך האָב געשריגן: מוטער, און דו האָסט נישט געענטפערט. האָב איך די אויגן צוגע־מאַכט און פלאַמען האָבן געלעקט מיינע באַקן און מיך געגעסן מיט אָן אָפּן מויל. האָב איך הויך געשריגן, העכער ווי דער ווינזלטיר און שטאַרקער ווי דער ווילדער אָקס, און מיין קול איז געשפרונגען איבער די זאַמד־בערגלעך און געפלאַקערט ווי די פייער־הויפנס אויף די בערג, ווען די לבנה ווערט גע־בוירן. אַזוי איז אַלץ אַרום פאַרצערט געוואָרן און איך האָב מער נישט גע־הערט מיין אייגן קול, און מיין געשריי איז פאַרלענדט געוואָרן אין פלאַקערדיקן זאַמד. פּלוצים האָט מיך עמיץ אָנגערירט מיט אַ קול פונקט אַזאַ פלאַקער־דיקס ווי מיינס, נאָר מיט קילקייט האָט עס מיך באַרירט: „וואַקס זיין צו אַ גרויס פאָלק, ברודער מיינער. דיין נאָמען אויף אַלעמענס ליפּן, ישמעאל,

האָט ער געשמייכלט צו מיר מיט די אויגן פונעם לאַכעדיקן־לאַם.״

„אָ, מוטער, הערסטו? ברודער מיינער, האָט ער מיך גערופן! איז דאָס פייער אָפּגעגאַנגען פון מיינע ביינער און מיין מויל האָט זיך ווידער געעפנט.״

„וואַסער! האָסטו געשריגן,״ האָט הגר אים איבערגעשלאָגן, „וואַסער, מוטער, איך שטאַרב.״

„דו ביסט געווען ווייט, מוטער, מיך געלאָזן אַליין, האָט דאָס קול מיך געגלעט: נייג צו דאָס אויער צו דער ערד, וועסטו הערן ווי סע ריזלט אַ קוואַל דאָ נישט ווייט. די מאַמע ערד וועט נישט פאַרלאָזן די וואָס זיינען איר טריי. האָב איך אויפגעריסן די אויגן און געזען אין פייערדיקן ראָד מיין לאַכנדיקן ברודער און דעם האַר שטיין איבער מיר מיט גענאָד, און זייער קול איז געווען זיס אויף מיין גומען.״

„די זאַמדן האָבן געבלענדט דיינע אויגן, קינד מיינס, שלאָף איין,״ האָט הגר געווישט דעם שווייס פון ישמעאלס שטערן.

„איך האָב אויסגעשטרעקט די אָרעמס,״ האָט ישמעאל נאָך אַלץ געזען דאָס זעלבע בילד, „איז יצחק מיר אַנטקעגן געלאָפן מיט געלעכטער ווי אַלעמאָל, און דער האַר האָט אַרויסגעצויגן דאָס פאַסטעך־פייפל פון זיין בוזעם, נאָר,״ האָט ישמעאלס קול ווידער אָנגעהויבן ציטערן, „דאָס קול פון פייפל שטעכט מיין לייב, ראַטעווע, מוטער! די אויגן פונעם האַר זיי־נען ווי שפּיזן שטעכיקע, און יצחקס פּנים איז קויל־שוואַרץ, אַ שוואַרצע קראָ פלאַטערט איבער זייערע קעפּ מיט דיין קול אין אָפענעם מויל: „זאָל מיין קללה אויפגיין פאַר דיר ווי דאָס פייעראָפּפער וואָס שמעקט צו דיינע נאָזלעכער.״

„שלאָף איין,״ האָט הגר געגלעט דעם ציטערנדיקן ישמעאל, „עס פאַלט דער טוי פון הימל, די ברכה פון דער נאַכט פאַרן מידן וואַנדערער אין דער מדבר, דרימל איין און פאַרגעס די שרעקן פון די פאַרגאַנגענע טעג. איך האָב געשאָלטן פון בייזן געמיט. מיט דיין שנאה האָב איך געשאָלטן דאָס הויז פון דער זאַטער און גרויסמויליקער. און ווי אַ פייל פון דיין בויגן האָט די קללה דעם הימל געלעכערט.״

„אין מיין האַרץ האָט זי געטראָפן,״ האָט ישמעאל זיך אַ כאַפּ געטאָן און אויפגעזעצט, „עס זיינען שלאַבעריק געוואָרן מיינע אָרעמס, פינצטער איז געוואָרן אַרום, בלויז געשריי האָב איך געהערט, און גאָרנישט מער.״

„עס איז געווען מיין קול וואָס האָט דיך געוועקט, ישמעאל,‟ האָט הגר אים צוריק אָוועקגעלייגט אויף אַ זייט, „מיין קול מיטן צוזאָג פונעם האַר: דו וועסט זיין צו אַ גרויס פאָלק, צווישן דיינע ברידער, די מדבר־זין, וועסטו רוען, אַ בויגן שיסער ווי זיי. דיין האַנט אין יעדנס לייב און דיין אָרעם אויף יעדנס נאַקן.‟

„מיין לייב אין יעדנס האַנט, יעדנס אָרעם אויף מיין נאַקן,‟ האָט ישמעאל געמורמלט פון שלאָף, „האָסט מיך פאַרשאָלטן, מוטער, מיט מיין פייל, און דו ביסט נישט שולדיק.‟

„דיין אָרעם אויף יעדנס נאַקן, ישמעאל. דער האַר האָט דערהערט מיין געבעט און די ברכה איז דיין, און דער מדבר וועט זי דערהיטן. ער איז דיין שפייזער און דיין היים. מיטן פייער־בראַנד פון דער פרימאָרגן זון וועט דיין פייל פליען און טרייבן דעם ווילד־אָקס פון זיין פאַשע־פלאַץ און דעם וויזלטיר פון זיין באַהעלטעניש. זע, די שטערן קוקן אויף דיר מיט די גרויסע אויגן פונעם האַר, און זיי וועלן דיך שיצן און פאַרהיטן, מיין זון.‟

„די גרויסע אויגן פונעם האַר,‟ האָט ישמעאל געמורמלט פון טיפן שלאָף.

עס איז שוין געווען אין סוף פון דער נאַכט, ווען הגר האָט זיך איבערגעכאַפּט פון שלאָף און דערזען ישמעאלן זיצן לעבן קוואַל און גלאָצן פאַר זיך. זי האָט זיך שטילערהייט צוגעשאַרט צום אָרט וואו ישמעאל איז פריער געלעגן און גענומען דעם בויגן מיט זיך, און מיטן ערשטן פלאַם פון דער נייער זון, האָט זי זיך אַ שטעל געטאָן פאַר אים מיטן בויגן אין דער האַנט און אַזוי געזאָגט:

„דער האַר איז מיט דיר, מיין קינד, אייל זיך מיט דער זון צוגלייך.‟

„מיט דער זון צוגלייך, מיט פייל און בויגן, האַר!‟ האָט ישמעאל אַ כאַפּ געטאָן דעם בויגן און זיך אַ ריס געטאָן פון אָרט ווי אַ מזרח ווינט.

ווען דער האַר האָט געצאָרנט

א

אין יענע טעג, האָט אַ פייערדיקע זון הויך געפלאַמט איבערן גאַנצן פלוין פון דרום לאַנד. טרוקן זיינען געוואָרן אַלע קוואַלן, און לייַדיק ווי אַ גרוב אַ פאַרלאָזענער, זיינען געוואָרן די ברינעמער אין גאַנצן אַרום. דערנאָך האָט אַ מזרח ווינט אַ יאָג געטאָן מיט דינעם בריענדיקן שטויב פון זאַמד, וואָס האָט גרוי געמאַכט די פאַרברענטע געוויקסן און פאַרצוקט דאָס לעצטע ביסל פייכטקייט וואָס דער טוי פון דער נאַכט האָט באַהאַלטן אין דער מאַמע־ערד.

זיינען די ערד־אַרבעטער אַרומגעגאַנגען פאַרצאָגטע און מיט קעפּ געבויגענע צו דער ערד, און די פּאַסטעכער האָבן מיט די פאַרשמאַכטע טשערעדעס געבלאָנקעט אין די בערג צו זוכן אַביסל שאָטנדיקע פייכטקייט אין די היילן און באַרג־שפּאַלטן.

ווי אַ קאַלך־אויוון איז דער גאַנצער פלוין געווען, און ס'איז אויפגעגאַנגען פון דאָרט דאָס ביטערע קרעכצן פון פרויען און קינדער צוזאַמען מיטן יאָמערלעכן בלעקעכצן פון די בהמות און שעפּסן.

אין די געבערג, אויף די הייליקע שפּיצן, האָבן די כּוהנים קרבנות געשאָכטן און מיטן וואַרעמען בלוט געשמירט די געצן, און זיי דערנאָך געטראָגן איבער די פאַרטריקנטע פעלדער מיט געזאַנג און געליאַרעם; די הייליקע יונגפרויען, האָבן ביים שיין פון לבנה אַרומגעבלאָנקעט אין די בערג און געריסן ווילד־געוויקסן מיט די הוילע הענט. געמישט זיי מיט ווייַרויך און רויט־געווירץ, און געראויכערט אויפן הייליקן פייער פון מזבח; די הימל־קוקערס און שטערנזעער, האָבן געקוקט דורך די זיילן רויך כּדי צו טרעפן צי דער צאָרן פונעם האַר ווערט אין הייליקן רויך פאַרשלונגען.

„עפן דיינע נאָזלעכער, האַר,
און זאָל דער ריח באַטעמט זיין
צו דיין גומען איצט און אַלעמאָל,
ביז פאַרדעקן וועט דער רויך
דאָס פייערדיקע אויג, —
דעם גרימצאָרן פונעם האַר!"

האָבן די כוהנים געפּרעפּלט און געשפּרייט די הענט צום פייערדיקן הימל.

אויך אין די טאָלן, אונטער די לינדנביימער, האָבן די הייליקע מיידלעך די אויגן זיך אויסגעוויינט; אַנטבלויזט די לייבער קעגן דער לבנה, זיך געשמירט מיטן בוימל געוואַרעמט ביים הייליקן פייער פון מזבח און זיך געצייכנט מיט די הייליקע נאָדלען און אזוב געפּלעכטן:

„זע, האַר, אונדזער פּיין,
טרוקן די טראַכט פון מאַמע־ערד,
ליידיק אונדזער שייער."

נאַכט אויף נאַכט אַזוי, און קיין לינדערונג איז נישט געקומען. „דאָס אויג פון האַר איז בלוטיק רויט און זיין צאָרן איז גרימיק, פון וועגן דער זינד וואָס איז מיט אונדז טאָג און נאַכט." האָט דאָס פּראָסטע פאָלק זיך געשושקעט מיט טרויער און שרעק.

קיינער האָט נישט אָנגערופן די זינד ביים נאָמען, נאָר אַלע האָבן געוואוסט וואָס די זינד איז.

„ס'איז נישט געווען נאָך אַזוינס אין אונדזער לאַנד, זינט די טעג פון נאָכן מבול."

„מיט די געטער זיינען זיי געגאַנגען אין וואוילטאָג און נישט געלעסטערט."

„פון דער מדבר האָט מען נייע פּירעכצן אונדז געבראַכט, איז ווי צו אונדז געוואָרן."

„דער מדבר גייט אויף אונדז צוליב אונדזערע זינד."

„איז עס דען נישט געווען אויסגעקריצט אויף שטיין און ביין אין הייליקן טורעם, אין שלם: דער ערשטער איז הייליק און זיין בלוט דאַרף דורך פייער מיט אים זיך באַהעפטן..." האָבן אַנדערע שוין הויך די זינד דערמאָנט.

„האָבן מיר דען אַ נייעם שטיין געקריצט?״

„מלכי צדק, האָט דאָך אָבער אַליין די ווידערס געהייליקט און זייערע הערנער פאַר שופרות גערייניקט פאַרן כבוד פונעם האַר:״

„אַ באַראַן פאַר אַ מאַן
און פליש פאַר פלייש
שמעקט זיינע נאָזלעכער — — ״

האָבן אַנדערע פון זיך אַליין געגומען פּרעפּלען די באַקאַנטע ווערטער.

„עס האָט מלכי צדק געלייענט די צייכנס פון די שטערן און בלינד געוואָרן...

„פאַר די זינד פון זיינע קינדער וואָס האָבן אונדז פאַרבלענדט מיט פרעמדע מנהגים.״

„מיט די מדבר לייט האָבן זיי זיך באַהעפט, מיט די עברים, די קעמל טרייבער.״

„דאָס לאַנד איז פריי געוואָרן פון זייער מי, און פרידן הערשט אויף דער ערד!״ האָבן יינגערע דערווידערט.

„קומט די בראַנד פון אַלע זייטן. דער מדבר גייט אויף אונדז און פאַרלענדט.״

„מלכי צדק איז בלינד, ווי צו אונדז, זעט ער נישט...״

אַזוי האָבן זקנים געמורמלט אין די געצעלטן, און יונגע טאַטעס האָבן שטום געשוויגן, געבראָכן די פינגער אין דער שטיל און געציטערט מיט די שוואַרצע בערד. מאַמעס מיט צעשראָקענע אויגן, האָבן זייערע ערשטע געהיט און מיט שטומען צער נאָכגעקוקט די טריט פון זייערע האַרן וועמעס ערשטע זיינען נאָך נישט אויסגעלייזט.

ב

אַ ויפן שוועל פון איר געצעלט איז די האַרינטע פון די עברים געזעסן אַ צאַפּלענדיקע. שוין דריי טעג, אַז איר איינציקער איז אין ערגעץ נישט צו געפינען. דאָס האַרץ איז איר זייער שווער, ווייל פון יענעם טאָג אָן ווען דער האַר האָט זיך דערוויטערט פון איר, איז איר איינציקער אַלעמאָל מיט איר ווען דער טאָג פאַרגייט. און אָט זיינען שוין דריי זונען פאַרגאַנגען און ער ווייזט זיך נישט.

אַלט, זייער אַלט איז די האַרינטע. עס איז די עלטער זי באַפאַלן מיט אַמאָל. קוים וואָס זי הערט און קוים וואָס זי זעט, אָבער די טריט פון איר איינציקן פאַרנעמט זי נאָך פון וויטן. זיין פריידיקן שפּאַנען צו איר יעדן פאַרנאַכט דערזעט זי אפילו דורכן זאַמד־שטויב וואָס די טשערעדעס הייבן אויף קעגן דער אונטערגייענדיקער זון.

אָן רייד קומט ער און נעמט איר האַנט אין זיינער, און ס׳איז גלייך ווי דער האַר אַליין זאָל זי באַרירן. איר גאַנצע בענקשאַפט צום האַר, וואָס האָט זי פאַרלאָזט גלייך נאָכן פאַרטרייבן די דינסט מיט איר זון, טוט אַ צאַפּל אויף ווען איר איינציקער רירט איר האַנט אָן.

„דו ווייסט דאָך, האַר,“ פּליסטערט זי אין זיך צו אברהמען דורכן אָנריר פון איר איינציקן, „נישט צוליב מיר האָב איך דיך באַטריבט. נישט צוליב מיר האָב איך די דינסט פאַרטריבן. צוליב אים, אונדזער לאַכעדיק שעפּסעלע, האָב איך מיין האַרץ געמאַכט פון שטיין און מיין געצעלט פאַראומערט מיט עלנט. און עס טוט מיר נישט באַנג,“ טוליעט זי זיך צום שווייגנדיקן זון, ווי וועלנדיק דורך דעם באַהעפטן אירע רייד מיטן האַרס ליב, „מיין טאָג פאַרגייט, האַר. אין שאָטן פאַרגייען מיינע לעצטע שעהן און ס׳איז מיר גוט, ווייל יעדן אָוונט איז מיין זון מיט מיר, און דו ביסט מיט מיר כאָטש אַזוי וויט. ער איז אין גאַנצן מיין און דו האָסט אים ליב, ווייל דיין איינציקער און ערשטער איז ער איצט...“

זי האָט יצחקן קיינמאָל נישט געפרעגט צי ער האָט דעם פאָטער געזען און וואָס ער מאַכט. מיט שטאָלץ האָט זי זיך צוגעקוקט ווי ער שפּאַנט צו איר ווי אברהם אַמאָל. זיינע ליכטיקע האָר קרייזלען זיך ווי ביי אַ שעפּס פּונקט ווי דעם פאָטערס, נאָר דעם פאָטערס האָר זיינען פלאַמיק רויט און דעם איינציקנס פלאַטערן מיט אַ בלענד; דעם פאָטערס פּנים איז האַרט און פון ווינט צעשמיסן, און דעם זונס מילד און צאַרט; דעם פאָטערס קול קלאָר און זיכער, און דעם זונס — פאַרחלומט און גלעטנדיק. אַז ער דערציילט עפּעס איז עס אַזוי פאַרהוילן און בענקנדיק ווי דעם האַרס קול אַמאָל אַמאָל. ווען ער האָט אין „אור״ נאָך זי אַ צי געטאָן צו זיך דאָרט ביים ברונעם, אין דער נאַכט פון דער ניי געבוירענער לבנה:

„זעסט, מיין האַרינטע וועסטו זיין ווי די מלכה פון הימל, איינע און איינציקע ווי זי. וועסטו גיין מיט מיר אין דער ווייט ווי זי?״

„צי מיך און איך וועל לויפן, מיין האַר, מיין שטראַלנדיקער,״ שעפּטשעט זי אין דער שטיל און הערט זיך איין צו יצחקס גלעטנדיק קול ווי עפּעס פון אַ מיטן ארויס.

„אויף די בערג רויכערן זיך די נעפּלען. אין די היילן הויערט אַן אימה,״ האָט ער אָפּט ווי פון זיך אַליין אָנגעהויבן, „מ׳דאַרף זיך דערוויסן וואָס עס איז דאָרט, וועր עס באַהאַלט זיך דאָרט.״

ביז שפּעט אין דער נאַכט פלעגט ער אָפּט איבערדערציילן די מעשׂות וואָס ער האָט זיך אָנגעהערט פון די פאַסטעכער וועגן די היילן וואו דער זיידע קין האָט זיך באַהאַלטן מיטן גליענדיקן האָרן אויפן שטערן, און וועגן די נעפּלען צווישן וועלכע דער הייליקער חנוך איז פאַרשוואונדן אויף אייביק. נישט אַנדערש, אַז גאָט אַליין האָט אים געקושט דאָרט אויפן שפּיץ פון די פעלזן. זי האָט געשלונגען יעדן וואָרט און געצאַפּלט מיט פרייד און שרעק:

„גיי נישט אַהין, קינד, ס׳איז פאַרהוילן פאַר אונדז דער סוד פון די ערשטע טעג. זע, ס׳איז אַזוי ברייט דער פּלוין און נאָענט דאָס אַקער פעלד. די ברכה פון האַר איז דאָ מיט אונדז.״

„דער האַר וועט מיך נעמען אַהין צו די בערג און אין דער מדבר אַריין, וואו דער — — —״ האָט ער זיך איינמאָל אַרויסגעכאַפּט פאַר איר און אָפּגעהאַקט.

„דער האַר וועט דיך,״ האָט זי אים האַסטיק אַ צי געטאָן צו זיך און אַנטשטומט געוואָרן.

דאָס גאַנצע לייב האָט אין איר אַ ציטער געטאָן און מיט אַלע כוחות האָט זי קוים זיך איינגעהאַלטן נישט אויפצושרייען. זי האָט געוואוסט, אַז דער האַר טיילט זיינע טעג מיט דער איינזאַמקייט פון דער מדבר פון די זיבן ברינעמער.

די שפּורן פון די אַרויסגעטריבענע זוכט ער דאָרט. מיט פאַרמאַכטע אויגן אַפילו זעט זי נאָך אַלץ יענעם אויפגעפלאַמטן שטילן פרימאָרגן, ווען הגר האָט אַוועקגעשפּאַנט מיט איר איבערגעוואַקסענעם רעווענדיקן זון, אַן איינגעהילטע אין גרויע שלייערן, וואָס האָבן זיך געשלעפּט איבערן זאַמדיקן שטעג און געלאָזט שמאָלע צייכנס ביזן ראַנד פון דער פאַרהוילנקייט. זי האָט געזען ווי אברהם האָט מיט ציטערנדיקע הענט געקניפּט און פאַרבונדן די ליילעכער פון דעם געצעלט פון דער דינסט און געפילט, אַז מיט דער פלייצע אַפילו קוקט ער איר נאָך און פאַרקניפּט די עקן פון אירע נאַכהענגענדיקע שלייערן אין אַ גרויסן געפלעכט, וואָס זאָל לאָזן סימנים אויף אַלע וועגן. די אַנגסטיקע קעלט נעמט זי אויך איצט דורך, כאָטש ס'איז שטיקנדיק הייס אַרום און אַרום.

„אָ, האַר," רייסט זיך פון איר די שטומע שרעק איצט ווי אין יענעם פרימאָרגן.

גאַנצע טעג און וואָכן איז דער האַר נישטאָ אין די געצעלטן. זי פילט עס פון דער שטילקייט וואָס נעמט דאָן אַרום דעם גאַנצן פּלוין. די הויז־מיידלעך מיידן זי אויס און אַפילו אליעזר וויקט זיך נישט, כדי נישט צו דאַרפן ענטפערן אויף איר פרעגנדיקן בליק. זי ווייסט: נאָך די צייכנס ציט ער איצט. אין דער מדבר איז ער אַוועק. מיטן שפּראַץ אויף טאָג, האָט ער אין געאייל געשפּאַנט דאָס אייזל און אויפגעלאָדן אויף דעם פולע לאָגלען וואַסער, געטריקנטע פייגן, געפרעכטן קעז און האָניק און דין געבאַקענע קיכלעך; פון אַלע שפּייזן וואָס קענען לאַנג געדויערן האָט ער צוביסלעך מיטגענומען און זיך אַרויסגעשלייכט פון הויף איידער דאָס געזינד איז וואַך געוואָרן. קיינער האָט נישט געזען וואוהין ער איילט אַזוי, אָבער אַלע האָבן געוואוסט צו דערציילן פון אויער צו אויער: „דאָס הארץ גייט אים אויס פון בענקשאַפט צו זיי. צו הגרן און ישמעאלן איילט ער, אין דער מדבר פון די זיבן ברינעמער. דאָרט זוכט ער זיי."

„דער דינסט טריט גייט ער נאָך..." האָט זי אָפט אַ ציטערנדיקן שעפּטש געטאָן פון גרויס באַטריבטקייט, ווען די איינזאַמקייט האָט איר שוין איבער־

דריסיק געקלעמט.

„די בענקשאַפט צו דעם וואָס איז געבוירן אין זיין געצעלט פירט אים," האָט יצחק צאַרט געגלעט די הענט פון דער איינגעשרומפּענער האַרינטע. „זיין אויג היט אים און ס'וויל זיכער זיין, אַז דאָס בייז פון דער מדבר האָט אים נישט פאַרשלונגען."

„צו זיין געצעלט טוט ער קומען," האָט זי פּלוצים אויפגעצאַפּלט און אַ פליסטער געטאָן ווי פון אַ הינערפלעט אַרויס אַן אַלט באַקאַנטע זעאונג. „ער גייט פונעם איזל נישט אַראָפּ..." קנייטשט זיך אַ נחתדיקער שמייכל אויפן צעקאַרבטן פנים, „דער בויגנשיסער איז אין געצעלט נישטאָ..."

„אין געיעג אַ גאַנצן טאָג," פאַרענדיקט פאַר איר יצחק די מעשה, און זיי זעען ביידע דעם האַר אַ געבויגענעם אויפן איזל פאַר אַן אָפּן געצעלט. ער וואַרט עמיץ זאָל אַרויסקומען פון דאָרט. און וואָס לענגער עס דויערט, אַלץ קלאָרער זעען זיי ווי זיין גאַנץ געביין איז איין שטיק וואַרטן אין צעגליעטן דרויסן. „און אויך די דינסט ווייזט זיך נישט." שעפּטשען ביידע גלייך אַרויס און ווייסן נישט ווער עס האָט עס אַרויסגעזאָגט, און פילן נישט צי ס'איז ביטער דאָס זאָגן צי זיס אויפן גומען.

„צו זיך אין לאַנד, קיין מצרים, האָט זי זיך אומגעקערט," דערמאָנט זיך יצחק וואָס ער האָט אונטערגעהערט פון די פאַסטעכער.

„אַ ווייב האָט זי געקויפט פאַרן בויגנשיסער," ווייסט אויך די האַרינטע וואָס מ'דערציילט וועגן דעם אין די געצעלטן.

„דאָס אויג פון האַר וויל זיכער זיין, ווער עס היט דאָס געצעלט פון דעם וואָס איז זיין," טרייסט זי יצחק.

„דאָס האַרץ פונעם פאָטער," גליוועט איר לייב און קנוילט זיך איין אין שטומען פיין. אַ ווייטיק קלעמט איר און דאָס מויל עפנט זיך שוין פון זיך אַליין מיט אַ טענה אָבער זי פאַרבייסט די ליפּן און שטומט. זי נעמט אַרום איר איינציקן און טוליעט זיך צו אים מיט ציטערניש.

אַזוי איז עס אַלעמאָל. אָבער איצט, אויפן דריטן טאָג ווי דער איין און איינציקער איז אויך נישט מיט איר, צאַפּלט איר גאַנץ געביין. די קילקייט פון אָוונט גליווערט די גלידער און פרירט דעם שוויס אין די שלאַבעריקע געלענקען. אַ גרויל קלעמט דאָס פלאַטערנדיקע האַרץ און יעדער שטערן פינקל אויבן דאָרט, שטעכט איר לייב מיט שרעק און שוידער: „אין די בערג איז ער

אַוועק דער מילדער לאָם. אין קינס היילן וואו דער בויגנשיסער האָט זיין נעסט פאַרהוילן. ער וועט אים פאַנגען." טוט זי זיך אַ ריס פון אָרט און בלייבט שטאַר שטיין אין מיטן אַ פעלד אַנטקעגן אַן אויסטערליש געשטאַלט: אין שוואַרצע ליילעכער געהילט דער גאַנצער גוף און אָפענע אויגן ווי דער תהום קוקן אַרויס פון זיי; דאָס פּנים געשפּיגלט אין לבנה־שיין איז אָט פון פאָרנט און אָט פון הינטן, אי נאָענט, אי אַזוי ווייט, אַז זי קען עס נישט דערזען. אַ בשורה ברענגט עס און יעדן וואָרט איז אַ מעסער מיט טויט אַנגסטן: „דער האַר איז אין דער מדבר געווען." הערט זי דאָס קול פון דער נאָענט און דאָך פון אַ ווייטער פאַרהוילנקייט. זי ווייסט עס שוין פון לאַנג, און אָט פילט זי איצט דאָס אומגליק אויפן שפּיץ פון זיין צונג.

„און מיין איינציקער?" וויל זי אַרויסשרייען, אָבער בלייבט שטום שטיין שטאַרנדיק אין אַרומיקן חושך, וואָס האָט זי פלוצים אַרומגערינגלט. דאָס געשטאַלט האָט זיך אין חושך פאַרשאָטן און דער גאַנצער פינצטער רעדט צו איר: „די שטראָף וואָס איז אָנגעברייט פון סאַמע אָנהייב, איז אויף אונדז געקומען צוליב דעם איין און איינציקן וואָס איז נישט אויס־געלייזט."

„דער האַר איז אין דער מדבר אַוועק צו געפינען דעם ערשטן פון זיין הויז," נעמט זי שפּאַנען ווי וועלנדיק אַרויסרייסן זיך פון דער פינצטער, „ער איז אויסגעלייזט שוין פון לאַנג."

„אַז דעם בויגנשיסער, האָט דער מדבר פאַרשלונגען, האַרינטע, איז דיך איין און איינציקער דער ערשטער, און איז נישט אויסגעלייזט...." דערזעט זי ווידער דאָס געשטאַלט פאַר זיך און דאָס קול קומט פון אַלע זייטן:

„דו אַליין האָסט דערצו געפירט. דעם ווילן פון גאָט טוט דער האַר בלויז. דעם איין און איינציקן, דעם וואָס ער האָט ליב, האָסטו נישט דערהיטן, האַרינטע. איז ער פאַרטאָג אויפגעשטאַנען, איידער נאָך די נעפּלען זיינען פון די בערג אַראָפּ און איידער נאָך דאָס הויזגעזינד פון די עברים, האָט דאָס קול פון פאַסטעך פייפל געהערט. דאָס אייזל האָט אַליין געשפּאַנט, גענומען דעם הייליקן טאָפּ מיט די גליענדיקע קוילן, און דאָס שטיין־מעסער און די זיבן מאָל זיבן געפלאָכטענע שטריק, און ווי ער האָט דאָס האָלץ אויפן איין און איינציקן אָנגעלאָדן, איז ער מיט די יונגען דעם פרימאָרגן אַנטקעגנגעגאַנגען צו די בערג. בלויז דער האַר און דער לאַכע־

דיקער לאָם דיינער, זיינען אויפֿן באַרג אַרויף. דאָס אייזל מיט די יונגען פֿון שטאָל, זיינען אין טאָל געבליבן וואַרטן אויף — — — ״

פֿון גרויס שרעק האָט שרה דאָס לשון פֿאַרלאָרן און געגלאָצט אין דער פֿינצטערניש און דערזען, אַז דאָס געשטאַלט וואָס איז איר אויסגעקומען אַזוי אויסטערליש, איז גאָר אַן אַלטער, וואַנדערער־דורכגייער מיט שטויב אויף די צעריסענע קליידער און אויסטערלישע מעשה אויף דער צונג. אַלע אירע גלידער האָבן געפֿראָרן און געגליווערט, בלויז דאָס האַרץ האָט האַסטיק געצאַפּלט, און אין די שלייפֿן האָבן געשלאָגן האַמערס.

זי ווייסט, אַז אַזוי טאַקע פֿלעגט מען אין איר היים־לאַנד טאָן, ווען דער פֿאָטער האָט אין אַ פֿאַרטאָג גענומען דעם עלצטן אין די בערג. בלויז די מאַמע האָט געקענט וואַכן איבער איר זון און פֿאַרשטעלן דעם פֿאָטער דעם וועג.

„און איך האָב מיין איינציקן נישט דערהיטן!״ האָט זי מיט אַן איבערגעריסן קול אַ פֿאַל געטאָן צו דער ערד און קוים געהערט דעם פֿרעמדנס קול: „און עס איז געווען אויפֿן דריטן פֿאַרטאָג, זיינען זיי געקומען נאָענט צום אָרט. זיינען די נעפּלען פֿון די היילן אַרויס און פֿאַרדעקט יעדן שטעג. זיינען זיי געגאַנגען אָן אַ וועג און די שטילקייט האָט זיי געפֿירט ביז צום אָרט פֿון הייליקן מזבח. שטום דער פֿאָטער און גרוי זיין פּנים, נאָר דאָס קול פֿון קינד וואונדערט מיט שטוינען: „אָט איז דאָס האָלץ און אָט איז דאָס פֿייער, פֿאָטער, און וואו איז דער שעפּס פֿאַרן קרבן?״

האָט דער פֿאָטער געשלונגען שטיקער נעפּל און דאָס האַרץ האָט געצאַפּלט מיט יעדן וואָרט, וואָס האָט צו זיין אויער דערגרייכט: „דער האַר זעט שוין זיין שעפּס, מיין זון....״

„אַזוי זיינען ביידע געגאַנגען ביז....״

„שטיי אויף, האַרינטע!״ הערט זי קוים אַ קול, אַ באַקאַנטס, וואָס וועקט זי פֿון טיפֿן דרימל, אָבער זי קען זיך נישט אָפּרייסן פֿונעם אָרט פֿון גרויען שטיין. אָט איז דער איין און איינציקער אַ געבונדענער, מיט אויפֿגעריסענע אויגן צום הימל דעם פֿאַרנעפּלטן, און איבער אים — דער האַר מיטן בליציקן מעסער אין אויסגעשטרעקטער האַנט. רויט דער נעפּל איבער זיי און פֿלאַמיק דער פּאַס פֿון מזרח, וואו עס בלאַנקט אין פֿלאַנטער פֿון צווייגן־געפֿלעכט דער פֿאַרדרייטער האָרן פֿון דעם דורכאיילנדיקן באַראַן.

„אברהם!״ טוט זי זיך אַ ריס צום אָרט פֿון גרויען שטיין און איר קול

שניידט און טרייבט די נעפּלען. „אַ לאַם פאַר אַ מאַן! אַט איז ער מיט די הערנער אין געצווייג פאַרפּלאָנטערט....״

„זאָלסט נישט אויסשטרעקן דיין האַנט אויפן ייִנגל!״ טראָגט זיך איר נאָך אַ ציטער־קול פון אַלע זייטן.

„כ׳וועל מער אויף דיין וועג נישט שטיין, האַר!״ יאָמערט זי מיט און שטרעקט די ציטערנדיקע הענט צו אים און פּילט. אַז דאָס חיות ציט זיך איר אויס ביז צום אָרט און בלייבט ליגן אויפן אָנגעריכטן הויפן האָלץ וואו עס ליגט דער איין און איינציקער מיט פאַרבלענדטע אויגן צום רויטן הימל.

„האַרינטע!״ וועקט זי אַלץ דאָס פריערדיקע קול. קוים וואָס זי עפנט די אויגן אויף און דערזעט אליעזרן שטיין אין דער עפענונג פון געצעלט מיט אַן אָפן מויל פון בשורה:

„דער האַר איז פון די בערג געקומען...״

„און דער......״, האָט זי נישט באַוויזן צו פאַרענדיקן, און צום אויער האָט שוין נישט געגרייכט אליעזרס פריידיק פּרעפּלען: „דער איין און איינ־ציקער איז מיט אים און אויך די יונגען, וואָס מיט זיי. די ערד איז גע־בענטשט, און אויסגעלייזט איז דער עלצטער פון די עברים מיט דער ברכה פונעם האַר פאַרן גאַנצן לאַנד. יעדער בכור איז אויסגעלייזט פון איצט אָן אין גאַנצן פלוין. זע, עס איילט דער רעגן פון מערב זייט און זאָט וועט ווערן די ערד מיט דער ברכה פון הימל. שטיי אויף, האַרינטע. דעם האַר מיטן אויסגעלייזטן הער איך קומען!.״ האָט אליעזר מיטאַמאָל דערפילט, אַז די האַרינטע הערט אים נישט און אַ ריס געטאָן דעם פאַרהאַנג פון גע־צעלט מיט אַ געיאָמער:

„די האַרינטע! האַר פון די עברים!״

„מ י י ן א י י נ צ י ק ע ר !״ האָט שרה אַ לעצטן שעפּטש געטאָן מיט אַ צאַפּל, שטרעקנדיק די ציטערנדיקע הענט אין אַ האַלב קרייז ווי זי וואָלט עמיצן אַרומגענומען.

אין דרויסן האָט אַן אייזל זיך אומגעהייעריש צעשריגן, און שטאָלפּע־רנדיק הינטערווילעכץ, האָט אליעזר זיך אַרויסגערוקט פון געצעלט מיטן געיאָמער פון טויט־שרעק:

„ד י ה אַ ר י נ ט ע !״

דעם ליכטיקן אָנדענק
פון מיין שוויגער
גיטל פּאָפּעליס ע"ה
וואָס איז געווען צו מיר
ווי א מאַמע.

און ס׳איז געווען אָוונט און ס׳איז געווען פרימאָרגן

•••

אז, ווען אָדם האָט ס׳ערשטע מאָל די אויגן געעפנט, איז דאָס ליכט פון די ערשטע טעג הויך געשטאַנען איבער דער וועלט. ס׳איז געווען זייער שטיל ארום און ארום, נאָר אין זיינע אויערן האָט נאָך פריידיק גע־פלאַטערט דער יובל פונעם קול וואָס האָט אים גערופן:

„שטיי אויף, אָדם, און גיי!“

האָט ער זיך אויפגעשטעלט און גענומען שפרייזן איבער דער וועלט. מיט אָפענע אויגן און אָנגעשטעלטע אויערן האָט ער געשפּאַנט פאָרויס אַ דערשטוינטער. איבער זיין קאָפּ, — דאָס ליכט פון זיבן זונען, און אונטער זיינע פיס, — דאָס געלע זאַמד אין שימער.

„שטיי אויף, אָדם, און גיי!“ האָט ער מיטן פולן מויל נאָכגעצויגן נאָכן קול וואָס אין זיינע אויערן. האָט זיין געשריי זיך אַ יאָג געטאָן אין דער בלענדנדיקער ליכטיקייט און אָפּגעהילכט אין צעכוואַליעטן גראָז פון נאָענטן טאָל:

„שטיי אויף, אָדם, און גיי!“

האָט ער מיט וואונדער זיך גענומען אַרומקוקן אין אַלע זייטן פון דער וועלט און ווידער אָוועקגעאיילט אויף זיין וועג. אָבער זיין בליק האָט לאַנג נישט גערוט אויף קיין זאַך, נישט אויפן געלן בליאַסק פון זאַמדיקער ערד, און נישט אויפן זילבערנעם גלאַנץ פון כוואַליעדיקן וואַסער; נישט אויף דעם ווייסן שטיין פון באַרג און נישט אויפן גרינעם גראָז פון טאָל.

ס׳איז געווען נאָך איידער גאָט האָט רעגן אַראָפּגעשיקט אויף דער ערד, און נאָך איידער דיביימער האָבן זייערע קעפּ געהויבן אין דער הויך. ס׳איז נאָך ניי געווען די וועלט און יונג.

האָט אָדם פריי און גרינג זיך געטראָגן איבער דער וועלט. געשפּאַנט אין הייסן זאַמד און זיך געפּליעסקעט אין קילן וואַסער; געקלעטערט אויף

בערג און זיך געוואַלגערט אין גראָז. מיט די הענט און פיס און אַלע אב־רים, האָט ער אַלץ אָנגערירט און געטאַנצט פון פרייד; געקראָכן אויף אַלע פיר יאָגנדיק דעם אייגענעם שאָטן און באַלד אויפגעשפרונגען רופנדיק:

„שטיי אויף, אָדם, און גיי!"

עס האָט געזונגען אין אים און אַרום אים, און איבער אים, — זיבן זונען,בלענדנדיק אין העלקייט.

אַזוי אַ גאַנצן טאָג, ביז ער איז פּלוצים געבליבן שטיין אַ פאַרשטיי־נערטער: דאָס ליכט פון טאָג האָט זיך אַ לעש געטאָן און פאַרשוואונדן; די הייסע ערד, — אָפּגעקילט און גרוי, און די גראָזן, — געבויגענע צו דער ערד, האָבן די רעגנבויגן־פאַרבן פאַרלאָרן. די וועלט האָט זיך אין אַ שטו־מער קלעמעניש איינגעהילט.

האָט אָדם מיט שטוינונג געבליקט אין אַלע פיר עקן פון דער וועלט און געגומען ציטערן מיט אַלע גלידער. ער האָט נאָך איינמאָל געפּרואווט אַ רוף טאָן מיטן קול וואָס אין זיינע אויערן, איז עס געווען פרעמד און הויל. איז ער אַ פאַל געטאָן צו דער ערד מיטן פּנים אַראָפּ מיט אַ פאַר־קלעמטן געיאָמער, אָן אַ קול.

און אַ נעפּל איז אויפגעגאַנגען פון דער ערד און אַלץ אַרום אים פאַר־דעקט און איינגעהילט. איז ער אַזוי געלעגן געגליווערט פון קעלט און שרעק, דאָס קול וואָס אין זיינע אויערן איז אינגאַנצן פאַרשוואונדן, די אויגן פאַרקלעפּט מיט בלינדקייט פון געדיכטן נעפּל, און אַלע גלידער שווער געשלאָגן מיט טויבקייט.

און ווען דער פייכטער טוי האָט געגידערט אויף אים, האָט ער ווידער דערפילט אַז ער ציטערט און די ציין זיינען אים איילק. האָט ער מיט גירי־קייט געלעקט דעם נאַסן טוי און מורא געהאַט דעם קאָפּ אויפצוהויבן.

לאַנג, זייער לאַנג האָט ער אַזוי געהויערט אויף אַלע פיר און שווער געאָטעמט, ביז אַ געהייל פון ערגעץ זייער ווייט האָט פּלוצים צעריסן די אַרומיקע שטומקייט. האָט עס אָדמען אויך אויפגעריסן פון זיין טויבקייט, און ער האָט זיך אַ הייב געטאָן פון אָרט און אַ ברום געטאָן מיטן עכאָ פון יענעם געהייל און געגומען טראָגן זיך אין דער פינצטערניש אַריין.

ביז טיף אין דער נאַכט אַריין האָט ער זיך אַזוי געטראָגן, און פאַר אים און נאָך אים זיינען געלאָפן קליינע חיהלעך, וואָס האָבן זיך געאיילט צו אַנטרינען פון מויל פון אַ רויב־חיה.

מיט די הענט פאָרויס און ברייט צעעפנטע אויגן, האָט ער געשניטן די פינצטערניש און געוואיעט און געציטערט אויפן קול. ערשט ווען די פיס האָבן אים אַריינגעפירט אין אַ טיפן שטראָם אַריין, האָט ער זיך אָפּגעשטעלט און גענומען גלאָצן אין אַלע פיר זייטן פון דער וועלט.

„שטיי אויף, אָדם, און גיי!“ האָבן זיינע פאַרהאַקטע ציין מיט אַמאָל אַרויסגעלאָזט דאָס קול קלאָר און ריין, און אַ ווידערקול פון ווייט האָט אים נאָכגעזאָגט וואָרט אין וואָרט. האָט ער אָפּגעווענדט זיינע אויגן פון אַלע פיר עקן פון דער וועלט און דערזען, ווי איבער אים און פון אַלע זייטן פון אויבן,ווינקען צו אים ווייסע לאַנגע שטראַלן, איז ער אַרויפגעשפרונגען אויפן באַרג און אַ הירזשע געטאָן אַ דערשטוינטער: „אָ האָ, אָ!“

די שרעק האָט זיך אָבער נאָך נישט געהאַט אָפּגעטאָן פון אים, האָט ער זיך פאַמעלעך אַראָפּגעלאָזט אויף דער ערד און אָ פאַרגאַפטער אַזוי לאַנג געבליקט אין הימל אַריין, ביז די אויגן־לעפלעך האָבן זיך אים גענומען פאַרמאַכן און פון זיך אַליין האָט ער גענומען מורמלען מיט גרויס ציטער: „אָ, רעד צו מיר נאָך אַמאָל!“ ער האָט אָבער געמורמלט אַזוי שטיל, אַז אַפילו קיין עכאָ האָט אים נישט געענטפערט. האָט ער געוואָלט די אויגן אויפרייסן, האָט ער אויך נישט געקאָנט, ווייל דער שלאָף האָט אים באַוועלטיקט און אַראָפּגעדריקט זיין קאָפּ צווישן די קני.

ער האָט אָבער נישט געוואוסט אַז ער שלאָפט און נאָך אַלץ געצאַפּלט מיט אַלע גלידער: „רעד צו מיר נאָך אַמאָל!“

און אַז די שטילקייט אַרום אים האָט זיך נישט אָפּגערופן, האָט ער געשטרעקט די הענט צו די שטערן, אָנגעכאַפּט די ווייסע זילבער שטראַלן און זיי געגלעט און געטוליעט צו זיך, און געקלעטערט מיט זיי אויף די בערג און געקראָכן אויף אַלע פיר, און געהויבן זיך אַלץ העכער און העכער רופנדיק שוין הויך אויפן קול: „אָ, האָ, האָ!“

און פלוצים האָט אַ גרויסער פּחד אויפגעשפּיזט די האָר אויף זיין לייב, ווייל ר'האָט דערפילט אַז ער הערט נישט דעם אָפּקלאַנג פון זיין אייגן קול, און אַ שטומע פינצטערניש הויערט איבער אים. האָט ער זיך אַ ריס געטאָן פון אָרט און געעפנט די אויגן אין אַ צאַפּלענדיקער שרעק. אָבער זע אַ וואונדער: ביים ראַנד פון הימל, האָט אַ רויטער פלאַקער אַ צינד געטאָן די וועלט: און אַ כאָר פון פייגל האָט אַרויסגעפּלאַצט מיט אַ געזאַנג. איז אים פלוצים אַזוי גוט געוואָרן אין גאַנצן לייב, אַז ר'האָט דערהערט דאָס קול

אין זיינע אויערן און מיט גרויס פרייד האָט ער זיך גענומען טראָגן אין אַ ווירבלדיקן טאַנץ, און מיטגעיובלט מיט אַלע פייגל: „צווי, טשי, צווי, טשי, צווי, טשי.“

און ווען ער איז געקומען צו זיך פון דער גרויסער פרייד, איז די זון שוין געשטאַנען הויך אין הימל און ס'איז ווידער געווען שטיל אַרום און אַרום. נאָר דאָס קול אין זיינע אויערן האָט זיך קלאָר און ריין געטראָגן אין דער לופטן פאַר אים, הינטער אים און פון אַלע זייטן: „שטיי אויף, אָדם, און גיי!“

האָט ער געפאָלגט און איז געגאַנגען, און אין האַרצן ביי אים האָט גע־זונגען אַ גרויס געזאַנג: „ס'איז געווען אָוונט און ס'איז געווען פרימאָרגן, איין טאָג.“

און ווידער האָט ער, אין גאַנג, געלאָכט און געשפּרונגען. וואו נאָר אַ גרעזל, האָט ער עס געגלעט און פאַרזוכט מיט די ליפּן; וואו אַ וואַסערל, האָט ער עס מיט די טריט געמאָסטן און געקילט אין דעם זיינע גלידער; און אויך מיט די חיות פון פעלד איז ער נאָענט געווען, און גערעדט צו זיי און גערופן ביים נאָמען.

זיינען זיי אָבער אַנטלאָפן פון אים ווי נאָר ער האָט זיך געוואָלט צורירן צו זיי. האָט די פרייד זיך אָפּגעטאָן פון אים, ווייל אַלץ אַרום איז געשטאַנען שטיל און קיינער האָט נישט געענטפערט זיין רופן, און קיינער האָט נישט געזונגען זיין געזאַנג. האָט ער הויך און שטאַרק גענומען רופן און געפּאַטשט זיך אין די היפטן ביים אויסרופן אַ נאָמען פון אַ באַשעפעניש, אָבער בלויז אַ הויל און ווייט ווידער־קול האָט אים געענטפערט. איז ער נאָכגעלאָפן דעם קול און עס נישט געקאָנט דעריאָגן, איז אים אַזאַ צער און אימה באַפאַלן, אַז ער האָט זיך אין דער גאַנצער לענג אויסגעצויגן אויף דער ערד און פאַר־גראָבן די הענט אין זאַמד.

דער טאָג איז שוין געווען זייער הייס, און קיין חשק אויפצוהייבן זיך האָט ער נישט געהאַט. האָט ער בלויז מיט פאַרגאָסענע אויגן געקערט זיין בליק אין אַלע זייטן און געזען ווי די באַשעפענישן זיצן פאַרשטעקט אין די לעכער פאַרוויין. איז אים נאָך טריבער געוואָרן דאָס געמיט, און פון גרויס בענקשאַפט האָבן אַלע גלידער אין אים זיך צעוויינט שטיל און יאָמערלעך און ביטער.

פלוצים איז זיין גאַנץ לייב אויפגעציטערט געוואָרן פון גרויסער פרייד;

דאָס קול האָט זיך אומגעקערט צו אים. פון נאָענט און פון ווייט, פון איבער אים און פון אונטן איז עס געקומען, און אים איז אַזוי גוט און ליב געוואָרן. אַזאַ העלע ליכטיקייט איבער אים און אין אים. און דאָס קול אין די אויערן האָט געפליסטערט און געפלאַטערט ווי אין ערשטן טאָג. און ער האָט געפילט און געוואוקסט, אַז אַלע שרעקן זיינען שוין פאַרביי. עמיץ רעדט צו אים, עמיץ איז מיט אים. האָט ער נאָך שטאַרקער געשלאָסן די אויגן זיינע און זיך געטוליעט צו דער הייסער ערד, וואָס האָט אויך ווי ער געהערט דאָס געזאַנג פון אַלע וועלטן.

און ס׳איז געווען ווי די גאַנצע וועלט וואָלט מיט אַ מאָל צוגעשוואומען צו אים און געגלעט מיט ליבשאַפט און רחמנות:

„וואָס וויינסטו, אָדם? וואָס פעלט דיר?“

„זיי מיט מיר אַלעמאָל!“ האָט אָדם אַרויסגעצאַפּלט, און אַלע זיינע גלידער געשטרעקט צו דער ליכטיקייט איבער אים. „כ׳בין אַליין, ליכטיקער. איך לויף דיר נאָך און קען דיך נישט דעריאָגן. פאַרלאָז מיך נישט!“

„ווי קען איך דיך פאַרלאָזן, אָדם, אַז איך בין אומעטום,“ האָט דאָס קול זיך געוויקלט אַרום אים און אים געוויגט אַהין און אַהער.

„כ׳בין אַליין, ליכטיקער,“ איז אָדם זיך פאַרגאַנגען אין געוויין, איך רעד און קיינער הערט נישט. איך רוף און קיינער ענטפערט נישט. זיי מיט מיר אַלעמאָל!“

„ווי קען איך זיין נאָר מיט דיר, אָדם, אַז איך בין אומעטום,“ האָט דאָס קול אים ווידער איינגענומען און געצערטלט זיין לייב, נאָר אָדם האָט זיך געצאַפּלט פון ווייטיק:

„וואָס טוסטו, ליכטיקער?“

„זע, פון דיין אייגן לייב וועל איך אַ העלפער דיר געבן, וואָס וועט זיין מיט דיר אַלעמאָל!“ האָט דאָס קול זיך גענומען דערווייטערן פון אים און די ליכטיקייט האָט זיך אָפּגעטאָן.

„ווער זשע ביסטו, וואָס רעדסט צו מיר און קענסט נישט זיין מיט מיר?“ האָט אָדם שווער געאָטעמט און זיך געוואָרפן אין אַנגסטן, „כ׳וויל דיך זען!“

„וואַך אויף, אָדם, און זע, ביכט ערד, און פלייש און בלוט — — — “

„און ליכט,“ האָט אָדם אויפגעריסן די אויגן פון שלאָף מיט שטוינונג און שרעק:

„איך זע דיך נישט, וואו ביסטו?״

„אָט בין איך!״ האָט אים אַ קול פונקט ווי זיינס געענטפערט פון דער זייט, און אין זיינע אויערן האָט פון גאָר ווייט נאָך אַלץ געפּליסטערט דאָס פרי־ערדיקע קול:

„ס'איז נישט גוט אָדם זאָל זיין אַליין, הייב אויף דיינע אויגן און זע דיין אייגן פליש און בלוט. פון דיין זייט, האָב איך זי געבויט אין דיין שלאָף.

האָט ער קער געטאָן זיינע אויגן אין דער זייט און דערזען אַ באַשעפעניש פונקט ווי ער. איז ער אויפגעשפּרונגען מיט פרייד און זי אַנגענומען ביים אָרעם און געפּלאַפּלט:

„ביסט ווי איך, לעבעדיקע!״

„ביסט ווי איך, ערדיקער!״ האָט זי מיט דעם זעלבן קול אים געענט־פערט.

האָט אָדם זיך צעטאַנצט אַרום איר און אין גלוסטעניש געיובלט:

„פליש פון מיין פליש און ביין פון מיין ביין, איך רעד און דו הערסט, איך רוף און דו ענטפערסט. זיי מיט מיר אַלעמאָל!״

„זיי מיט מיר אַלעמאָל!״ האָט די פרוי אויסגעשטרעקטביידע הענט.

האָט ער זי אַ ציי געטאָן צו זיך, און צוזאַמען האָבן זיי זיך גענומען טראָגן איבערן פעלד מיט געלעכטער און געפּלאַפּל. האָבן די געפליגל פון אונטערן הימל דערהערט זייער קול און מיטגעפּלאַפּלט מיט זיי, און די גראָזן אויף דער ערד האָבן זיך אין די זיבן פאַרבן פון רעגנבויגן אויס־געפּוצט, און די פרוכט־ביימער האָבן מיט פרייד די באַלאָדענע צווייגן זיי אַנטקעגן געשיקט, האָבן זיי געגעסן און זאַט געוואָרן און זיך ווייטער גע־טראָגן איבער דער וועלט מיט געזאַנג און פרייד.

און ווען דער טאָג האָט זיך גענייגט צום אָונט, האָבן זיי פון קיין שרעק מער נישט געוואוסט. זיי האָבן די פינצטערניש נישט געזען, נאָר דאָס געזאַנג פון זייער האַרץ איז געווען מיט זיי. און איבער זיי האָט געפלאַטערט דאָס ליכטיקע קול: „פילט אָן די וועלט און פאַרמערט זיך!״

און אדם האָט גערופן די פרוי, חוה, ווייל זי איז די מאַמע פון אַלע לעבעדיקע.

אינעם טאָל פון לאַנד שנער

א

פון זוּיט, פון די היילן און שפּאַלטן אין די אַררט־בערג אין מזרח זייט, האָבן די וואַנדערער געצויגן מיט קינד און רינד. הינטער זיי, דאָס לאַנד פון דער אויפגייענדיקער זון, וואו דאָס בלענדנדיק ווייסע זאַמד בריט די טריט, און פון פאָרויס זיי — דאָס לאַנד פון אָוונט שאָטנס, וואו הימל און ערד קילן זיך אינעם פּורפּור און בלוי פון גרויסן ים.

צופּיס און אויף מויל איזלען, אויף הויקערדיקע קעמלען און ברייט־ביניקע אָקסן, האָבן זיי געצויגן טאָג נאָך טאָג אָן אַן אָפּשטעל.

„דאָרט וואו די זון נייגט זיך צו איר רו, איז גראָז פאַראַן און זיס וואַסער,” האָט איינער דעם אַנדערן געשטאַרקט און געטרייסט.

ווי לאַנג זיי האָבן אַזוי געוואַנדערט ווייסט קיינער נישט. זיי אַליין אויך נישט. ס'האָט קיינער דעם וועג נישט געמאָסטן און די יאָרן פון וואַנדערן נישט געציילט, ס'איז שוין אַזוי לאַנג אין דעם, אַז זיי האָבן שוין אויך פאַרגעסן פון וואַנען זיי זיינען געקומען און פאַר וואָס זיי האָבן פאַרלאָזט זייער פריערדיקע היים. איצט, ווייסן זיי בלויז איינס: הונגער און דאָרשט איז מיט זיי, און זיי מוזן געפינען אַ פלאַץ פון גראָז און וואַסער.

האָבן זיי זיך אָפּגעשטעלט ביי יעדן בוים און קוואַל וואָס זיי האָבן באַגעגנט אויפן וועג און דערנאָך ווייטער געצויגן אַהין וואו די זון פאַרגייט פּורפּור רויט יעדן פאַרנאַכט.

„דאָרט איז רו און זאַטקייט, האָט טאַטע איבערגעגעבן זיין קינד, שטעל זיך נישט אָפּ אין וועג.”

מיט אַט דער האָפענונג זיינען אַלטע און שוואַכע אויסגעגאַנגען מיט אָפענע פאַרחלומטע אויגן, און יונגע און געזונטע האָבן נישטערנדיק די לופט מיט אָפענע מיילער און אויערן געצויגן אַלץ ווייטער און ווייטער.

ביז איינמאָל האָט אַ ווינט אַ בלאָז געטאָן אויף זיי מיט פייכטן אָטעם, האָבן די עלטערע זיך געוואָרפן אויף דער ערד און מיט אָנגעשפּיצטע אויערן גע־הערט דאָס ווייטע ריזלען פון קוואַלן און רוישיקן שומען פון כוואַליעדיקן ים.

איז די וואַנדערער אַזאַ פרייד באַפאַלן, אַז זייערע יובלענדיקע קולות האָבן פאַרטויבט דעם גאַנצן אַרום און פאַרהילכט דעם פייפנדיקן ווינט וואָס האָט זיך פריי געטראָגן איבערן ברוין זאַמדיקן פלוין. און ווען זיי זיינען אָנגעקומען צום „טאָל פון שנער,“ האָבן זייערע שוואַרץ־אַפּלען זיך צע־שפּיגלט אין די ברייט געעפנטע אויגן מיט גרויס שטוינונג, און מער ווי איין וואָרט נישט געקענט אַרויסברענגען פון די פאַרטריקנטע גומענס: „אַהאַ!“ זיינען זיי געפאַלן מיטן פּנים אַראָפּ און געקושט יעדן גרעזל און שוואַרץ גרודקעלע ערד.

„אַ לויב דעם האַר,“ האָבן די זאַפטיקע ריחות זיי פאַרשיכורט מיט אַ גלעטנדיקן געמורמל וואָס איז געווען אַזוי זענעפטיק און ליב, אַז זיי האָבן נישט געזען ווי די נאַכט קריכט לאַנגזאַם אַראָפּ פון די בערג אַרום און פאַרהילט אַלץ אין אַ טיפן פורפּור און בלוי.

אַ גאַנצע נאַכט זיינען זיי אַזוי געלעגן און נישט געוואוסט צי זיי שלאָפן, צי זיי זיינען וואַך. אַפילו ווען די אייזלען האָבן זיך אינמיטן נאַכט אומגע־הייער צעשריגן מיט אומעטיקער בענקשאַפט און איבערגעשראָקן די קינ־דער, האָבן די עלטערע בלויז אויף אַ ווײַלע געהויבן די קעפּ אַרויף און ווייטער געבליבן ליגן פאַרטאַיעטע. מיט האַלב אויפגעעפנטע אויגן געזען די בלישטשנדיקע שטערן טאַנצן אינעם טיפן בלוי, שפּרינגען פון אָרט צו אָרט ווי די אינדן אין פעלד און לאָזן נאָך זיך אַ פאַרהוילענעם ווייסן זיל־בער־וועג. האָט זיך יעדן איינעם געדאַכט אַז ער הערט אַ ציטערנדיק פלאַ־טערן פון אויבן איבערן קאָפּ און אַ שטיל שאָרשען פון גראָזן אונטן. האָבן זיי זיך אויך געהויבן פון די ערטער און פון יעדער גליד און אָדערל אין לייב איז אויפגעגאַנגען דאָס גרינג פליכטערנדיקע געזאַנג וואָס האָט קיין נאָמען און קיין קלאַנג נישט געהאַט ביז יובל דער זינגער האָט עס מיטן זונען־אויפגאַנג פון דער האַרפע אַרויסגעצויגן און עס גערופן „דאָס פריי־מאָרגן געזאַנג פון שטערן און גראָזן.“

מיטן מאָרגן־רויט, האָבן זיי די קינדער אַראָפּגענומען פון די רוקנס פון די קעמלען און אייזלען, און באַלד האָט קינדעריש געלעכטער זיך פריי

צעקלונגען איבערן טאָל. נאָך די קינדער האָבן די טשערעדעס מיט פריילעכן געבלעקעכץ זיך אַ לאָז געטאָן אין די הויכע גראָזן, און די ווייבער האָבן אייליק געפלאָכטן גראָז־פּלאַטעס צו באַדעקן די געצעלטן וואָס די מענער האָבן אויפגעשטעלט.

„דאָס איז דער טאָג אויף וועלכן מיר האָבן אויסגעקוקט,‟ האָבן די מענער מיט ליכטיקע פּנימער זיך באַגריסט.

„דאָס איז דאָס אָרט צו וועלכן מיר האָבן געגאַרט,‟ האָבן די ווייבער געצאַפּלט פון פרייד.

און זיי האָבן זיך געפלייסט און אויפגעשטעלט געצעלטן איידער נאָך די זון האָט זיך ווידער גענויגט צו מערב און זיי האָבן די טשערעדעס איינגעזאַמלט אין דעם הויערפלאַץ איידער נאָך די שאָטנס זיינען פון די בערגשפּיצן אַראָפּגעקראָכן אין טאָל אַריין.

און זיי האָבן דעם אָרט אַ נאָמען געגעבן „דער טאָל פון לעבן,‟ ווייל וואו דאָס אויג האָט אַ בליק געגעבן איז פול געווען מיט גערויש און געפּלאַפּל פון באַשעפענישן וואָס ווידמענען זיך אויף דער ערד; געפליגל וואָס פליט שפּרינגענדיק אין גראָז און שוועבט פריי אונטערן הימל; און וואַסערן און קוואַלן וואָס שטראָמען מיט אַ פלייץ פון די בערג אַראָפּ ביז צו די געדיכטע און פעטע גראָזן אַ מאָן די הויך.

און אַזוי האָבן זיי געלעבט: דעם טאָג האָבן זיי אויפגענומען מיט דער פלייס און מי פון זייערע געזונטע הענט און די נאַכט האָבן זיי באַגעגענט מיט פייערן און געזאַנג און זאַטע רו. זיי האָבן געגעסן דאָס פלייש פון די חיות און געטרונקען די מילך פון זייערע פי און געלויבט דעם האַר וואָס האָט זיי געפירט ביז אַהער.

„ס'איז זעטיק דאָס אָרט און אָנגעטרונקען פריש,‟ האָט יובל דער זינגער געצויגען די כטרונעס פון זיין האַרף.

„ווי דאָס גן־עדן גלייך, וואו גאָט אַליין שפּאַצירט אין העלן טאָג,‟ האָבן יונגפרויען סאָמעטן שטיל געצערטלט דעם ניגון זיצנדיק פאַר די געצעלטן אין העלע נעכט.

אַזוי זיינען פיל מאָל זיבן מאָל זיבן און נאָך מער זונען, אויפגעגאַנגען און פאַרגאַנגען, און לבנות האָבן זיך קופערן רויט געעלטערט און זילבערן בלאַס באַנייט אַזוי פיל מאָל אַז נישט צום ציילן פיל. און זיי האָבן זיך געפרוכפּערט און געמערט און אָנגעפילט דעם גאַנצן טאָל.

ב

און ס'איז געווען אַז דער טאָל איז אָנגעפּילט געוואָרן מיט זיי, איז זיי ענג געוואָרן אין די געצעלטן. אַן אומרואיקער געמורמל האָט זיך גענומען טראָגן פון טיר צו טיר.

„קליין איז אונדזער טאָל און נידעריק דאָס געצעלט," האָבן יונגע זיך געקלאָגט.

„ווי דער בלינדער ערד־וואָרעם פאַרשאָטנט אין ענגשאַפט.

„לאָמיר אויף די בערג קלעטערן, נייע ערד זוכן און נעענטער צו די הימלען גרייכן!"

אומזיסט האָבן טאַטעס זיך געפּלייסט דעם אומרו צו לינדערן און ווידער אַמאָל און נאָך אַמאָל איבערדערציילט די שענסטע מעשות פון „טאָל פון לעבן." זיי דערמאָנט אויך אין דעם זאַמדיקן מדבר וואָס ברענט ווי אַ קאַלך־אויוון בייטאָג און פרירט די גלידער ביינאַכט. אויך יובלס ליד פון גראָז און שטערן האָבן זיי מיט זיי געזונגען מיט געבעט און ציטער. זיי האָבן זיך אָבער נישט צוגעהערט און נאַכט אויף נאַכט מחנותווייז פאַר־לאָזן דעם טאָל.

„נייע הייכן וועלן מיר גרייכן! צו דער ווייט און ברייט וועלן מיר ציען," האָט אַ נייַ ליד זיך געטראָגן פון אַלע ווינקלען פון טאָל.

איז אַ פּחד באַפאַלן די איינוואוינער פון טאָל. „מיר זיינען אַ גרויס פאָלק. די ערד איז פול מיט אונדז. אַ געצעלט איז צוגערוקט צו אַ געצעלט. וואָס זאָלן מיר דען אָנהייבן צו טאָן? די געצעלטן זיינען פול שוין ווי אַ לאָגל. קוים דעם אָטעם צו כאַפּן. די הערצער פון די יונגע זיינען אומרואיק און די הענט שלאַבעריק."

אָפּגעטאָן האָט זיך די רו פון „טאָל פון לעבן," אַ זון האָט געקריגט מיט זיין פאָטער און אַ טאָכטער מיט איר מוטער.

„צו וואָס האָסטו אונדז געבאָרן?" האָבן קינדער געביטערט מיט צאָרן.

„אַ געבענטשט לאַנד האָבן אונדזערע עלטערן געפונען. גראָזן און וואַסער אין זון. וואו וועט איר זיינס גלייכן געפינען?‟ האָבן די עלטערן זיך געבעטן, „אויף יענער זייט בערג איז דער מדבר!‟

„די עלטערזיידעס האָבן געזוכט און געפונען. ווען מיר אויך גיין זוכן!‟ האָבן די יונגע אַרויסגעשפּרייזט מיט שטאָלץ פון טאַטע מאַמעס געצעלט. דעם ווייטיקדיקן שליוכץ פון מאַמעס האַלדז נישט געהערט און דעם ביטערן קרעכץ פון אַלטן טאַטן נישט פאַרנומען.

„מירן גיין און מיר וועלן זוכן, מירן ציען און געפינען אַ ניי פּיטער־פּלאַץ און אַ נייעם הימל!‟ האָט עס אַרויסגעשריגן פון יעדן יונגס מויל. די אויגן האָבן געבלישטשעט און די באַקן געפלאַמט, און די פיס האָבן מיטגעציטערט מיט דער האָפענונג צו געפינען.

און אויך פירער זיינען אויפגעשטאַנען צווישן זיי, הויכע ווי די ריזן און פעסטע ווי דער קרעמענשטיין אין די בערג.

„קוקט נישט אויף צוריק!‟ האָט דער ברייטבייניקער אַשור אַוועקגעשפּרייזט אין מיטן העלן טאָג ווייטער צו מערב זייט. „אין דער וויט וועלן מיר שטעט בויען!‟ האָט די מחנה אים נאָכגעשפּאַנט אין דער וויט אַריין אַזוי אַז אַפילו די פלינקסטע יעגער אויף די שפּיצן פון די בערג האָבן מער מיטן אויג נישט געקענט דערבליקן וואוהין זיי זיינען אַוועק.

און ס'איז געווען, אַז די איינוואוינער פון טאָל האָבן געזען אַז די קינדער פאַרלאָזן זיי, האָבן זיי אין טרויער געזאָגט איינער צום אַנדערן: „אונדזער נאָמען ווערט פאַרשניטן פון דער ערד. דאָס געלעכטער פון יוגנט האָט זיך אָפּגעטאָן פון אונדזער טאָל. ווי אַ טרוקענער ברונעם אונדזערע געצעלטן. דאָס אייגן פלייש און בלוט האָט דער מדבר פאַרשלונגען.‟

„די זאַמדן פון מדבר וועלן אונדזער געביין פאַרדעקן, ווייַ איז אונדז!‟ האָט דאָס קול פון יאָמער זיך געהויבן פון יעדן געצעלט און זיך דערטראָגן ביז די שפּיצן בערג וואו דער יעגער נמרוד האָט זיך אַרומגעיאָגט מיט זיינע יונגען, די בויגנשיסער. האָט ער ווי אַן אינד זיך געאיילט צו די געצעלטן פון טאָל און מיט דער חכמה פון אַ פוקס די אַלטע געטרייסט: „שטייט אויף, ווישט די אויגן אויס! גורט אָן די לענדן ווי אַמאָל און לאָמיר דאָ בויען אַ שטאָט העכער ווי די שפּיצן פון די בערג, און אינמיטן אַ טורעם וואָס זאָל אָנרירן מיט זיין שפּיץ די ברעגעס פון הימל... וועלן די פאַרבלאָנדזשעטע פון דער וויט דערבליקן זייער היים. און ווען אַ שטורעם וועט

זיי דעם וועג פאַרשטעלן, וועלן זיי די אויגן הייבן צום הימל און זען ווי די היים טוקט זיך אין בלויקייט, וועט עס זיי אַ טרייסט זיין און אויך אונדזער נאָמען וועט גרויס זיין אומעטום..."

„אין דער ווייטער פרעמד, אין דער מדבר טרוקעניש, וועלן זיי זען די היים און בלייבן איין פאָלק מיט איין שפּראַך, מיט איין בענקשאַפט," האָבן די אַלטע געביסן די בערד צופרידענע און געשטאַרקטע.

„פאַרוואָר," האָט נמרוד געשטרעקט זיין בויגן אַן אָנגעצויגענעם צו דער ווייטער בלויקייט, "מיר זיינען אַ גרויס און שטאַרק פאָלק. וואָס מיר ווילן מוז דערגרייכט ווערן. פון דעם שפּיץ פון טורעם וועלן מיר די גאַנצע וועלט זען. אויך אַשור און זיינע לייט וועלן זיך נישט אויסבאַהאַלטן פון אונז און זייערע אויגן מוזן ווענדן צו אונדז, צום האַרץ און קאָפּ פון דער וועלט." איז די אויסגעשאָסענע פייל אַרויסגעשפּרונגען פון בויגן ווי אַן איילנדיקע בשורה און וואָרענונג צו די ווייטן.

„פונעם שפּיץ טורעם צום הימל וועט איין שפּאַן זיין," האָט מיט אַ ציטערנדיקע קול און פלאַטערנדיק האַרץ געצאַפּלט דער יונגער יובל, אַן אור־אייניקל פון ערשטן זינגער. „מיטן זיידנס האַרף, וועל איך אין הימל שפּאַצירן און זינגען מיט די שטערן, מיט דער זון, מיט דער בלויקייט ווי אָדם אַמאָל אין גאָרטן פון עדן," האָט ער געחלומט אויף דער וואָר.

„אונדזערע פיילן וועלן די ווייטסטע ווייטן דערגרייכן און גרויס מאַכן אונדזער נאָמען אין לאַנד," — האָט נמרוד חוצפּהדיק נאָכגעמאַכט דעם זינגערס פאַרחלומט קול און פאַרהוילן דעם זינגערס מורמלען אין פאַר־טראָגנקייט „דאָס געזאַנג פון הימל און בענקשאַפט וועט זיין מיט אונדז..."

„מיר וועלן אונטערשפּאַרן דעם הימל," האָבן אַנדערע געשפּאָט שוין מיטן פולן מויל, „די פענצטער פון הימל וועלן שוין מער נישט פאַרפּלייצן די ערד ווען עס פאַרגלוסט זיך זיי. דער רעגנבויגן וועט טאָג ווי נאַכט הענגען איבער אונדז!"

„איין פאָלק, איין שפּראַך און איין ווילן, וועלן מיר זיין!" האָט נמרודס שטימע געהילכט העכער פון אַלעמענס, איין ווילן און איין פירער זאָל ביי אונדז זיין! אונדזער נאָמען פון אייביק ווי גאָט אַליין דער האַר!"

„אונדזערע אָרעמס ווי קיזלשטיינער שטאַרק, וועלן בויען די שטאָט און דעם טורעם אין מיטן."

„ווי די אָדלערס וועלן אונדזערע שאַרפֿע אויגן אַלץ דערבליקן אין דער ריכטיקער מינוט, און אַלץ וועט אונדז זיין אונטערטעניק און ליגן אונטער אונדזערע פֿיס.‟

„אונדזער פריינטשאַפֿט וועט אונדז ביישטיין. זאָל קיינער נישט זאָגן: ס'איז מיר ענג אין טאָל פֿון לעבן!‟ האָט דער אַלטער פֿלג קוים געפּיש־טשעט מיט זיין קוויטשיק קולכל, „האַלט זיך אינאיינעם. לאָזט נישט דעם מדבר אונדז פֿאַרשלינגען ווי עלנטע זעמדלעך אין ווינט!‟

„אונדזערער אויגן, לויטערע און ריינע ווי סאַפּיר, וועלן אין דעם נייעם הימל זיך שפּיגלען‟ האָט יובלס צאַרט כאַמעטן קול אַלעמען פֿלוצים אַרומגענומען, „און די אויערן וועלן דערהערן דאָס שטערן־געזאַנג אין שטילקייט.‟

„און ס'וועט זיין אַזוי טאָג ווי נאַכט,‟ ווינטער ווי זומער. מיט האַרף און פֿידל וועלן מיר אין די הייכן — — —

„לאָמיר קנעטן דאָס ליים און ברענען אויף ציגל!„ האָט נמרוד אַ דונער געטאָן און זיך אַ ריס געטאָן פֿון אָרט. נאָך אים האָבן מחנות זיך אַ לאָז געטאָן איבערן טאָל מיט פֿרייד און געזאַנג. ווי די ערשטע וואַנדערער פֿון אַמאָל האָבן זיי דאָס ליים געקנאָטן מיט פֿלייס. די ציגל געברענט און געלייגט אַ שורה אויף אַ שורה מיט דער האָפֿענונג פֿון וואַקסן און גרויס ווערן אויף אַלע אייביקייטן.

אַזוי איז די שטאָט געוואַקסן און דער טורעם האָט זיך געהויבן העכער פֿון אַלץ און געפֿינקלט אין זון. זיינען זייערע הערצער פֿול געוואָרן מיט פֿרייד ווי אַ לאָגל מיט ווין. און זיי האָבן געבענטשט דעם טאָג ווען זיי האָבן די אַרבעט אָנגעהויבן און געלויבט דעם האַר נמרוד, וואָס איז שטאַרק ווי דער בופֿלאָקס, שיין ווי די טירקלטויב אין די שפּאַלטן פֿון די בערג, און קלוג ווי דער פֿוקס אין וואַלד.

„דער האַר אַליין איז מיט אונדז,‟ זיינען יונג און אַלט זיך פֿאַרגאַנגען אין שטילן שעפּטשען, דערזעענדיק נמרודן אָנגעטאָן אינעם שופּענעם קופּער־גלאַנציקן פּאַנצער.

„דער האַר איז אין זון געהילט, זיין קאָפּ אין פֿונקען און אין פֿלאַם,‟ האָט פּחד און פֿאַרוואונדערונג זיך געטראָגן נאָך זיינע טריט, און אויף וועמען נאָר ער האָט זיין אויג געוואָרפֿן איז יענער אַ פֿאַרצאַפּלטער אויפּ־געשטאַנען און אַ פֿאַל געטאָן אויף דער ערד מיט ציטערנדיקער פֿרייד.

אַ שטאָלצער האָט נמרוד געשפּאַנט פון אָרט צו אָרט, און פון צייט צו צייט אַ צי געטאָן דעם בויגן זייַנעם, און אַ פאַרסמטע פייל האָט אַ שניט געטאָן די לופט מיט אַ צישען פון אַ שלאַנג. האָבן אַלע נאָענט שטייענדיקע ציגל־לייגער אַ הייב געטאָן די קעפּ אויף אַרויף און צוגעקוקט מיט אַנגסט און גאַפן ווי די פייל, אַ ווייס געזילבערטע, שפּריצט מיט פונקען קעגן דער זון... און ווערט פאַרלוירן ערגעץ אין די נעפּלען אויף די שפּיצן בערג.

„מעכטיק זייַנען די אָרעמס פונעם האַר!"

„דאָס און נאָך מער!" — האָט נמרוד פּלוצים אַ שפּרונג געטאָן פון אָרט און געלאָזן די ציגל־לייגער דערשראָקענע און פאַרבליפטע.

„ווען דער קאָפּ פון טורעם וועט די פענצטער פון הימל גרייכן," האָט איינער דעם אַנדערן איבערגעגעבן ווי אַ סוד, „וועט דער האַר ציען זיין בויגן גלייך אַרויף..."

„אַ גאָט איז צווישן אונדז," — האָט אַן אַנדערער שוין איינגאַנצן געציטערט.

און דאָס וואָרט פון נמרודן איז הייליק געוואָרן ביי זיי. וואָס ער האָט געהייסן האָט מען געטאָן, — אין דער גרעסטער היץ פון דער ברענענדיקער זון בייטאָג און אין דער שניידיקסטער קעלט פון פראָסטיקן ווינט בייַנאַכט. אין מידקייט ביז חלשות, אין העלן טאָג און אין פוילער רו פון מיטאָג צייט, האָט אַלץ פאַר זייערע אויגן געפינקלט אין גרויסקייט, נמרוד דער האַר מיטן שופענעם פאַנצער אויפן לייב און בליצנדיקן קיווער אויפן קאָפּ.

„איין פאָלק, איין ווילן, איין פירער!" האָט עס גערעדט אין זיי און די אויגן האָבן געבלישטשעט.

בלויז יובל דער זינגער און זיין אַלטער פריינט פלג, זייַנען נישט געווען צופרידן: „זיין קול איז האַרט ווי דער קרעמענשטיין," האָט יובל געטרויערט. „ער דערהויבט זיך און נישט דעם טורעם," האָט פלג געציטערט מיט באַדויער.

זיי האָבן אָבער מורא געהאַט צו רעדן הויך. איז יובל אַרומגעגאַנגען אַ טרויעריקער און די האַרפע זייַנע איז אים נאָכגעהאַנגען איבערן אַקסל אַ שטומע ווי אַ דערשראָקענע טויב. און פלג האָט פאַר זיך געשעפּטשעט קוים וואָס עמעץ האָט געהערט: „ער בויט נאָר זיך..."

פלג איז שוין זייער אַלט געווען און שוואַך, האָט אים זיין אייניקל, יסכה די שיינע, געפירט צום בוי־פּלאַץ און ווי נאָר ס'איז פאַרטיק געוואָרן אַ

שטאַק, האָט ער געאײַלט יסכהן זי זאָל וואָס שנעלער געפֿינען אַ ווינקל פֿאַר אים דאָרט, ווײַל ער וויל פֿון די ערשטע דאָרט זײַן.

„ווייסט, טאָכטער," האָט ער איר אין אויער אַרײַנגעשעפּטשעט, „גאָט אַליין וועט אונדז מקנא זײַן..."

„יובל זאָגט אויך אַזוי," האָט דאָס מיידל אונטערגעהאַלטן דעם זיידן און געקלעטערט ארויף, „פֿאַר וואָס זשע זענט איר בײדע אַזוי פֿאַרטרוי־ערט?" האָט זי פּלוצים אַ בייזערדיקן פֿרעג געטאָן.

„זעסטו נישט," האָט פֿלג אויסגעדרייט זײַן זילבער קאָפּ האָר צו איר, „זעסט טאָקע נישט ווי זײַן בויגן הויערט איבער אַלעמענס קעפּ. זוי שפּיזיק עס בלענדט די זון אויף זײַן פֿאַנצער און שפּרייט שרעק אויף אַלץ."

„כ'זע, זיידע, כ'זע," האָט יסכה אַנטציקט געשטאַמלט, „כ'זע דאָס העלסטע ליכט גייט אויף פֿון זײַן פּנים..."

„עס זעט דײַן אויג מיטן גלוסטן פֿון דײַן האַרץ בלויז, יסכה," האָט יובל צו איר פֿון דער זײַט באַמערקט און דאָס פּנים זײַנס נאָך מער פֿאַרהילט אין טרויער, „עס קען נישט זײַן קיין העלקייט דאָרט וואו די שרעק הויערט."

אַזוי זײַנען טעג און חדשים פֿאַרגאַנגען ביז מ'האָט זיי אויפֿגעהערט ציילן. די שטאַקן פֿונעם טורעם האָבן זיך אַזוי געמערט פֿון אונטן, אַז דאָס אויג האָט דעם שפּיץ שוין קוים דערבליקט. יונגע זײַנען אַלט געוואָרן און די אַלטע האָבן די היים אונטן, די ערד, שוין מער נישט געזען מיט אָפֿענע און לעבעדיקע אויגן. בײַנאַכט, ביים קאַלטן בליאַסק פֿון שטערן האָבן די טורעם־היטער געאײַלט מיט די אָוועקגעקומענע פֿון היץ, קעלט און אַלטקייט. אײליק שנעל האָבן זיך די שוואַרצע שאָטנס געטראָגן פֿון שטאָק צו שטאָק ביזן מיטלסטן גאָרן וואו אָפֿענע קאַסטנס האָבן פֿאַרשלונגען די טויטע און זיי בליק־שנעל אַ שליידער געטאָן אין דער לופֿטן און פֿאַרטראָגן ערגעץ אין די באַרג טאָלן און אָפּגרונטן. אָפּילו קיין אָפּקלאַנג פֿון פֿאַלן האָט מען שוין נישט געהערט. די שטילקייט איז אויף קיין איין סעקונדע נישט איבער־געריסן געוואָרן, כאָטש אין דער זעלבער צײַט זײַנען די אונטערשטע גאָרנס פֿול געווען מיט טומל און גערויש פֿונעם אונטערוואַקסנדיקן יונגוואַרג וואָס האָט זיך געריסן אַרויסצוגיין דאָרט „וואו די זון איז אין בלענד און גאָט אַליין רוט..."

„מיר ווילן צו דער זון, צום הימל!"

„אונדזערע טאַטעס און עלטערע ברידער וועלן מיר דאָרט זען און זיין אײן גרויס פאָלק!" האָבן זיך די קולות געמישט און געריסן אונטן, אָבער אַרויף האָבן זיי נישט געגרייכט.

„ווען ער וועט באַפעלן," האָבן די וועכטער געטריבן דאָס יונגוואַרג, „ווען דער פירער וועט אײַך רופן!"

„מיר ווילן זען דעם פירער! מיר ווילן אים רופן ביים נאָמען!"

„ווען ער וועט באַווייליקן" איז דאָס קול פון די וועכטער געווען האַרט ווי שטיין און געפאַלן מיט אַ טעמפּן קלאַנג נאָר אונטן. אַפילו קיין עכאָ האָט זיך נישט דערטראָגן אַרויף.

ג

אויף די מענטשן פון אויבן איז אַן אומרו באַפאַלן. די הערצער האָבן האַסטיקער געשלאָגן. דאָס בלוט אין די אָדערן האָט שנעלער גע־פלאָסן. פאַר די אויגן האָבן געטאַנצט טויזנטער גרין און געל, רויט און בלוי שוואַרצלעכע רינגעלעך און פּאַסיקלעך, און די אויערן זיינען פול געווען מיט אַ הוילן רוישן און זשומען אַן אַ קלאַנג. האָבן זיי מיט ברייטע טיכער די אויגן פאַרשטעלט פאַר דער זון און מיט פאַרקיילעכטע שטיינדלעך די אויערן פאַרשטאָפּט. בלויז ווען די זון האָט זיך פאַרהוילן אין די נעפּלען פון מערב, האָבן זיי די טיכער פון די אויגן אַוועקגענומען און מיט שרעק געגלאָצט אין דער עלנטער גרויקייט אַרום. אַ גרויליקער אומעט האָט אַלץ פאַרהילט מיט שטומער איינזאַמקייט. פון גאָר אויבן האָט זיך גענומען טראָגן אַ פאַרדומפּן קלאַגן זיך: ״בייטאָג געשלאָגן מיט בלענדעניש און ביינאַכט מיט עלנטן פחד.״

פון וויט, פון אַ נאָך העכער אָדער גאָר פון די טאָלן אַרום און אפשר פון די אונטערשטע שטאָקן גאָר, האָבן משונהדיקע קולות זיך געמישט אָט מיט אַ יאָמערן און אָט מיט אַ הילכיקן לאַכן, אַזוי אַז עס האָט זיך געדאַכט אַז אַ פאַרבאָרגענער אָפּשפּעטער רייצט זיך מיט זיי. זיין לאַנגע געלע צונג פּאַטשט זיי אין די פאַרפלאָמטע פּנימער און מאַכט זיי בלינד אויך ביינאַכט. זיי זעען מער נישט איינער דעם אַנדערן און אויך דער בלויער הימל מיט די גאָלד און זילבערדיקע דימענטן איז פאַרשטעלט פון זיי. זיי הערן בלויז אַ ווילדע דאָס ווילדע לאַכן, און דאָס בלוט אין די אָדערן גליווערט. כאַפּן זיי שנעל די פאַרקיילעכטע שטיינדלעך און פאַרשטאָפּן די אויערן און וואַרפן זיך אויף די געלעגערס מיט די פּנימער אַראָפּ.

גאַנץ אָפט האָט אויך געטראָפן אַז איינער האָט עס שוין מער נישט געקענט פאַרטראָגן און זיך געלאָזט לויפן אַראָפּ מיט די שווינדלדיקע טרעפּ, אָבער אינעם בלענד פון דער גליאיקער זון אָדער שטומקייט פון דער גרויער

נאַכט האָט ער דעם טראָט פאַרלוירן, פאַרפּלאָנטערט זיך און מיט אַ לעצטן קוויטש פאַרשוואונדן אין דער אַרומיקער ליידיקייט.

אַזוי האָט יעדער טאָג געבראַכט זיין אומגליק און יעדע נאַכט איר גרויל. בלויז ווען פון אונטן קומען אַרויף די יונגע מיט פולע הענט און אָרעמס מיט שפּייז און געברענטע ציגל, גייט אויף מיט זיי אַ פריש געלעכ־טער און מונטער געזאַנג. די קעפּ אויפגעהויבענע נישטערן די בלויקייט און זוכן אין דער ווייטקייט, אָבער ווי נאָר דער בלענד פון דער זון טוט אַ פלאַם פאַר די אויגן און די שאָטנס פון דער נאַכט עפענען זייערע גרוילן, ווערן פאַרשטומט די קולות פון פרייד, שלאָבעריק די הענט און געשטרוי־כלט די קני.

„האָט איר אַשורן דערבליקט? זענט איר שוין נאָענט צום הימל?״ צאַפּלען זיי. און ווען זיי קריגן נישט קיין ענטפער, פאַרשטעלן זיי די אויגן מיט אויסגעשטעלטע פויסטן און זעען בלויז דעם זאַמדיקן מדבר וואָס גליט אין דער זון ווייט, אָן אַ גרעזל און אָן דער מינדסטער לעבעדיקער באַשע־פעניש. נעמען זיי דערשראָקענע לויפן אויף צוריק און פאַרשווינדן אויף די שווינדלדיקע טרעפּ. לויפט מען זיי אַ ווילע נאָך כדי צו ראַטעווען דאָס ברויט און וואַסער און דאָס ליים מיט די ציגל וואָס זיי האָבן מיטגעבראַכט. ווייל טייערער פון אַלץ איז זיי דאָס געווען, טייערער פון דעם נאָענטסטן פריינד. ווען עמיץ איז געשטרויכלט געוואָרן ביי דער אַרבעט און זיך גע־נומען קייקלען אַראָפּ, האָט זעלטן ווער אים געפּרוואוט פאַרהאַלטן. און אויב עמיץ האָט שוין יאָ אַ קוק געטאָן אין זיין זייט און געוואָלט אויס־שטרעקן די האַנט צו אים, האָט אים דער צווייטער געוואָרנט מיט אַ צי־טער: „קוק נישט, היט די אויגן דיינע!״ אָבער אַז אַ ציגל איז וועמען אַרויס פון האַנט, איז געוואָרן אַ טומל. פון אַלע נאָענטע שטאָקן האָבן זיך הענט געצויגן צו כאַפּן דעם פאַלנדיקן שטיין. און דער וואָס האָט אים געכאַפּט איז מיט פרייד באַגריסט געוואָרן פון אַלעמען, ווייל אַזוי האָט געזאָגט דער האַר נמרוד: „היט די שטיינער, זיי זיינען די לייטערס צום הימל.״

וואָס ווייטער אָבער איז דער אומרו אַלץ מער געשטאַרקט געוואָרן. ס׳האָט נישט געהאָלפן וואָס די עלצטע האָבן נמרודס נאָמען דערמאָנט, זיין בילד מיטן פאַנצער און בויגן געוויזן און צוגעזאָגט, אַז ער וועט אַליין דער ערשטער זיין צו גיין מיט זיי אַרויף.

„דאָס האַרץ צעגייט פון בענקשאַפט,״ האָט איינער פאַרן אַנדערן זיך אויסגערעדט.

„אַמאָל האָט דאָך יובל געזונגען פון בענקשאַפט אַהער צו דער הייד, צו די הימלען מיט די געטער.“

„ווער געדענקט עס דען נאָך?,“ האָט יענער זיך קוים געהאַלטן אויף די פיס „איך בענק אַהיים, צו דער ערד, צו גראָז און פעלד. די הייד איז נאָר פאַר די געטער.“

„איך הער דאָס רוישן פון פליגל אַלע נאַכט, די פליגל פון די געטער,“ האָט אַן אַנדערער מיט גרויסע אויגן פון שרעק געשעפּטשעט זיין חבר אין אויער אַריין.

„זע, אַ רויטער פינגער!“ האָבן איינמאָל עטלעכע מיט אַמאָל באַמערקט אַ רויטן שטערן אויפגיין אין סאַמע מיטן הימל.

„ס'איז דער האַר אַליין, וויי צו אונדז! ער צאָרנט!,“ זיינען אַנדערע געפאַלן אויף די קני פון שרעק און ערשט אויפגעשטאַנען ווען דער שיין פון טאָג איז אַרויס פון די נעפּלען.

„חלומות זיינען אָפּנאַרער און פאַרפירער!,“ האָבן זיי זיך דאַן געטרייסט אַז די גאַנצע שרעק איז אַ חלום בלויז. אָבער מיטן אָנקומען פון דער נאַכט איז דער חלום געוואָרן ווידער וואָר און דער גאַנצער טורעם איז געוואָרן איין שטיק יללה. האָט דער ווינט אויפגעהויבן זייער יאָמער און מיטגעקלאָגט און פאַרשוואונדן אין דער בלינדקייט פון דער נאַכט. איז די שרעק נאָך גרע־סער געוואָרן מיטן אויפגיין פון אויסגעשטרעקטן פינגער וועלכער האָט, אָפּגעטיילט פון אַלע שטערן, געבלוטיקט שוואַרץ־רויט פון זון־אונטערגאַנג ביזן מאָרגנשטערן. אין נעפּלדיקע טעג, האָט ער אויך בייטאָג זיך באַוויזן אַ שוואַרץ פאַרוויכערטער ווי נאָר וואָס אַרויס פון אַ קאַלך־אויוון.

און אָפּגענומען איז געוואָרן די קראַפט פון זייערע הענט, און זייערע קני האָבן זיך געבויגן און זייערע צונגען האָבן געשטאַמלט נישט פאַרשטענד־לעכע רייד. איז פרעמד געוואָרן אַ מאַן צו אַ מאַן אַז זיי האָבן זיך שוין מער נישט געקענט פאַרטראָגן.

און אין איין טאָג האָט געטראָפן, אַז אין מיטן דער אַרבעט זיינען ביי איינעם אַראָפּגעפאַלן די טיכער פון די אויגן און ר'האָט דערזען אַז מ'קען שוין גאָר קיין ערד נישט דערבליקן, אַזוי האָט ער אויף שנעל געריבן די אָנגעצויגענע שוואַרץ־אַפּלען, געטרייסלט מיט די ווייס אַהין און אַהער, געוואָלט פאַרטרייבן די טויזנטער בלויע און גרין־גאָלדיקע פינטעלעך וואָס האָבן געטאַנצט אַווירבל־טאַנץ פאַר אים און נישט געקענט. איז ער אַ

צעמישטער צוגעפאַלן צו זיין חבר וואָס לעבן אים: „זאָג מיר, ברודער, קענכטו נאָך די ערד דערבליקן!” האָט יענער אים געענטפערט מיט אַ שטאַרן בליק:” צום הימל איז נאָך זייער ווייט, פריינד.”

האָט דער ערשטער מיט כעס געריבן די פאַרבלענדטע אויגן און זיך צעשריגן:

„וואָס פאַר אַ פריינד ביסטו, אַז איך זע דיך אַפילו נישט און ווייס נישט וואָס דו פלאַפלסט דאָ פון הימל.”

האָט דער אַנדערער זיך העכער נאָך צעליאַרעמט: „ביסט מיר נישט קיין ברודער, אַז מיין נאָמען איז דאָך דיר גאָרנישט באַקאַנט און מיין אויער איז גאָר פאַרשטאָפּט פאַרן קנאַקן פון דיין צונג.”

זיי האָבן אַזוי לאַנג געשריגן איינער אויפן אַנדערן ביז זיי האָבן זיך אַנגעכאַפּט ביי די דיכן, ביי די אָרעמס און מיט שוים אויף די ליפּן געזידלט זיך און די פויסטן געביילט. די אַרומיקע האָבן זיך צוגעקוקט ווי זיי צעבלוטיקן זיך און זיך אויך צעיושעט מיט אונטערטרייבן זיי: „טרייבער אים, ממית אים, לאָז אַרויס די טרייפענע יויך פון זיין אינגעווייד, שיק אים צו דער ערד, צום הימל!”

די קולות האָבן געהילכט, געשמיסן און זיך פאַרגאַנגען אין אַ הייזעריקן כאַכאַטשען ביז טויטער מידקייט און ערשט אויף מאָרגן האָט מען זיך דערוואוכט ווען ביינער זיינען צעשאָטן געוואָרן אין דער הוילער ליידיקייט.

„איך פאַרשטיי נישט וואָס דו זאָגסט און ווייס נישט וואָס דו ווילסט,” האָט די אַגנסט אַרויסגעקוקט פון יעדנס בליק און האָבן נישט געוואַגט אַרויסרעדן אַ וואָרט איינער צום אַנדערן. אַפילו ווען איינער האָט מער נישט געדענקט צוליב וואָס ער איז געקומען אַהער און ווער ס'האָט אים געשיקט אַרויף, האָט ער אין אַנגכט בלויז געזוכט צו געפינען אַ ווינקעלע וואו צו באַהאַלטן זיך פון דער שרעק וואָס איז אים באַפאַלן. געגלאָצט אַרום זיך פאַרלאָרן און שטאַרק פאַרקוועטשט די אויגן נישט צו זען דעם וואָרנענדיקן רויטן פינגער וואָס איז אַלץ גרעסער געוואָרן און געהאַנגען איבערן טורעם ווי אַ בלוטיקע בייטש. אַפילו דער חשק צו לויפן צוריק איז אָפּגענומען געוואָרן. ליגט מען נאָך אַ טאָג מי אויסגעשעפּט און פאַרקאַרטשעט. וואויל צו דעם ווען דער שלאָף האָט איבערגעוועלטיקט און זעט אין חלום עפּעס שוין לאַנג פאַרגעסנס. אַ געצעלט ביים ברעג פון אַ קלאָר זילבערדיק וואַסערל,

אַ בלויער טיפער הימל איבערן קאָפּ און אַ ווייטער עלעפאַנט־ביינערדיקער טורעם אויפן שפּיץ באַרג שפּיזלט גלייך אין דער הויכקייט וואו דינע דורכ־זיכטיקע רויכלעך ציען זיך הין און הער מיט דין כליפּענדיקן קלאַנג ווי די סטרונעס פון אַ האַרפּע.

ליגט מען אין די ווינקעלעך און מ'זוכט דעם שלאָף אין אויסגייענדי־קער בענקשאַפט נאָך אַ חלום. אָן אַ קלאַנג גייט אויף אַ געבעט צו די געטער זיי זאָלן רחמנות האָבן און נידערן אויף זיי מיט רחמים און גענאָד. מורמלען מיט שלווהדיקער רו די וואָס דערשפּירן אין חלום די האַרטע ערד אונטער די טריט. שמייכלען זיי לייטזעליק. אָט גייען זיי שוועבנדיק אויף דעם ווייסן לייטער פון עלעפאַנטביין־טורעם און נאָך איין שוועב נאָר און זיי גרייכן דעם העכסטן שטאַפּל. זון איבער זיי און בשמים ריחות און געזאַנג און ציטער פריידיקע טענץ אַרום — — —

פּלוצים צעיאָמערט זיך אָבער ווער, וואָס האָט די אויגן געעפנט און די בלוטיק רויטע בייטש האָט אים אַ פּלאַם געטאָן איבערן גאַנצן לייב און אים געעפנט דעם מוח ווי עס וואָלט אויפגעפּראַלט אַ פאַרבאַרגן פענצטערל אין סאַמע מיטן גרויל אַריין: „דער טורעם, דער טורעם ק ר אַ כ ט ! ” עמיץ שרייט אים נאָך: „ברויט, דערלאַנג ברויט!” און אַ שטיין פליט אים אין קאָפּ און פאַרטשעפּעט דעם לייטער וואָס איז שוין גאָר אַ קויל שוואַרצער סילועט אין דער לופטן. הוידעט זיך און ציטערט ביז ער פאַלט מיט אַ סווישטש אין דער גאָרער ליידיקייט. הייבן אַנדערע אויף אַ ווילדע זייערע קעפּ און בלייבן ליגן פאַרטאַיעטע ווי די שטיקער ליים, ווי די ציגל און די שטיינער אין די קיילעכיקע געוועלבן פון טורעם. שטומקייט און שטילקייט און ווייטער בליאַסק פון שטערן און הוילער עלנט.

ליגן אין זייער ווינקל פאַרגליווערטע אויך יסכה מיט פלגן און אויך יובל ליגט לעבן זיי. מיט אויפגעריכענע אויגן קוקט ער צום הימל. מיט אַ שפּיץ נאָגל וואָלט ער שוין געקענט אַ ריר טאָן דעם בלויען פאַרהאַנג, נאָר ער וויל נישט. ער זוכט מער גאָרנישט נישט. ס'איז אַזוי קאָלט דאָ און אומע־טיק איינזאַם. ווי עלנט עס שיינען די שטערן פאַרבלישטשעט אין שטילקייט. „פאַר וואָס בליצט גאָר נישט אויף דאָרט? איז אַלץ טאַקע טויט דאָרט? און דאָ?,” טוט ער אַ צאַפּל אויף. פון דער זייט, פון יענער זייט בלויקייט, איז עפּעס רויטס, געשפּענסטיקס אויפגעגאַנגען. אַ פּנים פון אַ דערוואַקסע־נעם מענטשן אין דער מיט און אין דער זייט אַ שמייכל פון אַ קינד. דעם

קינדס אויגן־מילדע ווי פון אַ לאַם, און דעם דערוואַקסענעמס, — געלע אַזעלכע מיט אַדערן באַוואַקסן.

„ווי איז און וואונד,״ טוט זיך יובל אַ שטעל אויף אַ צעטומלטער און ווישט די אויגן אַנטקעגן דער אויפגייענדיקער לבנה, אָבער די טרערן טרי־קענען נישט אויס.

„ציטער נישט, יובל,״ הערט ער קוים פּלגס שטימע, „דיין זיידע האָט געזונגען דאָס ליד פון גראָזן און פון שטערן. פריער אָבער האָבן ווינטן דעם מאַרך פון זיינע ביינער געטריקנט. די טריט פון זיינע פיס זיינען אין וואונדן געווען און זיינע קליידער פאַרפוילט פון שווייס און שטויב, ביז — — —״

„איינציקער,״ האָט יסכה שטיל געקרעכצט און אים געגלעט די האָר, „ווען די זון וועט אויפשיינען וועט עס ווידער אַ בלענד טאָן מיטן ליכט פון די ערשטע טעג. וועסט זיין ליכטיק פּנים זען.״

„זיין פּנים פייער און בלוטיק דאָס אויג,״ האָט יובלס פּנים אינגאַנצן זיך אויסגעקרימט פון שרעק, „לאָמיר צוריק אַראָפּגיידערן, פּלג, טרעטן אויף דער ערד און אָטעמען דעם ריח פון פרישן גראָז.״

„די כוחות פון מיין יוגנט האָבן מיך שוין לאַנג פאַרלאָזן. אַלע בענק־שאַפטן אין גליוועך. אויך דו קענסט עס שוין נישט מער!״

„מ׳וועט דיך נישט דורכלאָזן,״ האָט ווער מיט חוזק צי באַדויערן אַ זאָג געטאָן.

„פאַר וואָס?״ האָט פּלג אַ קוויטש געטאָן.

„אַזוי האָט דער האַר באַפוילן.״

„פאַרנאַרט אַהער!״ האָט יובל אַ כאַפּ געטאָן די האַרף און אַ שליידער געטאָן מיט אַלע כוחות אין דער לופטן.

„גוט געטאָן, זינגער מיינער!״ האָט פון אַן אַנדער ווינקל זיך ווער צוגעראַטשקעט און אַרומגענומען יובלען ביי די פיס, „נישטאָ דאָרט קיי־נער אויבן, קאַלט פייער. אַ פאַרבלענדעניש בלויז.״

„ווער ביסטו און צו וועמען געהערסטו?״ האָט יובל זיך אויפגעכאַפּט ווי פון דרימל. „איך בין קיינעמס נישט מער. ווען אַשור איז אַוועק, בין איך מיטגעגאַנגען מיט דער בענקשאַפט פאַרויס. איז ער אָבער מיד געוואָרן אין מיטן גאַנג און אַ שטאָט געבויט פון שטיין און ליים. אַז די ווייט איז מיר פאַרשטעלט געוואָרן בין איך צוריק צום טאָל געקומען צו בליקן פון

טורעם אין דער ווייטקייט אַריין. איצט, איז מיר אַלץ פאַרשטעלט, בענק איך און פאַל צוריק צום ענגען געצעלט.״

„וואונדערלעך געווען די בענקשאַפט דאָרט!״ האָט יובל אַ פלאַפּל געטאָן און שטום גענומען זיך קייקלען אַראָפּ, און איבער אים דער יאָמער פון ליי־דיקן פאַלן און עלנטן געפלאַפּל פון בלינדע אויגן און פאַרשטאָפּטע אויערן:

„הויך איז נישט העכער,
ווייט נישט ווייטער
פון טאָל.״

יעקב גייט אַריבער דעם יבוק

מלך ראַוויטשן צו די גבורות־יאָרן.

דער אָוונט איז צוגעפאַלן פלוצים. אויף יענער זייט טייך, האָט דער הימל נאָך אַ ווײַלע פייערדיק געפלאַמט. נאָר אין מיטן טייך און לענג אויס מיטן שטראָם האָט דער טונקל זיך שוין געטראָגן אַ הויערנדיקער מיט אַ נעפל אַ געדיכטן און פאַרשטעלט דעם פלאַקער, וואָס האָט זיך געהאַלטן אין איין אײַנשרימפן און נידערן הינטערוויילעכטס.

אין איילעניש האָט יעקב קוים אָנגערירט די לעצט געבליבענע זאַכן, וואָס זײַנען נאָך געלעגן אויפן ברעג. פלינק און געשיקט זײַנען זיי געפלויגן פון זײַנע הענט אויף די צונויפגעשלאָגענע קלעצער אַרויף, וואָס דאַרפן אים אַריבערפירן אויף דער אַנדערער זייט; מיט דער איילעניש איז אָבער דער צאַפל אין אים געוואַקסן און ר׳האָט אויף קיין רגע נישט געקענט אָפּטאָן די גרויסע שרעק־אויגן פון דער הויערנדיקער געדיכטקייט וואָס איז געקומען אַלץ נעענטער.

„נאָך וואָס האָט ער געדאַרפט אַריבערפירן אַהין דאָס גאַנצע הויזגעזינד, און בעסער ניט געוואַרט דאָ אויפן ברודערס מחנה? צוליב וואָס נאָך אַנטקעגנגיין דער סכנה? פאַרוואָס איז ער בעסער אַליין נישט פאַרויסגעגאַנגען איבערבעטן דעם ברודער און אָפּווישן דעם וואָלקן פון כעס פון זײַן פנים? ווי לאַנג וועט ער דען קענען אויסמײַדן צו באַגעגענען די סכנה פנים אל פנים? נאָך אָט די פאָר קלייניקייטן און ער וועט אַריבערשווימען אויף דער אַנדערער זייט.״

דאָס געווימל פון די טשערעדעס דאָרט צאַפּלט ציטערנדיק אין אים. „זיי קענען זיך שוין קוים דערוואַרטן אויף זײַן קומען און גיין פאָרויס פאַר זיי. ער מוז זיך נאָך מער אײַלן,״ — האָט ער אַ לעצטן בליק געטאָן אַרום זיך און שוין געוואָלט אָפּשפּרינגען פון ברעג. נאָר פלוצים דערפילט אַז ער קען

זיך נישט רירן פון אָרט. אַ גליווער האָט אים אַרומגענומען און צוגעשמידט צום אָרט מיט שטוינען און פאַרטאַיעטקייט: „אַט אַזוי האָט ער געשטוינט אין גליווער אַמאָל אויף „יענעם אָרט” פון שטיין און זאַמד און גרויע ערבנאַכט שאָטנס, ווען ר'איז מיט יאָרן צוריק געגאַנגען איינער אַליין קיין חרן. אויך דאַן האָבן די גרויע שרעק־אויגן געצאַפּלט פונעם פאַרהוילענעם כעסוואָלקן פון ברודערס פּנים. אויך דאַן איז ער געווען אינגאַנצן אַליין אין שרעק און טונקל וואָס פאַרדעקט דעם לעצטן פלאַם און די שפּיציקע שטיינער וואָס הויערן אַרום. פּונקט ווי דאַן ציט אים אויך איצט צו באַהאַלטן זיך הינטער די גרויע הויפנס.”

אָבער דאַן האָט אים די אַליינקייט געיאָגט צום שטיין און די שטילקייט אַרום האָט געאיילט זיינע טריט: „ביסט איינער אַליין, באַהאַלט זיך און קוק זיך צו פון דער זייט...” איצט, רופן אים די קולות פון די זייניקע פון יענער זייט און איילן אים מיט צאַפּל צו קומען צו זיי: „ביסט מער נישט איינער אַליין, יעקב, קענסט זיך מער נישט באַהאַלטן און לויערן צו זען פון דער זייט. דאַרפסט דאָך גיין פאָרויס. איַיל פון דאַנען!”

ס'איז אים אָבער נישט גאַנץ קלאָר וואוהין ער דאַרף זיך איילן.

„וואוהין רופט מען אים? „וואו זיינען זיי?”

די קולות קומען איצט פון אַלע זייטן. ער הערט, דאַכט זיך, אויך זיין אייגן קול צווישן די קולות: „אַזוי זאָלט איר זאָגן צו מיין האַר!” אַט זיינען דאָך די מחנות וואָס ציען פאָרויס קוים מיטן אויג צו דערבליקן, און הינטער זיי שלאָבעריקט נאָך דער פּחד פון גאַנצן הויזגעזינד: „מיין האַר!” מיין האַר!”

ער שטאַרקט זיך, אָפּצורייסן זיך פון אָרט און די פיס פאָלגן אים נישט. ער רייסט זיך מיט אַלע כוחות: „ער מוז זיך דאָך איילן,” און שטייט אויף איין אָרט. איין פוס אויפן ברעג און דער צווייטער אויפן ברעט וואָס איז צוגעפּעסטיקט צו די קלעצער וואָס פּליעסקען זיך אין פאַרנעפּלטן טייכל...

„וואוהין דען, האַר?” האָט ער מיט צאַפּל זיך אַ צי געטאָן מיטן גאַנצן גוף אַרויף, אויפרייסנדיק די אויגן ווי דאַן אין „יענעם אָרט”. נאָר דאָס מאָל שטראַלט נישט דער שטערן־לייטער פון דאָרט. עס פלאַטערט נישט אין געפלעכט פון בליצן־שיין דער טרעפּן־טאַנץ פון מלאָכים אַרויף און אַראָפּ אויפן אָרט פון דער ציטערנדיק דורכזיכטיקער העלקייט פון הימל ביז דער ערד. הויערט אַ גליווער פון געדיכטער פינצטערניש איבער אים און אין

אים. מיט מיליע־מיליאָסן קלאַמערנדיקע הענט און פיס און אָפענע גליטשיקע מיילער רינגלט זי אים אַרום פון אַלע זייטן; פון דער הויך און פון אונטן, פון הינטן און פון פאָרנט און פון סאַמע אייגענעם אינגעווייד; און שטום־רעדעוודיק איז די פינצטערניש, און זי נעמט אים אַרום מיט געשפענסטיקן באַשייד פון אַלע שרעקן פון אַמאָל און שפּעטער.

„בישטאָ קיין וואוהין, יעקבו!” דערשפּירט ער נאָך אַמאָל דעם גרויליקן באַשייד פון בלינדן טאַטנס אַנגסט ביים דערזוויסן זיך אַז מ׳האָט די ברכות אויסגענאַרט ביי אים און צעמישט.

„דיין האַריקער ברודער איז מיט דיר אומעטום. קענסט זיך נישט אָפּשיידן פון אים. וויפל דו זאָלסט זיך נישט דערווייטערן פון אים און אַנטלויפן, איז עס בלויז אויף אַ ווײַלע, כדי דיין הויזגעזינד זאָל קענען געדייען און ווייטער ציען. די ברכות זיינען צעמישט איצט און די שווערד איז אין זיין האַנט. טאָרסט נישט בלייבן אינגאַנצן אַליין ווי איך מיט מיין אויגן־טונקל. דאָס מעסער איז אָנגעשאַרפט און אויפגעהויבן, און דער ווילן פון האַר איז פאַרהוילן נאָך. זאָל דאָס האַרץ פון דער מאַמען דיך פירן צום גוטן באַהעלטעניש און עפענען דיינע אויגן און אויערן. דעק אָפּ דיינע גלאַטע הענט און היט זיך צו בלייבן אַליין מיט אים פנים צו פנים,” צאַפּלט עס אין אים מיטן גרויל פון טאַטנס אַנגסט.

„בלויז מיטן שטעקן בין איך אַריבער דעם ירדן און איצט אַ הויזגעזינד פון צוויי מחנות די גרויס. כ׳בין נישט אַליין, האַר!”

„אויף יענער זייט זיינען זיי נאָך פון אַנהייב אָוונט, און דו ביסט ווידער אַליין!”

„קענסט זיך נישט אָפּשיידן פון מיר,” האָט ער דערפילט ווי מ׳נעמט אים אַרום מיט אַ געפלעכט פון שטייפע הענט.

„איצט זיינען מיר איינס, און נישט מיר וועלן אַנגסטן איינער פאַרן אַנדערן, און נישט מיר וועלן בענקען איינער צום אַנדערן. הערסט, דאָס געווימל פון די טשערעדעס אויף יענער זייט, איז שוין אויסגעגאַנגען. זייער שרעקעדיקער יאָמער איז נישט דיינער מער. ביסט אַליין מיט מיר ווי איך מיט דיר.”

„אַ וואַנדערער בין איך און וואַנדערער זיינען געווען מיינע עלטערן, און מיין הויזגעזינד איז יונג און ציטעריק, פאַרשטעל מיר נישט דעם וועג,” האָבן זיינע הענט און פיס און אַלע חושים געריסן זיך פון גליוועך. „איך הער זייער בלעקעכצן אין אַנגסט נאָך מיר אין וואַרטעניש.”

„כ'בין געקומען צו מאַכן אַ סוף צום וואַנדערן און וואַרטעניש. דער זיידע אברהם רופט צוריק דעם פעטער ישמעאל פון מדבר, דער טאַטע ווערט דערלייזט פון זיין טונקל און גייט אַ לאַכעדיקער אים אַנטקעגן. זע, נישט ער צעמישט און נישט ער אַנגסטיקט מער.

„ישמעאל קומט אַהיים און דער פייל און בויגן איז מער נישט אָנגעצויגן. דאַרפסט זיך מער נישט באַהאַלטן אונטער הויפנס שטיינער און שטוינען אויף בלענדנדיקער בליצן־שיין."

„איך זע גאָרנישט נישט אין דער פינצטערניש. די אַנגסט פון מיין הויזגעזינד איז מיט מיר," האָט עס מיט אַ פאַרהאַקטן אָטעם געגרוילט אין אים און געשטייפט זיינע הענט צו ראַנגלען זיך מיט דער געדיכטעניש, וואָס האַלט אים צוגעשמידט צו דער ערד. „ווער ביסטו, וואָס פאַרשטעלסט מיר, דאָס שטראַלן־ליכט פון „יענעם אָרט" אויפן וועג קיין חרן?"

„עס האָט געזאָלט זיין מיין וועג אויך, ברודער; אַזוי פון סאָמע אָנהייב, דיין האַנט פאַרקניפּט אין מיין פוס, און זינט די מאַמע האָט דיך פאַרשטעלט פאַר אַ האָריקן און פאַרפירט מיט גענאַר די בענקשאַפט פון בלינדן טאַטן, איז מער קיין חילוק נישטאָ צווישן מיין רויט־האָריקייט און דיין ווייס־גלאַטיקייט; מיין שווערד איז פונקט אַזוי געבענטשט ווי דיין שטעקן. מיר זיינען איינס איצט. דאַרפסט מער נישט וואַנדערן און איילן זיך."

ערגעץ אין דער הויך, אין דער ענדלאָזער ווייטקייט, האָט אַ שטערן זיך אַ ריס געטאָן פון דער פאַרהוילעניש און פאַרלוירן אַ פאַל געטאָן אין חושך. אַ דין פאַסיקל העלע ליכט האָט אויף אַ אויגנבליק זיך אַן עפן געטאָן. האָט ער דערבליקט זיין אייגן אויסגעוואַקסענע געשטאַלט, ווי זי שטייט מיט איין פוס אויפן ברעג. „איך," האָט ער געשטאַמלט אין אומגעהויערער אַנגסט און זיך ווייטער געראַנגלט מיט זיך אַליין, „אַז איך בין געבענטשט, איז וואָס־זשע איז ער? פאַרוואָס שפיר איך אים בלויז אין געדיכטער חשכות, האַר?"

„זעסט זיך אַליין, יעקב, דיין אייגן גענאַר ריינגלט דיך אַרום, ווי אים זיין הילפלאָזע אַנגסט פון זיין גענאַרט. בלויז דער חושך פאַרווישט אַלץ און גלייכט אויס."

„אין זיינע פלינקע הענט פחד פון בלאַנקער שווערד," גרוילט עס אין אים פון אַלע זייטן און ער שטייט אַלץ איינגעגראָבן אויף איין אָרט אָן אַ פונק פון אַ שטראַל פון אויבן.

„דער חושך ווי די ווייסקייט פאַרווישט אַלץ. דעם טאַטנס אָנגכט און זיין בענקשאַפט אין אייך בײדן; אויך דער מאַמעס ליבשאַפט און ציטער און דער בלענד פון זיידנס חלף און צאַפּלענדיק קול: „ביטע, טשעפּע נישט דאָס ייִנגל!" איינס זענט איר און בלויז דער מאָרגנשטערן מיט די גרויסע אויגן פון שטוינענדיקן נישט־וויסן צעטיילט אייך."

„ער גייט מיר אַנטקעגן מיט פיר הונדערט באַוואָפנטע לייט. מיין הויז־געזינד צו פאַרלענדן איז ער גרייט," האָט יעקב מיט גרויל אַ טאָפּ געטאָן די געדיכטעניש פאַר זיך, „עס טאָר נישט געשען, האַר! זיין שווערד איז גע־בענטשט דאָך און אויסגעשטרעקט. צעשייד אונדז איידער דער מאָרגנשטערן גייט אויף. אַנטפּלעק אויך פאַר אים דעם שטראַלנדיקן לייטער, זיין רויט־האַריקייט צו פאַרבלענדן. דערוויטערטע וועלן מיר ציען און קיינמאָל מער נישט ווערן איינס."

„מיר זיינען ביידע דאָך געבענטשט מיט די ברכות פונעם האַר..."

„צעטייל אונדז," האָט אים יעקב נישט געלאָזט ענדיקן, „וועט די ערד רואיק זיך שפּרייטן אונטער אונדזערע טריט און מער נישט אויפשרייען מיטן פּיין פון הבלס פאַרגאָסן בלוט, נישט לאָזנדיק קיין יורש; זי וועט מער נישט דאַרפן אויפציטערן אַפּצוטרייסלען קינס טראָט פון זיך. צעטייל אונדז, האַר, איידער דער מאָרגנשטערן שיינט אויף."

„האָסט אַליין אַלץ צעמישט דורכן גלוסטן פון דער מאַמעס פאַרפירעריש האַרץ און טאַטנס בלינדקייט. אַלץ וואָס איר טוט בלייבט שוין אַזוי צעמישט נישט אַפּצערייסן מער. דיין קול אין זיין אַנגסטיק געוויין און זיין שווערד אין דיין פּחד. די ערד וועט מער נישט אויפשרייען פונעם פאַרגאָסענעם בלוט און אָפּטרייסלען פון זיך דעם שאָטן פון אויסגעשטרעקטער שווערד, ווייל דער איינער איז מער נישט הבל און דער אַנדערער איז מער נישט קין. איינס זענט איר אין פאַרהוילעניש, בלויז דער מאָרגנשטערן שיינט אויף אייך באַזונדער."

אויף יענער זייט האָט אָן אייזל זיך פלוצים אומגעהאַריש צעשריגן און פאַרטויבט דאָס שטילע שעפּטשען פון אַרום. דאָס געדיכטעניש איז נאָך געדיכטער געוואָרן און מיט פּלוצימדיקער ציטערניש געצאַפּלט: „לאָז מיך אָפּ, יעקב, ווייל דער מאָרגנשטערן בלאָסט שוין און איך מוז זיך איילן."

„וואוהין איילסטו דען, אַז איך ווייס נישט פון וואַנען ביסט געקומען? האָסט אַ גאַנצע נאַכט מיך געהאַלטן און געשראָקן: לאָמיך זען דיין פּנים איצט און וויסן דיין נאָמען."

„זאָל געוווּנג זיין פאַר דיר, וואָס דו וועסט פון איצט אָן וויסן דיינעם — י ש ר א ל ! בלויז מיט דעם נאָמען וועסטו זיך מיט קיינעם נישט טיילן. ער איז בלויז דיינער, האָר! לאָז מיך אָפּ ביז ווידער אַמאָל אויף „יע.עם אָרט” אין וויטן וועג. מיין איצטיקע שליחות איז געענדיקט, און דיינע?. ווער קען דען וויסן, אַז ס׳איז פאַרהוילן נאָך? זע, דער מזרח איז שוין רויט.” האָט יעקבן געגרוילט פונעם קול וואָס האָט עפּעס אי געגלעט אי געחוזקט: „ י ש ר א ל, האָר!”

„כ׳וויל וויסן דיין נאָמען,” האָט ער פול צאַפּלעניש געשטרעקט די הענט און דאָס קול אין דער אַרומיקער ליידיקייט, און בלויז גע:ען דעם מזרח פלאַמען אימהדיק צונטער רויט. אַ פוס איז אים פלוצים לויז געוואָרן פון דעם געפלעכט פון די קלעצער און ר׳האָט דערפילט אַ קלעמענדיקן ווייטיק אין דיך.

„איצט האָכטו מיך גענאַרט, ווער דו זאָלסט נישט זיין. אַז דיין נאָמען ווייס איך נישט,” האָט ער נאָכגעהינקען נאָכן קול, וואָס האָט זיך דערוויי־טערט און אויסגעגאַנגען אין ליכטיקן פרימאָרגן.

„בלויז דאָס ליכט פון טאָג קען אונדז צעטיילן און פאַרהיטן איינער פון אַנדערן, י ש ר א ל !”

אַ מצבה אויפֿן קבר פֿון דעם ליבן
יינגעלע מאירקע ראַבינאָוויטש וואָס
האָט אַזוי ליב געהאַט צו הערן און
דערציילן מעשה׳לעך

משה זעט אַ וואונדערבילד

אַ גאַנצן טאָג האָט דער מדבר געברענט ווי אַ קאַלכאויוון. אַפֿילו אונ־טער די שאָטנדיקסטעביימער אינעם פֿאַשע פֿעלד אין טאָל, איז געווען הייס און שטיקנדיק; בלויז צופֿוסנס פֿונעם באַרג איז געווען אַביסל קילער.

האָט משה געהאַלטן די טשערעדע נאָענט צום באַרג. און כאָטש ער האָט שוין באַלד זיבן מאָל געטריבן די טשערעדע צום קוואַל, וואָס איז געווען פֿאַרבאָרגן אי די שפּאַלטן פֿון באַרג, זיינען די שעפּעלעך פֿאָרט געווען פֿאַרשמאַכט און געהאַלטן אין איין מעקען און בלעקעכצן אין דער אַנגע־גליעטער לופֿט אַריין.

אויך משה איז אַרומגעגאַנגען צווישן דער טשערעדע אַ מידער און פֿאַרמאַטערטער און די אויגן זיך אויסגעקוקט צו דערזען שוין, אַז די שאָטנס זאָלן אָנהייבן קריכן פּאַמעלעך פֿונעם באַרג אַראָפּ און זיך אויסשפּרייטן אין טאָל. דער טאָג האָט זיך אָבער אויסגעצויגן און נישט געאיילט צו פֿאַרגיין. זיינען די שעפּעלעך אומרואיק געוואָרן, זיך נישט צוגערירט צום גראָז; פֿאַרוואָרפֿן די קעפּעלעך, געדריקט זיך איינס צום אַנדערן און געיאָמערט און געקרעכצט; אַנדערע, האָבן גאָר גענומען שטויסן זיך און שפּרינגען ווילד.

משה איז אויך אומרואיק געוואָרן. ס׳האָט אים גענאָגט ביים האַרצן, געצויגן און געדריקט ווי מיט צוואַנגען.

„ס׳איז אייך שווער," האָט ער אַריינגערעדט אין די שעפּעלעך און זיי געגלעט. „ס׳איז אייך שטיקנדיק, ליבינקע. אָט באַלד, אָט נאָך אַ ביסל..."

האָבן עס די שעפּעלעך פאַרשטאַנען. אויסגעשטעלט די רויט־פּאַרלאַ־פּענע אייגעלעך זייערע צום פאַסטעך און געמעקעט צו אים מיט אַ ביטערן יאָמערן ווי באַליידיקטע קינדער.

האָט זיך משה שוין נישט געקענט איינהאַלטן און זיי געוויזן מיטן שטעקן צו די קוואַלן:

„קומט, וועלן מיר זיך אָפּפרישן.” נאָר דערביי האָט אים אַ נאָגנדיקער ווייטיק געקלעמט דאָס האַרץ. זייער יאָמערן האָט אים דערמאָנט אָן דער היים; ס'האָט זיך אים געדאַכט, אַז אַזוי יאָמערן און זיפצן זיינע ברידערס קינדער אין מצרים, ווען מע שלעפּט זיי איינגעמויערט צו ווערן אין די פּיראַמידן פון פרעהן. אַ קאַלטער שווייס האָט אים באַדעקט און ער האָט פּונקט ווי זיי אַ זיפץ געטאָן מיט אַ יאָמער.

די שעפּעלעך זיינען געבליבן שטיין פאַרוואונדערט און פאַרגאַפט פון זייער פאַסטעכס מאָדנעם קול און זיך נאָך מער צונויפגעדריקט איינס אין אַנדערן, און אַזוי זיך צוגעשטופּט צום פעלזן־שפּאַלט וואו מ'קען די ליפּן באַנעצן. פון דאָרט האָט ער זיי, — דעם טאָג פריער ווי אַלע מאָל — געטריבן אין דער הייל אַריין צופוסנס פון באַרג.

אַריינגעטריבן די טשערעדע, האָט ער זיך אַליין געלייגט פאַר דער עפענונג פון דער הייל, גלייך ס'וואָלט שוין געווען נאַכט. מיט אָפענע אויגן איז ער געלעגן אַ פאַרשמאַכטער און געקוקט צום שפּיץ־באַרג.

„אַפילו די אָדלערס זיינען שלאַבעריק היינט,” האָט ער זיך פאַרענטפערט אין געדאַנק, פאַר וואָס ער האָט אַזוי פרי איינגעזאַמלט די טשערעדע.

די טשערעדע האָט זיך טאַקע באַלד באַרואיקט און אים איינגעוויגט אין האַלבן דרימל מיט אַ שטיל וואָרטשען און מרוקען. פּלוצים האָט ער אַ צאַפּל געטאָן, ווי אַ בין וואָלט אים אַ שטאָך געטאָן. ווישט ער די אויגן אויס און זעט פאַר זיך אַ זאַמדיק פעלד. שטיינערנע געביידעס אַרום און אַרום. און מחנות פאַרמוטשעטע שקלאַפן שלעפּן קאַסטנס ליים און ציגל אַלץ העכער און העכער. טוט איינער אַ הייב די האַנט אָפּצעווישן דעם שווייס, גיט זיך אַ בייטש אַ וויקל איבער זיין קאָפּ און פאַלט אַראָפּ אויף זיינע פּליי־צעס מיט אַ קנאַל. קייקלט זיך דער שקלאַף פון דער הייך ביז אַראָפּ און בלייבט ליגן ווי אַ שטיין. די אַנדערע שקלאַפן שלעפּן זיך פאַרביי אים און דרייען אַוועק די קעפּ.

„אַ, גאָט!״ טוט ער זיך אַ שטעל אויף, ווי ער וואָלט געוואָלט צולויפֿן צום פֿלאַץ, און בלייבט אַזוי שטיין מיט אַן אָפֿן מויל און אויסגעגלאָצטע אויגן. ער זעט שוין אָבער נישט גאָרנישט מער, בלויז אַ באַרג אַ הויכער און ביימלעך שטעכיקע אויפֿן פֿעלז, שטייען שטיל און רירן זיך נישט. פֿון די פֿעלזנשפּאַלטן פֿליִצן קוועלעכלעך און שוימען זיך ווי מילך, שטיל אַרום און אַרום.

„וואָס זשע איז דאָס?״

ער האָט דאָך פֿאָרט געהערט עמעץ יאָמערן, שרייען נאָך הילף. דאַכט זיך, אַז ער האָט געהערט רופֿן זיין נאָמען. דער קלאַנג פֿון יענעם קול ציטערט נאָך אין זיינע אויערן.

„וואָס זשע מיינט דער קלאַנג?״

שפּיצט ער נאָך אַ מאָל אַן די אויערן און הערט גאָרנישט נישט מער, נאָר אַ לינד ווינטעלע האָט זיך אָנגעיאָגט פֿון ערגעץ און טרייסלט די פֿאַר־טריקנטע נאָדלען פֿון דעם איינציקן ביימל אין מיטן טאָל.

אַ דערשטוינטער, דערשפּירט ער, אַז דער קלאַנג איז געוואָרן אַ צאַפּל־דיק קול, דאָס קול פֿון זיין מאַמען, וואָס רעדט פֿון זיין אייגן האַרץ אַרויס דין און וואָרנענדיק:

„דו אַנטלויפֿסט אין מדבר אַריין, משה? מיר אָבער וועלן בענקען נאָך דיר! אונדזער געשריי וועט דיך נאָכיאָגן אויך אַהין. קום צוריק, משה!״

דאָס קול הויערט אויך איבערן נאָדלדיקן ביימל און ציט זיך אויס ווי אַ לאַנגע ווייסע נאָדל אין זיין פֿיבערדיק לייב אַריין.

„מ׳וואַרט אויף דיר, משה!״

פֿאַרבייסט ער די ליפּן און פֿילט נישט, אַז אַ פֿאַרטריקנט שטיקל הויט האָט זיך געשפּאָלטן און ס׳טריפֿט בלוט, געזאַלצן און ביטער.

ציט אַ נאָגנדיקע פּיין אים דאָס האַרץ צונויף, די אויגן זיינען פֿול און פֿאַרהייטלט; אַזעלכע מאָדנע זונפֿייערלעך, טאַנצן אים אַנטקעגן; רעדעלעך, בלוילעך־רויטע ווי אָדערלעך, דרייען זיך און מישן זיך אויס מיט דעם דינעם, שעפּטשנדיקן קול, וואָס צאַפּלט נאָך אַלץ און רעדלט פֿאַר די אויגן:

„קום צוריק, משה, גענוג געזוען אין דער מדבר!״

טוט ער זיך אַ ריס פֿון אָרט מיט אַ שפּרונג אויף צוריק טיפֿער אין דער הייל אַריין, און בלייבט גאָר שטיין ביי דער שוועל. ער קען נישט אַריינגיין; די שעפּסעלעך האָבן פֿאַרטוליעט זייערע קעפּעלעך איינס אין דעם אַנדערן,

ליגן אויסגעשפרייט איבער דער הייל ווייסע בערגלעך, וואָס באַוועגן זיך און וואַרטשען שטיל. בלויז פון איין ווינקל שטאַרט אַרויס אַ קעפּעלע פון אַ שעפּסעלע, וואָס נעמט נישט אַראָפּ די אויגן פונעם אַריינגאַנג, ווי ס׳וואָלט אויף וועמען געוואַרט.

האָט ער געוואָלט אַ שפּריז טאָן איבער אַ בערגעלע ווייסע וואָל און צו־קומען צו יענעם שעפּסעלע, כדי צו זען וואָס דאָרט איז. האָט ער פּלוצים דערהערט אַן אויסגעצויגן דערשראָקן מעקען פון אַ שעפּסעלע פון דרויסן, און באַלד האָט דאָס שעפּסעלע פון ווינקל אַרויס אַ יאָמער געטאָן משהן גלייך אין פּנים אַריין:

„מע, מע, מע!״

און די ווייסע בערגעלעך אין דער גאַנצער הייל האָבן מיט אַ מאָל זיך אַ טרייסל געטאָן, אַ הייב געטאָן די קעפּלעך און מיטגעמעקעט:

„מע, מע, מע!״

האָט ער דערפילט, וואָס זיי מיינען:

„לויף, ראַטעווע, משה! וואָס שטייסטו?״

איז ער אַזוי הינטערווילעכטס צוריקגעשפּרונגען אין דרויסן אַרויס און אויפגעהויבן די אויגן אַרויף צום באַרג און דערזען, אַז העט אויפן סאַמע שפּיץ שטייט אַ שעפּסעלע און מעקעט.

ווייזט אויס, ס׳האָט זיך אָפּגעריסן פון דער טשערעדע ביים וואַסער טרינקען און פאַרקראָכן מיט די שמאָלע וועגעלעך ביז אַרויף און קען נישט אַראָפּגיין.

„אָ, דו נאַריש שעפּסעלע, פאַרוואָס ביסטו אַנטלאָפן?״ שרייט ער צו דעם אַרויף און נעמט קלעטערן אויפן באַרג. אָבער וואָס העכער ער איז געקומען, אַלץ שווערער איז געוואָרן דאָס קלעטערן. שפּיציקע שטיינער שטאַרן אַרויס פון די זייטן און פאַרשטעלן דעם וועג.

קוקט ער אויף צוריק צו זוכן אַ בעסערן וועג און זעט דערווייל, ווי די גאַנצע טשערעדע האָט זיך צונויפגעדריקט ביים אַרויסגאַנג פון דער הייל און אַלע קוקן אים נאָך... האָט אים אַזאַ שטאַרקע פרייד אַרומגעכאַפּט, אַז ס׳האָט זיך ביי אים פון זיך אַליין אַרויסגעריסן אַ פריילעך מעקען:

„מע, מע, שעפּסעלעך!״

האָבן זיי אים געענטפערט אין איין קול: „מע, מע!״

האָט עס אַזוי אָפּגעקלונגען פון אַלע זייטן; פון אונטן אַרויף, פונעם מיטן פון באַרג און פונעם שפּיץ: „מע, מע!"

האָט דאָס קול אים געהויבן, גרינג געמאַכט, ווי אויף פליגל געטראָגן. האָט ער לייכט געמיטן די שפּאַלטן פון באַרג און די שפּיציקע פעלזן; גאָר־נישט געפּילט, אַז ער קלעטערט. עפּעס ווי ער וואָלט געשוועבט אין דער לופטן און ס'איז גאָרנישט הייס און ברענענדיק די לופט, נאָר מחיהדיק קיל און פריש.

„מע, מע..." האָט ער געשאַלט מיט פרייד און הנאה.

„קום אַהער, טייערינקע," האָט ער שוין אויסגעשטרעקט אַ האַנט און אָנגעכאַפּט דאָס ציטערנדיקע שעפּסעלע, אָבער פּלוצים איז ער געבליבן אַזוי הענגען אויפן שפּיציקן פעלז, דאָס מויל אָפן און די אויגן אויפגעריסן ברייט פון דעם גרויסן וואונדער, וואָס ער האָט דערזען:

פון יענער זייט באַרג האָט אים אַ שווינדל געטאָן פאַר די אויגן אַ פּאַס ליכטיקייט און אַ פּאַל געטאָן מיט אַ פלאַטער אין טאָל אַריין. אינעם זעלבן אויגנבליק האָבן ראָזע און בלאָע פלאַמען אַ פלאַקער געטאָן אין אַ רינג איבערן גאַנצן הימל, ראַפּטום זיך איבערגעהאַקט און צעשפּליטערט געוואָרן אויף פיצלעך פינקלענדיקע צונגען; זיך צעטאַנצט איבער זיין קאָפּ, פאַרשפּרייטנדיק אַ משונה־גרינעם קאַליר, און באַלד אַ שווינדל געטאָן אַראָפּ צום טאָל און געגומען לעקן דעם שאָטנדיקן טונקל דאָרט.

פון גרויס וואונדער האָט משה אַזש פאַרמאַכט די אויגן אויף אַ סעקונדע, און ווען ער האָט זיי צוריק אויפגעריסן, האָט אים געגומען קלינגען אַ צאָן אָן אַ צאָן פאַר שרעק. אַ מוראדיקע פינצטערניש אַרום און אַרום. נאָר אין מיטן טאָל פלאַקערט ראָז און גרין דאָס פאַרטריקנטע דאָרנביימל. און די שיין ציט זיך גלייך ווי אַ סטרונע אַרויף, אַרויף צום הימל; קיין רויך זעט מען נישט און — דער דאָרן ברענט און ווערט נישט פאַרברענט.

רייבט ער די אויגן איין מאָל, צוויי מאָל.

„איז עס אַ חלום, צי ער זעט עס טאַקע אויף דער וואָר?"

„יאָ, ער איז וואָך. פאַר וואָס זשע מעקען נישט די שעפּסעלעך? וואָס באַטייט עס?"

נאָר שטוינענדיק אַזוי האָט ער דערפילט, ווי די שטילקייט רעדט צו אים מיטן פריערדיקן בריענדיקן קול:

„וואָס שטייסטו, משה? וואָס טוסטו אין מדבר? טרייסל אָפּ דעם שטויב

פון דיינע פיס און גיי צוריק קיין מצרים. מ'וואַרט אויף דיר!״

„ווער?״ האָט ער אין שרעק אַרויסגעצאַפּלט, „ווער רעדט עס?״

„איך, וואָס האָב געקאָנט דיינע עלטערן אין לאַנד פון די עברים און וועל אויך דיינע קינדער קענען, איך — — — איז מיין נאָמען. זאָג עס.

„איך!״ האָט משה ניט געפילט, ווי ער רעדט מיטן זעלביקן קול, וואָס האָט גערעדט צו אים:

„האָסט אַ שטעקן, משה, נעם אים מיט. דיינע אויגן האָבן געזען דאָס פייער, הייב זשע אויף דיין שטעקן און טונק אים אָפּ אינעם פייער, וועט עס דיר אייביק לייכטן.״

„ א י ך !?״ האָט משה גענומען שטאַמלען און גלייך אַנטשטומט געוואָרן פון אַ מוראדיק צאַפּלענדיק קול:

„גיי! שטיי נישט!״

ס'איז געווען, ווי הימל און ערד וואָלטן אויפגעעפנט זייער מויל און צו אים אַ געשריי געטאָן, ווייל ער האָט דאָס קול פאַרנומען נישט נאָר מיט די אויערן, נאָר מיט אַלע אברים און חושים, אַפילו מיטן מינדסטן נאָגל פונעם קלענסטן פינגער פון די פיס.

און דאָס קול איז אַזוי אַריין אין אים, אַז ער האָט זיך אַליין אויך צעשריען:

„גיי, שטיי נישט!״

מיטן אויפשרייען, האָט עס אים אַ הייב געטאָן פון אָרט. ער האָט אַ כאַפּ געטאָן דאָס מעקענדיקע שעפעלע און גענומען פאַרזיכטיק אַראָפּלאָזן זיך פונעם פעלז און זיך באַלד דערזען שפּרייזן גלייך צווישן שורות ביימער.

דער ברענענדיקער דאָרנבוים טונקלט שוין. נאָר אויסטערליש וואונ־דערלעך שטוינט ער: „אַלע פייערן, ווען זיי לעשן זיך, ווערן אַלץ קלענער און קלענער. דאָס פייער אָבער — ציט זיך אַלץ העכער אַרויף.״

קען משה די אויגן נישט אָפּווענדן פון דעם. שפּרייזן די פיס אינעם טונקל פון גראָז און דער קאָפּ איז אויסגעשטרעקט אַרויף צום שפּיץ פונעם בוים, וואו דער לעבעדיקער פלאַם נעסטלט זיך ווי אַ פייערדיקער פויגל.

קוקט ער נישט צום וועג, נאָר גייט זיכער פאָרויס און דאָס פייער שיינט און לייכט און ציט.

האָט אים אַזאַ צאַפּלדיקע פרייד אַרומגענומען און אויפגעעפנט אַלע חושים, אַז ער האָט געהערט, וואָס קיין בן־אדם פאַר אים האָט נאָך קיין מאָל

נישט געהערט, און ער האָט געפילט, וואָס קיינער אויסער אים האָט נאָך קיין מאָל נישט געפילט. עפּעס זיך אַליין דאָס מויל מיט אַ הילכיקן געשאַל: „אַ הא, הא!

ענטפערט צוריק דער באַרג און דער וואַלד: „אַ הא, הא!"

כאַפּן זיך אויף די שעפּעלעך און צעמעקען זיך אויך: „מע, מע!"

רייבט ער זיך די אויגן אויס מיט דער לינקער האַנט, וויל אַ פּיר טאָן אויך מיט דער רעכטער און קען נישט. זי האַלט אַרומגענומען אַ ווייס שלאָפנדיק שעפּעלע. ווערט ער אַ פאַרציטערטער: „ווי אַזוי איז דאָס געשען? אָט ליגט ער דאָך גאָר אין דער הייל צווישן די שעפּסן... ווי קומט ער אַהער?..."

איז ער שנעל אַרויסגעלאָפן און געוואונדט זיינע אויגן אין אַלע זייטן פון דער וועלט און אויפגעכאַפּט בלויז גרינלעך־ראָזע פלעקן ביים ווייטן האָריזאָנט און פינקלדיקע דימענטן צעשפּרייט איבערן הימל בלישטשען און ווינקען עפּעס אַזוי מאָדנע שטיל און שעפּטשנדיק.

האָט ער אויפגעשטעלט די אויערן און איינגעהערט זיך אין דער שטילקייט פונעם פאַרטאָג און פאַר די אויגן האָט אַלץ געשימערירט דאָס פלעמל ווי אַ לעבעדיק צינגל — געטראָגן זיך פון בוים צו בוים אַלץ אַרויף, אַרויף.

ער האָט נישט געוואוסט, צי ער חלומט נאָך, אָדער ער איז שוין וואַך. און ס'האָט אים נישט אויסגעמאַכט אויך. ער האָט שוין געוואוסט, וואָס ער דאַרף טאָן מאָרגן גאַנץ פרי. איז ער בלויז געשטאַ:ען און איינגעהערט זיך און האָט פאַר זיך אַליין איבערדערציילט אַלץ, וואָס ער האָט געזען דאָ צופוסנס דעם באַרג.

און ס'האָט זיך איינגעהערט דער באַרג צו דעם, וואָס ער האָט דערציילט, און דאָס דאַרנביימל אין מיטן טאָל האָט עס שטיל געשעפּטשעט גלייך דעם מדבר אין אויער אַריין.

האָט עס דער מדבר צעטראָגן אויף זיין ברייטן שטויבמאַנטל פון איין עק וועלט צו דעם אַנדערן...

— — — — — — — —

און ווען משה האָט פאַרטאָג גענומען ווייב און קינד און מיט שטעקן אין האַנט געשפּאַנט צוריק קיין מצרים, איז די מעשה מיטן דאָרנבוים, וואָס ברענט און ווערט נישט פאַרברענט, אים אַנטקעגנגעלאָפן מיט יעדן זאַמד־ווינט, זיך געבויגן און פאַרויסגעיאָגט קיין מצרים, צו דערציילן עס צו די שקלאַפן ביים קנעטן ליים און זיין מאַמען ביים שפּינדל...

אַזוי איז ער מיט פרייד געגאַנגען דעם שווערן און זאַמדיקן וועג, ביז זיין ברודער אהרון איז אים אַנטקעגנגעקומען.

ביכער פון זעלבן מחבר

ייִדיש

געוועזן איז אַ מענטש,

פינף מעשות פונעם לעבן פון בעש״ט ז״ל, מאָנטרעאָל תש״א — 1940

אויף יענער זייט בוג,

נאָוועלע, מאָנטרעאל תש״ו — 1946

צווישן טייכן און וואַסערן,

דערציילונגען פונעם לעבן פון אַ שטעטל צווישן די צוויי וועלט־מלחמות, מאָנטרעאָל תשכ״א — 1961

כ׳בין ווידער אין מיין חרובער היים געקומען,

פאָעמע, מאָנטרעאָל תשכ״ו — 1965

העברעיש

איש היה בארץ,

חמשה סיפורים מחיי הבעש״ט ז״ל,

הוצאת מ. ניומן, תל־אביב תשט״ו — 1955

מעבר לנהר בוג, נובילה,

הוצאת מ. ניומן, תל־אביב, תשי״ז — 1957

בין נהרות ונחלים,

סיפורים מחיי עיירה אחת בין שתי מלחמות העולם,

הוצאת ״המנורה״, תל־אביב, תשכ״ח — 1967

עס ווערט געגרייט צום דרוק און וועלן בקרוב דערשיינען

העברעיש

באָהלי אברהם,

(מסיפורי החומש)

אורות באופל, קובץ סיפורים.

ייִדיש

פלעמלעך אין דער נאַכט, זאַמלונג דערציילונגען.

אַ נסיעה אינעם היינט מיטן זכרון פון נעכטן.